Alain-René Lesage

DIAVOLUL ȘCHIOP

Alain-René Lesage

DIAVOLUL ȘCHIOP

În românește de
DESPINA SADOVEANU-MANOLIU

Prefață de
ION BRĂESCU

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
București - 1966

LESAGE
LE DIABLE BOITEUX

LES BIBLIOLATRES DE FRANCE
LES MINIMES

BRIE-COMTE-ROBERT
1959

Prefață

O gazetă a timpului menționa faptul că romanul lui Lesage: *Diavolul șchiop* a avut la apariția sa, în 1707, un asemenea succes încât doi seniori au pus mâna pe spadă și s-au duelat în magazinul librarului-editor Barbin pentru a intra în posesia ultimului exemplar al cărții. Iar poetul Jean-Baptiste Rousseau povestește cum, aflându-se într-o zi la Boileau, a asistat la un acces de mânie a acestuia, provocat de faptul că își surprinsese valetul citind *Diavolul șchiop.*

În 1707 autorul romanului care făcuse atâta vâlvă nu era încă un nume prea cunoscut. Născut în 1668 în Bretania, la Sarzeau, unde tatăl său era notar, Lesage aparținea, ca mai toți scriitorii veacului clasic, burgheziei în ascensiune. Rămas orfan la paisprezece ani, viitorul scriitor își vede moștenirea risipită de niște tutori puțin scrupuloși, care l-au trimis să studieze la Colegiul din Vannes. Părăsind Bretania, unde domnea un climat de teroare instituit în urma răscoalei țărănești din 1675, Lesage se stabilește definitiv la Paris, unde urmează studii de drept. Cariera de avocat nu-l atrage însă și, cu toate că din căsătoria contractată în 1694 au rezultat patru copii, Lesage hotărăște să se consacre literaturii, fiind primul scriitor francez care a trăit exclusiv de pe urma scrisului. Viața sa se confundă de fapt cu cea a operelor sale. Prin intermediul prietenului și protectorului său, abatele de Lionne, fiul unui ministru de al lui Ludovic al XIV-lea care avusese misiuni în Spania, Lesage învață limba spaniolă și ia contact cu literatura țării vecine. În 1700 apare sub semnătura lui Lesage un volum de *Teatru spaniol,* cuprinzând traducerea unei piese de Lope de Vega și a alteia de Francisco de Rojas. Continuându-și cariera de traducător, Lesage reușește să se impună ca dramaturg de

abia în 1707, când Comedia Franceză reprezintă cu succes prima sa piesă originală, *Crispin, rival în dragoste al stăpânului său,* comedie într-un act. În 1709, în ciuda obstrucției cercurilor financiare, care cumpăraseră chiar și pe actorii Comediei Franceze, Lesage reușește să obțină reprezentarea celei mai bune dintre piesele sale, comedia *Turcaret.* Cabala financiarilor, violent luați în răspăr de piesă, duce la retragerea lui *Turcaret* de pe afiș după numai câteva reprezentații. Dezgustat de dificultățile întâmpinate, Lesage va scrie de acum înainte piese pentru teatrele din bâlciuri. Deși a dat aproape o sută de comedii în acest gen, nici una n-a rezistat vremii, fiind inferioare lui *Turcaret,* devenită una din piesele clasice ale repertoriului francez. Celebritatea dramaturgului Lesage a fost însă depășită de popularitatea romancierului, care, după *Diavolul șchiop,* a publicat, între anii 1715 și 1735, cea mai de seamă operă a sa, romanul *Gil Blas.* Opera de prozator a lui Lesage mai cuprinde și romanele *Aventurile lui Beauchêne* (1732) și *Bacalaureatul din Salamanca* (1736).

Modest, ducând o viață retrasă, poate și din pricina unei surdități precoce, Lesage moare în 1747, în vârstă de șaptezeci și nouă de ani.

Dacă în calitatea sa de dramaturg, Lesage este unul dintre cei mai valoroși descendenți ai lui Molière, ca romancier el este continuatorul romanului realist din secolul al XVII-lea ilustrat de un Scarron, autorul *Romanului comic* (1651), sau de un Furetière, autor al unui *Roman burghez* (1666). Influențat de romanul picaresc spaniol, Lesage datorează mult și *Caracterelor* lui La Bruyère, a căror ultimă ediție completată de autor apăruse în 1698. *Diavolul șchiop* se situează tematic și cronologic între *Caracterele* lui La Bruyère și *Scrisorile persane* ale lui Montesquieu (1721). Lesage se dovedește a fi unul dintre cei mai lucizi și incisivi observatori ai timpului său, ale cărui moravuri le prezintă din perspectiva critică a burgheziei, intrată în secolul revoluției sale.

Anii în care Lesage începe să se afirme în arena literară erau ultimii ai domniei lui Ludovic al XIV-lea, cea mai lungă domnie din istorie. După anii de apogeu a monarhiei absolute, în care regele, asemenea unui arbitru, reușise să țină într-un echilibru relativ stabil nobilimea și burghezia, Ludovic al XIV-lea imprimase, după 1685, o linie reacționară politicii sale. Revocarea Edictului din Nantes, în 1685, desființase libertatea religioasă, de care se bucurase Franța timp de aproape un veac. Din cauza persecuțiilor la care încep să fie supuși, calviniștii, în cea mai mare parte reprezentanți ai burgheziei industriale și comerciale, emigrează masiv, cu sutele de mii. Principala consecință este dezorganizarea economiei franceze. Din strălucirea de odinioară a Regelui Soare nu mai rămăsese aproape nimic. La moartea lui Ludovic al XIV-lea, în 1715, monarhia feudală era în plină decadență, fapt care se manifesta nu numai pe plan politic și economic, dar și printr-o disoluție nemaipomenită a moravurilor claselor stăpânitoare. Deoarece se obișnuia ca funcțiile publice să fie obținute prin cumpărare, principalele posturi de conducere în administrație, justiție, finanțe erau ocupate de oameni nepricepuți și corupți, care se foloseau de poziția lor pentru a se îmbogăți pe seama poporului nevoiaș. Pe de altă parte, nobilimea se transformase într-o clasă parazitară, ducând o viață imorală, de lux, desfrâu și chiar crime. Aparenta înflorire a monarhiei lui Ludovic al XIV-lea era, de fapt, un castel de nisip. Numeroase răscoale țărănești exprimă nemulțumirea populației. Ostilitatea față de absolutismul regal își găsește expresia și în literatura vremii. Fénelon își permisese, în *Aventurile lui Telemac* (1699), să aducă o serie de critici tăioase regimului lui Ludovic al XIV-lea, ceea ce i-a atras dizgrația. La Bruyère, în *Caracterele* sale, a căror primă ediție apăruse în 1688, nu îndrăznise să se atingă de persoana monarhului, dar prezentase în schimb un tablou destul de negru al moravurilor nobilimii, clerului și ale burgheziei

financiare. Memoriile lui Saint-Simon, publicate abia în secolul al XIX-lea, constituie și ele o mărturie realistă a decăderii morale a nobilimii feudale în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Numeroase și violente accente critice la adresa societății feudale se găsesc și în lucrările lui Pierre Bayle (*Dicționar istoric și critic* - 1697) și Fontenelle (*Istoria oracolelor* - 1686), care anunță literatura filozofică a secolului luminilor.

Opera lui Alain-René Lesage reflectă și ea procesul de destrămare a monarhiei absolute, de disoluție a moravurilor unei societăți în plină decădere. Fără a atinge profunzimea unui La Bruyère, fără a îmbrățișa multiplicitatea de probleme filozofice puse în discuție de un Fontenelle sau un Pierre Bayle, Lesage, folosind genul mai accesibil al romanului sau al comediei, satirizează cu nu mai puțină ascuțime regimul feudal, care își trăia ultimele decenii de existență. Așa cum afirmă el însuși în prefața din 1726 a *Diavolului șchiop,* autorul a încercat să ofere publicului cititor „un tablou al moravurilor secolului”.

Geneza *Diavolului șchiop* e destul de interesantă. Cunoscător, așa cum am văzut, al literaturii spaniole, Lesage se inspiră din romanul scriitorului Guevara, apărut în 1641, *Diablo cojuelo,* de la care împrumută și titlul. N-au lipsit acuzații care puneau la îndoială opera lui Lesage, considerat ca un simplu adaptator. Exegeții au dovedit însă că, din cele douăzeci și unu de capitole ale *Diavolului șchiop,* Lesage îi datorează lui Guevara numai două, în total nouă istorioare, din care șapte se află în capitolul al treilea. De la Guevara, Lesage a luat mai ales cadrul romanului, ceea ce nu neagă nici autorul, care a așezat în fruntea cărții sale o dedicație adresată scriitorului spaniol, unde arată că a făcut „o carte nouă pe același fond”. Într-unul din capitolele *Diavolului șchiop,* atacând frontal estetica clasică, Lesage se apără de învinuirile ce i s-au adus, spunând: „Iată un om care cunoaște pe degete

autorii greci și latini. El împrumută de la ei toate ideile pe care le așterne în lucrările sale. Cu toate acestea, se crede original și nu tratează drept plagiatori decât pe autorii care jefuiesc pe Lope sau pe Calderon.” Procedeul adaptărilor și împrumuturilor era, de altfel, frecvent în acea epocă: se știe că însuși *Cidul* lui Corneille are ca punct de plecare o lucrare a dramaturgului, spaniol Guilhen de Castro. Succesul ediției din 1707 a *Diavolului șchiop* l-a determinat pe Lesage să publice în 1726 o nouă ediție augmentată cu 99 de istorioare noi, în timp ce 39, apărute în ediția întâia, nu mai figurează în noua ediție, unde autorul a mai retușat unele pasaje și a schimbat deznodământul, dând romanului o concluzie mai ingenioasă. Așadar, ediția din 1726 e cea definitivă și ea a fost reprodusă întotdeauna de toți scriitorii ulteriori ai *Diavolului șchiop,* unii adăugând într-o anexă și pasajele suprimate din ediția primitivă. Sporindu-și lucrarea, după pilda lui La Bruyère, Lesage declară într-o nouă dedicație către Guevara: „Nu m-am limitat la o simplă revedere a operei; am retipărit-o și îngroșat-o cu un volum pe care prostia omenească mi l-a pus cu ușurință la dispoziție”.

De la Luis Velez de Guevara, Lesage a împrumutat o rețetă nouă și ingenioasă de reînnoire a romanului picaresc. În timp ce, în majoritatea romanelor picarești, eroul este un aventurier pe care soarta îl duce dintr-un loc într-altul și îndeosebi prin medii interlope, Guevara, și după el Lesage, imaginează un cadru cu totul original pentru *Diavolul șchiop.* Asmodée[1], diavol infirm, este ținut prizonier de mai multe luni într-o fiolă de către un astrolog. Eliberat de tânărul don Cléophas, Asmodée, în semn de recunoștință, îi dă acestuia posibilitatea de a vedea prin acoperișurile din Madrid tot ce se petrece în

[1] *Asmodeus* este unul din cei șapte prinți ai Iadului împreună cu: *Lucifer* - mândria, *Mamona* - lăcomia, *Satana* - mânia, *Belzebut* (numit de asemenea *Baal*) - îmbuibarea, *Leviatan* - invidia, *Belphegor* - lenea. El este reprezentat ca pofta/setea.

casele oamenilor. Datorită acestui plan ingenios, don Cléophas îl însoțește pe Asmodée prin tot Madridul și ia astfel cunoștință nu numai de cele mai felurite întâmplări ale oamenilor, dar și de motivele acțiunilor lor, de gândurile lor cele mai ascunse. Potrivit procedeului utilizat de așa-numitul roman cu „sertare", observațiile lui Asmodée sunt din când în când întrerupte de povestiri romanțioase, care n-au legătură directă cu romanul. În timp ce în prima ediție a *Diavolului șchiop* aceste povestiri reprezentau aproape două treimi din roman, ele au fost reduse la mai puțin de o treime în ediția din 1726. Constituind partea cea mai puțin interesantă a *Diavolului șchiop,* aceste povestiri dau romanului mai ales culoarea sa locală, referindu-se la lupte de tauri, dueluri de hidalgo, pirați etc. În rest, cadrul spaniol al *Diavolului șchiop* e mai mult fictiv, nimeni nu se înșela că sub acoperișurile caselor din Madrid se ascundeau, de fapt, parizienii secolului al XVIII-lea. De altfel, Lesage n-a fost niciodată în Spania, cadrul pe care l-a adaptat fiindu-i dictat în primul rând de prudență. Mulți contemporani ai lui Lesage au văzut în *Diavolul șchiop* un roman cu cheie. În actorul bătrân și îngâmfat care s-a „teatrificat" a fost recunoscut Baron; „acei scriitori dușmani ai nobilei simplități" erau Fontenelle și La Motte; cocheta care, din scrisorelele amorezilor, își confecționează papiote pentru păr era Ninon de Lenelos ș.a.m.d. Unul din puținele personaje pozitive ale romanului lui Lesage, judecătorul integru care nu se încredea niciodată în rapoartele subalternilor venali, a avut drept model pe d'Argenson, ministru al poliției în vremea lui Ludovic al XIV-lea. Povestea celibatarului care, neavând cu ce să-și plătească datoria către spălătoreasă, a luat-o în căsătorie i se întâmplase în realitate dramaturgului Dufresny. Fără a exagera în căutarea de „chei" cu orice preț, nu e mai puțin adevărat că „sub capele și mantilele *Diavolului șchiop* nu găsim decât figuri franceze și peste tot unde textul spune: „Madrid, ochii

noștri citesc: Paris. Cu alte cuvinte realitatea este aici mascată și travestită."[2]

Marele merit al lui Lesage este de-a se fi desprins de modelul său spaniol și de-a fi pus accentul pe reflectarea veridică a realităților franceze din jurul anului 1700. „*Diavolul șchiop* purcede mult mai mult de la La Bruyère decât de la Guevara."[3] Nimic mai greșit decât a considera *Diavolul șchiop* un roman exotic, în ciuda numelor spaniole ale personajelor și ale unor crâmpeie de viață spaniolă. Singurele episoade cu parfum exotic mai pronunțat sunt cele în care Lesage se referă la activitatea piraterească a corsarilor algerieni. În acest sens, lunga povestire intitulată *Puterea prieteniei,* care se întinde pe două capitole, reflectă și ea o realitate a epocii: Cervantes și mai târziu Regnard au fost și ei captivi ai beiului din Alger, ca și mulți alți călători pe apele Mediteranei.

În esența lui, *Diavolul șchiop* este un roman realist, care zugrăvește aspecte tipice ale societății feudale franceze din perioada destrămării monarhiei absolute. „Veți vedea un tablou al strădaniilor, ostenelilor, trudei pe care bieții muritori și-o dau în această viață pentru a umple cât mai agreabil cu putință micul interval care există între nașterea și moartea lor", declară Lesage. Din motive de prudență, Lesage, urmând pilda lui La Bruyère, nu se atinge de persoana monarhului, dar în schimb îi biciuiește fără milă pe seniorii și curtenii din anturajul acestuia. Un curtean își petrece zilele stând în anticamera regelui sau a primului-ministru pentru a face să se creadă că are credit. Altul și-a petrecut toată viața făcând zilnic temenele în fața regelui. „Dacă am voi să eliminăm din societate pe oamenii de prisos, ar trebui să începem cu curtenii de teapa acestuia", spune Lesage. Parazitismul aristocrației feudale este oglindit și de extinderea pe care o luase, în vremea lui

---

[2] André Le Breton - *Le roman au XVIII-ème siècle*, Paris, Soc. française d'imprimerie et de librairie, 1898, p. 55.

[3] Eugène Lintilhac - *Lesage,* Paris, Hachette, 1893, p. 43.

Lesage, jocul de cărți, denunțat deja ca un flagel social de Regnard în comedia sa din 1696 *Le Joueur (Jucătorul).* În călătoria lor deasupra Madridului, Asmodée și don Cléophas zăresc într-o casă un grup de jucători de cărți care au renunțat de mult la lumina zilei, stând la masa de joc noapte de noapte și dormind ziua. *Diavolul șchiop* oglindește și procesul de ruinare economică a nobilimii, care își risipește averea pentru a putea face față traiului luxos impus de splendoarea Curții de la Versailles. Îndatorându-se, seniorii feudali cad în ghearele cămătarilor și ale pungașilor. Intendentul unui marchiz, întocmai ca și valetul Frontin din *Turcaret,* se bucură „că se îmbogățește pe măsură ce stăpânul său se ruinează".

Clerul este și el ținta vervei satirice a lui Lesage, care se înscrie astfel în coordonatele unei vechi tradiții a literaturii franceze. Un bătrân și bogat nobil spaniol, devenind bigot, vrea să întemeieze o mănăstire, „dar dorește s-o umple numai cu călugări care să se distingă în același timp prin castitate, sobrietate și o extremă umilință. E foarte încurcat în privința alegerii." Lesage demască cu vigoare inchiziția catolică, care avea spioni peste tot: „i se raportează până și lucruri care n-au fost niciodată spuse".

Ca odinioară Molière, Lesage ridiculizează și parvenitismul burgheziei. Un negustor bogat a cerut să i se graveze numele și profesia pe mormânt, „ceea ce nu place astăzi de loc descendenților săi".

O temă care revine des sub pana lui Lesage e cea a egalității în fața morții, care „n-are mai multă considerație pentru regi decât pentru lacheii lor". De altfel, Lesage observă că „Moartea, în ciuda ororii de care e însoțită, produce tot atâta bucurie câtă durere". *Diavolul șchiop* este plin de cazuri în care moștenitorii așteaptă cu nerăbdare moartea unei rude bogate, dacă nu se străduiesc chiar să o grăbească. Acesta este înțelesul sfatului destul de enigmatic rostit de Asmodée: „Când fiul

cel mare posedă toată averea unei familii, nu-l sfătuiesc să meargă la vânătoare cu mezinul său”.

Multe din acoperișurile care se dau la o parte în fața lui Asmodée și a lui don Cléophas ascund putreziciunea familiei aristocratice. Căsătoriile au la bază un contract comercial, și nu afecțiunea reciprocă între soți, de unde căsnicii monstruoase, ca aceea relatată de Lesage între o „tânără” de șaizeci și opt de ani și un cavaler de șaptesprezece ani. Mai toate povestirile românești inserate în *Diavolul șchiop* înfățișează cazuri de tineri care se iubesc, dar nu se pot căsători din cauza poziției părinților, în numele conveniențelor sociale. Cu toată paza guvernantelor, tinerii reușesc prin tot felul de șiretlicuri să comunice între ei și să se întâlnească, căci „dacă există guvernante fidele, înseamnă că tinerii îndrăgostiți nu sunt destul de bogați sau sunt prea zgârciți”. De la Molière la Beaumarchais, această temă e curentă în literatura franceză a secolelor XVII și XVIII.

Violența satirică a lui Lesage crește în mod deosebit când e vorba de medici, actori și literați. Ca și Molière, Lesage a fost aproape toată viața un infirm și n-a iertat medicilor că n-au putut împiedica surzenia care s-a declanșat încă în anii tinereții. Resentimentul personal al lui Lesage este însă coroborat cu stadiul primitiv în care se afla știința medicală pe vremea lui. Cea mai vie ilustrare a incapacității medicilor din secolul al XVIII-lea a fost realizată de Lesage în persoana faimosului doctor Sangrado din *Gil Blas.* În *Diavolul șchiop* un nobil se află pe moarte, „în ciuda medicului care îl îngrijește sau poate tocmai fiindcă este îngrijit de acest medic”. Corsarii algerieni care au luat în captivitate un medic aragonez se grăbesc să-l elibereze fără nici o răscumpărare, de teamă ca acesta să nu-și exercite activitatea printre ei. Există în *Diavolul șchiop* un portret savuros al unui medic lipsit de clientelă care și-a alcătuit o listă fictivă de pacienți de calitate. De câte ori se află în vizită la cineva, inclusiv la

iubita lui, e chemat urgent de valetul său, sub pretext că-l așteaptă clienții înscriși pe listă. Scena a fost reluată și dezvoltată de Eugène Labiche în comedia sa *La Poudre aux yeux* (*Praful în ochi*).

Animozitatea lui Lesage față de actori și de oamenii de teatru în general s-a manifestat încă înainte de greutățile întâmpinate pentru reprezentarea piesei *Turcaret,* dovadă numeroasele săgeți satirice la adresa acestora, existente în ediția din 1707 a *Diavolului șchiop.* Unele din ele au dispărut în ediția din 1726, probabil pentru a nu turna prea mult gaz peste foc, știut fiind că Lesage trăia din reprezentarea pieselor sale scrise pentru teatrul de bâlci. Lesage ridiculizează în special invidia care-i caracterizează pe actori și dramaturgi. O actriță crapă de ciudă auzind aplauzele care răsplătesc jocul unei actrițe noi. Un dramaturg a murit subit la auzul aplauzelor cu care a fost primită o piesă a unui confrate ce-i era prieten. *Diavolul șchiop* aduce și un ecou al conflictelor care existau în trecut între editori și scriitorii neprotejați de nici o lege. Condamnându-i pe editorii care-și jecmănesc scriitorii, Lesage arată că există însă și slujitori ai condeiului puțin scrupuloși. Una din scenele cel mai nostime ale *Diavolului șchiop* este cea în care trei editori, mâncând împreună la un cabaret, află că un autor le vânduse, fiecăruia separat, același manuscris. Lesage vorbește cu dispreț și de poeții fără talent, care, pentru a-și găsi un protector, se înjosesc să scrie ode și dedicații lingușitoare cu numele lăsate în alb. Pe de altă parte, nu puțini sunt seniorii care se complac în faima de protectori ai literelor și artelor. Un marchiz găzduiește în acest scop un autor în propriul său palat. O doamnă de la Curte a cerut mai întâi să vadă dedicația unei cărți ce urma să-i fie închinată. Negăsind-o destul de ditirambică, a compus ea însăși o dedicație, pe care a trimis-o autorului pentru a o așeza în fruntea cărții sale.

Au pătruns în *Diavolul șchiop* și unele ecouri ale cunoscutei dispute dintre antici și moderni. Situându-se pe pozițiile modernilor, Lesage reproșează reprezentanților veacului clasic inspirația unilaterală din antichitate. „Nu facem nici o cinste celor antici jefuindu-i în asemenea hal”, declară autorul *Diavolului șchiop,* pomenind în alt loc de un profesor care a înnebunit pentru că a învățat prea multă greacă. Găsim aici o condamnare a învățământului epocii, bazat aproape exclusiv pe studierea limbilor moarte. În calitatea sa de autor comic, Lesage ia poziție și în problema, dezbătută în vremea lui, a ierarhiei genurilor literare. Se punea în special întrebarea dacă un autor de comedii este l-a înălțimea unui tragedian. „În Franța autorii tragici își închipuie că sunt personaje mai însemnate decât cei care fac numai comedii.”

Temperament zeflemitor și ușor sceptic, Lesage avea darul de a surprinde ridicolul oamenilor ca nimeni altul. Sub ridicolul lungii galerii de originali care defilează în fața cititorului *Diavolului șchiop* se ascund însă adesea turpitudini, vicii, crime. Ca și în *Turcaret,* piesă renumită la timpul său prin aceea că nu conține nici un personaj pozitiv, Lesage a înfățișat în *Diavolul șchiop* cu precădere tipuri negative. Rarele personaje pozitive trebuie căutate mai mult în povestirile romanțioase, care întrerup firul acțiunii principale; e vorba însă de eroi convenționali, caracteristici romanelor de capă și spadă. Pe lângă aceștia, Lesage a mai introdus în cartea sa, în afara portretului lui d’Argenson, de care am amintit, un tip luat din La Fontaine: cizmarul nefericit din cauza averii puse la dispoziția sa de unul din fiii lui; după câtva timp, el vine să-i restituie fiului său dania, declarând: „Vreau să trăiesc din meseria mea; de când nu mai muncesc, mor de plictiseală”. Până și aceste licăriri de optimism se întunecă, dacă analizăm mai adânc cauzele ascunse ale acțiunilor omenești. Împărtășind pesimismul lui La Rochefoucauld, Lesage îl exprimă într-o maximă demnă de acesta: „Astfel

sunt, în majoritatea lor, acțiunile generoase; ne-am ieri să le admirăm, dacă le-am cunoaște motivele”. *Diavolul șchiop* prezintă o ilustrare vie a acestei maxime în persoana lui don Pablo, considerat drept un binefăcător, când de fapt daniile sale nu sunt decât restituirea deghizată a unor bani furați. Bun psiholog, Lesage înfățișează adeseori, sub forma concentrată a maximelor, câteva din slăbiciunile omenești. Iată una care are un echivalent bine cunoscut și în românește: „Îi admir pe oameni: propriile lor defecte li se par fleacuri, în timp ce privesc cu microscopul la cele ale semenilor lor”. Una din slăbiciunile omenești cel mai mult ridiculizate de Lesage este invidia. Un om foarte cumsecade a înnebunit auzind că una din cunoștințele sale s-a căpătuit. Reluând o scenă din piesa lui Dancourt: *Le Chevalier à la mode* (*Cavalerul la modă* - 1687), Lesage relatează cazul unei burgheze care și-a pierdut mințile fiindcă, pe o stradă strâmtă, a fost silită să dea trăsura ei înapoi pentru a face loc celei a unei ducese. O situație inversă este cea a gentilomului provincial, care visează fericit că un nobil de vază l-a lăsat să treacă înainte cu prilejul unei ceremonii publice. Grefarea unor adevăruri general umane pe realitățile societății monarho-feudale a secolului al XVIII-lea constituie, fără îndoială, motivul principal al perenității *Diavolului șchiop.* Roman realist, *Diavolul șchiop* este un adevărat document social al epocii pe care o oglindește. În prefața ediției din 1726 a *Diavolului șchiop,* Lesage exprima următoarea profesiune de credință: „Deși omenirea e mereu aceeași, există o succesiune continuă de originali care pare a aduce unele schimbări…” Observator perspicace al moravurilor, Lesage n-a adoptat, pentru a le prezenta, metoda marilor tablouri de ansamblu, ci s-a limitat la mici crochiuri, a căror însăilare rapidă dă o deosebită vivacitate narațiunii. „Proza lui Lesage are un ritm care îi este propriu și care marchează o dată în istoria

limbii franceze” [4]. Pentru a găsi tipurile cele mai caracteristice ale timpului, Asmodée, asemenea unui reporter din zilele noastre, vizitează locurile cele mai neașteptate: ospiciul de nebuni, închisorile, cimitirul, dezvăluie visurile oamenilor, caută pe nebunii aflați în libertate. Având mai puțină adâncime decât *Caracterele* lui La Bruyère, dar o doză mai mare de pitoresc, *Diavolul șchiop* dă mai multe satisfacții imaginației. Gânditor inferior lui La Bruyère, Lesage are mai multă sensibilitate decât acesta, iar forma pe care a adoptat-o face din *Diavolul șchiop* o operă mai populară decât *Caracterele* lui La Bruyère. Desigur, nu totul e de admirat în șirul de portrete care se înlănțuie în *Diavolul șchiop.* Unele sunt prea rapide, prea vagi, abia schițate; sunt lipsite de interes, nefiind semnificative. Romanul este neomogen prin suprapunerea unor povestiri romanești prea lungi, unor portrete tratate în „racursi”. De altfel, autorul însuși și-a dat seama de lungimea excesivă a unora din povestirile sale intercalând în mijlocul lor noi portrete, care rup firul acțiunii. Deosebirea care există între cele două laturi distincte ale *Diavolului șchiop* este concretizată și prin existența a două stiluri diferite. În povestiri, Lesage demonstrează că n-a pierdut secretul amplelor perioade ale prozatorilor veacului clasic. În schimb, în portrete, Lesage folosește propoziții scurte, concise, adecvate obiectului observației sale fragmentare. El stăpânește la perfecție arta dialogului, a cărui naturalețe și simplitate sunt remarcabile. Este aici o influență a dramaturgului Lesage. De altfel, unele din portretele sale se prezintă sub forma unor scenete în care arta prezentării personajelor, vivacitatea stilului și a observației fac să se simtă măiestria omului de teatru Lesage. Unele din aceste scenete pot fi detașate din roman și jucate în fața spectatorilor asemenea *Momentelor* lui Caragiale, ca de exemplu cea în care

[4] Eugène Lintilhac, op. cit., p. 142.

Lesage, imitându-l pe Molière, ridiculizează un scriitor vanitos:

„— …și pentru a vă pedepsi că ați îndrăznit să-mi criticați scena, nu vă voi mai citi urmarea.

— Sunt prea pedepsit de-a fi auzit începutul…”

Concretizată printr-o extremă concentrare a stilului, verva satirică a lui Lesage are puncte de interferență cu modalitatea de exprimare a epigramei: „Ce foc concentric de epigrame în *Diavolul șchiop* sau mai degrabă ce altceva este *Diavolul șchiop* decât o culegere de epigrame?” [5] Ironia apare adeseori la Lesage acolo unde nu te aștepți, ca o adevărată „poantă”. Un medic nu prea își vede de treabă fiindcă e pasionat de șah. Dar, adaugă Lesage, „momentele pe care le petrece jucând nu sunt cele mai rele pentru bolnavi”. Asmodée, prizonier în fiola rătăcită a unui savant, subliniază lipsa de cultură a burgheziei prin următoarea comparație sugestivă: „mă aflu în laboratorul său ca o carte de drept în biblioteca unui om de afaceri”. Ironia lui Lesage are uneori dublu tăiș. Pentru a-și ascunde vârsta, o femeie cochetă declară la tribunal: „când tatăl meu a luat-o pe maică-mea în căsătorie era atât de bătrân încât nu mai putea să facă copii”, dezvăluind în acest fel și corupția moravurilor ce caracteriza familia burghezo-aristocratică. Ceea ce farmecă în *Diavolul șchiop* este varietatea procedeelor compoziționale și stilistice. Autorul găsește mereu formule noi și sugestive pentru a-și vărsa focul satiric. Spiritul său incisiv are o coloratură umoristică chiar când îmbracă forma aforistică. („După aceea ei ne-au împăcat; ne-am îmbrățișat și de atunci suntem dușmani de moarte” - sau: „Așa e caracterul femeilor: sunt prea geloase unele pe altele pentru a fi capabile de prietenie”.) Lectura *Diavolului șchiop* se face întotdeauna cu zâmbetul pe buze. Proza sa sprintenă, săltăreață are o sonoritate particulară, ușor de recunoscut, în literatura franceză, și va fi dusă la perfecțiune în *Gil Blas,* căci *„Gil Blas* este

[5] André Le Breton, op. cit.,p. 50.

identic *Diavolul șchiop,* cu deosebirea care există între un vast tablou și o mică schiță”.[6]

Roman popular prin excelență, între altele și prin accesibilitatea lui, *Diavolul șchiop* este un adevărat deschizător de drum în literatura franceză. Din 1677, când Doamna de La Fayette își publica romanul ei psihologic *La Princesse de Clèves* (*Principesa de Clè*ves), literatura franceză nu mai produsese nici un roman de valoare. Impulsul dat de *Diavolul șchiop* în 1707 a fost deosebit de rodnic. Pregătind în primul rând capodopera lui Lesage însuși, *Gil Blas,* el a deschis drumul lui Marivaux, autorul romanelor realiste *Viața Marianei* și *Țăranul parvenit,* lui Diderot, care a ilustrat și el genul picaresc cu *Jacques fatalistul,* lui Prévost *(Manon Lescaut),* Choderlos de Laclos (*Legăturile primejdioase*), Restif de la Bretonne ș.a., iar, dincolo de aceștia, realismului critic din secolul al XIX-lea.

Apărut în românește încă din 1835, în tipografia lui Eliade, *Diavolul șchiop* păstrează o prospețime și o vitalitate care-i asigură și astăzi, la două sute șaizeci de ani de la apariție, cititori pasionați în toate țările lumii.

ION BRĂESCU

[6] Gustave Lanson - *Histoire de la littérature française* (1894), Paris, Hachette, 1912, p. 670.

Capitolul I

Ce fel de diavol e *Diavolul șchiop*. Unde și prin ce întâmplare a făcut cunoștință cu dânsul don Cléophas Léandro Pérez Zambullo.

O noapte de octombrie acoperea cu adânc întuneric celebrul oraș Madrid; poporul se și retrăsese pe-acasă, lăsând străzile libere îndrăgostiților, să-și cânte durerile sau bucuriile sub balcoanele iubitelor; sunetul ghitarelor și începuse să-i neliniștească pe părinți și să-i alarmeze pe bărbații geloși; în sfârșit, era aproape de miezul nopții când don Cléophas Léandro Pérez Zambullo, student din Alcala, ieși cu repeziciune prin bageaua unei case, unde îl introdusese indiscretul fiu al zeiței Cythera. Încerca să-și păstreze viața și onoarea, silindu-se să scape de trei-patru spadasini, care-l urmăreau îndeaproape pentru a-l omorî ori pentru a-l sili să ia în căsătorie pe o doamnă cu care-l surprinseseră cu puțin timp înainte.

Deși singur împotriva lor, se apărase cu vrednicie și nu fugise decât pentru că urmăritorii îi luaseră spada în timpul luptei. Îl urmăriră câtăva vreme pe acoperișuri; dar, din cauza întunericului, îi pierdură urma. Se îndreptă către o lumină pe care o zărise de departe și care, oricât de slabă era, îi servi drept far într-o atât de primejdioasă împrejurare. După ce fu amenințat să-și rupă de mai multe ori gâtul, ajunse lângă podul unei case, de unde ieșeau razele acelei lumini, și intră înăuntru pe fereastră, bucuros

ca un matelot care-și vede vaporul, amenințat de naufragiu, ajungând cu bine în port.

Se uită mai întâi în toate părțile; și foarte mirat că nu găsește pe nimeni în această încăpere vârâtă sub acoperiș, care i se păru un apartament destul de ciudat, începu să-l cerceteze cu atenție. Văzu o lampă de aramă atârnată de plafon, cărți și hârtii împrăștiate în neorânduială pe o masă, o sferă și niște compasuri într-o parte, fiole și cadrane într-alta, ceea ce îl făcu să presupună că dedesubt trebuia să locuiască vreun astrolog care venea să-și facă observațiile în acest loc.

Prinse a se gândi la pericolul din care-l scăpase norocul și se întreba dacă să rămâie acolo până a doua zi, sau să ia o altă hotărâre, când auzi un lung oftat aproape de dânsul. Întâi își închipui că-i vreo plăsmuire a spiritului său agitat, vreo nălucire a nopții; de aceea, fără să-l ia în seamă, își urmă gândurile.

Dar auzind oftatul pentru a doua oară, înțelese că trebuie să fie ceva aievea; și, cu toate că nu văzu pe nimeni în odaie, strigă:

— Care naiba oftează aici?

— Eu, domnule student, îi răspunse imediat o voce care avea ceva cu totul ciudat. Stau aici de aproape șase luni de zile, închis într-una din aceste fiole, astupate. În casa asta stă un savant astrolog, un vrăjitor; prin puterea meșteșugului pe care-l are, mă ține închis în această închisoare strâmtă.

— Așadar ești un duh? întrebă don Cléophas, cam tulburat de aventura neașteptată.

— Sunt un demon, răspunse vocea, vii aici tocmai la timp pentru a mă scoate din robie. Tânjesc în trândăvie, căci sunt dracul cel mai iute și mai harnic din iad.

Aceste cuvinte îl cam băgară în răcori pe seniorul Zambullo, dar, fiind de felul său curajos, se îmbărbătă și se adresă duhului pe un ton hotărât:

— Domnule drac, spune-mi, te rog, ce rang ai printre confrații dumitale: ești un demon nobil sau un demon de rând?

— Sunt un diavol important, răspunse vocea, și, dintre toți, acel care are un renume mai mare pe lumea aceasta și pe cealaltă.

— Poate ești din întâmplare demonul numit Lucifer?

— Nu, răspunse duhul, acela-i demonul șarlatanilor.

— Ești oare Uriel? relua studentul.

— Aș! îl întrerupse brusc vocea; acela-i patronul negustorilor, al croitorilor, al măcelarilor, al brutarilor și al celorlalți hoți de teapa lor.

— Poate ești Belzebut? zise Léandro.

— Îți bați joc de mine? răspunse duhul. Acela-i demonul guvernantelor și al scutierilor.

— Mă mir, zise Zambullo. Socoteam că Belzebut e unul dintre cele mai de seamă personaje din ceata voastră.

— Ba-i unul dintre cei mai mici, răspunse demonul. N-ai informații prea exacte despre iadul nostru.

— Atunci, reluă don Cléophas, trebuie să fii Leviatan, Belphégor sau Astaroth.

— Ei da, aceștia trei sunt draci de mâna întia. Sunt duhuri de-ale Curții. Vin la consiliul prinților, însuflețesc miniștrii, formează ligile, provoacă revolte în sânul statelor și aprind făcliile războiului. Nu-s bădărani, ca cei dintâi pe care i-ai numit.

— Spune-mi, te rog, replică studentul, care-s însărcinările lui Flagel?

— El e sufletul cârcotelii și duhul baroului, reluă demonul. El a compus protocolul ușierilor și al notarilor. Îi inspiră pe apărători, îi stăpânește pe avocați și îi obsedează pe judecători. În ce mă privește, am alte ocupații; eu fac căsătorii ridicole: îi unesc pe ghiuji cu minore, pe stăpâni cu servitoarele lor, pe fete fără de zestre cu dulci îndrăgostiți, fără para chioară în buzunar. Eu am adus pe lume luxul, destrăbălarea, jocurile de noroc

și chimia. Sunt inventatorul caruselului, al dansului, al muzicii, al comediei și al tuturor noilor mode din Franța. Într-un cuvânt, mă numesc Asmodée, poreclit Diavolul șchiop.

— Cum se poate! strigă don Cléophas, ești chiar acel faimos Asmodée despre care se face o atât de glorioasă mențiune în Agrippa și în *Clavicula lui Solomon*[7]? Ei, dar atunci nu mi-ai înșirat chiar toate felurile dumitale de a petrece. L-ai uitat pe cel mai de seamă. Știu că te distrezi câteodată dând o mână de ajutor amorezilor nefericiți. Bunăoară, anul trecut, un bacalaureat, prieten de-al meu, a dobândit cu ajutorul dumitale, în orașul Alcala, favorurile nevestei unui doctor de la Universitate.

— E-adevărat, zise duhul. Asta voiam să ți-o spun mai la urmă. Sunt demonul luxurii, sau, ca să vorbim mai onorabil, sunt zeul Cupidon. Căci poeții mi-au dat acest nume frumos, și tot dumnealor mă zugrăvesc în chip foarte atrăgător. Ei zic că aș avea aripi aurite, ochii legați, un arc în mână, o tolbă plină de săgeți pe umeri și, pe lângă acestea, o frumusețe răpitoare. Ai să vezi acuși cum arăt, dacă-mi dai drumul.

— Domnule Asmodée, replică Léandro Pérez, de multă vreme, precum știi, îți sunt pe deplin devotat; primejdia prin care am trecut îmi stă mărturie. Mă bucur că am prilejul să te servesc. Dar vasul în care ești închis e, fără îndoială, un vas fermecat. În zadar aș încerca să-l destup sau să-l sparg, astfel că nu prea știu în ce fel aș putea să te scot din închisoare. Nu prea am obișnuința acestor moduri de eliberare, și-apoi, între noi fie zis, dacă dumneata, care ești un drac iscusit, nu poți ieși din încurcătură, dar un biet muritor ca mine, cum ar putea s-o scoată la capăt?

— Oamenii au puterea aceasta, răspunse demonul. Fiola în care sunt închis nu-i decât un simplu vas de sticlă ușor de spart. N-ai decât să-l iei și să-l arunci de pământ, și mă voi înfățișa imediat sub formă omenească.

[7] Titlul unei cărți de magie.

— Dacă-i așa, zise studentul, treaba e mai ușoară decât credeam. Spune-mi în ce fiolă ești; văd un mare număr de sticle la fel și nu pot să le deosebesc.

— E cea de-a patra de lângă fereastră, răspunse duhul. Și cu toate că dopul poartă semnul unei peceți magice, sticla totuși se va sparge.

— Ajunge, spuse Don Cléophas, sunt gata să fac ceea ce dorești. Nu mă mai oprește decât o mică problemă: mi-e teamă ca nu cumva, după ce-ți voi face serviciul de care am vorbit, să plătesc eu oalele sparte.

— N-are să ți se întâmple nici o nenorocire, îl asigură demonul; dimpotrivă, te vei bucura de recunoștința mea. Am să te învăț tot ce dorești să știi, am să-ți arăt tot ce se petrece în lume, am să-ți dezvălui defectele oamenilor, am să-ți fiu demonul tutelar și, fiind mai luminat decât geniul lui Socrate, am pretenția să te fac și mai savant decât acest mare filozof. Într-un cuvânt, mă pun la dispoziția dumitale împreună cu bunele și relele mele calități; îți vor fi tot atât de folositoare și unele, și celelalte.

— Frumoase făgăduieli, replică studentul; numai că voi, domnilor draci, aveți reputația de-a nu vă prea ține de cuvânt.

— Acuzarea nu-i lipsită de temei, răspunse Asmodée. Cea mai mare parte dintre confrații mei nu se prea sinchisesc de cuvântul dat; cât despre mine, pe lângă că nu știu cum te-aș putea răsplăti mai bine pentru serviciul pe care-l aștept de la dumneata, sunt sclavul jurămintelor mele și-ți jur pe tot ce le face inviolabile că nu te voi înșela. Încrede-te în asigurarea pe care ți-o dau; și, ca să-ți fac o mare plăcere, mă ofer să te răzbun chiar în noaptea asta împotriva donei Thomasa, acea perfidă doamnă, care a ascuns la dânsa patru ticăloși ca să te surprindă și să te silească s-o iei de nevastă.

Tânărul Zambullo fu deosebit de înaintat de această din urmă făgăduială. Pentru a-i grăbi îndeplinirea, apucă fiola în care se afla duhul și, fără să se mai gândească la ceea ce

ar putea să urmeze, o trânti de pământ. Fiola se sparse în mii de bucăți, inundând podeaua cu un lichid negricios, care se evaporă cu încetul și se preschimbă într-un fum, iar acesta risipindu-se deodată, studentului uimit i se înfățișă un bărbat învăluit într-o manta, înalt numai de un cot și sprijinit în două cârje. Acest monstru mititel și șchiop avea picioare de țap, figura lunguiață, bărbia ascuțită, pielița obrazului galbenă-neagră, nasul foarte turtit; ochii lui, care păreau foarte mici, semănau cu doi cărbuni aprinși; gura, din cale-afară de despicată, purta deasupra ei două cârlige de mustață roșcată și era mărginită de două buzoaice nemaipomenite.

Acest Cupidon drăgălaș avea capul înfășurat într-un fel de turban de crepon roșu, susținut de un mănunchi de pene de cocoș și de păun. Purta în jurul gâtului un guler larg de pânză galbenă, pe care erau desenate diferite modele de coliere și cercei. Era îmbrăcat cu o haină scurtă de atlaz alb, încinsă peste mijloc cu o fâșie lată de pergament curat, în întregime acoperit de semne talismanice. Se mai vedeau zugrăvite pe-această haină o mulțime de articole femeiești, foarte avantajoase pentru bust, apoi eșarfe, șorțuri împestrițate și pieptănături noi, care de care mai extravagante.

Dar toate acestea nu însemnau nimic față de mantaua lui, făcută din același atlaz alb. Se aflau pe dânsa nenumărate figuri zugrăvite cu cerneală de China, atât de măiestrit pictate și atât de expresive încât îți dădeai seama că numai dracul le putea face. Într-o parte, o doamnă spaniolă, înfășurată în mantie, făcea ochi dulci unui străin pe când se plimba; de cealaltă parte, o doamnă franceză își studia în oglindă noi expresii ale feței, ca să le încerce efectul asupra unui tânăr abate, a cărui figură fardată și cu muște pe obraz tocmai se ivise în cadrul ușii. Ici, niște cavaleri italieni cântau din gură și din ghitară sub balcoanele iubitelor lor; iar colo, niște nemți descheiați la haine, în neorânduială, mai amețiți de băutură și mai

îngălbeniți de tutun decât fanții francezi, înconjurau o masă acoperită cu rămășițele orgiei lor. Într-alt loc zăreai un senior musulman ieșind din baie, înconjurat de toate femeile din serai, care se grăbeau care mai de care să-l servească; într-alt loc descopereai un nobil englez, care înfățișa cu galanterie doamnei sala o pipă și o cană cu bere.

Mai deosebeai figuri de jucători, minunat de bine prinse: unii, însuflețiți de o mare bucurie, își umpleau pălăriile cu monede de aur și de argint, în timp ce alții, care nu mai jucau decât pe cuvânt, ridicau spre cer priviri nelegiuite, rozându-și cărțile de disperare. În sfârșit, vedeai lucruri tot atât de ciudate ca acela de pe minunatul scut făcut de zeul Vulcan la rugămintea zeiței Thetis[8]: era însă o deosebire între operele acestor doi șchiopi, anume că figurile de pe scut n-aveau nici o legătură cu isprăvile lui Ahile, în timp ce figurile zugrăvite pe manta erau icoane vii a tot ce se face pe lumea aceasta la sugestia lui Asmodée.

CAPITOLUL II

Urmarea eliberării lui Asmodée.

Demonul, observând că înfățișarea lui nu-l prea încântă pe student, îi zise zâmbind:

— Ei, senior don Cléophas Léandro Pérez Zambullo, ai în fața dumitale pe încântătorul zeu al amorului, acest

[8] O nereidă, fiică a lui Nereus. S-a căsătorit cu eroul Peleus și a devenit mama lui Ahile. La nunta ei cu Peleus (singura căsătorie dintre un muritor și o zeiță, acceptată de către olimpieni), Eris aruncă *Mărul discordiei* care, conform lui Homer, a fost originea Războiului Troian.

suveran și stăpânitor al inimilor. Cum îți pare înfățișarea și frumusețea mea? Nu-i așa că poeții sunt excelenți zugravi?

— Sincer vorbind, răspunse don Cléophas, cred că tind să înfrumusețeze. Nu-mi închipui însă că te-ai înfățișat și înaintea Psycheii[9] cu acest chip?

— Desigur că nu, răspunse diavolul. L-am împrumutat pe cel al unui tânăr marchiz francez, pentru a mă face iubit pe dată. Viciul are nevoie de o aparență agreabilă, altfel n-ar atrage. Pot lua orice formă vreau, și-aș fi putut să mă înfățișez ochilor dumitale într-un corp mai frumos și mai fantastic; dar, deoarece m-am dăruit cu totul dumitale și deoarece am intenția să nu-ți ascund nimic, am vrut să mă vezi sub înfățișarea cea mai apropiată de părerea pe care o au oamenii despre mine și despre ocupațiile mele.

— Nu mă miră că ești cam urât, zise Léandro. Iartă-mi, te rog, expresia; viitoarele raporturi dintre noi ne obligă la sinceritate. Trăsăturile pe care le ai se potrivesc aidoma cu

---

9 *Psyche* era o tânără vestită pentru frumusețea ei care, datorită acestui fapt, și-a atras asupră-și gelozia Aphroditei. Pentru a împlini porunca unui oracol, părinții lui Psyche au părăsit-o pe un munte înalt, de unde - spunea oracolul - avea să vină s-o ia de nevastă un monstru înspăimântător. Într-adevăr, Psyche a fost luată de vânt și dusă într-un palat îndepărtat. Acolo, un necunoscut care n-o întâlnea decât noaptea și al cărui chip în felul acesta Psyche nu putea să-l vadă, a făcut-o soția sa și stăpâna unor bogății nemăsurate. Psyche a trăit astfel o vreme, fericită. Condiția acestei fericiri era însă ca ea să nu caute să vadă, niciodată, chipul soțului iubit. Împinsă de curiozitate, Psyche a încălcat însă legământul. Odată, noaptea, ea a aprins în taină un opaiț și la lumina lui a văzut, în locul unui monstru îngrozitor, cum bănuia, un tânăr nespus de frumos care dormea alături de ea. Zeul Eros - căci acesta are frumosul tânăr - mânios pe faptul că Psyche i-a încălcat porunca, a părăsit-o în acel moment, dispărând în văzduh. Cuprinsă de disperare, Psyche a pornit atunci să cutreiere lumea pe urmele lui. După multe căutări zadarnice, ea a poposit în palatul Aphroditei. Acolo, zeița cea geloasă a pus-o la multe încercări și trude până în ziua când, făcându-i-se milă de nenorocirea ei, zeul Eros, care o iubea totuși, a luat-o cu sine pe Psyche în ceruri unde, cu voia lui Zeus, a făcut-o nemuritoare, trăind veșnic alături de ea.

ideea pe care mi-o făurisem despre dumneata; dar spune-mi, te rog, pentru ce ești șchiop?

— Din cauză că am avut odinioară în Franța o ceartă cu Pillardoc, diavolul beneficiilor, răspunse demonul. Trebuia stabilit care dintre noi doi să pună mâna pe un tânăr, pe nume Manceau, venit la Paris să-și încerce norocul. Deoarece avea o excelentă plămadă, un băiat cu talente speciale, ne-am certat grozav pentru dânsul. Ne-am războit în regiunile mijlocii ale văzduhului. Pillardoc a fost cel mai tare și m-a trântit de pământ întocmai precum Jupiter, după spusele poeților, l-a răsturnat pe Vulcan. Asemănarea acestor aventuri a fost cauza pentru care confrații mei m-au poreclit Diavolul șchiop. Mi-au dat porecla în bătaie de joc, și-așa mi-a rămas numele. Totuși, așa infirm cum sunt, mă mișc cu mare iuțeală. Vei fi martorul sprintenelii mele. Dar, adăugă el, să terminăm această convorbire. Să ieșim mai degrabă din mansarda asta. Curând vrăjitorul se va urca aici pentru a lucra la nemurirea unei frumoase silfide, care vine la dânsul în fiecare noapte. Dacă ne-ar surprinde, n-ar sta mult pa gânduri să mă vâre iar în sticlă și s-ar putea s-o pățești la fel. Înainte de toate, să aruncăm pe fereastră cioburile fiolei sparte, pentru ca vrăjitorul să nu observe eliberarea mea.

— Și dacă prinde de veste după plecarea noastră, zise Zambullo, ce-o să se întâmple?

— Ce-o să se întâmple? răspunse șchiopul; pare-se că n-ai citit cartea *Despre Constrângere.* Chiar dacă m-aș ascunde la capătul pământului sau în regiunea în care se află salamandrele înflăcărate; de m-aș scoborî la gnomi, sau în cele mai prăpăstioase adâncuri ale mării, tot n-aș fi la adăpost de ura lui. Ar face niște vrăji atât de puternice încât s-ar cutremura tot iadul. Oricât m-aș împotrivi, tot aș fi obligat să mă înfățișez înaintea lui, de voie, de nevoie, pentru a mă supune pedepsei ce-ar voi să mi-o impună.

— Astfel stând lucrurile, reluă studentul, tare mă tem că legătura noastră n-are să fie de lungă durată. Vrăjitorul afurisit îți va descoperi curând fuga.

— Asta nu pot s-o știu, răspunse duhul, pentru că noi nu știm ce urmează să se întâmple.

— Cum, strigă Léandro Pérez, demonii nu cunosc viitorul?

— Se-nțelege că nu, răspunse diavolul; ființele care se încred în noi, referitor la acest domeniu, se păcălesc strașnic. De aceea spun atâtea prostii ghicitorii și ghicitoarele și mai ales din cauza lor fac atâtea prostii multe femei de condiție bună, care vin să-i consulte asupra întâmplărilor viitoare. Nu cunoaștem decât trecutul și prezentul. Nu știu, prin urmare, dacă vrăjitorul are să observe imediat lipsa mea; dar nădăjduiesc că nu. Sunt aici multe fiole asemănătoare aceleia în care eram închis; s-ar putea să nu bănuiască lipsa ei. Pot să mai adaog că stau în laboratorul lui întocmai ca o carte de drept în biblioteca unui om de finanțe: nici nu se gândește la mine; și, chiar dacă s-ar gândi, nu-mi face niciodată cinstea să-mi vorbească: e cel mai fudul vrăjitor din câți cunosc. Din ziua în care mă ține captiv, n-a binevoit să-mi adreseze vreodată cuvântul.

— Ce om! zise don Cléophas. Ce-ai făcut de ți-ai atras ura lui?

— M-am pus de-a curmezișul unui plan de-al său, răspunse Asmodée. Era un loc vacant într-o academie oarecare. El voia să-l dea unui prieten de-al său, iar eu voiam să-l dau altuia. Vrăjitorul făcu un talisman compus din cele mai puternica semne ale Cabalei; eu mi-am pus omul în serviciul unui mare ministru, al cărui nume întrecu puterea talismanului.

După ce vorbi astfel, demonul strânse toate cioburile fiolei sparte și le aruncă pe fereastră.

— Senior Zambullo, i se adresă el apoi studentului, s-o ștergem cât mai repede de aici; apucă-te de capătul mantalei mele și nu te teme de nimic.

Oricât da primejdioasă i se păru această hotărâre, studentul o preferă, decât să rămână pradă mâniei vrăjitorului; de aceea se agăță cât putu mai bine de drac, care o porni la drum în aceeași clipă.

CAPITOLUL III

În ce loc îl duse pe student *Diavolul șchiop* și despre primele lucruri pe care i le arată.

Asmodée nu-și lăudase sprinteneala în zadar. Spintecă aerul ca o săgeată repezită cu violență, apoi se cocoță pe turnul San-Salvador. Îndată ce ajunseră, îi zise tovarășului său:

— Ei, senior Léandro, când se spune despre o trăsură greoaie că-i trăsura dracului, nu găsești nedrept acest fel de-a vorbi?

— Am constatat chiar mai adineaori nedreptatea, răspunse cu politețe Zambullo. Pot să asigur pe oricine că-i o trăsură mai lină decât o litieră și, în afară de asta, atât de rapidă că nici n-ai vreme să te plictisești pe drum.

— Eh, reluă demonul, dumneata habar n-ai pentru ce te-am adus aici: am pretenția să-ți arăt tot ce se petrece la Madrid; și deoarece, vreau să încep cu acest cartier, nici nu puteam să-mi aleg un loc mai nimerit planurilor mele. Voi ridica, prin puterea mea drăcească, acoperișurile

caselor, astfel încât, deși e întuneric, tot ce-i înăuntru se va arăta ochilor dumitale.

La aceste cuvinte, își ridică doar brațul drept și pe dată toate acoperișurile dispărură. Atunci studentul văzu interiorul caselor ca ziua în amiaza mare, precum zice Luis Velez Guevara[10] că se vede înăuntrul unui pateu căruia i s-a scos crusta.

Priveliștea era prea nouă ca să nu-i capteze întreaga atenție. Privi în toate părțile, iar diversitatea lucrurilor care-l înconjurau îi reținu multă vreme curiozitatea.

— Senior don Cléophas, îi zise diavolul, această amestecătură de lucruri la care te uiți cu atâta plăcere e într-adevăr captivantă; dar nu-i decât o distracție ușuratică. Ea trebuie să devia însă și folositoare: pentru ca să capeți o perfectă cunoaștere a vieții omenești, vreau să-ți explic tot ce fac aceste persoane pe care le vezi. Îți voi dezvălui motivele faptelor lor, până și cele mai tainice gânduri ale lor. De unde să începem? Să ne uităm mai întâi în acea casă de pe partea dreaptă, la moșneagul care numără monede de aur și de argint. E un burghez zgârcit. Caleașca lui, pe care a dobândit-o aproape pe degeaba la inventarul unui *alcade de corte* [11] e trasă de două mârțoage de catârci, care-s în grajd și pe care le hrănește potrivit cu legea celor Douăsprezece Table; cu alte cuvinte, le dă, la fiecare, abia câte o livră de orz pe zi. Se poartă cu ele cum se purtau romanii cu sclavii lor. Acum doi ani s-a întors din Indii încărcat cu drugi de aur, pe care i-a preschimbat în bani. Admiră-l pe acest moșneag nebun, cu câtă satisfacție își soarbe din ochi comoara! Nu se mai satură de ea. Dar, în același timp, bagă de seamă ce se petrece într-o săliță a aceleiași case. Vezi acolo doi băieți și o bătrână?

— Da, răspunse Cléophas. Sunt copiii lui, pe cât se pare?

---

10 Luis Vélez de Guevara (născut Luis Vélez de Santander) (1 august 1579 - 10 noiembrie 1644) dramaturg și romancier spaniol.

11 Slujbaș de la Curtea spaniolă.

— Nu, ripostă diavolul, sunt nepoții lui care trebuie să-l moștenească și care, în nerăbdarea pe care o au de a-și împărți prada, au chemat pe ascuns o vrăjitoare, ca să le spună când are de gând moșul să dea ortul popii. Zăresc în casa alăturată două tablouri destul de hazlii: unul înfățișează o bătrână cochetă care se culcă, după ce și-a lăsat pe masa de toaletă părul, sprâncenele și dinții; celălalt, un curtezan de vreo șaizeci de ani, care cu câteva clipe mai înainte a făcut pe amorezul. Și-a scos ochiul și mustața false, împreună cu peruca ce-i ascundea chelia. Așteaptă ca servitorul să-i scoată brațul și piciorul de lemn, ca să se poată culca cu ce i-a mai rămas.

— De văd eu bine, zise Zambullo, zăresc în aceeași casă o fată înaltă și frumoasă, bună de zugrăvit. Ce drăguță e!

— Ei, reluă șchiopul, această tânără frumusețe care ți-a atras luarea-aminte e sora mai mare a curtezanului care se pregătește de culcare. Pot spune că-i de o pereche cu bătrâna cochetă cu care locuiește. Talia pe care i-o admiri e o mașină care a dat mult de furcă mecanicilor. Pieptul și șoldurile îi sunt artificiale; și nu de multă vreme, ducându-se la o predică, i-a căzut turnura pe jos. Totuși, deoarece își dă aere de minoră, doi tineri cavaleri își dispută favorurile ei; s-au și bătut pentru ea. Ce turbați! Îmi face impresia că sunt doi câini care se încaieră pentru un ciolan. Să ne înveselim amândoi de acel concert, care are loc destul de aproape de noi, într-o casă burgheză, la sfârșitul unei cine de familie. Se execută cantate. Un bătrân jurisconsult a compus muzica, iar cuvintele sunt de un alguazil care vrea să pară amabil, un încrezut care compune versuri pentru plăcerea lui și chinul altora. Un cimpoi și o spinetă alcătuiesc simfonia. Un coșcogeamite lungan cu voce pițigăiată cântă subțirel, în timp ce o fată cu voce groasă face pe basul.

— O, ce caraghios lucru! strigă don Cléophas râzând. De-ai vrea cu tot dinadinsul să realizezi un asemenea concert comic, n-ai reuși atât de bine.

— Aruncă-ți acum ochii asupra acelei mărețe locuințe, urmă demonul; vei vedea un senior culcat într-un splendid apartament. Lângă el are o casetă plină cu bilețele dulci. Le citește pentru a putea adormi în plăcere, căci sunt de la o doamnă pe care o adoră și care-l ajută să facă atât de multe cheltuieli încât în curând va fi silit să ceară o slujbă de viceregе. Dar dacă în această casă toți se odihnesc, dacă toate sunt liniștite, în schimb în casa vecină, din stânga, e mare forfotă. Zărești acolo o doamnă într-un pat de damasc roșu? E o persoană din lumea bună. E doamna Fabula, care a trimis chiar mai înainte după o moașă și care va dărui bătrânului domn Torribio, bărbatul ei, pe care-l zărești alături de dânsa, un moștenitor. Nu te încântă bunătatea acestui soț? Vaietele scumpei sale jumătăți îi rup inima: e plin de durere; suferă o dată cu ea. Cu câtă grijă și ardoare se grăbește s-o ajute!

— Cu-adevărat, zise Léandro, iată un om tare agitat; dar mai zăresc unul, în aceeași casă, care pare cufundat într-un somn adânc, fără să-i pese de ceea ce s-ar putea întâmpla.

— Și cu toate acestea ar trebui să-i pese, reluă șchiopul, deoarece servitorul acesta e pricina durerilor stăpânei. Privește ceva mai departe, continuă el, și observă colo, într-o sală joasă, pe-acel ipocrit; se unge cu untură râncedă ca să se ducă la o adunare de vrăjitori, care are loc în noaptea asta între Sfântul Sebastian și Fontarabia. Te-aș duce și pe dumneata acolo, să-ți petreci timpul cât mai plăcut, dar mi-e frică să nu mă recunoască demonul care face pe țapul la această ceremonie.

— Așadar, zise studentul, dumneata și acel drac nu prea sunteți în bune legături de prietenie?

— Ei, comèdie, sigur că nu! răspunse Asmodée. E același Pillardoc despre care ți-am mai vorbit. Tâlharul acesta m-ar da de gol; n-ar scăpa ocazia să-l înștiințeze pe vrăjitor despre fuga mea.

— Ai mai avut se vede vreo gâlceavă cu acest Pillardoc?

— Chiar așa, continuă demonul: sunt doi ani de când ne-am certat pentru un parizian, care visa să facă carieră. Amândoi pretindeam să dispunem de el; Pillardoc voia să-l facă slujbaș, în timp ce eu voiam să fac din el un om cu succes la femei; ca să pună capăt acestei dispute, confrații noștri făcură din el un călugăr ticălos. După aceea ne-au împăcat; ne-am îmbrățișat și de-atunci am rămas dușmani de moarte.

— Să lăsăm deoparte faimoasa adunare, zise don Cléophas, nu doresc să mă aflu acolo; mai bine să continuăm a cerceta ceea ce avem înaintea ochilor. Ce sunt scânteile de foc care ies din pivnița de colo?

— E una dintre cele mai smintite ocupații omenești, răspunse diavolul. Personajul care se află în pivniță lângă acel cuptor înroșit e un alchimist; focul îi consumă puțin câte puțin întreaga avuție și totuși nu va găsi niciodată ceea ce caută. Între noi fie zis, piatra filozofală nu-i decât o frumoasă himeră, pe care am inventat-o chiar eu, spre a mă distra pe socoteala spiritului omenesc, care vrea să depășească limitele ce i-au fost prescrise. Acest alchimist are de vecin pe un biet farmacist, care încă nu s-a culcat. Uite-l cum lucrează în prăvălie împreună cu soția, complet ofilită, și cu băiatul lui. Știi ce fac acolo? Soțul prepară o pilulă prolifică pentru un bătrân avocat care urmează să se însoare mâine; băiatul face un ceai purgativ, iar femeia pisează de zor niște leacuri astringente.

— În casa din fața locuinței farmacistului, zise Zambullo, văd un om care s-a sculat și se îmbracă în grabă.

— Ei, comedie! răspunse duhul, e un doctor chemat pentru o treabă cât se poate de urgentă. E căutat din partea unui prelat care, vreme de un ceas de când s-a culcat, a tușit de două sau de trei ori. Mută-ți acum privirile dincolo, la dreapta, și încearcă să descoperi într-un pod pe un om în cămașă, care se plimbă încolo și încoace la lumina chioară a unei lămpi.

— Aha, am găsit! strigă studentul. Aș putea să fac și inventarul mobilelor care-s în cămăruță. Nu se află decât un mindir, un scăunaș și o masă, iar pereții îmi par mâzgăliți cu ceva negru.

— Personajul care locuiește atât de sus e un poet, reluă Asmodée, și ceea ce îți pare mâzgălit cu negru sunt versuri tragice de-ale lui cu care și-a tapisat odaia, fiind nevoit, din lipsă de hârtie, să-și scrie poemele pe pereți.

— Văzându-l cum se agită și se zbuciumă în timp ce se plimbă, zise don Cléophas, socotesc că trebuie să compună vreo lucrare importantă.

— Nu te înșeli gândind astfel, răspunse șchiopul*:* chiar ieri a terminat o tragedie intitulată *Potopul universal.* Și nu i s-ar putea reproșa că n-a respectat de fel unitatea de loc, deoarece întreaga acțiune se petrece în arca lui Noe. Te asigur că-i o piesă minunată; toate animalele vorbesc ca niște savanți. Are intenția s-o dedice cuiva; sunt șase ceasuri de când lucrează la dedicație; în clipa asta isprăvește ultima frază. Se poate spune că dedicația asta e o capodoperă: toate virtuțile morale și politice, toate laudele pe care le poți aduce unui om ilustru prin strămoșii săi și prin sine însuși sunt aci reunite; nicicând vreun autor n-a făcut risipă de atâta tămâie.

— Și cui intenționează el să adreseze acest măreț elogiu? întrebă studentul.

— Nici el nu știe încă, răspunse diavolul: a lăsat numele în alb. E în căutarea unui senior bogat care să fie mai darnic decât cei cărora le-a dedicat alte câteva cărți; dar în ziua de azi arareori găsești oameni care să plătească dedicații: e un defect pe care seniorii și l-au îndreptat, și prin asta au adus un mare serviciu publicului, copleșit de tot felul de producții demne de milă, dat fiind că cea mai mare parte a cărților nu se scriau odinioară decât în vederea profitului pe care-l aduceau dedicațiile. Dar fiindcă veni vorba de dedicație, adăugă demonul, trebuie să-ți povestesc un fapt destul de ciudat. O doamnă de la

Curte, după ce îngădui să i se dedice o lucrare, voi să vadă dedicația înainte de a fi tipărită; și socotind că nu e lăudată așa cum s-ar fi cuvenit, găsi cu cale să compună ea însăși una după gustul ei, trimițând-o autorului ca s-o așeze în fruntea lucrării.

— Mi se pare, strigă Léandro, că văd niște hoți care se strecoară printr-un balcon într-o casă.

— Nu te înșeli, zise Asmodée, sunt niște hoți de noapte. Intră la un bancher; să nu-i pierdem din vedere, să vedem ce au de gând să facă. Inspectează casa de bani, scotocesc peste tot: dar bancherul le-a luat-o înainte; a plecat de ieri în Olanda cu tot bănetul pe care-l avea în cufere.

— Să cercetăm, zise Zambullo, un alt hoț care urcă într-un balcon pe o scară de mătase.

— De data asta te înșeli, răspunse șchiopul; cel ce urcă scara e un marchiz care încearcă să se strecoare în odaia unei fete care s-a săturat de fetie. I-a șoptit ușurel la ureche că o va lua de nevastă, și ea n-a pregetat să-l creadă; căci, în materie de dragoste, marchizii sunt niște negustori care au mare credit pe piață.

— Sunt curios să știu, reluă studentul, ce face omul pe care-l văd în halat și cu scufie de noapte. Scrie cu sârguință, iar aproape de dânsul se află o figură mititică și neagră, care-i conduce mâna în timp ce scrie.

— Omul care scrie, răspunse diavolul, e un grefier care, pentru a îndatora un epitrop recunoscător din fire, falsifică o hârtie dată în favoarea unui orfan; iar figura mititică și neagră care-i conduce mâna e Griffaël, demonul grefierilor.

— Așadar acest Griffaël se ocupă de această însărcinare doar ca interimar? replică don Cléophas. Deoarece Flagel e duhul baroului; atunci grefele, pare-mi-se, trebuie să facă parte din departamentul lui?

— Nu, zise Asmodée, grefierii au fost socotiți vrednici de-a avea un diavol anume pentru dânșii, și te încredințez că are mult de lucru cu ei. Ia te uită, în casa burgheză, alăturată de cea a grefierului, la tânăra doamnă care ocupă

primul apartament. E o văduvă, iar bărbatul pe care-l vezi alături de ea îi este unchi și locuiește la etajul al doilea. Admiră pudoarea acestei văduve; nu vrea să-și pună cămașa în fața unchiului: preferă să treacă în cabinetul alăturat, ca să fie servită de un amorez de-al ei, pe care l-a ascuns acolo. La acel grefier locuiește un bacalaureat gras și șchiop, rudă de-a lui, care nu-și află pereche în lume la ticluit glume. Nici Volumnius, mult lăudat de Cicero pentru glumele-i pline de haz, n-avea un spirit mai fin și mai ironic. Acest bacalaureat, supranumit la Madrid bacalaureatul Donoso, e căutat de către toate persoanele de la Curte și din oraș care dau mese; toți se bat pentru dânsul. Are un talent deosebit de-a înveseli oaspeții; e punctul de atracție al mesei; de aceea în fiecare zi ia masa în câte o casă mare, de unde nu se întoarce decât pe la vreo două din noapte. Azi e la marchizul de Alcacinas, unde s-a dus la noroc.

— Cum la noroc? îl întrerupse Léandro.

— Te lămuresc îndată, reluă diavolul. În dimineața aceasta, pe la amiază, se aflau la ușa bacalaureatului vreo cinci-șase trăsuri, venite să-l caute din partea mai multor seniori. I-a adus pe paji în apartamentul lui și, luând în mână o pereche de cărți de joc, le-a spus: „Dragii mei, deoarece nu-i pot mulțumi pe toți stăpânii voștri în același timp și deoarece nu pot da nici unuia preferință, vor hotărî aceste cărți de joc. Voi prânzi la riga de treflă.”

— Ce intenții, întrebă don Cléophas, poate să aibă, de cealaltă parte a străzii, cavalerul care stă în pragul unei uși? Așteaptă vreo subretă care să-l introducă în casă?

— Nu, nu, răspunse Asmodée; e un tânăr castilian care nutrește un amor curat; din simplă galanterie, după exemplul amanților antici, s-a gândit să-și petreacă noaptea la ușa iubitei sale. Zdrăngăne din când în când din ghitară, cântând romanțe compuse de dânsul, iar infanta lui, întinsă-n pat la etajul al doilea, deplânge, în timp ce-l ascultă, absența rivalului său. Să trecem acum la clădirea

cea nouă, alcătuită din nouă corpuri de casă separate; una e ocupată de proprietar, cavalerul acela bătrân, care când se plimbă prin cameră, când se trântește în fotoliu.

— Îmi închipui că se gândește la vreun proiect de seamă, zise Zambullo. Cine-i omul acela? Judecând după luxul din casă, trebuie să fie un om de neam mare.

— Și totuși nu-i decât un contador[12], răspunse demonul. A îmbătrânit în afaceri foarte productive. Are bunuri în valoare de patru milioane. Dar cuprins de remușcări din cauza mijloacelor de care s-a servit ca să-și strângă averile și deoarece își dă seama că nu mai are mult până să se ducă pe lumea cealaltă, să dea socoteală de tot ce-a făcut, se gândește să zidească o mănăstire; se mângâie cu gândul că, după o atare binefacere, va avea conștiința împăcată. A și obținut îngăduința de-a zidi o mănăstire, dar nu vrea să primească decât călugări care să fie curați, sobri și plini de o extremă umilință. E foarte încurcat asupra alegerii… Al doilea corp de casă e ocupat de către o doamnă frumoasă care abia s-a îmbăiat în lapte, vârându-se imediat în pat. Această ființă voluptuoasă e văduva unui cavaler al Ordinului Sfântul Iacob, care, drept orice avere, nu i-a lăsat decât un nume frumos; din fericire, însă, are drept prieteni doi consilieri ai Consiliului din Castilia, care suportă împreună cheltuielile casei.

— O! O! strigă studentul, aud văzduhul răsunând de țipete și de plânsete; s-a întâmplat vreo nenorocire?

— Uite ce este, zise duhul: doi tineri cavaleri jucau împreună cărți în tripoul acela unde vezi atâtea lămpi și lumini aprinse. În cursul jocului s-au înfierbântat, au pus mâna pe săbii și s-au rănit amândoi de moarte; cel mai în vârstă e însurat, iar cel tânăr e fiu unic; amândoi sunt pe moarte. Nevasta unuia și tatăl celuilalt, anunțați de funestul accident, au sosit la fața locului; toată vecinătatea e plină de țipetele lor. „Nefericit copil, zice tatăl mustrându-și fiul, care nu-l mai putea auzi, de câte ori nu

[12] contabil.

ți-am spus să te lași de joc? De câte ori nu te-am prevenit că te poate costa și viața? Nu-i vina mea că pieri atât de mizerabil.” De cealaltă parte, soția se tânguiește și ea; cu toate că soțul i-a pierdut la joc toată zestrea, cu toate că i-a vândut bijuteriile, ba până și rochiile, e nemângâiată de pierderea lui; blestemă jocul de cărți, care poartă toată vina: îi blestemă pe cei care l-au inventat; blestemă tripoul și pe toți cei de-acolo.

— Îi plâng pe toți cei stăpâniți de patima jocului, zise don Cléophas; deseori se află în situații groaznice. Mulțumesc Domnului că n-am acest viciu.

— Dar ai un altul, care-l egalează, spuse demonul. După părerea dumitale, e mai înțelept lucru să îndrăgești curtezanele? Nu era cât pe-aci să fii omorât de spadasini în noaptea asta? Mult îi admir pe domnii oameni; propriile lor defecte li se par niște fleacuri, în schimb pe ale altora le privesc cu microscopul. Dar, adăugă el, trebuie să-ți arăt și alte imagini triste. Uită-te în casa aceea, la doi pași de tripou, e un om gras întins pe pat: e un canonic nenorocit pe care l-a lovit apoplexia. Nepotul și nepoata lui, în loc să-i dea ajutorul cuvenit, îl lasă să piară, însușindu-și cele mai bune haine, pe care le vor vinde prin tăinuitori; după care vor avea tot timpul să-l plângă și să-l jelească… Observi în apropiere doi oameni pe care-i pregătesc de înmormântare? Sunt doi frați; erau bolnavi de aceeași boală, dar fiecare se îngrijea în alt chip: unul avea o încredere oarbă în doctorul său, celălalt a lăsat să lucreze natura. Au răposat amândoi: unul pentru că a luat toate doctoriile prescrise; celălalt pentru că n-a vrut să ia nimic.

— Mare încurcătură! zise Léandro. Și-atunci ce trebuie să facă un biet bolnav?

— N-aș putea să-ți spun, răspunse diavolul; știu că există leacuri bune, dar nu știu dacă există doctori buni… Să schimbăm spectacolul, urmă el; să-ți arăt altele mai distractive. N-auzi pe stradă mare gălăgie? Azi-dimineață o femeie de șaizeci de ani s-a căsătorit cu un cavaler de

șaptesprezece. Toți șolticii din mahala s-au adunat să serbeze căsătoria printr-un zgomotos concert de ligheane, crătiți și căldări.

— Parcă mi-ai spus, îl întrerupse studentul, că dumneata te ocupi de căsătoriile ridicole; cu toate acestea, n-ai nici un amestec în treaba asta.

— Într-adevăr, răspunse șchiopul, n-am putut s-o fac deoarece nu eram liber; dar chiar dac-aș fi fost, tot nu m-aș fi amestecat. Femeia aceasta are scrupule: s-a remăritat ca să se poată bucura, fără remușcări, de plăcerile dragostei; eu nu fac asemenea uniri, mai degrabă îmi convine să tulbur conștiințele decât să le liniștesc.

— Cu tot zgomotul acestei serenade burlești, zise Zambullo, îmi pare că mai aud unul.

— Cel pe care-l auzi, cu toată larma nunții, răspunse șchiopul, răsună dintr-o cârciumă în care se află un grăsun căpitan flamand, un dascăl francez și un ofițer al gărzii germane, care execută un trio. Stau la masă de la orele opt dimineața și fiecare își închipuie că ține de onoarea națiunii sale să-i îmbete pe ceilalți doi… Oprește-ți privirile asupra acelei case izolate, situată în fața casei canonicului; ai să vezi trei vestite galiciene care chefuiesc cu trei oameni de la Curte.

— Ah, cât îmi par de frumoase! strigă don Cléophas. Nu mă mir că până și niște oameni de rang le caută tovărășia. Cum îi mai giugiulesc! Trebuie să fie foarte îndrăgostite de ei!

— Ce tânăr ești! răspunse duhul; nu cunoști de loc această specie de femei au inima mai boită decât obrazul. În ciuda acestor dovezi de dragoste, n-au nici un sentiment pentru cei trei seniori: de la unul vor să obție protecție, iar de la ceilalți doi contracte de rentă. Așa sunt toate cochetele. Degeaba se ruinează bărbații pentru ele, căci iubiți nu vor fi nicicând, dimpotrivă; oricine plătește e tratat ca un soț; e o regulă pe care am stabilit-o în intrigile amoroase. Dar să-i lăsăm pe acești seniori să guste în tihnă

plăcerile cumpărate atât de scump, în timp ce servitorii lor care-i așteaptă în stradă, se mângâie în dulcea speranță de-a le avea gratis.

— Explică-mi, te rog, îl întrerupse Léandro Pérez, un alt tablou care se înfățișează ochilor mei. În casa aceea mare din stânga lumea e gata de plecare. De ce unii râd cu atâta poftă, iar alții dansează? După cât se pare, a fost acolo mare sărbătoare?

— E o nuntă, zise șchiopul; toți servitorii sunt veseli! Nu-s nici trei zile de când, în aceeași casă, domnea o mare întristare. E o întâmplare pe care-aș avea poftă să ți-o povestesc; e un pic cam lungă, ce-i drept, dar nădăjduiesc că nu te va plictisi.

După care începu în acest fel:

CAPITOLUL IV

Povestea dragostei dintre Contele de Belflor și Léonor de Cespédes.

— Contele de Belflor, unul dintre cei mai mari seniori de la Curte, se îndrăgostise de tânăra Léonor de Cespédes. Nu intenționa s-o ia de nevastă; fiica unui simplu gentilom nu i se părea o partidă îndeajuns de demnă pentru el; voia doar să și-o facă amantă. În acest scop, o urmărea pretutindeni și nu pierdea nici o ocazie să-și manifeste dragostea prin priviri; nu putea însă nici să-i vorbească și nici să-i scrie, pentru că fata era veșnic supravegheată de o guvernantă bătrână, severă și vigilentă, numită doamna Marcelle. Era disperat din această cauză și, simțind că piedicile nu fac decât să-i ațâțe dorințele, nu contenea să

viseze la mijloacele de-a înșela pe Argus-ul care-i păzea zeița. Pe de altă parte, Léonor, care băgase de seamă atenția ce i-o arăta contele, nu se putu apăra împotriva aceluiași sentiment; pe nesimțite, se iscă în inima ei o dragoste care deveni în cele din urmă extrem de violentă. Și doar n-o spoream eu prin ispitele mele obișnuite, pentru că vrăjitorul, care mă ținea atunci prizonier, mă oprise de la toate îndeletnicirile; dar a fost de ajuns să-și vâre coada natura, care-i la fel de primejdioasă ca și mine; singura deosebire că ea corupe inimile puțin câte puțin, pe când eu le seduc dintr-o dată. Cam așa stând lucrurile, într-o dimineață, Léonor și nedespărțita ei guvernantă ducându-se la biserică, întâlniră o bătrână care ținea în mână cele mai mari șiraguri de mătănii pe care le-a fabricat vreodată ipocrizia. Ea le întâmpină cu un aer blând și surâzător, adresând aceste cuvinte guvernantei: „Cerul să te aibă-n pază! Sfânta pace să fie cu dumneata! Îngăduie-mi să te întreb dacă nu ești cumva dumneata doamna Marcelle, preacinstita văduvă a răposatului senior Martin Rosette?” Guvernanta răspunse că așa este. „Te întâlnesc așadar tocmai la timp, îi zise bătrâna, pentru a-ți aduce la cunoștință că mi-a sosit acasă o rudă, un bătrân, care dorește să-ți vorbească. S-a întors din Flandra acum câteva zile; l-a cunoscut bine, chiar foarte bine pe soțul dumitale, și vrea să-ți comunice lucruri de cea mai mare importanță. Ar fi venit chiar el să ți le spună, dacă n-ar fi căzut la pat bolnav; bietul om e pe moarte. Stau la doi pași de-aici; dă-ți osteneala, dacă binevoiești, și urmează-mă.” Guvernanta, care era și deșteaptă și prudentă, temându-se să nu fie trasă pe sfoară, nu știa ce să facă; dar bătrâna ghici pricina îndoielii și-i zise: „Dragă doamnă Marcelle, te poți încrede în mine; mă numesc Chichona; licențiatul Marcos de Figuerna și bacalaureatul Mira de Mesqua pot da mărturie pentru mine ca pentru propriile lor bunici. Când ți-am propus să vii în casa mea, n-am avut în vedere decât binele dumitale. Ruda mea vrea să-ți înapoieze o sumă de

bani pe care i-a împrumutat-o de mult bărbatul dumitale.” Cum auzi că-i vorba de bani, doamna Marcelle se hotărî. „Să mergem, drăguță, zise ea Léonorei, să mergem s-o vedem pe ruda acestei doamne de treabă; vizitarea bolnavilor e o faptă bună.” Sosiră curând la locuința Chichonei, care le introduse într-o încăpere scundă, unde zăriră un om cu barbă albă zăcând în pat și care, chiar dacă nu era foarte bolnav, cel puțin părea să fie. „Uite, vere, zise bătrâna, prezentându-i pe guvernantă, aceasta-i înțeleaptă doamnă Marcelle, căreia dorești să-i vorbești, văduva răposatului senior Martin Rosette, prietenul dumitale.” La aceste cuvinte, bătrânul, ridicând puțin capul, o salută pe guvernantă, îi făcu semn să se apropie și, când fu lângă el, îi zise cu voce slabă: „Dragă doamnă Marcelle, mulțumesc Domnului care mi-a îngăduit să trăiesc până în clipa aceasta; atât mai doream și eu pe lume; mă temeam că mor fără să am mulțumirea de-a te vedea și de-a depune în mâna dumitale cei o sută de ducați pe care răposatul dumitale soț, prietenul meu intim, mi i-a împrumutat pentru a mă scoate din încurcătură dintr-o afacere de onoare pe care am avut-o odinioară la Bruges. Nu ți-a pomenit niciodată despre această întâmplare?” „Vai, nu, răspunse doamna Marcelle, nu mi-a pomenit niciodată: aibă-l Domnul în pază! era atât de generos, încât uita de serviciile aduse prietenilor săi; și departe de-a se asemui acelor fanfaroni care se laudă cu binefaceri pe care nu le-au făcut, el niciodată nu mi-a pomenit despre vreo facere a sa de bine.” „Fără îndoială că avea un suflet mare, zise bătrânul, sunt mai convins de aceasta decât oricare altul; și, ca să ți-o dovedesc, trebuie să-ți povestesc întâmplarea din care am scăpat cu bine cu ajutorul lui; dar, pentru că am a-ți comunica lucruri de cea mai mare importanță pentru memoria răposatului, aș fi tare mulțumit să nu le dezvălui decât discretei sale văduve.” „Ei bine! zise atunci Chichona, n-ai decât să-i istorisești numai dumneaei ceea ce dorești; în timpul acesta, eu cu această

tânără doamnă vom trece în odaia alăturată.” Zicând aceste cuvinte, o lăsă pe guvernantă cu bolnavul, și ducând-o pe Léonor în altă cameră, îi spuse fără înconjur: „Frumoasă Léonor, clipele sunt mult prea prețioasa ca să le irosim. Îl cunoști din vedere pe contele de Belflor; te iubește de multă vreme și arde de dorința să ți-o spună; dar neadormita și severa dumitale guvernantă l-a împiedicat până acum de la această plăcere. În disperarea lui, mi-a cerut ajutorul; și eu i l-am dat. Bătrânul pe care l-ai văzut adineaori este un tânăr servitor al contelui; și tot ce am făcut nu-i decât o viclenie, pe care am pus-o la cale ca s-o înșelăm pe guvernantă și să te putem aduce aici.” Când termină de spus aceste cuvinte, contele, care stătea ascuns după o perdea, se arătă; și aruncându-se la picioarele Léonorei, zise: „Doamnă, iertați viclenia unui îndrăgostit care nu mai putea trăi fără să vă vorbească. Dacă această îndatoritoare persoană n-ar fi găsit mijlocul să-mi înlesnească întrevederea aș fi căzut pradă disperării.” Aceste cuvinte, pronunțate cu un glas mișcător, de către un bărbat care nu-i displăcea, o tulburară pe Léonor. Rămase un timp nehotărâtă, chibzuind ce răspuns s-ar cuveni să-i dea; dar, revenindu-și până la urmă din tulburarea de care fusese cuprinsă, îl privi cu mândrie pe conte, zicându-i: „Vă închipuiți, poate, că datorați mult acestei persoane care v-a servit atât de bine; aflați însă că nu veți trage mare folos de pe urma serviciului pe care vi l-a făcut.” Vorbind astfel, făcu câțiva pași pentru a ieși din cameră. Contele însă o opri: „Mai rămâneți puțin, adorabilă Léonor, zise el; aveți bunătatea de-a mă asculta o clipă. Pasiunea mea e atât de curată încât nu trebuie să vă alarmeze câtuși de puțin. Recunosc că aveți motive să vă revoltați împotriva vicleniei de care m-am servit pentru a vă putea vorbi; dar n-am încercat oare de atâtea ori zadarnic? Sunt șase luni de când vă urmăresc la biserică, la plimbare, la spectacole. În zadar am căutat pretutindeni prilejul de-a vă spune că m-ați

fermecat. Cruda, nemiloasa dumneavoastră guvernantă a știut totdeauna să pună stavilă dorințelor mele. Vai! În loc de-a socoti o crimă viclenia pe care am fost silit s-o întrebuințez, mai bine compătimiți-mă, frumoasă Léonor, pentru suferințele pe care le-am îndurat în timpul unei atât de lungi așteptări și judecați singură prin câte chinuri de moarte a trebuit să trec din pricina farmecelor dumneavoastră.”

Belflor nu pierdu ocazia de-a însoți acest discurs cu schime care de care mai convingătoare, așa cum știu să le întrebuințeze de bine toți bărbații frumoși: lăsă să-i scape și câteva lacrimi. Léonor se simți mișcată; fără să vrea, începu să simtă în inima ei porniri de milă și duioșie; dar departe de a ceda slăbiciunii, cu cât se simțea mai înduioșată, cu atât se arăta mai grăbită să părăsească locul. „Conte, strigă ea, tot ce-mi spuneți e zadarnic, nu vreau să vă ascult; nu mai mă țineți aici fără rost; lăsați-mă să plec dintr-o casă în care virtutea mi-e primejduită, căci altfel, prin țipetele mele, voi atrage aci pe toți vecinii, dând în vileag îndrăzneala dumneavoastră.” Ea rosti aceste cuvinte cu un ton atât de hotărât, încât Chichona, care avea destule motive să se ferească de justiție, îl rugă pe conte să nu împingă lucrurile prea departe. El nu se mai împotrivi Léonorei. Ea se eliberă din mâinile lui și, lucru care nu se mai întâmplase până atunci nici unei fete, ieși din odaia aceea așa precum intrase. Alergă repede la guvernantă. „Haidem, draga mea, îi zise ea, lasă convorbirea asta fără rost; suntem înșelate; să plecăm din casa asta primejdioasă.” „Dar ce s-a întâmplat, copila mea? întrebă cu mirare doamna Marcelle. Ce motiv te silește să pleci atât de repede?” „Îți voi spune, dar să fugim de-aici, spuse Léonor. Fiecare clipă de ședere în acest loc e pentru mine un chin.” Oricât de doritoare ar fi fost guvernanta să afle motivul unei plecări atât de grabnice, nu se putu lămuri pe loc; trebui să cedeze insistentelor Léonorei. Plecară amândouă în mare grabă, lăsându-i pe Chichona,

pe conte și pe valetul lui la fel de buimăciți toți trei, ca niște actori după un spectacol primit de public cu răceală. De cum se văzu în stradă, Léonor, extrem de agitată, începu să povestească guvernantei tot ce se petrecuse în odaia Chichonei. Doamna Marcelle o ascultă cu mare atenție; iar după ce ajunseră acasă, îi zise; „Îți mărturisesc, copila mea, că sunt grozav de mâhnită de cele ce mi-ai spus. Cum de-am putut să mă las păcălită de bătrâna aceea? La început n-am vrut s-o urmez. De ce n-am stăruit în hotărâre? Nu trebuia să mă încred în aerul ei blajin și onest; am făcut o prostie de neiertat unei femei cu experiență ca mine. Ah! De ce nu mi-ai spus toate acestea pe când ne mai aflam acolo? Aș fi desfigurat-o pe babă cu unghiile, l-aș fi făcut pe contele de Belflor de două parale și i-aș fi smuls barba acelui fals moșneag care-mi îndruga la palavre. Dar am să mă reîntorc să le duc banii pe care i-am primit socotindu-i o restituire ce mi se cuvenea; și dacă-i găsesc laolaltă în același loc, le-arăt eu lor!” Isprăvind aceste cuvinte, își îmbrăcă mantia pe care o lepădase și ieși pentru a se duce la Chichona. Contele era tot acolo, disperat de nereușita planului său. Altul în locul lui ar fi renunțat, dar el, nici în ruptul capului. Pe lângă multele sale calități, avea și una nu tocmai de lăudat: se lăsa prea tare în voia pornirilor sale amoroase. Când iubea o femeie, era prea înfocat în urmărirea cuceririi ei; și, cu toate că cinstit de felul său, ar fi fost în stare să violeze drepturile cele mai sacre pentru a-și îndeplini dorințele. Își făcu socoteala că n-are să-și poată atinge scopul urmărit fără ajutorul doamnei Marcelle și se hotărî să nu cruțe nimic pentru a o atrage de partea lui. Gândea că această guvernantă, oricât de severă părea, nu se va da în lături de la un însemnat dar de bani; și avea dreptate judecând astfel. Dacă mai există pe lume guvernante credincioase, e fie din pricină că îndrăgostiții nu sunt destul de bogați, fie că nu sunt îndeajuns de darnici. De cum ajunse acolo doamna Marcelle și de cum îi zări pe cei trei împotriva

cărora era înciudată, simți atâta mâncărime de limbă încât îi împroșcă cu ocări pe conte și pe Chichona și azvârli banii în capul servitorului. Contele suportă calm această vijelie; apoi, căzând în genunchi în fața guvernantei, pentru a face scena cât mai înduioșătoare, o rugă să ia înapoi banii pe care-i azvârlise și-i mai oferi pe deasupra încă o mie de pistoli, implorând-o să aibă milă de el. Nu i se mai întâmplase nicicând în viața ei să fie astfel rugată; nu se mai arătă atât de neînduplecată; renunță curând la cuvintele de ocară; și comparând în sinea ei suma propusă de conte cu mediocra recompensă pe care o aștepta de la don Luis de Cespédes, socoti că ar trage mai mult folos dacă ar îndepărta-o pe Léonor de la datorie. De aceea, după ce mai făcu oarecare nazuri, își luă înapoi banii, primi oferta celor o mie de pistoli, făgădui să-l ajute pe conte în dragostea lui, după care plecă de îndată spre a duce la îndeplinire cele făgăduite. Deoarece știa că Léonor e o fată virtuoasă, se feri ca de foc să-i dea cel mai mic prilej de-a bănui înțelegerea ei cu contele, de teamă ca fata să nu-l pună în gardă pe don Luis, tatăl ei; și, voind s-o piardă cu dibăcie, iată în ce chip îi vorbi la întoarcere: „Léonor, mi-am potolit mânia; i-am găsit tot acolo pe cei trei vicleni; erau încă buimăciți de plecarea dumitale atât de curajoasă. Am amenințat-o pe Chichona cu mânia tatălui dumitale și cu rigorile legii, iar pe contele de Belflor l-am făcut cum mi-a venit la gură. Nădăjduiesc că acest domn nu se va mai încumeta să repete asemenea lucruri și că de-acum înainte nu va mai trebui să mă ocup de galanteriile lui. Mulțumesc lui Dumnezeu că, prin modul hotărât în care te-ai comportat, ai evitat capcana pe care ți-a întins-o. Îmi vine să plâng de bucurie. Sunt încântată că nu s-a ales nimic din uneltirea lui, căci acești mari seniori se amuză ademenind fetele tinere. Mulți chiar din cei care se consideră oameni cinstiți nu-și fac din asta nici cel mai mic scrupul, ca și cum dezonoarea unei familii n-ar fi o faptă urâtă. N-am de gând să afirm că acest conte ar

avea un astfel de caracter și nici că ar avea intenția să te înșele; nu trebuie să judecăm totdeauna rău pe aproapele nostru; poate că are intenții serioase. Cu toate că are o poziție care-i dă dreptul să aspire la cele mai bune partide de la Curte, poate că frumusețea dumitale l-a hotărât să te ia de nevastă. Mi-amintesc chiar că, răspunzând la mustrările mele, mi-a dat a înțelege acest lucru." „Ce spui dumneata, draga mea? o întrerupse Léonor. Dacă ar fi avut această intenție, de mult m-ar fi cerut de la tata, care nu m-ar fi refuzat unui om atât de sus-pus." „Așa este, zise guvernanta; sunt de aceeași părere; ceea ce a făcut contele e suspect, sau, mai bine zis, intențiile lui sunt suspecte; mai că-mi vine să mă întorc la el, să-l mai cert o dată." „Nu, draga mea, răspunse Léonor, e mai bine să uităm ceea ce a fost și să ne răzbunăm prin dispreț." „Ai dreptate, zise doamna Marcelle, cred că ar fi cel mai bun lucru: ești mai înțeleaptă ca mine; dar, pe de altă parte, poate că judecăm greșit sentimentele contelui. De unde știm că n-a procedat astfel din delicatețe? Înainte de a obține consimțământul tatălui, vrea poate să-ți aducă omagii, să-ți merite iubirea, să-ți câștige inima, pentru ca unirea voastră să aibă mai mult farmec. Dacă ar fi așa, copila mea, s-ar putea numi crimă faptul de a-l asculta? Spune-mi și mie ce ai în suflet. Știi cât de mult țin la tine. Ai vreo simpatie pentru conte, ori ți-ar fi silă să-l iei de bărbat?" La această vicleană întrebare, preasincera Léonor lăsă ochii în jos înroșindu-se și mărturisi că Belflor nu-i este de loc indiferent: dar pentru că pudoarea o împiedica să se explice mai lămurit, bătrâna o zori din nou să nu-i ascundă nimic. În sfârșit, ea cedă în fața dovezilor de afecțiune ale guvernantei. „Scumpa mea, îi zise ea, deoarece dorești să-ți vorbesc pe față, află că Belflor mi s-a părut demn de-a fi iubit. E-atât de chipeș și am auzit spunându-se atât de multe în favoarea lui încât nu mă pot împiedica să fiu sensibilă la cuvintele lui curtenitoare. Neobosita dumitale străduanie de-a te pune de-a curmezișul

lor deseori m-a mâhnit și-ți mărturisesc că de multe ori l-am compătimit în ascuns și l-am recompensat prin suspinele mele de răul pe care i l-a pricinuit privegherea dumitale neadormită. Ba chiar îți voi spune că în acest moment, în loc să-l urăsc din cauza îndrăznelii sale, inima mea îl scuză fără de voie și dă toată vina pe severitatea dumitale.” „Fata mea, spuse guvernanta, deoarece m-ai convins că stăruința lui ți-e pe plac, vreau să te ajut să-ți păstrezi iubitul.” „Sunt foarte pătrunsă de ajutorul pe care vrei să mi-l dai, zise Léonor înduioșată. Chiar dacă contele n-ar ocupa unul dintre primele ranguri de la Curte, chiar dacă ar fi un simplu cavaler, l-aș prefera tuturor celorlalți bărbați; dar să nu ne facem speranțe deșarte: Belflor e un mare senior, destinat fără îndoială uneia dintre cele mai bogate moștenitoare ale monarhiei. Nu ne putem aștepta ca el să se mulțumească cu fata lui don Luis, care nu-i poate aduce decât o zestre neînsemnată. Nu, nu, adăugă ea, nu poate avea intenții atât de bune față de mine; nu mă privește ca pe o persoană care merită să-i poarte numele; vrea doar să-și bată joc de mine.” „Cum adică, zise bătrâna, crezi dar că el nu te iubește îndeajuns pentru a te lua de soție? Dragostea face adesea minuni și mai mari. S-ar părea, auzindu-te vorbind astfel, că soarta a pus între conte și dumneata o nesfârșită distanță. De ce te nedreptățești astfel, Léonor? Nu înseamnă că s-ar înjosi dacă și-ar uni destinul lui cu al dumitale; te tragi dintr-o veche familie nobiliară și unirea voastră n-ar avea de ce să-l facă să roșească. Deoarece ai o înclinare pentru dânsul, urmă ea, trebuie să-i vorbesc; vreau să-i cunosc mai temeinic intențiile și, dacă ele sunt așa precum trebuie să fie, îi voi da oarecare speranță.” „Ba să nu faci asta, strigă Léonor; nu sunt de loc de părere să te duci să-l cauți; m-ar bănui că am luat și eu parte la acest demers și aș pierde stima lui.” „O, sunt mai îndemânatică decât mă crezi, răspunse doamna Marcelle. La început îi voi reproșa că a avut intenția să te seducă. Atunci, desigur, el va încerca să

se justifice; îl voi asculta; îl voi aduce apoi acolo unde vreau; în sfârșit, fata mea, lasă pe mine, voi avea grijă de onoarea dumitale ca de a mea proprie.” Guvernanta ieși din casă pe înserate. Îl întâlni pe Belflor în apropierea casei lui don Luis. Îi făcu cunoscută convorbirea cu iubita lui și nu uită să-și laude agerimea cu care descoperise că era iubit. Nimic nu putea să-i facă contelui mai mare plăcere decât această descoperire; de aceea mulțumi doamnei Marcelle în modul cel mai călduros: adică îi făgădui chiar pentru a doua zi cei o mie de pistoli; iar el nu se mai îndoi de reușita planului său, știind prea bine că o fată influențată e pe jumătate sedusă. După care, foarte mulțumiți unul de altul, se despărțiră, iar guvernanta se întoarse acasă. Léonor, care o aștepta plină de neliniște, o întrebă ce fel de vești îi aduce. „Cea mai bună pe care ți-o pot aduce, îi răspunse guvernanta: m-am întâlnit cu contele. Așa precum ți-am mai spus, fata mea, el n-are de loc intenții vinovate; nu urmărește alt scop decât să te ia de nevastă; mi-a jurat pe tot ce are el mai sfânt în lumea aceasta. Dar eu bineînțeles că nu m-am mulțumit numai cu atâta. «Dar dacă-i așa, i-am spus eu, pentru ce nu te adresezi lui don Luis, așa cum se procedează de obicei în asemenea ocazii?» «Vai, dragă Marcelle, mi-a răspuns el, fără să pară încurcat de întrebare, m-ai aproba oare dacă, fără să cunosc sentimentele Léonorei și urmând numai îndemnul unei pasiuni oarbe, m-aș duce s-o obțin tiranic de la tatăl ei? Nu, liniștea ei mi-e mai scumpă decât dorințele mele și sunt prea cinstit ca s-o nenorocesc.» În timp ce vorbea astfel, continuă guvernanta, îl observam cu cea mai mare atenție și-mi puneam în joc toată experiența spre a-i citi în ochi dacă-i cu adevărat cuprins de dragostea de care-mi vorbea. Ce să-ți spun mai mult? Mi s-a părut cuprins de dragoste adevărată: am fost atât de bucuroasă încât cu greu am reușit să i-o ascund; apoi, după ce m-am asigurat de sinceritatea lui, am socotit că, pentru a-ți putea păstra un îndrăgostit de rangul lui, era nemerit să-l

lămuresc puțin și asupra sentimentelor dumitale «Seniore, i-am spus eu, Léonor n-are nimic împotriva dumitale; știu că te stimează și, după cât pot judeca eu, nu va disprețui atențiile dumitale.» «Dumnezeule mare, strigă el atunci plin de bucurie, ce aud? S-ar putea oare ca încântătoarea Léonor să fie atât de binevoitoare cu mine? Cum să te răsplătesc, îndatoritoare Marcelle, că m-ai scos din nesiguranța în care mă aflam de-atâta amar de vreme? Și, mai ales, sunt încântat de această veste pentru că mi-ai adus-o chiar dumneata; dumneata care, veșnic împotrivindu-te iubirii mele, m-ai făcut să sufăr atât de mult; fă-mă complet fericit, dragă Marcelle, și ajută-mă să-i vorbesc divinei Léonor; vreau să-i ofer credința mea și să-i jur în fața dumitale că voi fi veșnic numai al ei.» La aceste vorbe, urmă guvernanta, a mai adăugat multe altele, la fel de mișcătoare. În sfârșit, copila mea, m-a rugat cu atâta stăruință să-i înlesnesc o convorbire secretă cu dumneata încât n-am putut să nu i-o făgăduiesc.” „Vai! Pentru ce i-ai făgăduit? strigă Léonor cu oarecare emoție. O fată cuminte, așa cum mi-ai repetat chiar dumneata de sute de ori, trebuie să evite cu orice preț acest fel de convorbiri, care nu-i pot fi decât dăunătoare.” „Recunosc că așa ți-am spus, răspunse guvernanta, fiindcă este o minunată maximă; dar ți-este îngăduit totuși să n-o urmezi în această împrejurare, deoarece îl poți socoti pe conte drept soțul dumitale.” „Încă nu-i soțul meu, zise Léonor, și deci nu mi-e îngăduit să-l văd fără consimțământul tatălui meu.” Doamna Marcelle se căi în acel moment că a educat-o atât de bine pe fata aceasta, a cărei rezervă o învingea acum atât de greu. Voind totuși s-o scoată la capăt cu orice preț, reîncepu: „Draga mea Léonor, mă bucur că ești atât de rezervată. Fericit rod al strădaniilor mele! Te folosești bine de toate lecțiile pe care ți le-am dat. Sunt încântată de opera mea; totuși, fata mea, ai întrecut măsura: îmi exagerezi morala; ți-e cam prea sălbatică virtutea. Oricât de severă aș fi, nu pot să aprob o înțelepciune specioasă,

care se înarmează la fel contra crimei ca și contra inocenței. O fată care apleacă urechea la vorbele iubitului ei, când cunoaște puritatea intențiilor sale, rămâne tot atât de virtuoasă ca și înainte, după cum nu se poate socoti vinovată dacă e simțitoare la dragostea lui și-i răspunde deopotrivă. Ai încredere în mine, Léonor; am multă experiență și-ți voi apăra în așa fel interesele încât să nu faci un pas care să-ți dăuneze." „În ce loc trebuie să vorbesc cu contele?" întrebă Léonor. „În apartamentul dumitale, răspunse bătrâna; e locul cel mai sigur. Îl voi introduce aici mâine, în timpul nopții." „Dar nu se poate una ca asta, draga mea, spuse Léonor. Cum să permit eu unui bărbat..." „Ba da, ai să-i permiți, o întrerupse guvernanta, nu-i ceva chiar atât de extraordinar cum îți închipui. Lucrul acesta se întâmplă zilnic și pot zice: dă, Doamne, ca toate fetele care primesc astfel de vizite să aibă intenții atât de curate ca ale dumitale! De altfel, de ce să te temi? N-am să fiu și eu de față?" „Dar dacă ne surprinde tata?" întrebă Léonor. „Cât despre asta, fii fără grijă, spuse doamna Marcelle. Tatăl dumitale e cât se poate de sigur de purtările pe care le ai: îmi cunoaște credința și are toată încrederea în mine." Léonor, zorită atât de tare de bătrână și îmboldită în ascuns și de dragostea ei, nu se mai putu împotrivi; consimți la tot ceea ce i se propuse. Contele fu de grabă pus la curent cu toate acestea. Se bucură atât de tare încât dădu imediat agentei lui cinci sute de pistoli, împreună cu un inel de aceeași valoare. Doamna Marcelle, văzând că-și ține atât de bine făgăduiala, vru să-și îndeplinească și ea cuvântul dat. De cum se lăsă noaptea, când socoti că toată lumea doarme în casă, prinse de balcon o scară de mătase pe care i-o dăduse contele și-l introduse astfel pe senior în apartamentul iubitei sale. În vremea aceasta, tânăra se lăsase în voia gândurilor care o tulburau adânc. Oricât de drag i-ar fi fost Belflor și cu toate asigurările guvernantei sale, îi părea rău că avusese ușurința de-a consimți la o

vizită care o făcea să-și calce datoria. Nu era de fel sigură de puritatea intențiilor contelui. A primi noaptea în iatacul ei pe un bărbat fără consimțământul tatălui ei și ale cărui sentimente, la drept vorbind, nu le cunoștea, i se părea o faptă nu numai vinovată, dar demnă chiar de disprețul celui care o iubea. Mai cu seamă gândul acesta o supăra și de aceea era foarte cufundată în gânduri când intră contele. Belflor se aruncă mai întâi la picioarele ei, pentru a-i mulțumi de favoarea pe care i-o făcea. Părea cuprins de dragoste și de recunoștință și o asigură că vrea s-o ia de soție. Totuși, deoarece el nu insista asupra acestui punct atât cât ar fi dorit ea, îi zise: „Conte, vreau din toată inima să cred că n-ai față de mine decât intenții bune; dar oricâte asigurări mi-ai da, tot îmi vor părea suspecte până nu primesc consimțământul tatălui meu”. „Doamnă, răspunse Belflor, aș fi cerut această învoire de multă vreme, dacă nu m-aș fi temut s-o capăt răpindu-ți liniștea”. „Nu-ți fac mustrări pentru că n-ai făcut-o încă, zise Léonor, ba chiar îți aprob delicatețea; dar acum nimic nu te mai reține și de aceea trebuie să te duci cât mai degrabă să-i vorbești tatii, altfel nu mă vei mai vedea niciodată.” „Vai, pentru ce să nu te mai văd, frumoasă Léonor? Ce puțin sensibilă ești la farmecele dragostei! Dacă m-ai iubi la fel de mult ca mine, ți-ar face plăcere să-mi primești în taină atențiile ascunzându-le tatălui dumitale măcar pentru o bucată de vreme. Cât farmec misterios are această taină pentru două inimi strâns legate!” „Poate că are farmec pentru dumneata, zise Léonor: dar mie nu mi-ar putea aduce decât mâhnire. Această tandrețe rafinată nu poate fi pe placul unei fete virtuoase. Nu-mi mai lăuda deliciile unei legături vinovate. Dacă m-ai stima, nu mi-ai propune acest lucru; și dacă intențiile dumitale sunt așa precum vrei să mă faci să cred că sunt, atunci în fundul inimii dumitale ar trebui să mă învinuiești că nu mă simt jignită de această propunere. Dar, adăugă ea, începând să plângă, vai mie! numai slăbiciunii mele datorez jignirea; am meritat-o

procedând astfel.” „Adorabilă Léonor, strigă contele, dumneata mă jignești de moarte! Virtutea dumitale exagerată se alarmează zadarnic! Cum, pentru că am avut fericirea de a-mi fi primită dragostea, te temi că nu te mai stimez? Câtă nedreptate! Nu, doamnă, îmi dau seama de prețul bunăvoinței dumitale, ea nu mă poate face să-mi pierd stima ce ți-o port, și sunt gata să fac tot ceea ce dorești. Îi voi vorbi chiar mâine seniorului don Luis; voi face tot ce-mi stă în putință ca să consimtă la fericirea mea; dar nu-ți pot ascunde că am puțini sorți de izbândă.” „De ce vorbești astfel? întrebă Léonor extrem de mirată. S-ar putea ca tata să nu primească cererea unui om ca dumneata, care are asemenea rang la Curte?” „Ei, uite, tocmai din cauza acestui rang mă tem că mă va respinge, răspunse Belflor. Cuvintele mele te surprind, dar curând nu te vei mai mira. Sunt câteva zile, urmă el, de când regele mi-a declarat că vrea să mă însoare. Nu mi-a dezvăluit numele doamnei pe care mi-a ales-o; mi-a dat numai a înțelege că este una dintre cele mai bune partide de la Curte și că ține foarte mult să facă această căsătorie. Deoarece nu cunoșteam încă sentimentele dumitale pentru mine, știind prea bine că severitatea dumitale nu mi-a îngăduit până acum să le bănuiesc, l-am lăsat să înțeleagă că nu mi-ar fi neplăcut să-i urmez voința. Așadar, judecă și dumneata, doamnă, dacă don Luis are să consimtă să se expuie mâniei regelui, primindu-mă de ginere.” „Nu, fără îndoială, zise Léonor, îl cunosc pe tata; oricât de favorabilă ar fi pentru el o înrudire cu dumneata, mai degrabă renunță la ea decât să se expuie dizgrației regelui. Dar chiar dacă tata nu s-ar opune la unirea noastră, tot n-am fi mai fericiți, căci, la urma urmei, conte, cum ai putea să-mi oferi mâna pe care regele a destinat-o altcuiva?” „Doamnă, răspunse Belflor, să-ți spun drept, sunt destul de încurcat din această pricină; sper totuși ca, printr-o purtare delicată față de rege, să-i cultiv în așa fel simpatia și prietenia pe care o are pentru mine, încât să găsesc mijlocul de-a evita

nenorocirea care mă amenință; dar și dumneata ai putea să mă ajuți, frumoasă Léonor, dacă mă găsești vrednic de dumneata.” „Și în ce chip, zise ea, aș putea proceda eu, ca să stric căsătoria pe care ți-a propus-o regele?” „Ah, doamnă, răspunse el cu un ton pasionat, dacă ai vrea să-mi primești dragostea, aș ști cum să mă păstrez pentru dumneata, fără ca regele să se supere. Consimte, încântătoare Léonor, adăugă el, aruncându-se la picioarele ei, consimte și te iau de soție în fața doamnei Marcelle; e un martor care va răspunde de sfințenia legăturii noastre. Prin acest mijloc, voi scăpa ușor de trista legătură ce mi se pregătește; căci, dacă după aceea regele mă va sili să mă unesc cu doamna aleasă de dânsul, mă voi arunca la picioarele lui, îi voi mărturisi că te iubesc de mult și că ne-am căsătorit în taină. Oricât de mult ar dori să mă însoare cu alta, e totuși prea bun la suflet pentru a mă smulge aceleia pe care o ador și prea drept pentru a aduce o insultă familiei dumitale. Dumneata ce gândești, înțeleaptă Marcelle, adăugă el întorcându-se spre guvernantă, ce gândești despre acest plan pe care mi l-a inspirat dragostea?” „Sunt încântată, zise doamna Marcelle; trebuie să recunoaștem că dragostea e grozav de ingenioasă!” „Dar dumneata, admirabilă Léonor, reluă contele, ce ai de spus? Spiritul dumitale, veșnic bănuitor, îmi va refuza oare consimțământul?” „Nu, răspunse Léonor, numai că trebuie să-l înștiințezi și pe tata; și nu mă îndoiesc că el va primi de îndată ce-i vei vorbi.” „Ba tocmai că trebuie să ne păzim ca de foc de a-i face această mărturisire, o întrerupse îngrozitoarea bătrână, nu-l cunoașteți pe seniorul don Luis; e mult prea delicat în probleme de onoare pentru a consimți la o dragoste tainică. Propunerea unei căsătorii secrete l-ar ofensa; de altfel, prudența lui de totdeauna îl va face să se teamă de urmările unei uniri potrivnice intențiilor regelui. Prin acest demers indiscret i-ați da de bănuit; va fi necontenit cu ochii ațintiți asupra voastră, lipsindu-vă de orice mijloc de

comunicare.” „Aș muri de durere! strigă curtezanul nostru. Dar, doamnă Marcelle, urmă el prefăcându-se mâhnit, crezi cu adevărat că don Luis nu va primi propunerea unei căsătorii tainice?” „Nici vorbă de-așa ceva, răspunse guvernanta; dar să zicem că ar primi; rânduit și scrupulos cum e din fire, nu va consimți la suprimarea ceremoniilor religioase; iar dacă nu le suprimăm, totul se va afla de îndată.” „Ah, draga mea Léonor, zise atunci contele, strângând cu duioșie mâna dragei sale într-ale lui, de ce trebuie oare ca din pricina unei deșarte păreri de bună-cuviință să fim amenințați de-a fi despărțiți pe vecie? Nu-i nevoie de altceva decât de persoana dumitale pentru ca să fii a mea. Consimțământul unui tată te-ar scuti poate de câteva mici neplăceri sufletești; dar deoarece doamna Marcelle ne-a convins de imposibilitatea de a-l obține, lasă-te în voia curatelor mele dorinți: primește-mi inima și mâna; iar când va sosi vremea să-i dezvăluim și lui don Luis făgăduiala noastră, îi vom lămuri și pricinile care ne-au împiedicat să i le spunem.” „Ei bine, conte, zise Léonor, consimt să nu-i vorbești tatei atât de degrabă. Mai întâi, înainte de-a face angajamentul nostru secret, sondează dispoziția sufletească a regelui; spune-i, la nevoie, că ne-am căsătorit în taină. Să încercăm, prin această falsă mărturisire, să…” „O, nu, asta nu pot, doamnă, răspunse Belflor; urăsc prea mult minciuna pentru a face așa ceva: nu pot să merg până acolo. Mai mult, regele are un astfel de caracter încât, dacă ar afla că l-am înșelat, nu m-ar mai ierta niciodată.”

N-aș mai termina niciodată, seniore don Cléophas, continuă diavolul, dacă ți-aș repeta cuvânt cu cuvânt tot ce i-a spus Belflor acestei tinere ca s-o poată seduce; îți voi spune doar că i-a ținut tot felul de discursuri pasionate, dintre acelea pe care le șoptesc eu bărbaților în astfel de împrejurări; dar degeaba s-a jurat el că va face cunoscut cât mai curând posibil, în mod public, cuvântul pe care i-l dă acum în taină; în zadar a luat cerul ca martor al

jurămintelor sale, că tot n-a izbutit să învingă virtutea Leonorei, iar zorile care începeau să se arate îl siliră să plece vrând-nevrând. A doua zi, guvernanta, crezând că e de datoria ei, sau mai bine zis că e în interesul ei să nu se lase de ceea ce întreprinsese, spuse copilei lui don Luis: „Léonor, nici nu știu ce să-ți mai spun; te văd revoltată contra pasiunii contelui, ca și cum n-ar fi la mijloc decât o simplă galanterie. Ai observat poate la dânsul ceva care te-a dezgustat?" „Nu, draga mea, răspunse Léonor, mi s-a părut mai drăguț ca niciodată, iar convorbirea cu el mi-a dat prilejul să-i descopăr farmece noi.",,Dacă-i așa, reluă guvernanta, nu te înțeleg de loc. Ai pentru dânsul o înclinare violentă și totuși respingi un lucru care-i de absolută trebuință?" „Draga mea, răspunse fata lui don Luis, dumneata ai mai multă prudență și experiență decât mine; dar te-ai gândit bine oare la urmările care pot rezulta dintr-o căsătorie făcută fără învoirea tatălui meu?" „Da, da, răspunse bătrâna, m-am gândit bine la toate, și-mi pare rău că te împotrivești cu atâta îndărătnicie norocului strălucit pe care ți-l oferă soarta. Bagă de seamă ca nu cumva împotrivirea dumitale să-ți obosească și să-ți îndepărteze iubitul; s-ar putea să-și dea seama că-și neglijează interesele din pricina acestei patimi violente. Deoarece vrea să-ți dea cuvântul, primește-l, fără să mai stai în cumpănă. Cuvântul îl leagă, nimic nu-i mai scump pentru un om de onoare decât cuvântul: de altfel, sunt martoră că te recunoaște de soție. Nu știi că o mărturie ca a mea e de ajuns pentru ca justiția să-l pedepsească pe amantul care ar îndrăzni să-și calce cuvântul?" Cu astfel de cuvinte zdruncină perfida Marcelle împotrivirea Leonorei, care, fără să mai ia în seamă primejdia ce o amenința, se lăsă de bunăvoie, câteva zile mai târziu, pradă intențiilor vinovate ale contelui. Bătrâna guvernantă îl introducea în fiecare noapte, prin balcon, în apartamentul iubitei, iar în zori îl conducea înapoi. Într-o noapte, în care ea-l înștiință de plecare ceva mai târziu ca de obicei și când soarele

începuse să străpungă întunericul, el coborî în stradă cu mare grabă: dar, din nenorocire, nu băgă de seamă și căzu pe pământ destul de rău. Don Luis de Cespédes, al cărui apartament se afla deasupra camerei fiicei sale și care având niște afaceri grabnice se sculase în ziua aceea foarte de dimineață, auzi zgomotul acestei căderi. Deschise fereastra pentru a vedea ce se întâmplă. Zări un bărbat care se scula de jos cu mare greutate, în timp ce doamna Marcelle era ocupată pe balcon să dezlege scara de mătase, de care contele nu se servise tot atât de bine la coborâre ca la urcare. Se frecă la ochi, crezând la început că ceea ce vede e doar o nălucire; dar, după ce se uită cu mai mare luare-aminte, văzu că într-adevăr era aievea și că lumina zilei, oricât de slabă ar fi fost, îi scoate la iveală necinstea. Tulburat de ceea ce văzuse și cuprins de o întemeiată mânie, coborî în halat în apartamentul Leonorei, ținând într-o mână sabia și în cealaltă lumânarea. Le căuta, pe dânsa și pe guvernantă, ca să le jertfească furiei sale. Bătu la ușa camerei lor, poruncindu-le să deschidă; ele-i recunosc vocea; se supun tremurând. El intră cu un aer furios: și, ridicând sabia spre ochii lor înfricoșați, strigă: „Am venit să spăl în sângele unei infame insulta adusă tatălui său și în același timp s-o pedepsesc pe guvernanta care mi-a trădat încrederea”. Amândouă femeile se aruncară în genunchi în fața lui, iar guvernanta zise: „Seniore, înainte de-a primi pedeapsa ce ne așteaptă, binevoiți a mă asculta o clipă”. „Bine, nenorocito, răspunse bătrânul, primesc să-mi amân cu o clipă răzbunarea; vorbește, fă-mi cunoscute toate amănuntele, dar ce spun eu toate amănuntele, căci numai un lucru nu cunosc: numele îndrăznețului care mi-a dezonorat familia.” „Seniore, începu doamna Marcelle, cavalerul de care-i vorba este contele de Belflor.” „Contele de Belflor! strigă don Luis. Dar unde a văzut-o el pe fata mea? Pe ce cale a sedus-o? Nu-mi ascunde nimic.” „Seniore, continuă guvernanta, vă voi istorisi întâmplarea cu toată

sinceritatea de care sunt în stare.” Și îi înșiră cu o măiestrită artă toate vorbele pe care ea i le spusese Leonorei, făcând-o să creadă că le spusese contele. Îl descrise în culorile cele mai vii: era un îndrăgostit iubitor, delicat și sincer. Și deoarece nu putu să ascundă deznodământul, fu nevoită să-l dea pe față: dar insistă în așa fel asupra motivelor care-l siliseră să facă această căsătorie secretă și le dădu o astfel de înfățișare încât potoli furia lui don Luis. Ea observă numaidecât și pentru a-l îmblânzi pe deplin, îi zise: „Seniore, iată că acum știți tot ce voiați să știți: pedepsiți-ne, înfigeți-vă spada în pieptul Leonorei. Dar ce spun eu? Léonor e nevinovată, căci ea n-a făcut decât să urmeze sfaturile unei persoane căreia i-ați dat-o în seamă; numai în mine se cade să loviți; eu l-am introdus pe conte în apartamentul fetei dumitale; eu i-am unit. Am închis ochii la tot ce era neobișnuit în această legătură, la care dumneavoastră nu v-ați fi învoit, pentru a vă asigura un ginere, prin a cărui poziție, știți prea bine, puteți obține astăzi toate favorurile Curții; n-am avut în vedere decât fericirea Leonorei și profitul pe care l-ar putea avea familia dumneavoastră dintr-o înrudire atât de aleasă; excesul zelului meu m-a făcut să-mi uit datoria.” În vreme ce prefăcuta Marcelle vorbea astfel, stăpâna ei nu contenea cu plânsul; părea cuprinsă de atâta durere că bietul bătrân nu mai putu rezista. Se înduioșă; iar mânia i se preschimbă în milă; lăsă să-i cadă sabia și, nemaiavând înfățișare de părinte înfuriat, strigă cu lacrimi în ochi: „Ah, fata mea, ce fatală pasiune-i dragostea! Vai! Încă nu-ți poți da seama de toate cauzele care ar trebui să te mâhnească; doar rușinea față de un tată care te-a surprins te face să plângi în clipa asta. Încă nu-ți dai seama de toate pricinile de durere pe care ți le pregătește, poate, iubitul tău. Iar dumneata, nesocotită Marcelle, ce-ai făcut? În ce prăpastie ne aruncă zelul dumitale nechibzuit pentru familia mea! Recunosc că înrudirea cu un om de rangul contelui a putut să te orbească, și-asta te scuză în ochii mei; dar,

nenorocită ființă, nu trebuia oare să te ferești de un îndrăgostit de felul acesta? Cu cât se bucură de mai mult credit și mai multă favoare, cu atât trebuia să te ferești de el. Dacă cumva nu-și ține cuvântul dat Leonorei, ce-aș putea eu să fac? Să recurg la ajutorul legilor? Un om de rangul lui știe să se pună la adăpost de severitatea lor. Să admit că, rămânând credincios jurămintelor sale, ar voi să-și țină cuvântul dat copilei mele; dar dacă regele, precum ți-a spus, are intenția să-l căsătorească cu alta, mă tem că autoritatea regală îl va sili la acest pas." „O, dacă-i vorba să-l silească, îl întrerupse Léonor, asta nu trebuie să ne sperie. Contele ne-a dat depline asigurări că regele nu se va împotrivi prea mult sentimentelor lui." „Sunt încredințată de aceasta, zise și doamna Marcelle; pe lângă faptul că acest monarh își iubește prea mult favoritul pentru a-l tiraniza, e prea generos pentru a cauza o neplăcere mortală viteazului don Luis de Cespédes, care și-a închinat țării cele mai frumoase zile ale vieții sale." „Să dea Dumnezeu ca temerile mele să fie neîntemeiate! zise bătrânul suspinând. Mă duc chiar acum la conte să-i cer cuvenitele lămuriri. Ochii unui tată sunt pătrunzători; îi voi citi până în fundul sufletului. Dacă-l găsesc cu hotărârea pe care o doresc, vă iert pentru tot ce s-a întâmplat; dar, adăugă el pe un ton hotărât, dacă vorbele lui dau la iveală un suflet perfid, vă voi trimite pe amândouă la mănăstire, să vă plângeți acolo toată viața nesocotința." La aceste cuvinte, el își vârî sabia în teacă și, lăsându-le să-și vie în fire din spaima pe care le o pricinuise, se urcă în apartamentul său ca să se îmbrace.

Ajungând la acest moment al povestirii, Asmodée fu întrerupt de către student, care-i spuse:

— Oricât de interesantă ar fi întâmplarea pe care mi-o spui, nu te pot asculta cu atenția pe care aș dori-o, din cauză că am zărit ceva aici pe-aproape. Văd într-o casă o femeie care-mi pare tare frumușică, așezată între un tânăr și un bătrân. Se pare că toți trei sorb băuturi alese; și în

vreme ce bătrânul cel veșted o îmbrățișează pe doamna, drăcoaica și-a trecut pe la spate o mână tânărului, care i-o sărută și care, fără îndoială, e drăguțul ei.

— Dimpotrivă, răspunse șchiopul, tânărul e bărbatul ei, iar celălalt e amantul. Bătrânul e un om de vază, un cavaler al Ordinului militar de Calatrava. Se ruinează pentru femeia aceasta, al cărei soț are o mică slujbă la Curte; ea îl dezmiardă din interes pe bătrânul îndrăgostit și-l înșală cu bărbatul ei, pentru că pe acesta îl iubește.

— Frumos tablou! răspunse Zambullo. Soțul nu e cumva francez?

— Nu, zise diavolul, e spaniol. O, Madridul nostru nu-i lipsit de soți binevoitori; totuși numărul lor nu-i atât de mare ca la Paris, care nici discuție că e orașul cel mai bogat din lume în privința acestor specii de locuitori.

— Te rog să mă ierți, senior Asmodée, zise don Cléophas, dacă ți-am întrerupt firul povestirii despre Léonor; continu-o, te rog, mă amuză grozav: descopăr în ea nuanțe atât de seducătoare încât sunt fermecat.

Demonul continuă astfel:

CAPITOLUL V

Urmarea și încheierea dragostei Contelui de Belflor.

— Don Luis ieși dis-de-dimineață și se duse la conte, care, neștiindu-se descoperit, fu foarte mirat de această vizită. Ieși în întâmpinarea bătrânului și, după ce-l îmbrățișă de nenumărate ori, îi spuse: „Cât sunt de bucuros să-l am în fața mea pe seniorul don Luis! Îmi oferă

poate prilejul să-i fac vreun serviciu?” „Seniore, îi răspunse don Luis, dă ordin, te rog, să fim lăsați singuri.” Belflor îi îndeplini dorința. Se așezară amândoi, iar bătrânul grăi astfel: „Seniore, liniștea și fericirea mea au nevoie de o lămurire pe care vin să v-o cer. V-am văzut azi-dimineață ieșind din apartamentul Léonorei. Mi-a mărturisit totul: mi-a spus că…” „V-a spus că o iubesc, întrerupse contele, voind să înlăture un discurs pe care nu-l dorea; dar n-a putut să vă spună decât foarte puțin despre ceea ce simt eu pentru dânsa; sunt încântat de ea: e o fată adorabilă; spirit, frumusețe, virtute, nimic nu-i lipsește. Am auzit că aveți și un fiu care-și termină studiile la Alcala; seamănă cu sora lui? Dacă-i tot atât de frumos, sau dacă vă seamănă dumneavoastră cât de puțin, trebuie să fie un cavaler desăvârșit; ard de nerăbdare să-l cunosc și să vă ofer tot sprijinul în ceea ce-l privește.” „Vă sunt recunoscător de această propunere, zise don Luis cu gravitate, dar să ne întoarcem la vorba noastră…” „Trebuie să-i găsim degrabă o slujbă, îl întrerupse iarăși contele; îmi iau sarcina să-i fac o situație; vă încredințez că n-o să rămână toată viața lui printre ofițerii inferiori; despre asta să n-aveți nici o grijă.” „Dar răspundeți-mi odată, conte, zise bătrânul cu bruschețe, și nu mă tot întrerupeți. Aveți sau nu de gând să vă țineți promisiunea?…” „Da, fără îndoială, întrerupse pentru a treia oară Belflor, îmi voi ține promisiunea de a-i acorda fiului dumitale tot sprijinul; puteți să vă încredeți în mine, aveți de-a face cu un om în toată firea.” „Asta-i prea de tot, conte! strigă Cespédes ridicându-se; după ce mi-ai sedus fata, acum mă și insulți; dar sunt nobil, și insulta pe care mi-o aduci n-o să rămână nepedepsită!” Zicând aceste cuvinte, el plecă spre casă, cu inima plină de mânie și urzind tot felul de planuri de răzbunare. Îndată ce ajunse acasă, plin de tulburare, îi spuse Leonorei și doamnei Marcelle: „Nu degeaba mi-era mie suspect contele; e un trădător împotriva căruia mă voi răzbuna. Cât despre voi două, veți intra chiar de mâine într-o mănăstire: nu vă mai

rămâne decât să vă pregătiți și să mulțumiți lui Dumnezeu că mânia mea se mărginește la această pedeapsă.” După aceste cuvinte, se închise în cabinetul lui, ca să se poată gândi în liniște cum să procedeze mai bine într-o împrejurare atât de delicată.

Câtă durere o cuprinse pe Léonor când află că Belflor era un înșelător! O bucată de vreme rămase nemișcată; o paliditate de moarte îi acoperi tot obrazul, după care simțurile o părăsiră și ea căzu nemișcată în brațele guvernantei, care crezu că-și dă sufletul. Bătrâna făcu tot ce putu ca s-o readucă la viață. Și reuși. Léonor își veni în fire, deschise ochii și, văzând-o pe guvernanta ei atât de preocupată să-i dea ajutor, îi zise cu un lung suspin: „Cât de nemiloasă ești! Pentru ce m-ai scos din fericita stare în care zăceam? Nu-mi dădeam seama de grozăvia soartei mele. De ce nu mă lași să mor? Dumneata, care-mi cunoști toate chinurile ce-mi tulbură tihna vieții, de ce nu mă lași să mor?” Marcelle încercă s-o mângâie, dar mai râu o întărâtă. „Toate vorbele dumitale sunt de prisos, strigă copila lui don Luis; nu vreau să te mai ascult nu-ți mai pierde timpul încercând să-mi potolești disperarea; ar trebui mai degrabă să mi-o stârnești, dumneata care m-ai târât în îngrozitoarea prăpastie în care zac acum; dumneata m-ai încredințat de sinceritatea contelui; dacă nu erai dumneata, nu m-aș fi lăsat în voia dragostei pe care o aveam pentru el, cu încetul aș fi învins-o. În orice caz, n-ar fi căpătat de la mine nici cea mai mică favoare. Totuși, urmă ea, nu vreau să te învinovățesc pe dumneata de nenorocirea care m-a lovit și nu mă acuz decât pe mine: nu trebuia să-ți urmez sfaturile și să mă încred într-un bărbat fără învoirea tatălui meu. Oricât de mândră aș fi fost de dragostea contelui de Belflor, trebuia mai degrabă să nu-l iau în seamă decât să-l fericesc nenorocindu-mă pe mine; în sfârșit, ar fi trebuit să mă păzesc și de el, și de dumneata, și de mine. După ce că am fost atât de slabă încât am cedat jurămintelor lui perfide, după ce am

pricinuit atâta supărare nefericitului don Luis și mi-am dezonorat familia, mă urăsc pe mine însămi; departe de-a mă îngrozi de temnița cu care-s amenințată, aș voi să-mi ascund rușinea într-un loc cu mult mai groaznic.” Vorbind astfel, nu se mulțumea numai să plângă cu mare jale, dar își rupea hainele și părul ei atât de frumos din cauza nedreptății iubitului ei. Guvernanta, ca să fie în ton cu durerea stăpânei sale, își schimonosi obrazul în fel și chip; se prefăcu și ea că plânge, începu să-i blesteme pe toți bărbații în general și mai ales pe contele de Belflor. „Cum se poate, striga ea, ca acest conte, care mi s-a părut atât de drept, să fie atât de ticălos încât să ne înșele pe amândouă! Nici nu pot să-mi vin în fire de mirare, sau, mai bine zis; nu-mi vine să cred.” „Într-adevăr, zise Léonor, când mi-l amintesc în genunchi în fața mea, mă întreb care fată nu s-ar fi încrezut în aerul lui duios, în jurămintele lui, la care lua ca martor cerul, cu atâta îndrăzneală, în înflăcărarea lui necontenită? Ochii lui îmi spuneau mai mult decât toate cuvintele de dragoste; într-un cuvânt, îmi părea fermecat de-a mă vedea: nu, nu, nu m-a înșelat; nu pot s-o cred. Poate că tata nu i-a vorbit cu destul tact; poate că s-au certat, și contele i s-o fi adresat cu un ton mai curând de mare senior decât de îndrăgostit. Dar poate că iar îmi fac speranțe zadarnice! Trebuie să curm această îndoială: îi voi scrie lui Belflor pentru a-l înștiința că-l aștept aici în această noapte; vreau să vie să-mi liniștească inima chinuită, ori să mă încredințez eu însămi de trădarea lui.” Doamna Marcelle aprobă această idee; ba chiar începu să nutrească oarecare nădejde că acest Belflor, cu toată ambiția lui, ar putea fi mișcat de lacrimile pe care Léonor le va vărsa cu prilejul acestei întrevederi, hotărându-se s-o ia de soție. În vremea asta, Belflor, scăpat de prezența bătrânului don Luis, reflecta în apartamentul lui la urmările primirii pe care i-o făcuse. Se aștepta ca toți cei din familia Cespédes, mânioși de insultă, să se gândească la răzbunare; dar asta nu-l îngrijora peste

măsură: interesele lui amoroase îl preocupau mai mult. Se gândea că pe Léonor o vor închide într-o mănăstire, sau în tot cazul va fi foarte bine păzită și că, după toate aparențele, n-o s-o mai vadă vreodată. Gândul îl mâhnea și căuta în mintea lui vreun mijloc cu care să preîntâmpine această nenorocire, când valetul îi aduse o scrisoare pe care doamna Marcelle i-o înmânase; era un bilet de la Léonor, care glăsuia astfel:

Mâine trebuie să părăsesc această lume, pentru a mă îngropa într-o mănăstire. Mă aflu necinstită, urâtă de familia mea și chiar de mine însămi. Am ajuns într-o asemenea stare de plâns numai pentru că ți-am dat ascultare. Te mai aștept în noaptea aceasta. În disperarea mea, caut noi prilejuri de zbucium: vino și-mi mărturisește că inima dumitale era străină de cuvintele pe care mi le rosteai, sau vino și ți le justifică printr-o purtare care ar putea singură să-mi îndulcească asprul destin. Deoarece s-ar putea ca întâlnirea să nu fie lipsită de *primejdie, după cele petrecute între dumneata și tata, ia-ți cu dumneata un prieten. Cu toate că ești pricina nenorocirii vieții mele, simt totuși că eu mă interesez încă de cea a dumitale.*

LÉONOR.

Contele citi această scrisoare de două sau de trei ori; și, închipuindu-și situația în care se afla copila lui don Luis, după cele descrise de dânsa, se simți mișcat. Își venea în fire: rațiunea, corectitudinea, onoarea, ale căror legi le violase în pasiunea lui, începură să pună din nou stăpânire pe dânsul. Simți deodată cum i se ridică ceața de pe ochi și, întocmai ca un om vindecat de un violent acces de friguri, roși singur de vorbele și de faptele lui, îi fu rușine de toate vicleniile de care se servise pentru a-și îndeplini dorințele. „Ce-am făcut, nenorocitul de mine? își zise el. Ce

demon a pus stăpânire pe mine? Am făgăduit s-o iau de soție pe Léonor; am luat și cerul drept martor; m-am prefăcut că regele mi-a impus o căsătorie; minciună, perfidie, sacrilegiu, pe toate le-am întrebuințat pentru a corupe nevinovăția. Dumnezeule! Nu era mai bine să-mi fi folosit strădania pentru a-mi sugruma dragostea, decât să mi-o satisfac pe căi criminale? Totuși, iată o fată de familie bună care a fost sedusă; o las pradă mâniei rudelor sale, pe care-i necinstesc o dată cu dânsa, și-o nenorocesc drept mulțumire că m-a făcut fericit; câtă nerecunoștință! N-ar trebui mai degrabă să repar insulta pe care i-am adus-o? Da, trebuie, și vreau să-mi țin cuvântul pe care i l-am dat, luând-o în căsătorie. Cine-ar putea să se împotrivească unei intenții atât de cinstite? Oare faptul că mi-a cedat ar putea să-i scadă în ochii mei virtutea? Nu, căci numai eu știu cât de mult am luptat până să-i înving rezistența. A atârnat mai greu în cumpănă credința pe care i-am jurat-o decât pornirile mele… Dar, pe de altă parte, dacă mă mulțumesc cu această alegere, mă pot socoti păgubit. Eu, care pot aspira la mâna celor mai nobile și mai bogate moștenitoare din țară, să mă mulțumesc cu fata unui simplu nobil, cu o neînsemnată zestre? Ce vor gândi despre mine cei de la Curte? Vor spune că am făcut o căsătorie ridicolă.” Astfel, nevoit să aleagă între dragoste și ambiție, Belflor nu știa ce să hotărască; și, cu toate că stătea încă la îndoială dacă trebuie sau nu să se căsătorească cu Léonor, asta nu-l opri de la hotărârea de-a se duce la dânsa în noaptea următoare, și-l însărcină pe valet să transmită vestea doamnei Marcelle. Pe de altă parte, don Luis se gândise toată ziua la mijlocul de a-și spăla onoarea. Împrejurarea i se părea foarte încurcată. Să recurgă la legile civile, ar fi însemnat să-și facă în mod public cunoscută necinstea, pe lângă că se gândea, și cu drept cuvânt, că dreptatea va fi de o parte, iar judecătorii de alta; nu îndrăznea nici să se arunce la picioarele regelui, deoarece, închipuindu-și că suveranul

intenționează să-l însoare pe Belflor, socotea demersul zadarnic; nu-i mai rămânea decât calea armelor, și la această hotărâre se opri. În focul mâniei sale, vru să-l provoace pe conte la duel; considerându-se totuși prea bătrân și prea slab pentru a mai avea încredere în brațul său, se lăsă pe seama fiului, ale cărui lovituri le socotea mai sigure ca ale lui. Așadar trimise un servitor la Alcala cu o scrisoare, prin care-i cerea fiului său să vină imediat la Madrid spre a răzbuna o insultă adusă familiei Cespédes. Acest fiu, care se numește don Pedro, e un cavaler de vreo optsprezece ani, foarte bine făcut și atât de viteaz încât trece în orașul Alcala drept cel mai de temut student al Universității: dar poate că-l cunoști, adăugă diavolul, și nu mai e nevoie să insist.

— Adevărat, zise don Cléophas, e un băiat cum nu se poate mai plin de merit și de vrednicie.

— Tânărul nu se afla în clipa aceea la Alcala, cum își închipuia tatăl său. Dorința de-a revedea o doamnă pe care o iubea îl adusese la Madrid. Făcuse cucerirea aceasta la Prado, când venise ultima dată să-și vadă familia. Nu știa nici cum o cheamă; îi ceruse să nu încerce a-i cunoaște numele, și el se supusese acestei crude necesități, deși cu mare greutate. Era o fată de familie bună care-l îndrăgise și care, știind că nu-i cuminte să te încrezi prea mult în discreția și constanța unui student, socotise că e mai bine să-l pună la încercare înainte de a se face cunoscută. Pe dânsul mai mult îl preocupa necunoscuta decât filozofia lui Aristotel, iar distanța mică de-aici până la Alcala îi dădea prilejul să fugă de multe ori de la cursuri, cum faci și dumneata, cu singura deosebire că fata merita mai multă osteneală decât dona Thomasa a dumitale. Pentru ca tatăl său să nu afle despre aceste călătorii amoroase, obișnuia să tragă la un han de la marginea orașului, unde avea grijă să se ascundă sub un nume fals. Nu ieșea de acolo decât dimineața la o anumită oră, când se ducea într-o locuință, unde doamna care-l sustrăgea de la învățătură avea

bunătatea să vie, întovărășită de o cameristă; stătea așadar tot timpul zilei închis în han; în schimb, de cum sosea noaptea, se plimba prin tot orașul. Se întâmplă că într-o noapte, pe când străbătea o stradă lăturalnică, să audă voci și sunete de instrumente care-i atraseră atenția. Se opri să le asculte; era o serenadă: cavalerul care o făcea era beat și, evident, arțăgos. De cum îl zări pe student, veni în grabă spre el și, fără alt compliment, îi zise cu bruschețe: „Ei, amice, vezi-ți de drum; oamenii curioși sunt foarte rău primiți pe-aici". „Aș fi putut pleca, răspunse don Pedro, afectat de aceste cuvinte, dacă m-ai fi rugat frumos, dar am să rămân ca să te învăț cum trebuie să vorbești." „O să vedem noi, zise cel cu serenada scoțându-și sabia, care dintre noi e cel mai tare." Don Pedro puse și el mâna pe sabie și începură să se lupte. Cu toate că cel cu serenada era destul de îndemânatic, nu se putu feri de o lovitură mortală, care-l atinse și-l prăbuși pe caldarâm. Muzicanții, care-și lăsaseră deoparte instrumentele și-și scoaseră săbiile, gata să-i vie în ajutor, săriră cu toții să-l răzbune. Îl atacară cu toții pe don Pedro, care cu acest prilej își arătă întreaga îndemânare. Pe lângă că se apăra cu o surprinzătoare agerime de loviturile îndreptate asupra lui, le mai și dădea de lucru tuturor dușmanilor săi, atacându-i cu furie. Totuși, erau atât de îndărătnici și de numeroși încât, oricât de dibaci ar fi fost el în arta scrimei, n-ar fi putut să scape, dacă nu i-ar fi venit în ajutor contele de Belflor, care tocmai atunci trecea pe-acolo. Contele era inimos și dădea dovadă de multă generozitate. Când văzu atâția oameni înarmați contra unuia singur, nu se îndură să nu-i vie în ajutor. Trase sabia și i se alătură lui don Pedro; amândoi atacară cu atâta vigoare pe cei care cântaseră serenada încât o luară la goană cu toții, unii răniți, iar alții de frică să nu fie. După această retragere, studentul voi să-i mulțumească contelui pentru ajutorul dat; dar Belflor îl întrerupse: „Să lăsăm vorbele, zise el; ești cumva rănit?" „Nu", răspunse don Pedro. „Atunci să

plecăm de-aici, reluă contele; văd că ai ucis un om; e primejdios să mai rămâi în strada asta; ai putea fi surprins de justiție.” Plecară amândoi în grabă cu pași mari, ajunseră în altă stradă și, când se văzură departe de locul cu pricina, se opriră. Don Pedro, însuflețit de o recunoștință îndreptățită, îl rugă pe conte să nu-i ascundă numele cavalerului căruia îi datorează atâta recunoștință; Belflor nu pregetă să i-l facă cunoscut, cerându-i să-și spună și el numele; dar studentul, care nu dorea să se afle cine era, răspunse că se numește don Juan de Maros și-l încredință că nu va uita niciodată ceea ce a făcut contele pentru dânsul. „Îți dau prilejul, zise contele, să te achiți față de mine chiar în noaptea asta. Am o întâlnire destul de primejdioasă; eram tocmai în căutarea unui prieten care să mă întovărășească: îți cunosc valoarea; ți-aș putea propune, don Juan, să vii cu mine?” „Îndoiala dumitale mă jignește, răspunse studentul; nici că s-ar putea o ocazie mai nemerită de a-mi pune la dispoziția dumitale viața pe care mi-ai salvat-o. Să plecăm, sunt gata să te urmez.” Astfel, însuși Belflor îl conduse pe don Pedro la locuința lui don Luis și intrară amândoi prin balcon în apartamentul Leonorei.

Ajunși în acest loc al povestirii, don Cléophas îl întrerupse pe diavol.

— Seniore Asmodée, zise el, cum e cu putință ca don Pedro să nu recunoască casa tatălui său?

— Nu putea s-o recunoască, răspunse demonul; era o locuință nouă: don Luis își schimbase cartierul și se mutase în casa aceasta de opt zile, lucru pe care don Pedro nu-l știa; tocmai voiam să-ți lămuresc acest lucru când m-ai întrerupt. Ești prea iute; ai prostul obicei să-i întrerupi pe oameni când vorbesc; trebuie să-ți îndrepți acest defect. Don Pedro, urmă șchiopul, nu știa deci că-i acasă la tatăl său; nici nu observă că persoana care-i introdusese era doamna Marcelle, deoarece ea-i primi cu lumina stinsă într-o anticameră în care Belflor îl rugă pe tovarășul său să

aștepte, cât timp va sta el în camera iubitei lui. Studentul primi și se așeză pe un scaun, cu sabia în mână, pentru orice eventualitate. Se gândea că, fără îndoială, Belflor fusese norocos în dragoste și ar fi dorit și el să fie tot atât de fericit; căci, deși necunoscuta lui nu se purta tocmai rău cu el, n-avusese totuși parte încă de toate favorurile ei. În vreme ce reflecta la toate lucrurile la care se poate gândi un îndrăgostit pasionat, auzi cum cineva încearcă să deschidă binișor o ușă, care nu era aceea a îndrăgostiților, și văzu lumină prin gaura cheii. Se ridică brusc, înaintă spre ușa care se deschise, întinzând vârful sabiei spre tatăl său: căci el era acela care venea în apartamentul Leonorei, spre a vedea dacă nu cumva contele se află acolo. Bietul om nu putea să-și închipuie că, după toate cele petrecute, fiică-sa și cu Marcelle vor îndrăzni să-l mai primească; de aceea nici nu le schimbase camera; socotise totuși că, deoarece urmau să plece a doua zi la mănăstire, poate doresc să mai stea de vorbă cu dânsul pentru ultima oară. „Oricine-ai fi, îi zise studentul, dacă intri aici îți vei pierde viața.” La aceste cuvinte, don Luis se uită la don Pedro, care, la rândul său, îl privi cu atenție. Se recunoscură. „Ah, fiule, strigă bătrânul, cu câtă nerăbdare te așteptam! De ce nu mi-ai trimis vorbă că ai sosit? Te temeai să nu-mi tulburi odihna, pe care, vai! nici măcar n-o pot găsi în cruda situație în care mă aflu!” „Tată, strigă don Pedro cu disperare, dumneata ești oare? Nu mi-e înșelată privirea de vreo asemănare mincinoasă?” „De ce te miri astfel? zise don Luis. Nu ești acasă la tatăl tău? Nu te-am înștiințat că locuiesc aici de opt zile?” „Dumnezeule mare, răspunse studentul, ce-mi aud urechile? Așadar, mă aflu în apartamentul surorii mele?” Pe când pronunța aceste cuvinte, contele, care auzise zgomot și care crezuse că însoțitorul său este atacat, ieși din odaia Leonorei cu sabia în mână. De cum îl zări, bătrânul se înfurie și, arătându-l fiului său, strigă: „Uite, acesta e îndrăznețul care mi-a tulburat liniștea și ne-a terfelit onoarea. Să ne răzbunăm!

Să-l pedepsim neîntârziat pe-acest ticălos!” Zicând acestea, scoase sabia pe care o ținea sub halat și voi să-l atace pe Belflor; dar don Pedro îl opri. „Stai puțin, tată, îi zise el: stăpânește-ți, te rog, pornirile mâniei: ce-ai de gând?” „Cum, fiule, răspunse bătrânul, îmi oprești brațul? Crezi oare că n-are destulă putere să ne răzbune? Ei bine, cere-i atunci singur socoteală pentru insulta adusă; doar pentru asta te-am chemat să vii la Madrid. Dacă mori, îți iau eu locul; trebuie negreșit ca acest conte să cadă sub loviturile noastre, ori să ne ia el la amândoi viața, după ce ne-a luat onoarea.” „Tată, reluă don Pedro, nu aștepta de la mine să-ți satisfac pe loc nerăbdarea de care ești cuprins. Nu numai că nu pot să atentez la viața contelui, dar am venit aici ca s-o apăr. Cuvântul meu a fost dat; mi-o cere onoarea. Să plecăm, conte”, adăugă el, adresându-se lui Belflor. „Ah, lașule! îl întrerupse don Luis, privindu-l pe don Pedro cu ochi plini de mânie. Chiar tu te împotrivești unei răzbunări care ar trebui să te absoarbă cu totul! Fiul meu, propriul meu fiu e înțeles cu vicleanul care mi-a ademenit fata! Dar să nu vă închipuiți că s-a terminat: îmi chem toți servitorii: vreau ca ei să mă răzbune de trădarea lui și de lașitatea ta.” „Seniore, răspunse don Pedro, nu-ți nedreptăți fiul. Încetează de a-l numi laș: nu merită defel acest groaznic epitet. Contele mi-a scăpat viața în noaptea aceasta. Mi-a propus, fără a mă cunoaște, să-l întovărășesc la această întâlnire. M-am oferit să împărtășesc cu dânsul primejdiile prin care va trece, fără să știu că recunoștința pe care i-o datoram îmi înarma mâna împotriva cinstei propriei mele familii. Cuvântul dat mă silește deci să-i apăr aici zilele: în felul acesta îmi plătesc datoria față de dânsul; dar asta nu înseamnă că nu simt tot atât de tare insulta pe care ne-a adus-o, și chiar de mâine sunt gata să-i vărs sângele cu aceeași înfocare cu care mă vezi că-l apăr acum.” Contele, care nu vorbise de loc până atunci, într-atât era de surprins de minunăția acestei întâmplări, luă atunci cuvântul. „Nu te-ai putea răzbuna îndestul pe calea

armelor, zise el studentului; vreau să-ți indic un mijloc mai sigur de a-ți restabili cinstea. Îți mărturisesc că până astăzi n-am avut de gând s-o iau în căsătorie pe Léonor; în dimineața asta însă am primit de la dânsa o scrisoare care m-a tulburat, iar plânsetele ei au completat opera; în prezent cea mai scumpă dorință a mea e să devin soțul ei." „Dar dacă regele ți-a hărăzit o altă soție, zise don Luis, cum ai putea să…" „Regele nu mi-a hărăzit nici o soție, îl întrerupse Belflor înroșindu-se la față; iertați, vă rog, această născocire unui om a cărui judecată era tulburată din pricina dragostei; violența pasiunii m-a determinat să comit o crimă pe care o ispășesc mărturisind-o." „Seniore, zise bătrânul, după această mărturisire, care-i demnă de o inimă nobilă, nu mă mai în doiesc de sinceritatea dumitale; văd că ești hotărât, într-adevăr, să repari ofensa pe care ne-ai adus-o; asigurarea pe care mi-o dai mi-a risipit mânia: permite-mi să-mi uit ura, îmbrățișându-te." Spunând aceste cuvinte, se apropie de conte, care făcuse câțiva pași să-l întâmpine. Se îmbrățișară amândoi de mai multe ori; apoi Belflor, întorcându-se spre don Pedro, îi zise: „Iar dumneata, fals don Juan ce-mi ești, care mi-ai câștigat stima prin merite neîntrecute și prin sentimente generoase, vino să-ți dăruiesc prietenia mea de frate". Zicând acestea, îl îmbrățișă pe don Pedro, care-i primi îmbrățișările cu un aer supus și respectuos și care-i răspunse: „Seniore, făgăduindu-mi o prietenie atât de prețioasă, ai câștigat-o pe-a mea; te poți bizui pe un om care-ți va fi credincios până în ultima clipă a vieții". În timp ce acești cavaleri vorbeau astfel, Léonor, lipită de ușa camerei sale, nu scăpase nici o vorbă din cele care se rostiseră. La început fusese ispitită să se arate și să se arunce între săbiile lor, fără să știe de ce. Marcelle o împiedicase; dar când îndemânatica bătrână văzu că lucrurile se termină cu bine, socoti că prezența stăpânei sale și a ei n-ar strica întru nimica. De aceea se arătară amândouă, cu batistele în mână, și alergară plângând să

îngenuncheze înaintea lui don Luis. Se temeau, și cu drept cuvânt, că după ce fuseseră surprinse în noaptea trecută, să nu fie înfuriat pe ele de-a fi căzut în recidivă; dar el o ridică de jos pe Léonor și-i zise; „Copila mea, șterge-ți lacrimile, căci nu-ți voi mai face nici o mustrare; deoarece iubitul tău înțelege să-și respecte cuvântul pe care ți l-a dat, consimt să uit ceea ce a fost”. „Da, seniore don Luis, zise contele, mă voi căsători cu Léonor; iar pentru a îndrepta și mai mult ofensa pe care v-am adus-o, pentru a-ți da o și mai deplină satisfacție, iar fiului dumitale o dovadă a prieteniei pe care i-am dăruit-o, îi ofer de soție pe sora mea, Eugenia.” „Ah, seniore, strigă cu înflăcărare don Luis, cât îți sunt de recunoscător pentru onoarea pe care o faci fiului meu! Care tată a fost vreodată mai mulțumit? Bucuria mea e pe măsura durerii ce mi-ai pricinuit.” Dacă bătrânul era încântat de oferta contelui, nu același lucru se putea spune și despre don Pedro: fiind îndrăgostit până peste cap de necunoscuta lui, rămase atât de tulburat, atât de buimăcit, încât nu putu să scoată nici o vorbă; Belflor, fără a băga de seamă încurcătura lui, ieși, zicând că se duce să puie la cale cele necesare pentru această dublă unire și că-i nerăbdător să se vadă înrudit cu dânșii prin legături cât mai strânse. După plecarea lui, don Luis o lăsă pe Léonor în apartamentul ei, și el urcă într-al lui împreună cu don Pedro, care-i spuse cu toată sinceritatea unui student: „Seniore, scutește-mă, te rog, de-a lua în căsătorie pe sora contelui; e de ajuns că o ia pe Léonor: căsătoria aceasta ajunge pentru a spăla onoarea familiei noastre”. „Cum, fiule, răspunse bătrânul, ți-e oare neplăcut să te însori cu sora contelui?” „Da, tată, zise don Pedro; îți mărturisesc că această unire ar fi pentru mine un chin cumplit și nu-ți voi ascunde de fel cauza. Iubesc, sau, mai bine zis, ador de șase luni o femeie încântătoare; nici ea nu mă respinge; numai ea îmi poate aduce fericirea.” „Ce nenorocită e situația unui tată! zise atunci don Luis; aproape niciodată nu-și găsește copiii dispuși să facă ceea

ce dorește. Și cine-i ființa care ți-a făcut o atât de puternică impresie?” „Încă nu știu, răspunse don Pedro; mi-a făgăduit să-mi dezvăluie cine e atunci când va fi mulțumită de statornicia și discreția mea; dar fără îndoială că face parte dintre cele mai ilustre case ale Spaniei.” „Și-ți închipui, răspunse bătrânul, schimbând deodată tonul, că-ți voi face plăcerea să aprob o asemenea dragoste romanțioasă? Că am să te las să dai cu piciorul celui mai norocos prilej pe care ți-l oferă soarta, numai pentru a rămâne credincios aceleia căreia nu-i cunoști nici numele? Să nu te aștepți la așa ceva de la mine; mai degrabă înăbușă-ți sentimentul pe care-l ai pentru ființa aceea, care poate nici nu merită să ți-l inspire, și nu te mai gândi decât să fii demn de onoarea pe care ți-o face contele.” „Toate aceste vorbe sunt zadarnice, tată, spuse studentul: simt că n-o voi putea uita niciodată pe necunoscuta mea; nimic nu mă poate despărți de dânsa. Chiar dacă mi s-ar oferi o infantă…” „Destul, strigă deodată don Luis, prea fără de rușine te lauzi cu credința ta, care nu poate decât să mă înfurie. Piei din fața mea, și să nu mi te mai înfățișezi decât atunci când te vei hotărî să mă asculți!” Don Pedro nu îndrăzni să mai răspundă nimic la aceste vorbe, de teamă să nu audă altele și mai aspre. Se duse în camera lui, unde-și petrecu restul nopții în gânduri totodată triste și plăcute. Se gândea cu durere că, respingând căsătoria cu sora contelui, se va certa cu întreaga familie; se mângâia totuși la gândul că necunoscuta lui va ține seamă de o jertfă atât de mare. Ba spera chiar că, după o atât de evidentă dovadă de credință din partea lui, nu va mai întârzia să-și dezvăluie rangul, pe care și-l închipuia cel puțin egal cu acel al Eugeniei. Cu această speranță, plecă de-acasă de cum se făcu ziuă, ducându-se să se plimbe prin Prado, în așteptarea orei când trebuia să se ducă la locuința donei Juana, numele doamnei unde obișnuia să se întâlnească în fiecare dimineață cu iubita lui. Așteptă această clipă plin de nerăbdare, iar când sosi vremea, alergă la întâlnire. O

găsi acolo pe necunoscută, care sosise mai devreme ca de obicei; dar o găsi plângând împreună cu dona Juana; părea stăpânită de o vie durere. Ce spectacol pentru un îndrăgostit! Se apropie de dânsa foarte tulburat și i se aruncă în genunchi. „Doamnă, zise el, ce să cred oare de starea în care te găsesc? Ce nenorocire îmi vestesc aceste lacrimi, care-mi străpung inima?” „Desigur că nu te aștepți, zise ea, la groaznica lovitură pe care ți-o voi da. Soarta cea crudă ne desparte pentru totdeauna. Nu ne vom mai revedea niciodată!” Ea însoți aceste cuvinte cu atâtea suspine, că nu știu dacă don Pedro nu era mai mișcat de durerea de care părea cuprinsă decât de cuvintele pe care le rostea. „Doamne sfinte! strigă el cu o pornire de mânie pe care nu putu să și-o stăpânească. Cum poți îngădui să fie distrusă o unire a cărei nevinovăție o cunoști? Dar, doamnă, adăugă el, poate că te-ai speriat degeaba. Ești sigură că vei fi smulsă celui mai credincios iubit care a existat vreodată? Sunt cu adevărat cel mai nefericit dintre oameni?” „Nefericirea noastră-i mai mult decât sigură, răspunse necunoscuta; fratele meu, care dispune de mâna mea, mă mărită astăzi; chiar adineauri mi-a dat vestea.” „Ah! și cine-i fericitul soț? întrebă în grabă don Pedro; spune-mi numele lui, doamnă; în disperarea mea voi…” „Încă nu-i cunosc numele, întrerupse necunoscuta, fratele meu n-a vrut să mi-l dezvăluie; mi-a spus numai că dorește să-l văd mai întâi pe cavaler.” „Dar, doamnă, zise don Pedro, te vei supune oare fără nici o rezistență voinței fratelui dumitale? Te vei lăsa târâtă în fața altarului, fără a te plânge de o jertfă atât de crudă? Pentru mine nu vei face nimic? Vai! Eu nu m-am dat în lături de-a mă expune mâniei tatălui meu numai ca să rămân al dumitale; amenințările lui n-au putut să-mi zdruncine credința; oricât de aspru s-ar purta cu mine, n-am s-o iau în căsătorie pe doamna pe care mi-o propune, deși e o partidă excelentă.” „Cine-i acea doamnă?” întrebă necunoscuta. „E sora contelui de Belflor”, răspunse studentul. „Ah, don Pedro,

zise necunoscuta, arătându-se deodată extrem de mirată, fără îndoială că te înșeli, nu ești de loc sigur de cuvintele pe care le rostești. Cea pe care ți-au propus-o e într-adevăr Eugénie, sora contelui de Belflor?" „Da, doamnă, continuă don Pedro, contele în persoană mi-a oferit mâna ei." „Cum se poate! strigă ea. Ar fi cu putință ca dumneata să fii cavalerul căruia fratele meu m-a hărăzit?" „Ce aud? strigă la rândul lui studentul. S-ar putea ca necunoscuta mea să fie sora contelui?" „Da, don Pedro, răspunse Eugénie. Aproape nu-mi vine să cred că eu sunt aceea, atât de greu mă pot convinge de fericirea de care-mi vorbești." La aceste cuvinte, don Pedro îi îmbrățișă picioarele; îi luă apoi mâna și-o sărută cu toată pornirea unui îndrăgostit care trece deodată de la o mare durere la o mare fericire. În vreme ce el se lăsase în voia pornirilor dragostei, Eugénie, la rândul ei, îl dezmierda în tot felul, spunându-i o sumedenie de cuvinte dulci și plăcute. „De câtă durere, zicea ea, m-ar fi cruțat fratele meu, dacă mi-ar fi spus numele soțului pe care mi-l hărăzește! Câtă ură îmi și inspirase acest soț! Ah, dragul meu don Pedro, cum te-am urât!" „Frumoasa mea Eugénie, răspundea el, cât farmec are pentru mine această ură! Vreau s-o merit adorându-te toată viața!" După ce îndrăgostiții își dădură cele mai duioase dovezi de dragoste reciprocă, Eugénie voi să afle cum a câștigat studentul prietenia fratelui său. Don Pedro nu-i ascunse câtuși de puțin dragostea dintre conte și sora sa, povestindu-i tot ce se întâmplase în cursul nopții trecute. Ea se bucură și mai tare când află că fratele său lua în căsătorie pe sora iubitului ei. Dona Juana se interesa mult prea mult de soarta prietenei sale pentru a nu fi înduioșată de această preafericită întâmplare: își arătă întreaga bucurie, atât ei cât și lui don Pedro, care se despărți până la urmă de Eugénie, după ce se înțeleseseră ca, atunci când se vor afla în fața contelui, să se prefacă că nu se cunosc. Don Pedro se întoarse la tatăl său, care, găsindu-l dispus să-l asculte, fu cu atât mai bucuros cu cât

atribui această supunere felului hotărât în care-i vorbise în noaptea aceea. Așteptau vești de la Belflor, când primiră un bilețel din partea lui. Le făcea cunoscut că a obținut consimțământul regelui pentru căsătoria lui și a surorii sale, o dată cu numirea într-o funcție importantă a lui don Pedro; că nunțile s-ar putea face chiar de-a doua zi, întrucât ordinele pe care le dăduse privitor la aceasta se executau cu atâta grabă încât pregătirile erau cât se poate de înaintate. Veni în după-amiaza aceleiași zile să confirme cele scrise și să le-o prezinte pe Eugénie. Don Luis avu pentru această doamnă toate atențiile imaginabile, iar Léonor nu se mai sătura îmbrățișând-o. Cât despre don Pedro, de ori de câtă bucurie și pornire era cuprins, se stăpâni cât putu, pentru a nu da nici cea mai mică bănuială contelui despre înțelegerea lor. Deoarece Belflor avea grijă mai cu seamă să-și observe sora, i se păru, cu toată stăpânirea pe care ea și-o impusese, că don Pedro nu-i displace. Pentru mai multă siguranță, o trase la un moment dat la o parte și o făcu să mărturisească că-l găsește pe cavaler foarte pe placul ei. Îi făcu apoi cunoscut numele și familia lui, ceea ce nu voise să-i spună de la început, de frică ca ea să nu-i obiecteze inegalitatea de condiție socială; dar ea se prefăcu cum că aude pentru prima oară aceste lucruri. În sfârșit, după multe schimburi de complimente dintr-o parte și din cealaltă, se hotărî ca nunțile să se facă la don Luis. Ele au loc în seara asta, și încă nu s-au terminat; iată de ce încă se petrece în casa aceea. Toată lumea ia parte la petrecere. Numai doamna Marcelle n-are parte de nici o bucurie; ea plânge în acest moment, în timp ce ceilalți râd; căci contele Belflor, îndată după căsătorie, i-a mărturisit totul lui don Luis, care a închis-o pe această bătrână în *el monasterio de las Arrepentidas,* unde cei o mie de pistoli pe care i-a primit pentru seducerea Léonorei îi vor servi spre a-și petrece restul zilelor în pocăință.

Capitolul VI

Despre alte lucruri noi pe care le văzu don Cléophas și în ce chip fu răzbunat împotriva donei Thomasa.

— Să ne întoarcem privirile în altă parte, urmă Asmodée: să mai vedem și alte lucruri. Coboară-ți privirile asupra clădirii care-i chiar dedesubtul nostru. Ai să vezi acolo un lucru destul de rar. E un om încărcat de datorii, cufundat într-un somn adânc.

— Trebuie să fie așadar un om de condiție bună, zise Léandro,

— Întocmai, răspunse demonul. E un marchiz cu o rentă de o sută de mii de ducați și ale cărui cheltuieli întrec totuși venitul. Mesele și amantele îl silesc să facă datorii; dar asta nu-i tulbură odihna; dimpotrivă, cu cât datorează mai mult unui negustor, cu atât își închipuie că negustorul trebuie să-i fie mai recunoscător. „Numai de la dumneata, îi spunea el într-o zi unui postăvar, numai de la dumneata vreau să iau de-aci înainte pe credit; îți acord preferință.” În vreme ce acest marchiz gustă atât de liniștit dulceața somnului, de care creditorii lui n-au parte, privește un om care…

— Stai puțin, seniore Asmodée, îl întrerupse deodată don Cléophas; zăresc o caleașcă pe stradă; n-o pot lăsa să treacă fără să-mi spui cine-i înăuntru.

— Sst! făcu șchiopul, coborând glasul, ca și cum s-ar fi temut să nu fie auzit: află că această caleașcă ascunde pe unul dintre cele mai grave personaje ale monarhiei. E un președinte care se duce să petreacă la o bătrână asturiană devotată plăcerilor lui. Ca să nu fie recunoscut, și-a luat precauția pe care o lua Caligula, care-și punea o perucă în

asemenea ocazii, ca să se deghizeze. Dar să ne întoarcem la tabloul pe care voiam să ți-l înfățișez când m-ai întrerupt. Privește, deasupra locuinței marchizului, un om care lucrează într-un cabinet plin de cărți și de manuscrise.

— Poate că-i intendentul, zise Zambullo, preocupat să găsească mijloacele de-a achita datoriile stăpânului său.

— Bun! răspunse diavolul; chiar cu asta se și ocupă intendenții acestui fel de case! Se gândesc mai degrabă cum să profite de neregula afacerilor decât să le pună în ordine. Cel pe care-l vezi nu-i un intendent, e un autor: marchizul îl ține la dânsul în casă pentru a trece drept protector al oamenilor de litere.

— Autorul acesta, spuse don Cléophas, este, după cum se pare, un om de seamă.

— Vei vedea îndată, zise demonul. S-a înconjurat de o mie de volume, ca să compuie o carte în care nu pune nimic de la el. Plagiază din cărțile și din manuscrisele acestea; și cu toate că nu face decât să așeze și să lege între ele bucățile furate, e mai plin de vanitate decât un autor veritabil. Dar habar n-ai, continuă duhul, cine stă cu trei case mai jos de această locuință. Stă Chichona, femeia despre care am făcut o atât de onorabilă mențiune în povestea contelui de Belflor.

— Ah! ce încântat sunt s-o văd, zise Léandro. Probabil că ființa aceasta de treabă, atât de folositoare tineretului, este una dintre cele două babe pe care le zăresc într-o încăpere scundă. Una stă cu coatele pe masă și privește cu atenție la cealaltă, care numără bani. Care din cele două e Chichona?

— Aceea care nu numără, zise demonul. Cealaltă, numită Pebrada, e o doamnă onorabilă de aceeași profesie: sunt asociate, iar în clipa asta își împart roadele unei aventuri pe care au dus-o cu bine la capăt. Pebrada are mai mulți mușterii: are de cliente mai multe văduve bogate, cărora le duce în fiecare zi lista ei, ca s-o citească.

— Ce fel de listă? întrerupse studentul.

— O listă, urmă Asmodée, cu numele tuturor străinilor chipeși care sosesc la Madrid și mai ales ale francezilor. De îndată ce negustoreasa află că au sosit alți străini, dă fuga la hanurile lor să se informeze cu îndemânare din ce țară sunt, de rangul, de statura, de înfățișarea și de vârsta lor; apoi dă văduvelor sale raportul, la care ele stau și cugetă; și apoi, dacă le îndeamnă inima pe aceste zise văduve, le pune în legătură cu acești ziși străini.

— E foarte comod și chiar drept, într-o privință, replică Zambullo zâmbind; căci, în sfârșit, fără aceste doamne de treabă și fără de agentele lor, tinerii străini care nu cunosc pe nimeni aici ar pierde o grămadă de timp până să-și facă niște cunoștințe. Dar ia spune-mi dacă și în alte țări se găsesc astfel de văduve și astfel de codoașe.

— Ei, asta-i! Cum să nu fie? răspunse șchiopul. Te mai îndoiești? Mi-aș îndeplini cât se poate de rău funcțiile dacă aș neglija aprovizionarea orașelor mari cu asemenea marfă. Îndreaptă-ți acum atenția înspre vecinul Chichonei, tipograful acela care lucrează singur în tipografia lui. Sunt trei ore de când a dat drumul lucrătorilor. Își trece noaptea tipărind în taină o carte.

— Ce fel de carte? întrebă Léandro.

— O carte despre insulte, răspunse demonul. Dovedește că religia e preferabilă onoarei și că e mai bine să ierți decât să răzbuni o insultă.

— Oh, ce potlogar de tipograf! strigă studentul; bine face că tipărește în taină asemenea infamii. Cât despre autor, să nu îndrăznească să se facă cunoscut; l-aș ciomăgi cel dintâi. Poate oare religia să te oprească să-ți păstrezi onoarea?

— Să nu alunecăm în astfel de discuții, întrerupse Asmodée cu un zâmbet maliții. Se pare că ai profitat cum trebuie de lecțiile de morală care ți-au fost date la Alcala; te felicit.

— Poți să spui ce poftești, întrerupse la rândul lui don Cléophas: poate să facă autorul acesta cele mai frumoase raționamente din lume, că-mi bat joc de ele; sunt spaniol, nimic nu-mi pare mai dulce ca răzbunarea; și deoarece mi-ai făgăduit că vei pedepsi perfidia amantei mele, te somez să-ți ții cuvântul.

— Mă plec cu plăcere în fața mâniei de care ești cuprins, zise demonul. Cât de mult îmi plac naturile sincere, care-și urmează toate pornirile fără să le pese! Te voi mulțumi îndată: a și sosit timpul să te răzbuni; dar vreau mai întâi să-ți arăt ceva cât se poate de nostim. Aruncă-ți privirea dincolo de tipografie și observă cu luare-aminte ce se petrece în acel apartament tapițat cu postav de mosc.

— Văd acolo, răspunse Léandro, vreo cinci-șase femei care dau pe întrecute niște sticle unui fel de valet și care-mi par grozav de agitate.

— Sunt niște femei bisericoase, zise șchiopul, care au destule motive să fie tulburate. În apartamentul acesta se află un inchizitor bolnav. Acest venerabil personaj, care are aproape treizeci și cinci de ani, stă culcat în altă odaie, nu într-aceea unde-s femeile. Două dintre cele mai dragi penitente ale sale îl veghează: una-i pregătește supele, iar cealaltă, la căpătâiul său, are grijă să-i ție capul la căldură și să-i acopere pieptul cu o învelitoare făcută din cincizeci de piei de miel.

— Și ce boală are? întrebă Zambullo,

— Are un guturai, răspunse diavolul, și se teme să nu-i coboare la piept. Celelalte femei pe care le vezi în anticameră, auzind că-i suferind, aleargă cu leacuri: una-i aduce, pentru tuse, siropuri de jujube, de nalbă, de mărgean și de potbal; o alta, pentru a păstra în bună stare plămânii reverenței-sale, s-a încărcat cu elixiruri de viață lungă, de vintrilică, de siminoc și elixir de proprietate; o alta, pentru a-i întări creierul și stomacul, are apă de melisă, de scorțișoară cu orz, apă divină și apă teriacală, cu esențe de muscadă și de chilimbar cenușiu. Astălaltă

vine să ofere compoziții anacardine și bezoardice; iar cealaltă, niște tincturi de garoafe, de mărgean, de ud de vacă, de sora-soarelui și de smarald. Toate aceste penitente zeloase laudă slugii inchizitorului leacurile pe care le-au adus: îl trag fiecare pe rând la o parte și, punându-i în mână un ducat, îi șoptesc la ureche: „Laurențiu, dragul meu Laurențiu, fă, te rog, în așa fel ca sticla mea să aibă preferință”.

— Ei, comèdie! strigă don Cléophas, trebuie să recunosc că inchizitorii aceștia sunt niște oameni fericiți!

— Nici vorbă, spuse Asmodée; cât pe ce să le invidiez și eu soarta; și tot așa precum Alexandru spunea odată că, dacă n-ar fi fost Alexandru, ar fi vrut să fie Diogene, tot așa aș spune și eu că, dacă n-aș fi diavol, aș vrea să fiu inchizitor. Și acuma, domnule student, adăugă el, hai s-o pedepsim pe acea nerecunoscătoare, nedemnă de dragostea dumitale.

Zambullo apucă atunci marginea mantalei lui Asmodée, care spintecă pentru a doua oară aerul cu dânsul, lăsându-se pe acoperișul casei donei Thomasa. Vicleana stătea la masă cu cei patru spadasini care-l urmăriseră pe Léandro pe acoperișuri; el se cutremură de mânie văzând cum înfulecă cele două potârnichi și iepurele pe care chiar el le cumpărase și le trimisese trădătoarei împreună cu câteva sticle de vin bun. Dar, mai ales, îl supăra veselia care domnea la acest ospăț și, judecând după purtarea donei Thomasa, faptul că tovărășia acestor nenorociți îi era mai plăcută ticăloasei decât tovărășia lui.

— Oh, călăii! strigă el furios; uite-i cum se îndoapă pe socoteala mea! Ce umilință pentru mine!

— Recunosc, îi zise demonul, că spectacolul nu-i prea plăcut pentru dumneata; dar când ai de-a face cu femei galante trebuie să te aștepți la asemenea întâmplări: astfel de lucruri s-au întâmplat în Franța de mii de ori popilor, magistraților și oamenilor de afaceri.

— Dacă aș avea o sabie, zise don Cléophas, m-aș năpusti asupra acestor tâlhari și le-aș tulbura eu petrecerea!

— Partida n-ar fi egală, spuse șchiopul, dacă i-ai ataca singur. Lasă-mi mie grija de-a te răzbuna; o voi scoate mai bine la capăt decât dumneata. Voi produce discordie între acești spadasini, insuflându-le o furie amoroasă; vor sări să lupte unii contra celorlalți; ai să vezi ce strașnic scandal!

La aceste cuvinte suflă, și din gura lui ieși un abur vioriu, care coborî șerpuind ca un joc de artificii, împrăștiindu-se pe masa donei Thomasa. Pe loc, unul dintre comeseni, simțind efectul acestui abur, se apropie de dona Thomasa și o sărută cu foc; ceilalți, sub puterea aceluiași abur, voiră să-i smulgă prada; fiecare vrea să fie cel preferat, se ceartă pentru ea; o gelozie cumplită pune stăpânire pe dânșii; ajung la bătaie; trag săbiile și începe o luptă înverșunată. În vremea aceasta, dona Thomasa scoate niște răcnete fioroase; în curând toți vecinii se pun în mișcare; e chemată justiția; sosește justiția; sparge ușa; intră și-i găsește pe doi dintre bătăuși întinși pe podea; pune mâna pe ceilalți și îi duce la închisoare împreună cu curtezana. În zadar se căina nenorocita, smulgându-și părul și văicărindu-se: cei care o duceau nu păreau mai înduioșați decât Zambullo, care râdea în hohote împreună cu Asmodée.

— Ei, ce ai de spus? se adresă demonul studentului. Ești mulțumit?

— Nu, nu, răspunse don Cléophas. Ca să mă mulțumești pe deplin, du-mă deasupra închisorilor, ca să am plăcerea s-o văd în închisoare pe mizerabila care și-a bătut joc de mine; în acest moment simt pentru dânsa mai multă ură decât am simțit vreodată dragoste.

— Cu plăcere, răspunse diavolul; sunt gata oricând să-ți îndeplinesc voia, chiar de-ar fi împotriva mea și a intereselor mele, numai să fie spre binele dumitale.

Zburară amândoi pe acoperișul închisorilor, unde sosiră în scurt timp cei doi spadasini și fură duși într-o celulă

întunecoasă. Iar pe Thomasa o vârâră într-o odaie așternută cu paie, alături de alte trei-patru prostituate, arestate în aceeași zi și care a doua zi urmau să fie mutate într-un loc destinat acestor creaturi.

— Acum mă declar mulțumit, zise Zambullo, sunt răzbunat pe deplin: scumpa mea Thomasa nu-și va petrece noaptea atât de plăcut precum nădăjduise. Acum putem merge unde vrei pentru a ne continua observațiile.

— Locul unde ne aflăm e tocmai nemerit pentru aceasta, răspunse duhul. În aceste închisori e un mare număr de vinovați și nevinovați: e un lăcaș în care începe ispășirea unora și se purifică virtutea altora. Îți voi arăta câțiva deținuți din aceste două specii și-ți voi spune din care cauză sunt ținuți în lanțuri.

CAPITOLUL VII

Despre deținuți.

— Înainte de-a intra în amănunte, uită-te puțin la gardienii care stau la intrarea acestor locuri oribile. Poeții din antichitate n-au pus decât un Cerber la poarta infernului lor: aici, după cum vezi, sunt mult mai mulți. Acești gardieni sunt oameni care au pierdut orice simțire omenească: cel mai ticălos dintre tovarășii mei numai cu mare greutate ar putea înlocui pe unul dintre ei. Dar observ, adăugă el, că privești cu groază la aceste încăperi, în care nu se află nimic altceva decât niște paturi mizerabile: temnițele acestea îngrozitoare ți se par adevărate morminte. Ai dreptate să fii mirat de mizeria care domnește aici și să deplângi soarta nenorociților pe

care justiția i-a trimis în închisoare; cu toate acestea, nu-s toți de plâns: ceea ce vom vedea îndată. Mai întâi, în camera cea mare din dreapta, se văd patru oameni culcați pe cele două paturi nenorocite: unul dintre ei este un hangiu, acuzat că a otrăvit un străin, care a murit mai zilele trecute în taverna lui. Unii zic că pricina morții sale ar fi calitatea vinului; hangiul susține că e din pricina cantității; și i se va da crezare la judecată, căci străinul era neamț.

— Și cine are dreptate: hangiul sau cei care-l acuză? întrebă don Cléophas.

— Chestiunea e problematică, răspunse diavolul. E-adevărat că vinul era dres; dar, pe cinstea mea, seniorul neamț a băut o atât de mare cantitate încât judecătorii pot să-i dea drumul hangiului în toată liniștea. Al doilea deținut e un ucigaș de profesie, unul dintre acei mizerabili numiți *valientes,* și care, pentru patru-cinci pistoli, își dau concursul cu mare îndatorire tuturor acelora care sunt gata să facă această cheltuială pentru a scăpa în ascuns de câte cineva; cel de-al treilea e un profesor de dans care se îmbracă ca un fante și care a făcut-o pe una dintre elevele lui să calce strâmb; iar al patrulea e un amorez surprins săptămâna trecută de *ronda*[13] pe când se urca prin balcon în apartamentul unei femei pe care o cunoaște și al cărei bărbat lipsește de acasă. Depinde de el să scape de încurcătură, dându-și la iveală aventura de dragoste; dar el preferă să treacă drept hoț și să-și puie viața în primejdie decât să compromită cinstea doamnei.

— Așa amant discret mai zic și eu, vorbi studentul; trebuie să recunoaștem că națiunea noastră le întrece pe toate celelalte în ce privește galanteria. Pun rămășag că un francez, de pildă, n-ar fi în stare, ca noi, să se lase spânzurat numai din pricina discreției.

— Nu, hotărât că nu, zise diavolul; mai degrabă s-ar sui anume pe balcon, doar-doar va păta cinstea femeii care i-

[13] Patrulă (lb. spaniolă.

ar fi acordat favoruri. Într-o odaie, alăturată de-a celor patru oameni, urmă el, se află o vrăjitoare vestită, având faima de-a ști să facă lucruri de necrezut. Se zice că, prin puterea meșteșugului ei, văduve bătrâne găsesc tineri care să le iubească deopotrivă; că bărbații pot deveni credincioși soțiilor lor, iar femeile cochete să se îndrăgostească cu adevărat de cavalerii bogați care le iubesc; dar nimic din toate acestea nu-i adevărat. N-are alt secret decât acela de a-i convinge pe toți că-l are, și de-a trăi bine de pe urma acestei păreri. Sfântul Oficiu cere să-i fie predată această ființă, care s-ar putea să fie arsă la primul autodafé[14]. Dedesubtul acestei odăi este o temniță întunecoasă în care zace un tânăr hangiu.

— Iar un hangiu! strigă Léandro; oamenii aceștia vor așadar să otrăvească pe toată lumea?

— Cu acesta, spuse Asmodée, nu-i același caz. Nenorocitul e arestat de alaltăieri și inchiziția îl reclamă și pe el. Îți voi spune în câteva cuvinte motivul arestării lui. Un soldat bătrân, ajuns datorită curajului, sau mai bine zis răbdării sale, la gradul de sergent în compania lui, veni să adune recruți la Madrid; se duse să ia o cameră într-o cârciumă: i se răspunse că, într-adevăr, sunt odăi libere, dar că nu i se poate da nici una deoarece în fiecare noapte vine în casă un duh, care se poartă foarte rău cu străinii ce îndrăznesc să se culce acolo. Această veste nu-l înspăimântă de loc pe sergent. „Duceți-mă în oricare odaie, zise el; dați-mi lumină, vin, o pipă și tutun, și încolo să n-aveți nici o grijă; duhurile îi respectă pe militarii care au încărunțit sub arme.” Deoarece părea atât de hotărât, sergentul fu dus într-o odaie, unde i se aduse tot ceea ce

[14] *Autodafé* reprezintă fie ceremonia în cursul căreia cei condamnați de inchiziție pentru erezie erau puși să revină la credința catolică părăsită, fie arderea pe rug a celor condamnați de inchiziție ca eretici. Același termen se aplica și pentru arderea cărților socotite eretice, datorită conținutului lor păgân sau imoral. Etimologic, cuvântul provine din portugheză *auto da fé*, respectiv latină *actus fidei*, însemnând act de credință.

ceruse. El se puse să bea și să fumeze. Trecuse de miezul nopții și duhul încă nu tulburase profunda tăcere care domnea în casă: s-ar fi zis că într-adevăr îl respectă pe noul oaspete; dar, între orele unu și două, îndrăznețul auzi deodată un zgomot groaznic, ca de lanțuri, și curând după aceea își făcu apariția în camera sa o fantomă îngrozitoare învăluită în negru și înlănțuită în cătușe de fier. Fumătorul nostru nu fu câtuși de puțin speriat de această apariție: își trase sabia, înaintă spre fantomă și-i trase cu latul sabiei o lovitură în cap destul de zdravănă. Fantoma, neobișnuită să întâlnească oaspeți atât de curajoși, dădu un țipăt; și, văzând că soldatul se pregătește să-i mai tragă una, se prosternă cu mare umilință înaintea lui, zicând: „Mă rog dumitale, domnule sergent, nu mai da: ai milă de un nenorocit care se aruncă la picioarele dumitale implorându-ți mila; te conjur, în numele sfântului Iacob, care era, ca și dumneata, un mare spadasin.” „Dacă vrei să-ți dăruiesc viața, răspunse soldatul, trebuie să-mi spui cine ești, și fără înșelăciuni, căci altfel te voi tăia în două, precum îi despicau cavalerii din vechime pe uriașii pe care-i întâlneau.” La aceste cuvinte, duhul, văzând cu cine are de-a face, se hotărî să mărturisească totul. „Sunt meșterul ospătar din această cârciumă, îi spuse el sergentului. Mă numesc Wilhelm și mi-e dragă Juanilla, singura fată a stăpânului, și nici eu nu-i displac; dar deoarece tatăl și mama ei au în vedere o căsătorie mai de neam decât aceea pe care le-o ofer eu, pentru a-i sili să mă aleagă de ginere, ne-am înțeles, eu și cu fata, să fac în fiecare noapte pe-acest personaj pe care-l vezi: mă învălui într-o manta lungă și neagră, îmi pun împrejurul gâtului un lanț de la frigare și alerg prin toată casa, din pivniță până-n pod, făcând zgomotul pe care l-ai auzit. Când ajung în dreptul odăii stăpânilor, mă opresc și strig: «Să nu vă-nchipuiți c-am să vă las în pace până n-o veți mărita pe Juanilla cu meșterul ospătar». După ce rostesc aceste cuvinte, cu o voce pe care mi-o prefac groasă și spartă, îmi continui larma, după

care intru pe o fereastră la Juanilla, care doarme singură, ca să-i dau socoteală de ce-am făcut. Domnule sergent, continuă Wilhelm, după cum vezi, ți-am spus adevărul; știu că după o asemenea mărturisire poți să mă nenorocești, făcând cunoscut stăpânului ceea ce se petrece; dar dacă, în loc să mă nenorocești, ai vrea să mă ajuți, îți jur că recunoștința mea…" „Și ce serviciu aștepți de la mine?" îl întrerupse soldatul. „Doar să spui mâine, îl rugă tânărul, că ai văzut duhul și că ți-a fost așa de frică…" „Cum frică! ei, comedia naibii! îl întrerupse din nou îndrăznețul; vrei ca sergentul Annibal Antonio Quebrantador să declare singur că i-a fost frică? Mai degrabă să mă ia o sută de mii de draci…" „Nu-i nevoie să spui numaidecât așa, îl întrerupse la rândul său Wilhelm; la urma urmei, puțin îmi pasă de felul cum ai s-o spui, numai să-mi sprijini planul. După ce mă voi căsători cu Juanilla și voi fi stăpân, îți făgăduiesc să te cinstesc în fiecare zi pe degeaba, pe dumneata și pe toți prietenii dumitale." „Mă ademenești, domnule Wilhelm, strigă militarul; îmi propui să sprijin o înșelăciune; afacerea e destul de serioasă, dar mi-ai vorbit în așa fel încât, fie ce-o fi! Haide, fă zgomot mai departe și du-te de o informează pe Juanilla; restul îl iau pe seama mea." Într-adevăr, chiar de-a doua zi dimineață, sergentul spuse hangiului și hangiței: „Am văzut duhul și chiar am vorbit cu dânsul; e foarte cumsecade. Eu sunt, mi-a spus el, străbunicul stăpânului acestei cârciumi. Aveam o fată pe care o făgăduisem tatălui bunicului meșterului ospătar; totuși, nu mi-am ținut cuvântul, am măritat-o după un altul și am murit la scurt timp după aceea. De atunci sufăr fără încetare; duc pe umeri povara cuvântului călcat și nu voi avea liniște până când unul din neamul meu nu va lua în căsătorie pe cineva din familia lui Wilhelm. De aceea vin în fiecare noapte în această casă; dar degeaba le tot spun eu s-o căsătorească pe Juanilla cu Wilhelm, căci fiul meu se face că nu aude, iar femeia lui de asemenea; dar, te rog, spune-le dumneata, domnule sergent, că dacă nu-mi

îndeplinesc degrabă dorința, voi întrebuința și alte mijloace; îi voi chinui groaznic pe amândoi.” Cârciumarul era un om destul de simplu; fu zdruncinat de aceste vorbe, iar cârciumăreasa, și mai slabă de înger decât bărbatul ei, căreia de frică i se părea că și vede fantoma ținându-se de dânsa, se declară de acord cu căsătoria, care avu loc în ziua următoare. Puțin după aceasta, Wilhelm se stabili în alt cartier al orașului. Sergentul Quebrantador nu uită să-l viziteze cât mai des; iar noul cârciumar, din recunoștință, îi dădu la început vin cât îi poftea inima; ceea ce plăcea atât de tare sergentului încât își aducea cu el toți prietenii; ba chiar acolo își făcea înrolările, îmbătându-i pe noii recruți. Până la urmă, patronul se sătură de adăpatul atâtor gâtleje însetate. Îi vorbi pe șleau soldatului, dar acesta, fără să se gândească că într-adevăr depășea limita înțelegerii, fu într-atâta de nedrept încât îl făcu pe Wilhelm de nerecunoscător. Acesta îi răspunse, celălalt replică, și convorbirea se termină cu câteva lovituri aplicate cu latul sabiei pe spinarea cârciumarului. Mai mulți trecători voiră să ia partea patronului; Quebrantador răni vreo trei-patru dintre ei, și-ar fi mers mai departe, dacă n-ar fi fost asaltat de o grupă de arcași, care-l arestară ca pe unul ce tulbură liniștea publică. Îl conduseră la închisoare, unde el declară tot ce ți-am spus până acum; în urma celor povestite de el, justiția puse mâna și pe Wilhelm. Socrul cere să fie anulată căsătoria; iar Sfântul Oficiu, informat că Wilhelm dispune de oarecare bunuri, își vâră și el nasul în afacerea asta.

— Dumnezeule! zise don Cléophas, iute mai e și Sfânta Inchiziție! Îndată ce vede cel mai mic prilej de-a trage un profit…

— Încetișor, îl întrerupse șchiopul; păzește-te să spui ceva contra acestui tribunal. Are iscoade pretutindeni: i se raportează lucruri care nici măcar n-au fost vreodată pronunțate: până și eu tremur când vorbesc despre el. Deasupra celulei în care se găsește nefericitul Wilhelm, în prima cameră din stânga, se află doi oameni vrednici de

toată mila dumitale; unul dintre ei este un tânăr valet pe care nevasta stăpânului lui îl trata în ascuns ca pe un amant. Într-o zi, bărbatul îi surprinse pe amândoi: femeia începu îndată să răcnească, asigurându-l că valetul a luat-o cu de-a sila. Nenorocitul a fost arestat și, după toate aparențele, va fi jertfit pentru ca stăpâna lui să-și păstreze buna reputație. Tovarășul acestui valet, și mai puțin vinovat, e și el amenințat să-și piardă viața. E scutierul unei ducese căreia i s-a furat un diamant de valoare; a fost învinuit că el l-a luat; mâine va fi interogat și pus la cazne până va mărturisi că el e hoțul; și totuși autorul furtului e o cameristă favorită, pe care nimeni n-ar îndrăzni s-o bănuiască.

— Ah, seniore Asmodée, zise Léandro, te rog, ajută-l pe scutier; nevinovăția lui mă face să mă interesez de el; scapă-l, cu puterea pe care o ai, de nedreptatea și de chinurile cumplite care-l așteaptă: merită să…

— Nu se poate, domnule student, îl întrerupse diavolul; cum poți să-mi ceri să mă opun unei acțiuni nedrepte și să împiedic ca un nevinovat să piară? E ca și cum ai cere unui procuror să nu distrugă o văduvă sau un orfan. Oh, te rog, adăugă el, nu-mi cere să fac ceva potrivnic intereselor mele, în afară de cazul când dumneata ai avea de tras vreun folos de seamă. De altfel, chiar de-aș vrea să-l scap pe acest prizonier, crezi că aș putea?

— Cum adică, întrebă Zambullo, n-ai putere să scoți un om din închisoare?

— Sigur că nu, zise șchiopul. Dacă ai fi citit *Enchiridionul* sau pe Albert cel Mare, ai ști că nici eu și nici confrații mei n-avem putere să eliberăm un captiv; chiar eu, dac-aș avea ghinionul să cad în ghearele justiției, n-aș putea s-o scot la capăt decât dând parale. În camera alăturată, de aceeași parte, stă un chirurg acuzat că, din gelozie, a lăsat sânge nevestei sale, așa cum i se lăsase lui Seneca; azi a fost supus la cazne și, după ce a mărturisit crima de care era acuzat, a mai declarat că de zece ani se

servește de un mijloc destul de nou pentru a avea clienți. Îi răpea pe trecători în timpul nopții cu o baionetă și apoi alerga acasă, unde intra printr-o ușă dosnică; în vremea asta, rănitul răcnea de se adunau vecinii; chirurgul dădea și el fuga la fața locului, ca toți ceilalți, și, găsind un om scăldat în sânge, îl aducea în cabinetul său, unde îl pansa cu aceeași mână cu care îl lovise. Deși a mărturisit totul și deși merită pe drept cuvânt să moară, acest chirurg nemilos nădăjduiește totuși că va fi iertat; ceea ce s-ar putea prea bine să se întâmple, pentru că e rudă cu doamna ajutoare a doicii infamului; pe lângă aceasta, trebuie să-ți mai spun că are o apă minunată, pe care numai el știe s-o facă, și care are proprietatea de a albi pielea și de a transforma un obraz veștejit într-o față întinerită, și această apă fără asemănare slujește drept izvor de tinerețe la trei doamne de la Curte, care s-au unit tustrele să-l scape. Are atât de mare încredere în ajutorul lor, sau mai bine zis în apa lui, încât a adormit liniștit, cu nădejdea că la deșteptare i se va aduce plăcuta veste a eliberării.

— Zăresc pe un pat, în aceeași celulă, zise studentul, un alt om care doarme, pare-se, la fel de liniștit; desigur că afacerea lui nu-i prea gravă.

— Ba e foarte delicată, răspunse demonul. Acest cavaler e un nobil biscaian care s-a îmbogățit dintr-o lovitură de durdă, și iată cum: acum cincisprezece zile, în timp ce vâna într-o pădure împreună cu fratele său mai mare, care se bucura de un venit însemnat, îl omorî, din nefericire, pe când trăgea asupra unor prepelițe.

— Fericit *quiproquo* pentru un mezin! strigă don Cléophas râzând.

— Da, răspunse Asmodée; dar rudele, care ar dori grozav să pună mâna pe moștenirea răposatului, l-au dat în judecată pe cavaler, învinuindu-l că și-a ucis într-adins fratele pentru a rămâne singurul moștenitor al familiei. S-a predat chiar el justiției și pare atât de întristat de moartea

fratelui său încât nu-ți vine a crede că ar fi avut intenția să-l omoare.

— Și n-are într-adevăr altă vină decât lipsa de îndemânare? întrebă Léandro.

— Nu, zise șchiopul, el n-a avut intenții rele; dar când fratele mai mare se bucură de întreaga moștenire a unei familii, nu l-aș sfătui să plece la vânătoare cu fratele mezin. Uită-te cu atenție la cei doi adolescenți dintr-un ungher, aproape de nobilul biscaian, care sporovăiesc împreună cu atâta voioșie de parcă ar fi liberi. Aceștia sunt doi adevărați *picaros.* Mai ales unul dintre ei ar putea într-o bună zi să relateze publicului multe din tertipurile lui: e un al doilea *Guzmân ele Alfarache* [15]; e cel care poartă o haină cafenie de catifea și o pană la pălărie. Nu-s nici trei luni de când era pajul contelui d'Onate din acest oraș, și-ar fi rămas până azi în slujba acestui senior, dacă n-ar fi făcut o năzdrăvănie care l-a adus în închisoare și pe care vreau să ți-o povestesc. Acest băiat, numit Domingo, primi într-o zi, acasă la conte, o sută de bice pe care scutierul sălii, și totodată guvernorul pajilor, i le aplică voinicește drept pedeapsă binemeritată pentru un renghi. Această lecție nu-i mai ieșea din minte și hotărî să se răzbune. De mai multe ori băgase de seamă că seniorul don Côme, acesta e numele scutierului, își spală mâinile cu apă de flori de portocal și-și fricționează trupul cu creme de garoafe și de iasomie; că poartă de grijă persoanei sale mai mult decât o cochetă bătrână și, în sfârșit, că e unul dintre acei încrezuți care-și închipuie că orice femeie, de îndată ce l-a zărit, trebuie să-l și îndrăgească. Toate acestea îi dădură ideea răzbunării, pe care o comunică unei tinere subrete din vecinătate, de care avea nevoie pentru a-și pune planul în aplicare și cu care era atât de prieten încât mai bun și mai apropiat nu putea deveni. Această subretă, pe nume

[15] *Vida y hechos del picaro Guzmân de Alfarache* - unul dintre cele mai cunoscute romane picarești, opera scriitorului spaniol Mateo Alemán (1547-1609).

Floretta, pentru a avea libertatea de a-i vorbi în voie, îl dădea drept vărul ei în casa stăpânei sale, dona Luziana, al cărei părinte lipsea de acasă. Vicleanul Domingo, după ce-o instruise cum trebuie pe falsa lui rudă asupra celor ce avea de făcut, intră într-o dimineață în camera lui don Côme și-l găsi pe scutier încercând o haină nouă, privindu-se cu vădită plăcere în oglindă și părând încântat de imaginea lui. Pajul se prefăcu că-l admiră pe acest Narcis și-i spuse cu prefăcută pornire: „Zău așa, senior don Côme, parcă ați fi un prinț. Zilnic văd numeroși nobili înveșmântați minunat de frumos; cu toată bogăția hainelor lor, ei n-au însă înfățișarea dumneavoastră. Nu știu, adăugă el, poate că, fiindu-vă atât de devotat precum vă sunt, vă privesc cu atâta încântare; dar, vă spun drept, găsesc că întreceți pe oricare cavaler de la Curte." La aceste cuvinte, scutierul zâmbi, căci vorbele îi măguleau plăcut vanitatea și răspunse, făcând pe binevoitorul: „Mă măgulești, prietene, sau într-adevăr ții la mine, deoarece simpatia dumitale îmi atribuie calități pe care natura nu mi le-a hărăzit". „Asta n-o cred, răspunse lingușitorul; căci toți vorbesc de dumneavoastră tot atât de favorabil ca și mine. Aș fi vrut numai să auziți și dumneavoastră ce-mi spunea mai ieri una dintre verișoarele mele, aflată în serviciul unei fete de condiție." Don Côme nu pierdu ocazia să întrebe ce-i spusese această verișoară. „Ce-mi spunea? strigă pajul. Mi-a vorbit de frumusețea staturii, de aerul plăcut al întregii dumneavoastră persoane, dar cel mai important lucru este că mi-a spus în taină că donei Luziana, stăpâna sa, îi place să vă privească prin perdeaua ferestrei ori de câte ori treceți prin fața casei sale." „Cine-i doamna aceasta? întrebă scutierul. Și unde locuiește?" „Cum! răspunse Domingo, nu știți că-i unica fiică a vecinului nostru, don Fernando, care-i comandant de regiment?" „Aha, acuma știu, zise don Côme. Îmi amintesc că am auzit lăudându-se zestrea și frumusețea acestei Luziana; e o partidă excelentă. Dar s-ar putea oare ca eu să-i fi atras

atenția?” „Fără îndoială, răspunse pajul, așa mi-a spus vară-mea; cu toate că nu-i decât o subretă, nu-i o mincinoasă și răspund de dânsa ca de mine însumi.” „Dacă-i așa, zise scutierul, aș dori să vorbesc și eu cu ruda ta în particular, s-o asociez intereselor mele prin câteva daruri mici, așa cum se obișnuiește; dacă mă va sfătui să-i curtez stăpâna, am să-mi încerc norocul. Și de ce nu? Recunosc că oarecum este o distanță între rangul meu și cel al lui don Fernando; dar mai întâi că sunt și eu nobil și apoi dispun de vreo cinci sute de ducați rentă. Se văd zilnic căsătorii cu mult mai extravagante ca aceasta.” Pajul întări și el hotărârea stăpânului său și-i pregăti o întâlnire cu verișoara lui, care, văzând că scutierul e dispus să creadă tot ce i se spune, îl asigură că e pe placul stăpânei sale. „S-a informat de multe ori despre dumneavoastră, îi zise ea, iar răspunsurile pe care i le-am dat nu v-au fost împotrivă, în sfârșit, domnule scutier, cu drept cuvânt puteți să vă lăudați că dona Luziana vă iubește în taină. Faceți-i cunoscute cu îndrăzneală intențiile dumneavoastră legitime; arătați că sunteți cel mai galant cavaler din Madrid, după cum sunteți și cel mai frumos și mai bine făcut; și mai ales cântați-i serenade, nimic nu-i face mai mare plăcere; pe de altă parte, eu o voi face să vă prețuiască galanteria și nădăjduiesc că ajutorul meu nu va fi de prisos.” Don Côme, cuprins de bucurie că subreta îi servește cu atâta căldură interesele, o acoperi de îmbrățișări; și punându-i în deget un inel ieftin, pe care-l cumpărase anume pentru ea, îi zise: „Dragă Floretta, nu-ți dau acest diamant decât pentru faptul că ne-am cunoscut; intenționez însă să-ți răsplătesc serviciile pe care mi le vei face printr-o recompensă mai grasă”. Nu se afla pe lume cineva mai mulțumit de cum era el după această convorbire cu subreta. De aceea, nu numai că-i mulțumi lui Domingo pentru că-i înlesnise această convorbire, dar îi dărui și o pereche de ciorapi de mătase și câteva cămăși cu dantelă, promițându-i, de altfel, că nu va scăpa nici o

ocazie de a-i fi folositor. Îl consultă apoi asupra acelora ce avea de făcut, zicând: „Prietene, tu ce crezi? Mă sfătuiești să încep cu o scrisoare pasionată și sublimă către dona Luziana?” „Aceasta e și părerea mea, răspunse pajul; faceți-i o declarație de dragoste în stil înalt; presimt că n-o s-o primească rău.” „Așa socotesc și eu, zise scutierul; așa că, fie ce-o fi, voi începe.” Imediat se puse pe scris și, după ce rupse vreo douăzeci de ciorne, izbuti să compuie un bilețel dulce, pe care-l socoti bun. Îl citi și lui Domingo, care, după ce-l ascultă cu gesturi de admirație, se însărcină să-l ducă imediat la verișoara lui. Biletul era compus în termeni înfloriți și căutați:

E multă vreme, încântătoare Luziana, de când, auzind pretutindeni despre renumele perfecțiilor dumneavoastră, m-am lăsat înflăcărat de cea mai arzătoare dragoste pentru dumneavoastră. Totuși, cu toate pornirile de care sunt cuprins, n-am îndrăznit să încerc nici un gest de galanterie; dar, deoarece am aflat că binevoiți a vă opri privirile asupra mea când trec pe dinaintea jaluzelei care ascunde de ochii lumii frumusețea dumneavoastră cerească și deoarece, prin influența astrului dumneavoastră, preafericită pentru mine, înclinați înspre mine, îmi iau libertatea de-a vă cere permisiunea de a mă pune cu totul la ordinele dumneavoastră. Dacă sunt îndestul de fericit s-o obțin, atunci renunț la toate celelalte doamne, din trecut, din prezent și din viitor.

Don Côme de la Higuera.

Pajul și subreta se înveseliră mult pe socoteala seniorului don Côme, făcând haz de scrisoare. Dar nu se mărginiră numai la atâta: compuseră împreună un bilet duios, pe care camerista îl scrise cu mâna ei și pe care

Domingo îl duse în ziua următoare scutierului, ca un răspuns de la dona Luziana. El cuprindea aceste cuvinte:

Nu știu cine te-a informat atât de bine asupra sentimentelor mele tainice. E o trădare din partea cuiva; dar i-o iert, deoarece așa am aflat că mă iubești. Dintre toți bărbații pe care-i văd trecând pe strada mea, la dumneata privesc cu cea mai mare plăcere și primesc cu mulțumire să-mi fii iubit; poate că n-ar trebui să procedez așa, și cu-atât mai mult să ți-o spun. Dar dacă ceea ce fac este o greșeală, numai calitățile dumitale mă pot scuza.

Dona Luziana.

Cu toata că acest răspuns era cam prea îndrăzneț pentru fiica unui comandant de regiment, căci autorii nu-și dăduseră prea mare osteneală, prezumțiosul don Côme nu bănui nimic: se prețuia îndestul pentru a-și închipui că orice femeie e-n stare să uite de buna-cuviință pentru dânsul. „Ah, Domingo, strigă el cu un aer triumfător, după ce citi cu glas tare presupusa scrisoare, vezi, prietene, cum ține vecina la mine? În curând voi fi ginerele lui don Fernando, sau altfel nu mă mai numesc don Côme de la Higuera.” „Fără nici o îndoială, zise tâlharul de confident; ați făcut o impresie grozavă asupra fiicei lui. Dar fiindcă veni vorba, adăugă el, mi-amintesc că ruda mea mi-a spus că ar fi nevoie ca cel mai târziu mâine să faceți o serenadă stăpânei sale, ca să se îndrăgostească de-a binelea de senioria voastră.” „Bucuros, zise scutierul. Poți s-o încredințezi pe verișoara ta că-i voi urma sfatul și că mâine negreșit va auzi în stradă, pe la miezul nopții, unul dintre cele mai galante concerte care s-au dat vreodată la Madrid.” Într-adevăr, scutierul căută un muzicant renumit, căruia, după ce-i făcu cunoscut planul său, îi lăsă pe seamă execuția. În vreme ce el era ocupat cu serenada, Floretta,

pe care pajul o pusese la curent cu toate, văzând-o pe stăpâna ei bine dispusă, îi zise: „Doamnă, v-am pregătit o distracție plăcută”. Luziana o întrebă despre ce era vorba. „Oh, zău așa, spuse subreta murind de râs, ar fi multe de spus. Un original, anume don Côme, guvernatorul pajilor contelui d’Onate, a găsit de cuviință să vă aleagă drept doamnă și stăpână a gândurilor sale, și mâine seară are să vă cinstească cu un admirabil concert de voci și instrumente, pentru a vă face cunoscute sentimentele sale.” Dona Luziana, care era o fire veselă și care, de altfel, socotea galanteriile scutierului fără nici un fel de consecințe pentru dânsa, departe de a lua lucrurile în serios, se pregăti dinainte să se distreze ascultându-i serenada. Și astfel, această doamnă, fără voia ei, dădu o mână de ajutor ca don Côme să creadă într-o minciună, care ar fi jignit-o și pe dânsa dacă ar fi cunoscut-o. În sfârșit, în noaptea zilei următoare, două trăsuri se iviră înaintea balconului Luzianei, de unde coborâră galantul scutier cu confidentul său, întovărășiți de șase oameni, ce aveau să cânte, unii din gură, alții din instrumente, și care își începură concertul. Acesta dură mult timp. Cântară o mulțime de arii noi și felurite cuplete, care toate se învârteau în jurul puterii pe care o are dragostea de a-i uni pe îndrăgostiții de condiție inegală; și la fiecare cuplet, care vizau evident pe fiica generalului, aceasta râdea de se prăpădea. Când serenada se termină, don Côme trimise acasă pe muzicanți cu aceleași trăsuri cu care-i adusese, iar el rămase în stradă cu Domingo, până când se împrăștiară toți curioșii atrași de muzică. După care se apropie de balcon, iar puțin după asta, subreta, cu învoirea stăpânei sale, îi șopti printr-o ferestruică a jaluzelei: „Dumneata ești, senior don Côme?” „Cine mă întreabă?” spuse el cu un glas dulceag. „Dona Luziana, răspunse subreta, dorește să știe dacă concertul pe care l-am auzit îl datorează curteniei dumitale.” „Nu-i decât o mică probă a serbărilor pe care dragostea mea le pregătește acestei

minuni a zilelor noastre, dacă binevoiește să le primească din partea unui îndrăgostit sacrificat pe altarul frumuseții sale.” La această figură retorică, greu îi fu doamnei să nu pufnească în râs: se stăpâni totuși; și, ivindu-se la ferestruică, îi zise scutierului cât putu mai serios: „Senior don Côme, se vede cât de colo că dumneata nu ești un tânăr începător; de la dumneata ar trebui să ia lecții toți cavalerii îndrăgostiți, pentru a învăța cum să se poarte față de iubitele lor. Sunt foarte mulțumită de serenada dumitale și voi ține seama de dânsa; dar, adăugă ea, retrage-te, ar putea să ne audă cineva; altă dată vom vorbi mai mult.” Spunând aceste cuvinte, închise fereastra, lăsându-l pe scutier în stradă, încântat de favoarea pe care i-o făcuse, iar pe paj cât se poate de mirat că o vede jucând un rol în această comedie. Mica serbare cu trăsurile și cu prodigioasa cantitate de vin băută de muzicanți, îl costară pe don Côme vreo sută de galbeni; două zile după aceea, confidentul său îl puse la o nouă cheltuială: iată în ce chip. Aflând că Floretta urma să se ducă împreună cu alte fete de seama ei la *fiesta del sotillo,* în noaptea de Sfântul Ioan, noapte foarte sărbătorită în acest oraș, își puse în gând să le dea un prânz minunat pe socoteala scutierului. „Seniore don Côme, îi zise el în ajunul zilei de Sfântul Ioan, cred că știți ce sărbătoare e mâine. Vă înștiințez că dona Luziana are de gând să fie în zorii zilei pe malurile Manzanaresului ca să privească *el sotillo;* cred că nu e nevoie să spun mai mult unui corifeu al cavalerilor galanți; nu sunteți dintre aceia care lasă să le scape un asemenea prilej; sunt încredințat că doamna împreună cu tovarășele sale vor fi bine ospătate mâine.” „Poți fi sigur de aceasta, îi zise scutierul; îți mulțumesc pentru înștiințare. Ai să vezi cum știu eu să prind mingea din zbor.” Și într-adevăr, a doua zi dimineața, patru valeți de casă, conduși de Domingo și încărcați cu tot felul de fripturi reci, pregătite în felurite moduri, împreună cu o însemnată cantitate de pâinișoare și de sticle de vin ales, sosiră pe malul Manzanaresului,

unde Floretta și cu tovarășele ei dansau ca niște nimfe în lumina aurorei. Nu mică le fu bucuria când pajul veni să le întrerupă dansurile grațioase, pentru a le oferi un prânz ales din partea seniorului don Côme. Se așezară îndată pe iarbă, dând onorurile cuvenite prânzului și, râzând din toată inima de păcălitul care-l da; căci caritabila verișoară a lui Domingo nu uită să le pună pe toate la curent. În timp ce ele se veseleau astfel, se ivi scutierul, bogat înveșmântat, călare pe un buiestraș din grajdurile contelui. Se alătură confidentului și salută adunarea, care, sculându-se pentru a-l primi cât mai politicos, îi mulțumi pentru generozitatea lui. El căută cu ochii printre fete pe dona Luziana, pentru a-i adresa un compliment bine ticluit pe drum; dar Floretta, trăgându-l mai la o parte, îi spuse că o ușoară indispoziție o împiedicase pe stăpâna ei să ia parte la serbare. Don Côme se arătă foarte sensibil la această știre și întrebă de ce rău suferă draga lui Luziana. „Are un guturai strașnic, răspunse subreta, din cauză că, după serenada pe care i-ați făcut-o, și-a petrecut aproape toată noaptea stând pe balcon cu capul descoperit, ca să-mi vorbească despre dumneata.” Scutierul, consolat de acest accident survenit dintr-o atât de nobilă cauză, o rugă pe subretă să-și continue bunele ei îndeletniciri pe lângă stăpână și se întoarse acasă, tot mai încredințat de norocul care a dat peste el. Cam în același timp, don Côme primi o scrisoare de schimb și încasă o mie de scuzi de aur, trimiși din Andaluzia, partea lui de moștenire, în urma morții la Sevilla a unuia dintre unchii săi. Numără banii și-i puse într-o lădiță de față cu Domingo, care fu cât se poate de atent la cele văzute și atât de puternic ispitit să-și însușească acești preafrumoși bani de aur, încât se hotărî să-i ia cu dânsul în Portugalia. O înștiință și pe Floretta de planul său, ba chiar îi propuse să vie cu dânsul. Cu toate că propunerea merita să fie bine chibzuită, subreta, la fel de ticăloasă ca și pajul, primi fără a sta mult pe gânduri. În sfârșit, într-o noapte, pe când scutierul închis într-o

cameră se îndeletnicea cu compunerea unei pompoase scrisori destinată iubitei sale, Domingo găsi mijlocul de a deschide lădița în care se aflau banii de aur; îi luă, fugi repede cu prada în stradă și, ajungând sub balconul donei Luziana, începu să imite miorlăitul unei pisici. Subreta, auzind semnalul, după cum se înțeleseseră mai dinainte, nu se lăsă mult așteptată și, gata să-l urmeze pretutindeni, plecă cu el din Madrid. Își făcuseră socoteala că au timp să sosească în Portugalia înainte de-a fi ajunși din urmă, dacă ar fi fost urmăriți; din nenorocire pentru dânșii, don Côme descoperi chiar în noaptea aceea furtul și fuga confidentului său, se adresă de îndată justiției, care-și împrăștie peste tot copoii pentru a pune mâna pe hoț. Acesta fu prins în apropiere de Zebreros, împreună cu nimfa lui. Fură aduși înapoi și unul și celălalt; subreta închisă la „Pocăite”, iar Domingo în închisoarea aceasta.

— După cum se pare, zise don Cléophas, scutierul nu și-a pierdut scuzii de aur; fără îndoială că i-au fost restituiți.

— O, ba nu, răspunse diavolul: monedele constituie proba furtului, așa că justiția nu le mai dă din mână; don Côme, a cărui întâmplare fu cunoscută în tot orașul, rămâne păgubaș și luat în râs de toată lumea. Domingo și celălalt prizonier, care joacă cărți cu el, urmă șchiopul, au de vecin pe un tânăr castilian, care a fost arestat din cauză că, față de câțiva martori, a dat o palmă tatălui său.

— Doamne! strigă Léandro. Ce-mi aud urechile? Oricât de rău ar fi un copil, cum poate să ridice mâna asupra tatălui său?

— Ba bine că nu, răspunse demonul; s-au mai văzut de-astea, și-ți voi da un exemplu destul de interesant. Sub domnia lui Pedro I, supranumit „Cel drept” și „Cel crud”, al optulea rege al Portugaliei, un tânăr de douăzeci de ani fu dat pe mâna justiției pentru aceeași faptă. Don Pedro, surprins ca și dumneata de noutatea cazului, ținu să interogheze chiar el pe mama vinovatului și fu îndestul de dibaci încât s-o facă să mărturisească că avusese copilul

acesta de la o discretă „reverență.” Dacă judecătorii castilianului ar chestiona-o pe mama lui cu aceeași dibăcie, ar putea să-i smulgă o mărturisire asemănătoare. Să ne coborâm privirea într-o celulă mare, dedesubtul celor trei arestați pe care ți i-am arătat acum, și să vedem ce se petrece acolo. Îi vezi pe cei trei nenorociți? Sunt hoți de drumul mare: uite-i pe punctul de-a evada; cineva le-a trimis o pilă băgată într-o pâine, și ei au și tăiat o gratie groasă de la fereastră, de unde se vor strecura într-o curte, iar de-acolo în stradă. Sunt de mai bine de zece luni la închisoare și mai bine de opt de când ar fi trebuit să-și primească răsplata cuvenită pentru faptele săvârșite; dar, datorită încetinelii justiției, vor mai ucide mulți alți călători. Urmează-mă acum în sala cea joasă, în care se văd vreo douăzeci-treizeci de oameni culcați pe paie: sunt pungași, oameni care fac tot felul de afaceri murdare. Observi cum cinci sau șase dintre ei îl scarmănă pe un fel de salahor, care a fost arestat astăzi că a rănit cu o piatră pe un arcaș?

— De ce-l lovesc deținuții pe salahor? întrebă Zambullo.

— Din pricină că încă n-a făcut cinste de bun venit, răspunse Asmodée. Dar, adăugă el, mai bine să-i lăsăm pe toți acești ticăloși și să ne îndepărtăm de acest oribil lăcaș; să ne îndreptăm privirile asupra unor lucruri mai plăcute.

CAPITOLUL VIII

Asmodée îi arată lui don Cléophas mai multe persoane, dezvăluindu-i faptele pe care le-au săvârșit în cursul acelei zile.

Îi părăsiră pe deținuți și zburară în alt cartier al orașului. Poposiră deasupra unei case mari, unde demonul îi zise studentului:

— Am poftă să-ți dezvălui ce-au făcut în cursul zilei de azi toate persoanele care locuiesc în vecinătatea acestei locuințe; s-ar putea să te distreze.

— Fără îndoială, răspunse Léandro. Începe, te rog, cu ofițerul acela care-și pune cizmele; fără îndoială că vreo treabă importantă îl silește să plece departe de-aici.

— E un căpitan care se pregătește să plece din Madrid, răspunse șchiopul. Caii îl așteaptă în stradă; pleacă în Catalonia, unde se află regimentul său. Deoarece nu mai avea nici o lețcaie, se adresă ieri unui cămătar, zicându-i: „Senior Sanguisuela, n-ai putea să-mi împrumuți o mie de ducați?” „Domnule căpitan, răspunse cămătarul cu un aer blajin și dulceag, eu personal n-am bani, dar aș putea să-ți găsesc pe cineva care să ți-i împrumute, vreau să zic, care să-ți numere patru sute de ducați bani-gheață; dumneata vei semna o chitanță de o mie, iar pentru cele patru sute pe care le vei primi, voi opri, cu voia dumitale, șaizeci pentru dreptul de curtaj. Banii se găsesc tare greu în ziua de azi!” „Ce cămătărie ordinară! îl întrerupse brusc ofițerul. Să pretinzi șase sute de ducați pentru trei sute patruzeci! Ce pungășie! Asemenea oameni nemiloși ar trebui spânzurați!” „Nu te mânia, domnule căpitan, urmă cămătarul cu mult sânge rece; poți căuta și la alții. De ce te plângi? Te silește cineva să primești cei trei sute patruzeci de ducați? Ești liber să-i iei sau să nu-i iei.” Căpitanul, neputând răspunde nimic la aceste vorbe, se retrase; dar, după ce se gândi că trebuie să plece, că timpul trece, și că, la urma urmei, nu se putea lipsi de bani, se întoarse azi-dimineață la cămătar, pe care-l găsi în pragul casei, învăluit într-o manta neagră, cu părul tuns scurt, iar la gât având mătănii împodobite cu medalii. „Iar am venit la dumneata, senior Sanguisuela, zise el, primesc cei trei sute patruzeci de ducați; nevoia în care mă aflu mă

silește să-i primesc.” „Acum mă duc la liturghie, răspunse cu gravitate cămătarul; te aștept la întoarcere, vino și-ți voi număra banii.” „Ei, nu, nu, răspunse căpitanul, întoarce-te acum, te rog; terminăm în două clipe; după aceea putem pleca; sunt cât se poate de grăbit.” „Nu pot, răspunse Sanguisuela; am obiceiul să ascult liturghia în fiecare zi înainte să-mi încep lucrul; e o regulă pe care mi-am impus-o și pe care o respect cu religiozitate.” Oricât de nerăbdător o fi fost ofițerul de-a primi banii, fu nevoit să cedeze regulii piosului Sanguisuela; se înarmă și el cu răbdare, ba chiar, ca și cum s-ar fi temut să nu-i scape ducații, îl însoți pe cămătar la biserică. Ascultă liturghia împreună cu el, după care se pregăti să plece; dar Sanguisuela, apropiindu-se de dânsul, îi spuse la ureche: „Trebuie să vorbească acum unul dintre cei mai de seamă predicatori din Madrid și nu vreau să pierd predica”. Căpitanul, căruia și așa i se păruse îngrozitor de lungă liturghia, fu disperat de această nouă întârziere; rămase totuși în biserică. Predicatorul vorbi, tunând și fulgerând împotriva cametei. Ofițerul fu încântat de acest lucru și, scrutând fața cămătarului, își zicea în sine: „Dacă acest jidov s-ar lăsa înduioșat, dacă mi-ar da măcar șase sute de ducați, aș pleca foarte mulțumit”. În sfârșit, o dată cu terminarea predicii, cămătarul ieși. Căpitanul îl ajunse din urmă și-i zise: „Ei, ce spui de acest predicator? Nu găsești că vorbește cu multă convingere? Îți mărturisesc că m-am simțit foarte mișcat.” „Sunt de aceeași părere cu dumneata, răspunse cămătarul; a tratat perfect subiectul, e un om învățat: își face bine meseria. Să mergem acum să ne-o facem și noi pe-a noastră.”

— Dar cine sunt cele două femei culcate în același pat și care râd atât de zgomotos? strigă don Cléophas. Par tare bine dispuse.

— Sunt două surori care l-au îngropat pe tatăl lor chiar azi de dimineață, răspunse diavolul. Era un om ursuz și care nu putea să sufere căsătoria, sau, mai bine zis, căruia

îi era atât de neplăcut să-și mărite fetele încât niciodată n-a consimțit să le dea, oricât de favorabile ar fi fost partidele ce li se ofereau. Subiectul convorbirii lor de mai înainte era tocmai caracterul răposatului. „În sfârșit, a murit, zicea cea mai mare; a murit acest tată denaturat, căruia îi făcea o deosebită plăcere să ne vadă fete bătrâne; de-acum înainte n-are cum să se mai împotrivească dorințelor noastre.” „Mie, dragă soră, a răspuns cea mai mică, îmi place tot ce-i solid; vreau să mă mărit cu un om bogat, poate să fie oricât de prost, de aceea grăsanul acela de don Blanco mi-ar conveni.” „Încetișor, surioară, a răspuns cea mai mare, vom avea de soți pe cei care ne sunt sortiți, căci căsătoriile noastre sunt scrise în cer.” „Cu-atât mai rău, zău așa, răspunse mezina, căci tare mi-e teamă că tata o să ne rupă înscrisul!” La această glumă, cea mai mare nu se putu stăpâni să nu pufnească, și mai râd și-acum amândouă. În casa de alături o aventurieră aragoneză ține cu chirie o cameră mobilată. O văd cum se uită în oglindă, în loc să se culce; se felicită pentru farmecele ei, care au făcut astăzi o importantă cucerire; își studiază diferite expresii ale feței, dintre care una nouă, care va produce mâine un mare efect asupra amantului ei. N-are de gând să-l cruțe prea mult; face parte dintre cei care știu să-și croiască drum în viață; de aceea a spus chiar mai înainte unuia dintre creditorii ei, care venise să-i ceară bani: „Mai așteaptă puțin, prietene, întoarce-te peste câteva zile; sunt tocmai pe cale de înțelegere cu unul dintre cele mai importante personaje de la vamă”.

— Nu-i nevoie să te întreb, zise Léandro, ce face acel cavaler pe care-l zăresc în fața mea; desigur că și-a petrecut toată ziua scriind scrisori. Văd o grămadă pe masa lui!

— Ce-i mai nostim, răspunse demonul, e că toate scrisorile conțin același lucru. Cavalerul acesta scrie tuturor prietenilor lui absenți: le povestește o întâmplare petrecută în această după-amiază. Iubea pe o văduvă de

treizeci de ani, frumoasă și prefăcută; avea pentru dânsa tot felul de atenții, pe care ea nu le disprețuia; îi propusese chiar s-o ia de nevastă și ea primise propunerea. În vreme ce se făceau pregătirile de nuntă, el avea voie s-o vadă acasă la dânsa; s-a dus chiar în după-amiaza aceasta și, cum nu era nimeni să-l anunțe, a intrat direct în apartamentul doamnei, pe care a găsit-o dormind într-un picant costum de casă, sau mai bine zis, aproape goală, pe un divan. Era cufundată într-un somn adânc. El se apropie încetișor de dânsa și, ca să profite de ocazie, îi fură o sărutare; ea se trezi și strigă, suspinând duios: „Iar ai venit! Ah, te rog, Ambrozie, mai lasă-mă în pace!” Cavalerul, om galant, și-a luat imediat de seamă: a renunțat la văduvă; ieșind din apartament, îl întâlni pe Ambrozio la ușă. „Ambrozio, îi zise el, nu intra; stăpâna dumitale te roagă s-o lași să se odihnească.” Cu două clădiri mai departe de acest cavaler, descopăr, în căsuța cea mică, un soț original, care doarme liniștit în timp ce nevasta lui îl ceartă, fiindcă a lipsit toată ziua de-acasă. Dar ar fi cu mult mai întărâtată dacă ar ști cu ce s-a îndeletnicit.

— Fără îndoială că trebuie să fi fost ocupat cu vreo aventură galantă? zise Zambullo.

— Chiar așa, răspunse Asmodée; dar să ți-o povestesc cu de-amănuntul. Omul despre care e vorba e un burghez pe nume Patricio; face parte dintre acei soți libertini care petrec fără să le pese, ca și cum n-ar avea nici nevastă, nici copii: și totuși are o nevastă tânără, simpatică și cinstită, două fete și un băiat, toți trei încă mititei. În dimineața aceasta a plecat de-acasă, fără să se intereseze dacă familia lui are măcar pâine, de care e lipsită câteodată. A trecut prin piața cea mare, unde a privit pregătirile pentru luptele cu tauri care s-au dat astăzi: se și ridicaseră tribunele de jur împrejur, iar persoanele mai curioase începeau să se și instaleze. În vreme ce se uita ba la unii, ba la alții, zări o doamnă chipeșă, îmbrăcată cu îngrijire,

care, coborând de la tribună, lăsa să i se vadă un picior frumos rotunjit, acoperit de ciorapi trandafirii de mătase și o jartieră de argint: atâta-i trebui ușuraticului nostru burghez ca să-și iasă din fire. Înaintă înspre doamnă, care era întovărășită de o alta, și era de-ajuns să te uiți la ele ca să-ți dai seama că sunt niște aventuriere. „Doamnelor, le zise el, dacă pot să vă fiu de folos cu ceva, n-aveți decât să vă exprimați dorința și sunt gata să vă servesc.” „Domnule cavaler, răspunse nimfa cu ciorapi trandafirii, oferta dumitale nu-i de disprețuit; ne și ocupasem locurile; dar le-am părăsit ca să ne ducem să prânzim: am fost cam neprevăzătoare și am plecat dis-de-dimineață de-acasă fără să ne luăm măcar șocolata; dar pentru că ești atât de galant să ne oferi serviciile dumitale, condu-ne, te rog, undeva unde să putem mânca ceva, dar vezi să fie un loc retras: știi, cred, câtă grijă trebuie să aibă fetele să nu-și strice reputația. La aceste cuvinte, Patricio, devenind deodată mai respectuos și mai politicos decât ar fi trebuit, își duse prințesele la o cârciumă de mahala, unde ceru să prânzească. „Ce doriți? întrebă cârciumarul. Mi-a mai rămas de la un mare ospăț care a avut loc ieri la mine niște pui fripți, potârnichi de Léon, porumbei din vechea Castilie și mai mult de jumătate dintr-un jambon de Estramadura. „Mai mult decât ne trebuie, zise conducătorul vestalelor. Doamnelor, vă rog să alegeți. Ce doriți?” „Ce vrei dumneata, răspunseră ele; n-avem alt gust decât al dumitale.” La acestea, burghezul comandă două potârnichi și doi pui reci și ceru să i se dea o cameră separată, având în vedere că e cu niște doamne foarte susceptibile în ce privește buna cuviință. Fu condus, el și tovarășele lui, într-un cabinet separat, unde li se aduseră, câteva clipe mai târziu, mâncărurile cerute, împreună cu pâine și vin. Lucrețiile noastre, ca niște doamne cu mare poftă de mâncare, se repeziră cu lăcomie la fripturi, în vreme ce găgăuță, care trebuia să plătească totul, se distra contemplând-o pe Luizita lui; acesta era numele frumuseții

după care i se aprinseseră călcâiele; îi admira degetele albe, pe care strălucea un inel mare, câștigat la o vânătoare; o boteza în gând cu nume de soare și de stele, și nici nu putea îmbuca, atât era de fericit de o asemenea norocoasă întâlnire. Își întrebă zeița dacă-i măritată; ea răspunse că nu, dar că e sub privegherea unui frate; dacă ar mai fi adăugat „întru Adam”, ar fi spus adevărul. În vremea asta, cele două harpii nu numai că înhăpaseră fiecare câte un pui, dar băuseră tot pe o măsură cu ce mâncaseră. În curând vinul se isprăvi; îndrăgostitul se duse el însuși după altă sticlă, ca să câștige timp; nici n-apucă să iasă din cabinet, că Jacinthe, tovarășa Luizitei, puse gheara pe cele două prepelițe rămase pe tavă și le băgă într-o pungă mare de pânză pe care o avea sub rochie. Adonisul nostru se întoarse cu vin proaspăt; și băgând de seamă că n-a mai rămas friptură, o întrebă pe Venera lui dacă nu mai poftește ceva. „Să ne mai dea, zise ea, porumbeii aceia de care ne-a vorbit hangiul, numai să fie buni; altfel, ne-ar fi ajuns și o bucată de jambon de Estramadura.” Nici n-apucă să pronunțe bine aceste cuvinte, că Patricio se întoarse la bufet și le trimise cei trei porumbei și o felie destul de groasă de jambon. Păsările noastre de pradă încep din nou să ciugulească; și în vreme ce burghezul e nevoit să dispară pentru a treia oară, ca să ceară pâine, ele trimit doi din porumbei să țină de urât potârnichilor din pungă. După masă, care se termină cu fructele anotimpului, amorezatul Patricio începu s-o zorească pe Luizita să-i dea unele dovezi de recunoștință pe care le aștepta; doamna refuză să-i satisfacă dorințele; îi dădu, totuși, oarecari speranțe, zicându-i că timp este pentru toate și că nu într-o cârciumă ar fi vrut să-l mulțumească pentru plăcerea pe care i-o făcuse; apoi, auzind bătând ceasul unu după-amiază, făcu o mutră îngrijorată și-i zise tovarășei sale: „Vai! dragă Jacinthe, ce nenorocire pe capul nostru! N-o să mai găsim locuri ca să vedem taurii.” „Ba să mă ierți, a răspuns Jacinthe;

cavalerul nostru n-are decât să ne ducă iar în locul de unde ne-a întâmpinat atât de politicos, și de rest să n-ai nici o grijă.” Înainte de-a ieși din cârciumă, trebui să se socotească cu cârciumarul, care-i adusese o notă de plată de cincizeci de reali. Burghezul puse mâna pe pungă; dar negăsind în ea decât treizeci de reali, fu nevoit să-și lase amanet, pentru rest, mătăniile împodobite cu medalii de argint; apoi, le duse pe aventuriere la locul de unde le luase și le instală comod într-o tribună a cărui păzitor, deoarece îl cunoștea, nu-i luă bani. Nici nu se așezară bine și doamnele cerură băuturi răcoritoare. „Mor de sete, strigă una din ele; șunca aceea mi-a uscat gâtul.” „Și mie la fel, zise cealaltă, aș bea niște limonadă.” Patricio, care înțelese prea bine ce-avea de făcut, le părăsi ducându-se să caute niște băuturi; dar în drum se opri, spunându-și: „Unde te duci, nesocotitule? Ai din întâmplare o sută de pistoli la tine sau acasă? Nu mai ai o lețcaie în buzunar. Ce să fac? adăugă el; să mă întorc la ea fără să-i aduc ceea ce dorește, nu se poate; pe de altă parte, să las baltă o întreprindere atât de avansată? Nu mă lasă inima.” În această dilemă, zărește printre spectatori pe un prieten al său, care se oferise deseori să-l ajute, dar ale cărui servicii nu le primise niciodată, din mândrie. În această împrejurare pierde orice rușine; îl întâmpină degrabă, îi cere cu împrumut un dublu pistol, cu care, recăpătându-și curajul, aleargă la vânzătorul de limonadă, de unde se întoarce cu atâtea înghețate, biscuiți și dulciuri că abia îi ajung banii pentru această nouă cheltuială. În sfârșit, serbarea se termină către seară; și eroul nostru merse să-și conducă doamna acasă la dânsa, în speranța că va dobândi ceea ce râvnea. Dar ajunși înaintea unei case în care ea zise că ar locui, ieși pe ușă un fel de servitoare, care veni înaintea Luizitei, spunându-i foarte agitată; „Ei! de pe unde vă întoarceți la ora aceasta? De două ceasuri vă așteaptă fratele dumneavoastră, seniorul Gaspard Heridor, înjurând ca un smintit.” Atunci, sora, prefăcându-se

înspăimântată, se întoarse către îndrăgostit și-i zise încetișor, strângându-i mâna: „Fratele meu e un om de o violență înspăimântătoare; dar mânia nu-l ține multă vreme. Rămâi în stradă și nu pierde răbdarea, îl domolim noi îndată. Și deoarece în fiecare seară cinează în oraș, îndată ce va pleca de-acasă, Jacinthe va veni să te înștiințeze și să te poftească înăuntru.” Burghezul, pe care această făgăduință îl consolă, sărută cu înflăcărare mâna Luizitei, care-l dezmierdă de vreo câteva ori, ca cel puțin să lase o impresie bună; apoi intră în casă împreună cu Jacinthe și cu servitoarea. Patricio, rămas în stradă, se înarmă cu răbdare; se așeză pe o piatră la doi pași de ușă și stătu acolo timp îndelungat, fără să-i treacă prin minte că ar putea fi tras pe sfoară; se miră numai că nu-l vede ieșind pe don Gaspard și se temu ca nu cumva afurisitul de frate să fi renunțat de-a mai cina în oraș. Totuși, el aude ceasul bătând orele zece, unsprezece, miezul nopții; atunci, începe să-și cam piardă din încredere și să se îndoiască de cuvântul doamnei. Se apropie de ușă, intră și merge pe dibuite pe un coridor întunecos, la mijlocul căruia dă de o scară; nu îndrăznește să urce; dar ascultă cu atenție și urechea îi e lovită de un concert discordant produs în același timp de un câine care latră, de o pisică care miaună și de un copil care țipă. În sfârșit, își dă seama că a fost tras pe sfoară; se convinge pe deplin când, voind să meargă până la capătul coridorului, se pomenește într-o altă stradă, diferită de aceea unde așteptase atâta vreme cu buzele umflate. Începe să-i pară rău de banii cheltuiți și se întoarce acasă blestemând ciorapii trandafirii. Bate la ușă; nevasta lui, cu mătăniile în mână și lacrimile în ochi, vine să-i deschidă, zicându-i cu un ton înduioșător: „Ah, Patricio, cum poți să-ți părăsești astfel casa, să-ți pese atât de puțin de nevasta și de copiii tăi? Ce-ai făcut de la șase dimineața de când ai plecat de-acasă?” Bărbatul, neștiind ce să răspundă la aceste cuvinte și de altminteri foarte rușinat că a fost jucăria a două ticăloase, se dezbracă și se

bagă în pat fără să spună un cuvânt. Nevasta lui, pornită pe morală, îi ține o predică care în acest moment îl adoarme. Aruncă-ți acum privirile, urmă Asmodée, asupra acelei case mari alături de casa cavalerului care le povestește prietenilor săi ruptura cu stăpâna lui Ambrozio. Vezi o tânără culcată într-un pat de satin roșcat, acoperit de o broderie aurită?

— Ba să mă ierți, răspunse don Cléophas, văd o făptură adormită și mai văd ceva la căpătâiul ei, ce pare să fie o carte.

— Întocmai, continuă șchiopul. Doamna aceasta e o tânără contesă foarte spirituală și foarte zburdalnică din fire: sunt vreo șase zile de când suferă de o insomnie care a obosit-o grozav; azi îi veni în minte să poftească la dânsa pe un doctor, dintre cei mai serioși, de la facultate. Acesta sosește; ea îl consultă; el îi prescrie un remediu, care, zice el, e pomenit de Hippocrat. Doamna începe să glumească pe socoteala celor prescrise de el. Medicul, animal țâfnos, nu-i gustă de fel glumele și spune cu gravitate doctorală: „Doamnă, Hippocrat nu este un om pe care să-l iei peste picior”. „A, domnule doctor, a răspuns contesa cu un aer serios, nici prin gând nu-mi trece să-mi bat joc de un autor atât de celebru și de învățat; sunt atât de convinsă de remediul său încât sunt sigură că-i destul să-i deschid cartea ca să mă vindec de insomnie. Am în bibliotecă o traducere nouă făcută de savantul Azero; e cea mai bună; să mi-o aducă.” Și, într-adevăr, admiră farmecul acestei lecturi; chiar de la pagina a treia doamna a adormit adânc… În grajdurile aceleiași case se află și un biet soldat, ciung de o mână, pe care grăjdarii, din milă, îl lasă să doarmă noaptea pe paie. În timpul zilei cerșește și nu de mult a avut o convorbire nostimă cu un alt calic, care locuiește pe-aproape de Buen-Retiro, în fundul curții. Acestuia îi reușesc foarte bine afacerile; e avut și are și-o fată de măritat, care trece printre cerșetori drept o bogată moștenitoare. Soldatul, întâmpinându-l pe acest părinte cu

multe parale, i-a zis: „Senior Mendigo, mi-am pierdut brațul drept; nu-l mai pot sluji pe rege și mă văd nevoit să trăiesc din mila trecătorilor, ca și dumneata. Știu că, dintre toate meseriile, aceasta te hrănește cel mai bine, și n-are decât un cusur: nu-i tocmai onorabilă.” „Dacă ar fi onorabilă, a răspuns celălalt, n-ar mai face parale, căci toată lumea ar face ca noi.”,,Ai dreptate, a răspuns atunci ciungul: așadar mă număr printre tovarășii dumitale, și-aș dori să ne înrudim. Dă-mi-o pe fiica dumitale.” „Nici să nu te gândești, prietene, a răspuns bogătașul; fetei îi trebuie o partidă mai bună: dumneata nu ești destul de schilod ca să poți fi ginerele meu; vreau pe unul care să fie în așa hal încât să stârnească și mila cămătarilor.” „Ei, zise soldatul, și eu nu sunt într-o stare destul de jalnică?” „Da de unde! îl întrerupse celălalt brusc. Nu ești decât un biet ciung și îndrăznești să ceri mâna fetei? Știi dumneata că am refuzat până și-un olog de ambele picioare?” Ar fi păcat, urmă dracul, să trecem cu vederea casa alăturată locuinței contesei, în care hălăduiesc un pictor bătrân și bețiv și un poet satiric. Pictorul a plecat de acasă de dimineață, de la ora șapte, cu gândul să caute un preot care să-i spovedească nevasta, care-i bolnavă de moarte; dar s-a întâlnit cu un prieten care l-a târât într-o cârciumă, de unde nu s-a mai întors acasă decât pe la zece noaptea. Poetul, despre care se spune că făcea într-o vreme versuri satirice pentru te miri ce și mai nimic, spunea cu puțin înainte într-o cafenea despre un om care nu se afla de față: „E o lichea căruia am să-i trag o sută de bastoane”. „Poți să i le dai cu mare ușurință, a răspuns un glumeț, că ai de unde, ești foarte bine aprovizionat.” Nu trebuie să uit nici scena care a avut loc azi la un bancher de pe strada aceasta, de curând stabilit în oraș nu-s nici trei luni de zile de când s-a întors din Peru, încărcat de bogății. Tatăl său e un cizmar cinstit din Mediana, sat mare din vechea Castilie, în apropierea munților Sierra d’Avila, unde trăiește foarte mulțumit cu meseria pe care o are,

împreună cu soția sa, care e de-o vârstă cu dânsul, adică de șaizeci de ani. Trecuse o groază de timp de când fiul lor plecase de-acasă pentru a se duce în Indii să-și croiască o soartă mai bună decât aceea care i-o puteau oferi părinții. Se scurseseră mai bine de douăzeci de ani de când nu-l mai văzuseră; vorbeau adeseori de el; se rugau în fiecare zi lui Dumnezeu să nu-l părăsească și nu trecea nici o duminică fără să-l roage pe părintele, care era prieten cu dânșii, să invoce pronia cerească pentru dânsul. La rândul lui, bancherul nu-i uitase câtuși de puțin. De îndată ce-și făcu o situație serioasă, hotărî să se informeze personal de situația părinților lui. În acest scop, după ce spuse servitorilor să nu-i ducă grija, plecă acum vreo cincisprezece zile, călare, fără însoțitor, spre locul său de baștină. Era aproape zece noaptea, iar bietul cizmar dormea lângă nevastă-sa, când se treziră amândoi deodată, tresărind la zgomotul pe care-l făcu bancherul bătând la ușa căsuței lor. Ei întrebară cine bate. „Deschideți, deschideți, le zise el, e feciorul vostru, Francillo.” „La alții, răspunse moșneagul; vezi-ți de drum, hoțomanule, că nu se găsește aicea nimic pentru dumneata! Francillo e acum în Indii, dacă cumva n-o fi murit.” „Fiul vostru nu mai este în Indii, zise bancherul; s-a întors din Peru, chiar el vă vorbește, lăsați-l să intre în casă.” „Hai să ne sculăm, Jacques, zise atunci femeia. Cred că-i chiar Francillo; mi s-a părut că-i recunosc vocea.” Îndată se sculară amândoi; tatăl aprinse o candelă, iar mama, după ce se îmbrăcă în grabă, se duse să deschidă ușa; ea-l privi în față pe Francillo și, recunoscându-l, se aruncă de gâtul lui, strângându-l cu putere în brațe. Jupânul Jacques, stăpânit de aceleași sentimente ca și nevastă-sa, își îmbrățișează fiul la rândul său; și toți trei, bucuroși că se revăd după o absență atât de îndelungată, nu se mai satură mângâindu-se unul pe altul. După aceste porniri duioase, bancherul scoase șaua de pe cal și îl duse în grajd, unde sălășluia și o vacă, sursa de hrană a întregii familii; apoi, își puse

părinții la curent cu călătoria și cu averile aduse din Peru. Amănuntele țineră cam multă vreme și ar fi plictisit poate niște auditori lipsiți de interes; dar un fiu cere-și deschide inima povestindu-și întâmplările nu-și poate plictisi nicidecum părinții: pentru dânșii nici un amănunt nu-i de lepădat; îl ascultau cu lăcomie și cele mai neînsemnate lucruri pe care le spunea el produceau asupra lor o vie impresie de durere sau de bucurie. Îndată ce-și isprăvi istorisirea, el le spuse că a venit să le ofere o parte din avutul lui, și-l rugă pe tatăl său să nu mai lucreze. „Nu se poate, fiule, îi zise bătrânul Jacques, îmi iubesc meseria și n-am s-o las.” „Cum se poate? răspunse bancherul. N-a sosit oare vremea să te odihnești? Nu vă propun să veniți cu mine la Madrid; știu că viața la oraș n-ar avea farmec pentru voi: n-am de gând să vă tulbur viața asta liniștită; dar, cel puțin, renunță la o muncă obositoare și trăiește aici la largul tău, deoarece poți.” Mama susținu propunerea fiului său și bătrânul se dădu învins: „Ei, hai, fie, Francillo, zise el, ca să-ți fac pe plac, nu voi mai lucra pentru toți locuitorii din sat; voi drege numai pantofii mei și ai părintelui, bunul nostru prieten”. După această înțelegere, bancherul sorbi două ouă proaspete, apoi se culcă lângă tatăl său și adormi cu acea plăcere de care numai copiii buni la inimă sunt capabili. A doua zi dimineața, Francillo le lăsă o pungă cu trei sute de pistoli și se întoarse la Madrid. Dar care nu-i fu mirarea când văzu intrând la dânsul, chiar în dimineața aceasta, pe bătrânul Jacques. „Ce vânt te-aduce pe aici, tată?” îl întrebă el. „Fiule, a răspuns moșneagul, ți-am adus înapoi punga: ia-ți banii înapoi; vreau să trăiesc din lucrul meu; mor de plictiseală de când nu mai lucrez.” „Uite ce-i, tată, a zis Francillo, întoarce-te înapoi în sat și continuă-ți meseria, dar numai pentru ca să nu te plictisești. Ia cu dumneata punga și nu cruța nici banii mei.” „Ei, și ce vrei să fac cu atâtea parale?” a întrebat Jacques. „Ajută-i pe săraci, i-a spus bancherul; folosește-i cum te-o sfătui

părintele.” Cizmarul, mulțumit de acest răspuns, s-a întors la Mediana.

Don Cléophas ascultă cu plăcere povestea lui Francillo și era pe punctul de-a aduce laudele pe care le merita inima cea bună a bancherului, dacă, în acel moment chiar, niște țipete pătrunzătoare nu i-ar fi atras atenția.

— Seniore Asmodée, strigă el, ce-i zgomotul acesta asurzitor?

— Țipetele care umplu văzduhul, răspunse diavolul, pornesc dintr-o casă în care sunt închiși niște nebuni care țipă și cântă până răgușesc.

— Nu suntem așa departe de casa aceea; hai să-i vedem pe nebuni, zise Léandro.

— Primesc, răspunse demonul, am să-ți fac și plăcerea aceasta, spunându-ți de ce și-au pierdut mințile.

Nici nu termină bine aceste cuvinte, și zbură cu studentul pe *casa de los locos*. [16]

Capitolul IX

Despre nebunii închiși.

Zambullo își plimbă privirea plină de curiozitate pe deasupra tuturor încăperilor, și după ce privi la toate nebunele și la toți nebunii închiși, diavolul îi spuse:

— Sunt aici nebuni de toate speciile, și de un sex și de celălalt, unii triști, alții veseli, unii tineri, alții bătrâni; acum trebuie să-ți spun din ce cauză și-au pierdut mințile; să mergem din celulă în celulă și să începem cu bărbații. Primul care ni se înfățișează și care pare furios e un

[16] Casa de nebuni (lb. spaniolă).

nuvelist castilian, născut în sânul Madridului, un burghez trufaș și mai sensibil la onoarea patriei sale decât un vechi cetățean al Romei. A înnebunit de mâhnire când a citit în gazetă că douăzeci și cinci de spanioli s-au lăsat bătuți de o grupă de cincizeci de portughezi. Are drept vecin pe un licențiat, care a fost atât de dornic să câștige favoruri, încât timp de zece ani a făcut pe ipocritul la Curte; de disperare că uitau întotdeauna să-l înainteze, și-a pierdut mințile; ceea ce e de folos pentru dânsul, însă, e că se crede arhiepiscop de Toledo. În realitate nu este, dar are cel puțin plăcerea să-și închipuie că este; tocmai de asta-l socotesc fericit, pentru că-i privesc nebunia drept un vis frumos care nu se va sfârși decât odată cu viața și pentru că pe lumea cealaltă n-are de dat socoteală de felul cum și-a întrebuințat veniturile. Nebunul care vine la rând e un minor; epitropul lui l-a dat drept smintit, cu scopul de a-și însuși venitul lui pentru totdeauna; bietul băiat a înnebunit cu adevărat de ciudă că a fost închis. După minor, iată un profesor care a ajuns aici din pricină că s-a încăpățânat să găsească un *paulo-post-futurum*[17] al verbului grecesc; iar al patrulea e un negustor a cărui judecată n-a putut rezista la vestea unui naufragiu, după ce avusese forța să reziste la două falimente. Personajul care zace în celula următoare e bătrânul căpitan Zanubio, cavaler napolitan, stabilit la Madrid. Gelozia l-a adus în starea în care-l vezi: ascultă-i povestea. Avea o nevastă tânără numită Aurora, pe care o păzea pas cu pas; nici un bărbat nu putea intra în casa lui. Aurora nu ieșea de acasă decât când se ducea la liturghie, dar și atunci era întovărășită veșnic de bătrânul Titon, care o ducea câteodată să respire aer curat la o moșie a lui, în apropiere de Alcantara. Totuși, un cavaler numit don Garcia Pacheco, văzând-o din întâmplare la biserică, s-a îndrăgostit nebunește de ea; era un tânăr întreprinzător și demn de atenția unei femei frumoase și greșit măritată. Greutatea de-a se introduce la Zanubio nu-l descurajă pe

[17] *Ad literam:* puțin după viitor (lb. lat.).

don Garcia. Deoarece încă n-avea barbă și fiindcă era băiat destul de frumușel, se îmbrăcă femeiește, luă o pungă cu o sută de pistoli și se duse la moșia căpitanului, știind că peste puțină vreme trebuia să sosească și bărbatul cu nevastă-sa; se adresă grădinăriței și-i zise cu tonul unei eroine de roman urmărită de un uriaș: „Draga mea, vin să mă arunc în brațele dumitale, te rog, ai milă de mine! Sunt o fată din Toledo, de familie bună; părinții vor să mă mărite cu un om pe care-l urăsc. Ca să scap de tirania lor, am fugit în timpul nopții; am nevoie de un adăpost, aici n-are să vie nimeni să mă caute; încuviințează să rămân aici până ce familia mea va reveni la sentimente mai blânde față de mine. Uite, ia punga mea, adăugă el dându-i-o, primește-o; e tot ce pot să-ți ofer pentru moment; nădăjduiesc însă că mai târziu voi fi în stare să-ți plătesc cum se cuvine serviciul pe care mi-l faci.” Grădinăreasa, înduioșată mai ales de sfârșitul cuvântării, răspunse: „Dragă fată, consimt să te ajut; cunosc o mulțime de fete sacrificate unor moșnegi și mai știu că nu-s tocmai mulțumite; le înțeleg supărarea; nici nu puteai să te adresezi cuiva mai potrivit decât mine; am să te instalez într-o odăiță mai la o parte, unde vei fi în siguranță.” Don Garcia stătu câteva zile la această moșie, arzând de nerăbdare s-o revadă pe Aurora. În sfârșit, sosi și ea cu gelosul, care, conform obiceiului, inspecta mai întâi toate odăile, cabinetele, pivnițele și podurile, să vadă dacă nu cumva vreun dușman îi primejduiește onoarea. Grădinăreasa, care-i cunoștea obiceiul, îl întâmpină și-i povesti în ce chip venise o fată să-i ceară adăpost. Zanubio, deși foarte neîncrezător din fire, n-avu nici cea mai mică bănuială; fu numai curios s-o vadă pe necunoscută, care-l rugă să nu-i ceară numele adevărat, deoarece datora anume discreție familiei sale, pe care o necinstise oarecum prin fuga ei; apoi îi înșiră un adevărat roman cu atâta istețime încât căpitanul rămase încântat. Ba chiar simți oarecare înclinație pentru o ființă atât de simpatică; se

oferi s-o ajute și, în speranța că va putea să tragă vreun profit, o duse la nevastă-sa. Când dădu cu ochii de don Garcia, Aurora se înroși și se tulbură fără să știe pentru ce; cavalerul băgă de seamă acest lucru și socoti că ea și-l amintise de-atunci de când o văzuse în biserică; ca să se lămurească mai bine, îi spuse, îndată ce putu să-i vorbească numai ei: „Doamnă, am un frate care-mi vorbește adesea de dumneavoastră; v-a văzut o dată într-o biserică; din clipa aceea, de care-și amintește de mii de ori pe zi, e într-o stare vrednică de toată mila.” La aceste vorbe, Aurora îl privi pe don Garcia cu mai multă atenție ca până atunci și-i răspunse: „Semeni prea bine cu fratele de care-mi vorbești, ca să fiu multă vreme păcălită de șiretlicul dumitale; îmi dau perfect de bine seama că ești un cavaler travestit. Mi-amintesc că într-o zi, în vreme ce ascultam slujba, mantaua mi s-a desfăcut o clipă și m-ai zărit; te-am cercetat din curiozitate; nu ți-ai luat tot timpul ochii de la mine. Când am ieșit, îmi închipui că n-ai pierdut ocazia să mă urmărești, ca să afli cine sunt și pe ce stradă locuiesc. Spun că-mi închipui, pentru că n-am îndrăznit să întorc capul ca să te văd; bărbatul meu, care mă întovărășea, ar fi băgat de seamă și ar fi socotit-o o crimă din partea mea. A doua zi și în zilele următoare m-am dus la aceeași biserică, te-am văzut din nou și ți-am observat așa de bine trăsăturile, încât te recunosc cu toate că ești travestit.” „Ei bine, doamnă, răspunse don Garcia, văd că trebuie să zvârl masca; da, sunt un bărbat captivat de farmecele dumneavoastră. Acel pe care-l introduce aici amorul, sub acest veșmânt, nu-i decât don Garcia.” „Și nădăjduiești, fără îndoială, zise Aurora, că voi încuviința dragostea dumitale, că-ți voi favoriza viclenia și voi contribui la menținerea bărbatului meu în eroare? Te înșeli: îi voi dezvălui totul, e vorba de onoarea și liniștea mea; de altfel, sunt foarte mulțumită că am prilejul să-i arăt că virtutea mea e mai sigură decât paza lui cea neadormită și că, cu toată gelozia și neîncrederea lui, sunt

mai greu de înșelat decât dânsul.” De abia pronunțase ultimele cuvinte, când apăru căpitanul și veni să se amestece în convorbirea lor. „Despre ce vorbeați, doamnelor?” le zise el. Aurora luă numaidecât cuvântul: „Vorbeam, răspunse ea, despre tinerii cavaleri care vor să se facă iubiți de femei tinere cu soți bătrâni; și spuneam că, dacă vreunul dintre ei ar fi într-atâta de îndrăzneț ca să pătrundă aici la dumneata, deghizat în vreun fel, aș ști eu cum să-i pedepsesc îndrăzneala.” „Dar dumneata, doamnă, spuse Zanubio, întorcându-se către don Garcia, cum te-ai purta cu un cavaler într-o asemenea împrejurare?” Don Garcia era atât de tulburat, atât de zăpăcit, că nu știa ce să răspundă căpitanului, care ar fi băgat de seamă în ce încurcătură se află, dacă în acel moment n-ar fi intrat un valet să-i spună că a sosit un om din Madrid, cerând să-i vorbească. El ieși pentru a se informa despre ce-i vorba. Atunci don Garcia se aruncă la picioarele Aurorei și-i zise: „Ah, doamnă, ce plăcere vă face să mă puneți în asemenea încurcătură? Ați putea fi atât de nemiloasă încât să mă dați pradă mâniei unui soț înfuriat?” „Nu, Pacheco, răspunse ea zâmbind; femeile tinere care au bărbați bătrâni și geloși nu-s chiar atât de crude; liniștește-te, am vrut să mă distrez vârându-te un pic în sperieți, dar curând vei fi despăgubit; în schimbul suferinței pe care te-am făcut s-o înduri, vreau să fiu îngăduitoare și te las să rămâi aici.” La aceste cuvinte atât de mângâietoare, lui don Garcia îi pieri orice teamă și începu să nutrească speranțe pe care Aurora avu bunătatea să nu i le spulbere. Într-o zi, căpitanul îi surprinse în apartamentul său în timp ce-și dădeau amândoi dovezi de prietenie reciprocă; chiar de n-ar fi fost cel mai gelos dintre bărbați, ar fi văzut îndestul pentru a-și da seama și cu temei că frumoasa necunoscută era un cavaler deghizat. La această priveliște, fu cuprins de furie; intră în cabinetul lui să-și ia pistoalele; în timpul acesta îndrăgostiții fugiră, închiseră pe dinafară ușile apartamentului cu cheia, de mai multe ori, luară cheile cu

ei și se grăbiră spre satul vecin, unde don Garcia își lăsase valetul și doi cai de soi. Acolo își lepădă îmbrăcămintea femeiască, o luă pe Aurora în șa și o duse la o mănăstire, unde-l rugase ea s-o ducă, stareța fiindu-i mătușă; după care, el se întoarse la Madrid, așteptând urmarea acestei întâmplări. În vremea aceasta, Zanubio, văzându-se închis, începu să răcnească, să cheme lumea în ajutor; un valet alergă la strigătele lui, dar, găsind ușile închise, nu le putu deschide. Căpitanul încercă să le spargă, dar, nereușind atât de iute pe cât dorea, cedă nerăbdării și se azvârli dintr-o dată pe fereastră, cu pistoalele în mână; dar căzu rău, se răni la cap și rămase întins pe jos fără cunoștință. Sosiră servitorii care-l duseră într-o sală pe un pat; îl stropiră pe față cu apă; în sfârșit, după ce-l chinuiră o bucată de vreme, îl treziră din leșin; dar o dată cu simțirea îi reveni și furia; întrebă unde-i nevasta lui; i se răspunse că a fost văzută plecând cu doamna cea străină printr-o portiță a grădinii. Porunci imediat i se dea pistoalele; fură nevoiți să-l asculte; zise să-i pună șaua pe un cal și plecă fără să-i pese că-i rănit, apucând alt drum decât acela al îndrăgostiților. Își trecu toată ziua alergând zadarnic; numai în timpul nopții se opri la un han într-un sat pentru a se odihni; oboseala și rana de la cap îi pricinuiră o febră și niște aiureli care erau cât pe ce să-l dea gata. Pe scurt, zăcu cincisprezece zile în acel sat; apoi se întoarse la moșia lui, unde, fiind neîncetat preocupat de nenorocirea lui, își pierdu puțin câte puțin judecata. Îndată ce aflară de acest lucru, rudele Aurorei îl și duseră la Madrid și-l închiseră printre nebuni. Nevasta lui e și acum la mănăstire, unde fu hotărât s-o lase mai mulți ani, drept pedeapsă pentru indiscreția ei, sau, mai bine zis, pentru greșeala de care ei singuri s-au făcut vinovați… Îndată după Zanubio, urmă diavolul, se află seniorul don Blaz Desdichado, cavaler plin de merit: moartea soției sale este pricina pentru care îl vedem într-o atât de jalnică stare.

— Mă mir, zise don Cléophas. Un bărbat care să înnebunească din cauza morții soției sale! Nu credeam să meargă atât de departe dragostea conjugală.

— Stai puțintel, întrerupse Asmodée; don Blaz n-a înnebunit din pricina durerii de a-și fi pierdut nevasta; i s-a tulburat mintea din cauză că, neavând copii, a fost nevoit să restituie rudelor defunctei cei cincizeci de mii de ducați pe care-i primise ca dotă la căsătorie.

— A! Atunci e altceva! răspunse Léandro; nu mă mai mir de accidentul lui. Dar ia spune-mi, te rog, cine-i tânărul acela care sare ca un ied prin încăperea următoare și care se oprește din când în când, ca să hohotească de râs, ținându-se de coaste? Iată un nebun vesel!

— Tocmai, zise șchiopul, nebunia îi vine dintr-un exces de bucurie. Era portarul unei persoane cu vază și, aflând într-o zi că i-a murit o rudă, un contador bogat, al cărui unic moștenitor era, nu putu să reziste unei vești atât de îmbucurătoare: și înnebuni. Iată-ne ajunși la acel tânăr voinic care cântă acompaniindu-se la ghitară: e un nebun melancolic, un îndrăgostit, adus la disperare de cruzimea unei doamne, așa încât a trebuit să fie închis.

— Ah, ce milă mi-e de bietul băiat! strigă studentul: dă-mi voie să-i căinez nenorocirea; așa ceva se poate întâmpla oricui; dacă aș fi îndrăgostit de o fată frumoasă dar nemiloasă, nu știu, zău, dacă n-aș avea și eu aceeași soartă.

— După aceste cuvinte te recunosc drept un adevărat castilian, zise demonul; trebuie să fii născut în sânul Castiliei pentru a te simți în stare să iubești până la nebunie, de mâhnire că nu poți plăcea. Francezii nu sunt atât de sensibili; pentru a cunoaște diferența dintre un francez și un spaniol în acest domeniu n-am decât să-ți fac cunoscut cântecul acestui nebun, pe care l-a compus mai adineaori:

CÂNTEC SPANIOL

Ardo y lloro sin sosiego:
Llorando y ardiendo tanto,
Que ni el llanto apaga el fuego,
Ni el fuego consume el llanto.[18]

Așa glăsuiește cavalerul spaniol când e respins de cea pe care o iubește; dar iată cum se tânguia zilele trecute un francez în aceeași situație:

L'objet qui règne dans mon cœur,
Est toujours insensible à mon amour fidèle:
Mes soins, mes soupirs, ma langueur,
Ne sauraient attendrir cette beauté cruelle.
O ciel! est-il un sort plus affreux que le mien?
Ah! puisque je ne puis lui plaire,
Je renonce au jour qui m'éclaire;
Venez, mes chers amis, m'enterrer chez Payen.[19]

— Payen acesta trebuie să fie vreun birtaș? zise don Cléophas.

— Întocmai, răspunse diavolul. Dar să ne continuăm cercetarea celorlalți nebuni.

— Hai să trecem la femei, zise Léandro, sunt nerăbdător să le văd.

— Îți voi satisface nerăbdarea pe dată, spuse duhul; dar mai întâi aș avea o mare plăcere să-ți arăt încă doi-trei

[18] *Ard și plâng fără încetare; dar nici lacrimile nu-mi pot stinge văpaia, nici văpaia nu-mi poate stinge lacrimile.*

[19] *Aceea care-mi stăpânește inima rămâne veșnic nepăsătoare la credincioasa mea dragoste; atențiile, suspinele și suferința-mi nu pot înduioșa această crudă frumusețe. Doamne! E cineva mai nenorocit ca mine? Vai! deoarece nu pot să-i plac, renunț la lumina zilei; haideți, dragi prieteni, de mă îngropați la Payen.*

nenorociți, din a căror nenorocire ai putea să tragi vreo învățătură. Uită-te în încăperea următoare odăii în care se află cântărețul cu ghitara; privește fața cea palidă și descărnată, care scrâșnește din dinți, părând că vrea să roadă gratiile de fier de la fereastră: e un om cinstit născut într-o zodie atât de nenorocoasă, încât, cu toate calitățile pe care le avea, cu toate sforțările sale timp de douăzeci de ani, n-a putut să-și asigure existența. A înnebunit văzând cum într-o singură zi o neînsemnată persoană din cunoștințele sale a ajuns, prin aritmetică, pe cea mai înaltă treaptă a norocului. Vecinul acestui nebun e un bătrân secretar, a cărui minte a luat-o razna fiindcă n-a putut suporta nerecunoștința unui om de la Curte, pe care l-a servit timp de șaizeci de ani. Nu sunt cuvinte cu care să poți lăuda zelul, credința acestui servitor, care nu cerea niciodată nimic; se mulțumea să lase ca serviciile și sârguința sa să vorbească; clar stăpânul său, departe de a semăna cu Archalaus, regele Macedoniei, care refuza când i se cerea și dădea când nu i se cerea, a murit fără să-l răsplătească; nu i-a lăsat decât atât cât trebuia ca să-și poată petrece restul zilelor în mizerie și printre nebuni. Nu-ți voi mai arăta decât unul: pe cel care, sprijinit cu coatele pe fereastră, pare cufundat într-o adâncă visare. E un senior hidalgo din Tafalla, orășel din Navarra; venise să se stabilească la Madrid, unde s-a pus pe cheltuială. Avea mania să-i cunoască și să-i cinstească pe toți oamenii de talent; la dânsul banchetele se țineau lanț; și cu toate că artiștii, tagmă nerecunoscătoare și nepoliticoasă, își băteau ioc de dânsul, despuindu-l, nu s-a lăsat până nu și-a tocat cu ei toată averea.

— Fără îndoială, zise Zambullo, că a înnebunit de ciudă că s-a lăsat ruinat atât de prostește.

— Dimpotrivă, spuse Asmodée, fiindcă s-a văzut în neputință de a-și continua viața în același fel. Dar acum să cercetăm femeile, adăugă el.

— Cum se poate? strigă studentul, dar nu văd decât vreo șapte-opt nebune. Sunt mai puține decât îmi închipuiam.

— Nu-s toate nebunele aici, zise demonul zâmbind. Dacă vrei, te pot duce îndată în alt cartier al orașului, unde se află o casă mare plină cu nebune.

— Nu-i nevoie, răspunse don Cléophas, mă mulțumesc și cu astea.

— Ai dreptate, spuse șchiopul; acestea sunt aproape toate femei de condiție bună; îți poți da seama singur, după curățenia lenjeriei lor, că nu sunt ființe vulgare. Îți voi face cunoscută cauza nebuniei lor. În prima încăpere se află nevasta unui *corregidor*[20], care a înnebunit de furie când o doamnă de la Curte a numit-o „burgheză”; în cea de-a doua stă soția unui vistiernic general al Consiliului Indiilor; a înnebunit de ciudă când s-a văzut nevoită să-și dea la o parte caleașca, pe o stradelă îngustă, pentru a face loc caleștii ducesei de Medina-Coeli. În cea de a treia locuiește o tânără văduvă dintr-o familie de negustori, căreia i s-a tulburat mintea de supărare că a ratat căsătoria cu un mare senior; iar cea de-a patra e ocupată de o fată de familie bună, numită dona Beatrix, a cărei nenorocire trebuie să ți-o istorisesc. Această doamnă avea o prietenă pe nume dona Mencia; amândouă se vedeau zilnic. Dar făcură cunoștință cu un cavaler al Ordinului Sfântul Iacob, băiat chipeș și galant, care le făcu în scurt timp rivale; ele își disputară strașnic inima lui, care înclină de partea donei Mencia; astfel încât aceasta deveni soția cavalerului. Dona Beatrix, foarte încrezătoare în farmecele sale, simți o ciudă grozavă că nu fusese cea preferată; în străfundul sufletului ei, ca o adevărată spaniolă, nutrea o violentă dorință de răzbunare, când primi o scrisoare din partea lui don Jacinte de Romarate, un alt iubit al donei Mencia; acest cavaler o înștiință că, fiind tot atât de jignit ca și dânsa de căsătoria celei pe care o iubea, luase hotărârea să se bată în duel cu cavalerul care i-o răpise.

[20] Funcționar regal spaniol reprezentând puterea regală în mici orașe.

Scrisoarea făcu mare plăcere Beatricei, care, nevoind decât moartea păcătosului, dorea doar ca don Jacinte să-și ucidă rivalul. În vreme ce aștepta cu nerăbdare o atât de creștinească satisfacție, se întâmplă ca fratele ei, având din întâmplare o ceartă cu același don Jacinte, să se ia la bătaie cu dânsul și să fie străpuns de două lovituri de sabie, în urma cărora muri. Era de datoria donei Beatrix să-l dea în judecată pe ucigașul fratelui său; totuși ea întârzie cu urmărirea, pentru a da timp lui don Jacinte să-l atace pe cavalerul Ordinului Sfântului Iacob; dovadă evidentă că femeile nu prețuiesc nimic mai presus decât frumusețea lor. Tot astfel a procedat și Pallas când Ajax a violat-o pe Casandra; zeița nu l-a pedepsit imediat pe grecul care îi profanase templul; ea voi ca mai întâi el s-o răzbune de judecata lui Paris. Dar, vai! Dona Beatrix, mai puțin norocoasă ca Minerva, n-a gustat plăcerea răzbunării. Romarate a pierit în lupta cu acel cavaler, iar amărăciunea de-a vedea nepedepsită insulta ce-i fusese adusă i-a tulburat mintea. Următoarele două nebune sunt străbuna unui avocat și o marchiză bătrână; cea dintâi îl supăra pe nepotul său cu firea ei cârcotașe, de aceea el a adus-o frumușel în acest loc, ca să scape de dânsa: cealaltă a fost o femeie divinizată toată viața pentru marea ei frumusețe; în loc să îmbătrânească în liniște, se tânguia fără încetare, văzându-și farmecele veștejindu-se; în sfârșit, tot contemplându-se într-o prea fidelă oglindă, își pierdu mințile.

— Cu atât mai bine pentru biata marchiză, zise Léandro; în tulburarea minții ei poate că n-are să mai bage de seamă schimbarea pe care i-o aduce timpul.

— Desigur că nu, răspunse diavolul; în loc să-și vadă fața îmbătrânită, i se pare că pielița obrazului ei este asemenea crinilor și trandafirilor, vede împrejurul ei Grațiile și Amorul; într-un cuvânt, se crede zeița Venus.

— Ei, atunci, răspunse studentul, nu-i mai fericită să fie nebună decât să se vadă așa cum este?

— Fără îndoială, răspunse Asmodée. Așa! Și-acum nu ne mai rămâne să privim decât o singură femeie: cea care locuiește în ultima încăpere și pe care a doborât-o somnul, după trei zile și trei nopți de zbucium; e dona Emerenciana; uită-te bine la ea, cum ți se pare?

— O găsesc foarte frumoasă, răspunse Zambullo. Ce păcat că o fată atât de frumoasă e nebună! Prin ce împrejurare a ajuns în starea asta?

— Ascultă-mă cu luare-aminte, începu șchiopul, și vei afla povestea nenorocirii sale. Dona Emerenciana, unica fată a lui don Guiliern Stephani, trăia fără grijă la Siguença în casa tatălui său, când don Chimen de Lizane îi tulbură liniștea prin tot felul de atenții pe care le întrebuința spre a se face iubit. Ea nu numai că fu mișcată de atențiile acestui cavaler, dar avu chiar slăbiciunea să consimtă la vicleniile pe care acesta le folosi ca să-și poată vorbi și astfel, în curând, ajunseră să-și schimbe jurăminte de dragoste. Cei doi îndrăgostiți erau egali prin naștere; dar pe când doamna putea trece drept una dintre cele mai bune partide din Spania, don Chimen nu era decât un simplu cadet. Dar mai exista o piedică la unirea lor: don Guillem ura familia Lizanilor, lucru pe care nu se sfia să-l spună ori de câte ori venea vorba; se părea chiar că are mai multă aversiune pentru don Chimen decât pentru toți ceilalți din neamul lui. Emerenciana, deosebit de mâhnită de a vedea pe tatăl ei în asemenea stare de spirit, avea presimțiri funeste privitoare la dragostea ei. Totuși, nu se dădu bătută cu una cu două; ci se lăsă în voia pornirii inimii sale și se vedea în taină cu Lizana, care se furișa din când în când noaptea în camera ei, prin mijlocirea unei subrete. Într-una din aceste nopți, se întâmplă ca don Guillem să fie treaz când îndrăgostitul intră în casă și să audă oarecare zgomot în apartamentul fiicei sale, nu prea departe de al său. Nu i-a trebuit mai mult unui tată atât de bănuitor ca dânsul; cu toate acestea, oricât de neîncrezător ar fi fost, dona Emerenciana se purtase cu

atâta îndemânare, încât el nu bănuise înțelegerea dintre ea și don Chimen; dar, nefiind omul care să împingă încrederea prea departe, se sculă încetișor din pat, se duse să deschidă o fereastră care dădea înspre stradă și avu răbdarea să stea acolo până ce-l văzu pe Lizana, pe care-l recunoscu la lumina lunii, coborând din balcon pe o scară de mătase. Ce spectacol pentru Stephani, pentru cel mai răzbunător și mai crud muritor pe care l-a produs vreodată Sicilia, locul lui de naștere! El nu cedă dintr-o dată mâniei sale și se păzi să facă scandal, ca să nu-i scape principala victimă pe care o cerea ura lui: se stăpâni, așteptă ca fiică-sa să se scoale, apoi se duse în apartamentul ei; acolo, văzându-se singur cu ea și privind-o cu ochi scânteietori de furie, îi zise: „Nenorocită făptură, care, în ciuda nobleței sângelui tău, ai nerușinarea să comiți fapte necinstite, pregătește-te să înduri o pedeapsă dreaptă. Acest oțel, adăugă el scoțând de la piept un pumnal, acest oțel îți va lua viața, dacă nu vei mărturisi adevărul: spune cine e îndrăznețul care a venit în noaptea asta să-mi necinstească casa.” Emerenciana rămase încremenită și atât de tare o tulbură amenințarea aceasta că nu putu să mai rostească o vorbă. „Mizerabilo, urmă tatăl, tăcerea și tulburarea ta nu fac decât să te dea de gol. Cum ți-ai închipuit, fată nedemnă de numele ce-l porți, că nu voi afla nimic din cele ce se petrec aici? L-am văzut în noaptea asta pe îndrăzneț; l-am recunoscut pe don Chimen: nu era destul că primești la tine noaptea un cavaler, a trebuit ca acest cavaler să fie și cel mai mare dușman al meu; dar trebuie să aflu cât de departe ai mers: vorbește-mi fără înconjur; numai prin sinceritate poți scăpa de moarte.” La ultimele lui cuvinte, fata, în nădejdea că ar putea oarecum scăpa de primejdia care o amenința, prinse puțin curaj și-i răspunse lui don Guillem: „Seniore, n-am avut puterea să nu ascult vorbele lui Lizana; dar pot să jur pe tot ce-i mai scump că sentimentele lui sunt curate. Deoarece știe că-i urăști familia, încă n-a îndrăznit să-ți ceară consimțământul; nu i-

am îngăduit să vină uneori la mine decât ca să putem vorbi împreună de mijlocul cum l-am putea obține." „Și la ajutorul cui ați recurs ca să vă puteți scrie?" întrebă Stephani. „Unul dintre pajii dumitale ne face acest serviciu", îi răspunse fiica lui. „Asta-i tot ce voiam să știu, urmă tatăl; acum nu mai rămâne decât să pun în aplicare ceea ce-am hotărât." După aceea, cu pumnalul mai departe în mână, îi dete hârtie și cerneală și o obligă să scrie iubitului ei următoarea scrisoare, pe care i-o dictă chiar el:

> *Dragul meu soț, singura bucurie a vieții mele, te înștiințez că tata a plecat adineaori la moșia lui, de unde nu se va întoarce decât mâine; profită de ocazie; îmi închipui că aștepți noaptea cu aceeași nerăbdare ca și mine*.

După ce Emerenciana scrise și pecetlui această scrisoare perfidă, don Guillem îi zise: „Cheamă pajul care-ți îndeplinește atât de bine serviciul ce-i încredințezi și poruncește să ducă scrisoarea aceasta lui don Chimen; dar să nu-ți închipui că mă poți înșela; voi sta ascuns într-un colț al camerei tale, de unde să te pot observa când îi vei da însărcinarea; și dacă-i spui vreun cuvânt sau îi faci vreun semn care să mi se pară suspect, îți înfig pe loc pumnalul în inimă." Emerenciana își cunoștea prea bine părintele pentru a cuteza să nu-l asculte: îi înmână biletul pajului ca de obicei. Stephani vârî pumnalul în teacă; dar n-o părăsi nici o clipă în ziua aceea pe fiică-sa și n-o lăsă să vorbească cu nimeni; o păzi atât de bine încât Lizana nu putu fi înștiințat de cursa care-i fusese întinsă. Tânărul nu lipsi așadar de la întâlnire. Dar n-apucă să intre bine în casa iubitei sale, că deodată se simți apucat de trei oameni vânjoși, care-l dezarmară, fără să se poată apăra, îi puseră un căluș în gură, ca să nu poată răcni, îl legară la ochi și îi prinseră mâinile la spate; așa cum era, îl băgară într-o trăsură dinainte pregătită, în care se urcară toți trei, ca să-

l poată păzi mai bine, și-l duseră la moșia lui Stephani, în satul Miedes, la patru leghe de Siguença. La câteva clipe după dânșii plecă și don Guillem, în altă trăsură, împreună cu fiica lui, două fete în casă și o bătrână respingătoare, pe care o chemase în acea după-amiază la dânsul pentru a o angaja în serviciul lui. Mai luă cu dânsul pe toți oamenii lui, în afară de un bătrân servitor, care n-avea nici o cunoștință despre răpirea lui Lizana. Sosiră la Miedes în zori. Prima grijă a seniorului Stephani fu să-l închidă pe don Chimen într-o pivniță boltită, care își primea lumina printr-o ferestruică atât de îngustă că nu se putea strecura prin ea nici un om; porunci apoi lui Julio, omul său de încredere, să-i dea prizonierului numai pâine și apă drept hrană, o mână de paie drept pat și să-i repete cri de câte ori îi va aduce hrana: „Ține, - ademenitor infam, iată cum pedepsește don Guillem pe toți cei care îndrăznesc să-l insulte”. Nemilosul sicilian nu se purtă mai bine nici cu fata lui; o închise într-o cameră dosnică, fără geamuri, îi luă cameristele și-i dădu drept temnicer pe bătrâna pe care o alesese, babă meșteră ca nimeni alta în arta de-a chinui fetele care-i erau încredințate. Astfel orândui viața celor doi îndrăgostiți; dar scopul lui nu era să se oprească la cele de până acum: hotărî să-l suprime pe don Chimen; voia însă să comită crima nestingherit, fapt care i se părea destul de greu. Deoarece fusese ajutat de servitori ca să-l răpească pe cavaler, nu putea să aibă naivitatea de a-și închipui că o faptă cunoscută de atâția oameni putea să rămână secretă. Ce să facă așadar pentru a nu avea de loc a face cu justiția? Luă hotărârea unui adevărat criminal: își adună toți complicii într-o clădire situată departe de castel; le declară că e cât se poate de mulțumit de sârguința lor și că are de gând să le dea la toți o sumedenie de bani, după ce-i va ospăta cum se cuvine; îi așează pe toți la o masă, iar, pe la mijlocul banchetului, Julio îi otrăvi din ordinul său; după care, stăpânul și credinciosul servitor dădură foc clădirii; și, mai înainte ca flăcările să-i atragă pe locuitorii

satului, le omorâră pe cele două cameriste ale Emerencianei și pe micul paj despre care am pomenit; apoi aruncară cadavrele printre celelalte; în scurt timp, toată clădirea era în flăcări și prefăcută în scrum, cu toate sforțările pe care le făcură țăranii din împrejurimi de-a stinge pojarul. Trebuia să fi văzut în vremea aceasta de câtă durere se arăta cuprins sicilianul! Părea nemângâiat de pierderea servitorilor săi. Asigurându-și în acest fel discreția oamenilor care ar fi putut să-l trădeze, îi spuse confidentului său: „Dragă Julio, acum sunt liniștit și voi putea să-i iau viața lui don Chimen când îmi va plăcea; dar înainte de a-l jertfi pe altarul onoarei mele, vreau să am dulcea satisfacție de a-l vedea suferind: mizeria și groaza unei lungi captivități vor fi mai crude pentru dânsul decât însăși moartea”. Într-adevăr, Lizana își deplângea fără încetare nenorocirea; și, închipuindu-și că nu va mai ieși niciodată din pivniță, ajunsese să-și dorească o moarte grabnică, care să-l scape de chinuri. Dar în zadar nădăjduise Stephani că-și va recăpăta liniștea după isprava ce-o făcuse. După vreo trei zile, o nouă neliniște începu să-l chinuiască; se temea ca Julio, tot ducându-i de mâncare prizonierului, să nu se lase ademenit de făgăduințele acestuia; și această teamă îl făcu să ia hotărârea de-a grăbi lichidarea unuia, zburându-i celuilalt creierii cu un foc de pistol. Julio, la rândul său, avea și el unele bănuieli; și socotind că stăpânul său, după ce va scăpa de don Chimen, s-ar putea prea bine să-l sacrifice și pe dânsul, pentru a fi în siguranță, își făcu planul să fugă într-o noapte, luând cu dânsul tot ce se afla în casă mai ușor de dus. Iată ce meditau în sinea lor acești doi oameni de treabă, când, într-o bună zi, fură surprinși și unul și celălalt, la o sută de pași de castel, de către cincisprezece sau douăzeci de arcași ai Sfintei Hermandad, care-i înconjurară pe negândite strigând: *În numele regelui și al justiției.* La vederea lor, don Guillem se îngălbeni și se tulbură; totuși, stăpânindu-se, îl întrebă pe comandant pe cine caută.

„Chiar pe dumneata, îi răspunse ofițerul; ești acuzat de răpirea lui don Chimen de Lizana; sunt însărcinat să cercetez cu amănunțime castelul pentru a-l găsi pe cavaler și chiar de-a te aresta pe dumneata.” La acest răspuns, Stephani, văzându-se pierdut, se înfurie; scoase din buzunar două pistoale, zicând că nu va permite să i se cerceteze casa și că-i va zdrobi capul comandantului, dacă n-are de gând să se retragă mai repede cu trupa lui. Căpetenia sfintei asociații, neluându-i în seamă amenințarea, păși spre sicilian, care descărcă un foc de revolver, rănindu-l la față; dar această rană costă în curând viața îndrăznețului care o înfăptuise; căci, la moment, doi-trei arcași își descărcară pistoalele asupra lui, ca să-și răzbune ofițerul, și-l prăvăliră mort la pământ. Cât privește pe Julio, se lăsă prins fără nici o împotrivire și nici nu fu nevoie de interogatoriu ca să afle de la el dacă don Chimen se afla în castel, căci mărturisi singur totul; dar văzându-și stăpânul mort, aruncă întreaga vină asupra lui. În sfârșit, îi duse pe comandant și pe arcașii săi în pivniță, unde îl găsiră pe clon Chimen culcat pe paie, legat zdravăn și ferecat. Nefericitul cavaler, care trăia într-o necontenită așteptare a morții, nu se îndoi că i se apropie moartea când văzu intrând în închisoarea lui atâția oameni înarmați și mare-i fu bucuria când află că cei pe care-i lua drept călăi erau salvatorii săi. După ce-l dezlegară și-l scoaseră din pivniță, le mulțumi pentru ajutorul dat și îi întrebă cum de-au aflat că este prizonier în castelul acesta. „Îți voi povesti în câteva cuvinte cum am aflat, răspunse comandantul. În noaptea răpirii dumitale, unul dintre oamenii însărcinați cu treaba aceasta și care avea o prietenă la doi pași de don Guillem, ducându-se să-și ia rămas-bun de la ea înainte de-a pleca la țară, avu indiscreția să-i dezvăluie planul lui Stephani. Femeia păstră secretul timp de trei-patru zile; dar cum vestea incendiului de la Mies se răspândi în orașul Siguença și deoarece la toți li se păru ciudată moartea tuturor

servitorilor sicilianului în această nenorocire, ea întrezări că focul trebuie să fie opera lui don Guillem. Astfel, ca să-și răzbune amantul, se duse la don Félix, tatăl dumitale, și-i spuse tot ce știa. Don Félix, îngrozit de-a te ști la cheremul unui om în stare de orice, duse femeia la judecător, care, după ce-o ascultă, nu se mai îndoi că Stephani era în stare să te facă să suferi cele mai mari și mai crude torturi și că el e autorul incendiului; și care lucruri voind să le cerceteze amănunțit, judecătorul mi-a trimis azi-dimineață ordinul, la Retortillo, unde se află locuința mea, să încalec și să viu cu brigada la acest castel, pentru a te căuta pe dumneata și a-l prinde pe don Guillem viu sau mort. M-am achitat bine de însărcinarea primită în ce te privește pe dumneata; dar îmi pare rău că nu l-am putut aduce pe vinovat viu la Siguença. Am fost siliți să-l omorâm din pricină că s-a împotrivit.” După acestea, ofițerul îi mai spuse lui don Chimen: „Și acum, seniore cavaler, voi face un proces-verbal de tot ce s-a petrecut aici, după care vom pleca, pentru a pune capăt nerăbdării de a-ți scăpa familia de neliniștea în care se află.” „O clipă, domnule comandant, strigă atunci Julio; voi mai spune un lucru care are darul să îngroașe procesul-verbal: mai aveți de pus în libertate încă o persoană captivă. Dona Emerenciana stă închisă într-o cameră fără de lumină, în vreme ce o babă nemiloasă îi spune într-una cuvinte jignitoare, nelăsându-i nici o clipă de odihnă.” „Dumnezeule, strigă atunci Lizana, așadar neomenosul Stephani nu s-a mulțumit să-și exercite tirania numai asupra mea. Hai repede s-o scăpăm pe nenorocita copilă de tirania guvernantei sale.” Cu acestea, Julio îi conduse pe comandant și pe don Chimen, urmați de cinci-șase arcași, în camera care servea drept închisoare fetei lui don Guillem; bătură la ușă și bătrâna veni să le deschidă. Vă închipuiți cu câtă bucurie aștepta Lizana să-și revadă iubita, după ce pierduse orice speranță că va mai fi vreodată a lui. Își recăpătă încrederea, sau, mai bine zis, nu-i venea să creadă în atâta fericire, deoarece singura

ființă care era în drept să se împotrivească nu mai era în viață. Cum dădu cu ochii de Emerenciana, alergă să se arunce la picioarele ei; dar cine-și poate închipui durerea de care fu cuprins când, în loc să găsească o iubită gata să răspundă pasiunii sale, nu văzu decât o femeie ieșită din minți? Într-adevăr, fata fusese atât de chinuită de guvernanta sa încât înnebunise. O văzură rămânând o bucată de vreme gânditoare; închipuindu-și apoi că e frumoasa Angelica, asaltată de tătari în fortăreața Albraca, se uită la toți oamenii din jurul ei ca la niște viteji cavaleri veniți în ajutorul ei. Luă pe căpetenia asociației sfinte drept Roland, pe Lizana drept Brandimart, pe Julio drept Hubert din Lion, iar pe arcași drept Antifort, Adrion și cei doi fii ai marchizului Olivier. Îi primi cu multă politețe și le zise: „Bravi cavaleri, de-acum înainte nu mă mai tem nici de împăratul Agrican, nici de regina Marfiza; vitejia voastră mă poate apăra împotriva tuturor războinicilor din lume”. La aceste cuvinte extravagante, ofițerii și arcașii nu se putură stăpâni să nu râdă. Ceea ce nu se întâmplă și cu don Chimen: grozav de mâhnit că-și vede iubita în asemenea tristă stare, din dragoste pentru el, fu, la rându-i, cât pe ce să-și piardă mințile; mai păstră totuși oarecare speranță că fata își va reveni cândva în fire și-i zise cu duioșie: „Draga mea Emerenciana, recunoaște-l pe Lizana: cheamă-ți spiritul cel rătăcit; află că nenorocirile noastre au luat sfârșit: cerul n-a putut lăsa despărțite două inimi pe care le-a unit, iar părintele neomenos, care s-a purtat atât de rău cu noi, nu poate să ne mai stea împotrivă”. Răspunsul pe care-l adresă la aceste vorbe fata regelui Galafron fu din nou un discurs adresat vitejilor apărători ai Albracului, cărora de data aceasta nu le mai veni a râde. Însuși comandantul, deși foarte puțin simțitor din fire, încercă oarecare milă pentru dânsa și, văzându-l pe don Chimen atât de copleșit de durere, îi zise: „Seniore cavaler, nu pierde nădejdea în vindecarea doamnei dumitale; sunt doctori în medicină, la Siguença care vor

putea s-o vindece cu leacurile lor; dar să plecăm de aici. Dumneata, seniore Hubert din Lion, adăugă el, adresându-se lui Julio, dumneata care știi unde sunt grajdurile acestui, castel, ia-l cu dumneata pe Antifort și pe cei doi fii ai marchizului Olivier; alege cei mai buni cai și înhamă-i la carul prințesei; în timpul acesta eu îmi voi face procesul-verbal.” Zicând acestea, scoase din buzunar o călimară și hârtie; și, după ce scrise tot ce avea de scris, îi oferi mâna Angelicăi, ca s-o ajute să coboare în curte, unde, datorită bravilor cavaleri, îi aștepta, gata de plecare o trăsură la care erau înhămați patru catâri: se urcă în ea împreună cu doamna și cu don Chimen; o mai sui și pe guvernantă, gândindu-se că judecătorul va avea nevoie și de mărturia ei. Dar nu numai atât: din ordinul șefului de brigadă, Julio fu pus în lanțuri, și așezat în altă trăsură, împreună cu corpul lui don Guillem. Apoi, arcașii se suiră pe caii lor, după care porniră cu toții spre Siguença. Pe drum, fiica lui Stephani spuse o mulțime de năzdrăvănii, care străpungeau ca niște pumnale inima iubitului ei. Nu putea să privească fața guvernantei fără mânie. „Din cauza dumitale, babă nemiloasă, numai din cauza persecuțiilor dumitale și-a pierdut mintea Emerenciana”, zicea el. Guvernanta se dezvinovățea cu un aer prefăcut, aruncând toată vina pe răposat: „Ba numai don Guillem, răspundea ea, el e cauza acestei nenorociri; acest părinte din cale-afară de aspru venea în fiecare zi și-și îngrozea fata prin tot felul de amenințări, care până la urmă au scos-o din minți”. Ajungând la Siguença, comandantul se duse să raporteze judecătorului, care pe loc îi interogă pe Julio și pe guvernantă, și-i trimise în închisorile acelui oraș, unde se află și acum. Judecătorul mai primi și declarația lui Lizana care își luă apoi rămas-bun de la dânsul ducându-se acasă, unde aduse bucurie și liniște în locul tristeții și neliniștii. În ce privește pe dona Emerenciana, judecătorul avu grijă s-o ducă la Madrid, la un unchi al ei după mamă. Această prea de treabă rudă, care nici nu dorea altceva

decât să administreze averea nepoatei sale, fu numit tutorele ei. Deoarece nu putea să nu se arate interesat de însănătoșirea ei, ceru ajutorul celor mai vestiți medici; dar n-avu motiv să-i pară rău, căci după ce se străduiră câtva timp, medicii declarară că răul e de nelecuit. După acest verdict, tutorele se și grăbi să-și închidă nepoata, care, după toate aparențele, își va petrece aici tot restul zilelor.

— Tristă soartă! strigă don Cléophas, mă simt cu adevărat mișcat; dona Emerenciana merita să fie mai fericită. Dar cu don Chimen ce s-a întâmplat? adăugă el. Sunt curios să aflu ce hotărâre a luat.

— Una foarte înțeleaptă, continuă Asmodée; când a văzut că răul e fără leac, s-a dus în Noua-Spanie; nădăjduiește că, tot călătorind, încetul cu încetul, să nu-și mai amintească de această doamnă, pe care judecata și liniștea lui cer s-o uite... Dar, urmă diavolul, după ce ți i-am arătat pe nebunii închiși, acum îți voi arăta și câțiva dintre cei care ar merita să fie închiși.

CAPITOLUL X

A cărui materie e neistovită.

— Să ne uităm înspre oraș și, pe măsură ce voi descoperi ființe demne de-a fi puse în rândul celor de-aici, îți voi face cunoscute și caracterele lor. Chiar și zăresc unul, pe care ar fi păcat să-l trec cu vederea: e un tânăr proaspăt căsătorit. Acum opt zile, aflând de cochetăriile unei aventuriere pe care o iubea, s-a dus la dânsa plin de mânie, i-a distrus o parte din mobilier, a aruncat cealaltă parte pe fereastră, iar a doua zi a luat-o de nevastă.

— Un asemenea om, zise Zambullo, merită într-adevăr primul loc vacant la casa de nebuni.

— Are și un vecin, urmă șchiopul, pe care nu-l socot mai breaz decât el: e un burlac de patruzeci și cinci de ani, care are cu ce trăi și vrea totuși să intre în serviciul unuia sus pus. Zăresc și pe văduva unui jurisconsult; preacinstita doamnă are șaizeci de ani împliniți; bărbatul ei a răposat; vrea să se retragă într-o mănăstire pentru ca, zice ea, reputația să-i fie pusă la adăpost de orice clevetire. Mai descopăr două fetișcane, sau, mai bine zis, două fete de câte cincizeci de ani fiecare; se roagă veșnic lui Dumnezeu să se îndure să-l cheme la dânsul pe tatăl lor, care le ține închise ca pe niște minore; nădăjduiesc ca după moartea lui să găsească bărbați chipeși care să le ia din dragoste.

— Și de ce nu? zise studentul; sunt oameni care au gusturi atât de ciudate!

— Sunt de aceeași părere, răspunse Asmodée; s-ar putea să-și găsească bărbați, dar nu trebuie să-și facă nici o iluzie; într-aceasta constă nebunia lor. În nici o țară din lume nu există femeie care să-și recunoască vârsta. Acum o lună, la Paris, o fată care număra patruzeci și opt de ani și o femeie de șaizeci și nouă fură chemate să depună mărturie pentru o văduvă, prietenă de-a lor, a cărei cinste fusese ponegrită. Comisarul o chestionă mai întâi pe nevastă, și o întrebă ce vârstă are; cu toate că actul de naștere îi stătea scris pe frunte, nu se dădu bătută și declară cu îndrăzneală că n-are decât patruzeci de ani. După ce isprăvi cu dânsa comisarul se adresă fetei: „Dar dumneata, domnișoară, îi zise el, ce vârstă ai?” „Să trecem la celelalte chestiuni, domnule comisar, îi răspunse ea; pe femei nu trebuie niciodată să le întrebi de vârstă.” „Nu se poate, urmă el, dumneata nu știi că în justiție…” „Lasă la o parte justiția, îl întrerupse cu bruschețe fata, ce-i pasă justiției de vârsta pe care o am eu? Nu-i treaba ei.” „Dar nu pot să primesc mărturia, zise el, dacă nu-ți știu vârsta. Așa cere legea.” „Dacă e de absolută trebuință, răspunse

ea, uită-te bine, la mine și spune dumneata singur câți ani crezi că am.” Comisarul o privi și din politețe nu-i dădu decât douăzeci și opt de ani. O întrebă apoi dacă o cunoaște de multă vreme pe văduvă. „Dinainte de măritiș”, răspunse ea. „Așadar, m-am înșelat asupra vârstei pe care ți-am dat-o, spuse el, căci nu ți-am dat decât douăzeci și opt și de când s-a măritat văduva sunt douăzeci și nouă.” „Atunci scrie acolo că am treizeci: puteam s-o cunosc pe văduvă de când eram de un an.” „Dar nu-i normal, obiectă el, ar trebui să mai adăugăm vreo doisprezece.” „Nici nu mă gândesc, zise ea; tot ce pot să fac pentru a mulțumi justiția e să mai adaug un an; dar nici o lună mai mult, ferit-a sfântul!” După ce martorele ieșiră de la comisar, femeia se adresă fetei: „E de admirat, zău, nerodul acela, care-și închipuie că suntem așa de proaste să-i spunem exact ce vârstă avem; de-ajuns că sunt scrise în condicile parohiilor, ce să le mai scriem pe hârtie ca să le știe toată lumea! Plăcut ar mai fi pentru noi să auzim citindu-se în plenul avocaților: «*Doamna Richard, în vârstă de șaizeci și atâția de ani și domnișoara Perinelli în vârstă de patruzeci și cinci de ani, mărturisesc următoarele».* În ce mă privește, fac ce-mi place; am suprimat vreo douăzeci de ani; bine-ai făcut că ai procedat la fel.” „Cum la fel? răspunse fata înțepat; ia mă rog! eu am cel mult treizeci și cinci de ani.” „Ehei! drăguță, cui i-o spui? o întrerupse cealaltă cu un aer răutăcios. Te știu din fașă; îmi cunosc eu vremea; mi-aduc aminte și de tatăl dumitale: când a murit nu era tocmai tânăr și sunt de-atunci vreo patruzeci de ani.” „Ei, tata, tata! o întrerupse grăbit fata, enervată de sinceritatea femeii, când tata a luat-o pe mama era atât de bătrân că nu mai putea face copii.” În casa aceea, urmă duhul, văd doi bărbați nu tocmai înțelepți: unul dintre ei e un băiat de familie bună, care n-a învățat nici să facă economie de bani, nici să se lipsească de ei; a găsit un minunat mijloc de-a nu duce niciodată lipsă de ei: când e în fonduri, cumpără cărți, pe care, când dă de fundul pungii,

le vinde cu jumătate din prețul cu care le-a cumpărat. Celălalt e un pictor străin care face portrete de femei; e îndemânatic; desenează corect, pictează minunat și prinde asemănarea; dar nu le flatează de loc și-și închipuie că are să fie lăudat în presă. *Inter stultos referatur* [21].

— Cum, zise studentul, dumneata știi latinește?

— Ce te miră? răspunse diavolul. Vorbesc la perfecție tot felul de limbi: cunosc ebraica, turca, araba și greaca; totuși nu-s nici mai fudul, nici mai pedant; am acest avantaj asupra erudiților voștri. Vezi colo, în casa cea mare de pe mâna stângă, o doamnă bolnavă, înconjurată de o mulțime de femei care o veghează? E văduva unui arhitect bogat și cu renume, o femeie nebună după noblețe. Nu de mult și-a făcut testamentul; dispune de averi imense, pe care le împarte la diferite persoane de cel mai înalt rang, care nici măcar n-o cunosc; le-a făcut donație din cauza titlurilor lor nobile. A fost întrebată dacă n-are de gând să lase ceva unei persoane care-i făcuse foarte mari servicii. „A, nu! a răspuns ea cu tristețe, și-mi pare rău; nu-s atât de ingrată încât să nu recunosc că-i sunt foarte obligată, dar e un om de rând și numele lui mi-ar dezonora testamentul.”

— Seniore Asmodée, îl întrerupse Léandro, spune-mi, te rog, dacă bătrânul acela pe care-l văd citind într-un cabinet nu-i din întâmplare un om care merită să stea printre nebuni.

— Ba ar merita-o, fără nici o îndoială, răspunse demonul; acest personaj e un bătrân licențiat care-și face corecturile unei cărți aflată sub tipar.

— După cât se pare, e vorba de o lucrare de morală sau de teologie? zise don Cléophas.

— Nu, zise șchiopul, sunt niște poezii cam deocheate pe care le-a scris în tinerețe; în loc să le ardă, sau cel puțin să le lase să piară odată eu dânsul, le tipărește cât timp este în viață, de teamă ca nu cumva, după moartea lui, moștenitorii să fie ispitiți a le da la iveală și, din respect

[21] Să-l așezăm între proști (lb. latină).

pentru dânsul, să le scoată toată verva și picanteria. Mi-ar părea rău s-o trec cu vederea pe femeiușca care locuiește în casa licențiatului; e atât de sigură că place tuturor bărbaților, încât îi trece în rândul amanților pe toți cei care stau de vorbă cu ea. Dar să ne întoarcem la acel bogat bacalaureat, pe care-l văd la doi pași de-aici. Are o foarte curioasă manie; trăiește foarte restrâns, dar nu din sobrietate, nici din umilință; merge numai pe jos, dar nu din zgârcenie. Pentru ce-și economisește atunci venitul? Ca să strângă parale. Și ce vrea să facă cu ele? Pomeni? Nu, cumpără tablouri, mobile prețioase, bijuterii. Și crezi poate c-o face pentru a se bucura de ele în timpul vieții? Te înșeli. Numai ca să-și mărească inventarul.

— Ceea ce-mi spui e din cale-afară, îl întrerupse Zambullo; există oare pe lume un asemenea om?

— Da, există, continuă diavolul, are mania asta; îi face plăcere gândul că inventarul lui va fi admirat. A cumpărat, de pildă, un birou frumos? Îl ambalează cu grijă și-l depozitează într-un loc anume, ca să apară nou-nouț în fața telalilor care vor veni să-l cumpere după moartea lui. Să trecem la un vecin de-al lui, care nici el nu-i cu mintea întreagă; e un flăcău bătrân, venit de curând la Madrid din insulele Filipine, cu o bogată moștenire, pe care i-a lăsat-o tatăl său, fost auditor la audiența din Manilla. Are o purtare destul de stranie; toată ziua bună ziua îl găsești în anticamera regelui sau a primului ministru. Dar să nu crezi că-i un ambițios care urmărește vreo funcție importantă; nu dorește nimic și nu cere nimic. „Ei, cum? ai să-mi spui dumneata, nu se duce acolo decât ca să le facă curte?” Ba chiar mai puțin decât atât. Nu-i vorbește niciodată ministrului; nici măcar nu-i cunoscut de dânșii, dar lui puțin îi pasă de-asta. Atunci care-i este scopul? Uite care: vrea ca lumea să creadă că-i om cu trecere.

— Nostim, original! strigă studentul, izbucnind în râs; își dă atâta osteneală pentru un lucru de nimic; ai dreptate să-l așezi în rândul nebunilor, buni de legat.

— Ei, dar pot să-ți mai arăt mulți alții, continuă Asmodée, care nu-s nici ei mai în drept de-a se numi cu mintea întreagă. Ia uită-te în casa aceea mare, unde se văd o grămadă de lumânări aprinse, la cei trei bărbați și cele două femei care stau în jurul unei mese; au cinat împreună, iar acum își vor petrece noaptea jucând cărți, după care se vor despărți; o astfel de viață duc doamnele și cavalerii aceștia. Se adună regulat în fiecare seară și se despart în zori de zi, când se duc să se culce, dormind până când întunericul serii alungă ziua; au renunțat la lumina soarelui și la frumusețile naturii. Când îi vezi stând astfel, înconjurați de lumânări aprinse, nu-ți par niște morți care așteaptă să li se facă ultimele pregătiri?

— Nici nu mai e nevoie să-i închizi pe nebunii aceștia, zise don Cléophas; s-au închis ei singuri.

— Văd în brațele somnului un om, urmă șchiopul, care-mi este pe plac și care este și el atașat de mine, o ființă plămădită dintr-un aluat de soiul meu; e un bacalaureat bătrân care divinizează sexul frumos. Cum îi pomenești de vreo femeie cu nuri, îl vezi cum îi scapără ochii; dacă-i spui că fata are o gură mititică, buze rumene, dinți de fildeș, un ten de alabastru, într-un cuvânt, dacă i-o descrii în amănunte, oftează la fiecare cuvânt, dă ochii peste cap, leșină de voluptate. Acum două zile, trecând pe o stradă în Alcala, prin fața prăvăliei unui cizmar de damă, se opri deodată în loc pentru a privi un pantofior expus în vitrină. După ce-l examină cu mai multă atenție decât ar fi meritat, i se adresă extaziat cavalerului care-l însoțea: „Ah, prietene, uite un pantofior care-mi incintă imaginația! Cât de micuț trebuie să fie piciorul pentru care a fost făcut! Prea mult îmi place să mă uit la el; să ne îndepărtăm repede, e primejdios să treci pe-aici.”

— Bacalaureatul acesta trebuie să fie însemnat cu negru, zise Léandro Pérez.

— Bine l-ai judecat, urmă diavolul, dar nici vecinul lui cel mai apropiat nu merită să fie însemnat cu alb; e un auditor

bizar, care, din cauză că are un echipaj, se îmbujorează de rușine când e nevoit să se servească de o birjă. Auditorul acesta se poate lua de mână cu o rudă de-a lui, un licențiat, posesor al unei demnități care-i aduce un mare venit la o biserică din Madrid, și care mai tot timpul umblă cu o birjă, ca să cruțe două trăsuri bune și patru catâri frumoși pe care-i are acasă... În vecinătatea auditorului și a studentului mai descopăr un om căruia cu drept cuvânt nu i se poate refuza un loc printre nebuni: e un cavaler de vreo șaizeci de ani, care e în dragoste cu o tinerică; o vede zilnic și crede că-i face plăcere vorbindu-i de succesele amoroase pe care le-a avut în tinerețe; vrea ca dânsa să ia în considerare cât de plăcut a fost el odinioară... Lângă acest moșneag să așezăm un altul, care se odihnește la vreo zece pași de noi: e un conte francez care a venit la Madrid să vadă Curtea Spaniei. Acest bătrân senior merge pe șaptezeci de ani; în tinerețe a făcut furori la Curtea regelui său; toată lumea-i admira pe vremuri talia, eleganța și era mai ales fermecată de gustul pe care-l avea în felul de a se îmbrăca. Și-a păstrat toate hainele și le poartă de vreo cincizeci de ani, cu toate că moda se schimbă zi de zi în țara lui; dar mai nostim e faptul că el își închipuie că și-a păstrat și acum grația pe care o avea în tinerețe.

— Fără nici o îndoială, zise don Cléophas, și pe-acest senior îl putem așeza printre persoanele care merită a fi pensionate în *casa de los locos.*

— Mai opresc un loc, urmă demonul, pentru o doamnă care locuiește într-un pod, alături de locuința contelui: e o văduvă bătrână care, dintr-un exces de dragoste pentru copiii ei, a avut bunătatea să le doneze întreaga ei avere, în schimbul unei mici pensii alimentare, pe care numiții copii sunt obligați să i-o dea și pe care, din recunoștință, ei au mare grijă să nu i-o plătească. L-aș mai trimite acolo pe un holtei bătrân, de familie bună, care, cum are un ducat, îl și cheltuiește; și care, neputând trăi fără bani, e capabil

să facă orice numai să-i aibă. Acum vreo cincisprezece zile, spălătoreasa lui, căreia îi datora treizeci de pistoli, veni să i-i ceară, zicând că are nevoie de ei pentru că se mărită cu un valet care a cerut-o în căsătorie. „Așadar, mai ai și alte parale, zise el; care valet te-ar cere în căsătorie numai pentru treizeci de pistoli? „ „Se-nțelege, răspunse ea, mai am în afară de aceștia încă două sute de ducați.” „Două sute de ducați! strigă el cu emoție; ei, drăcie! N-ai decât să mi-i dai mie, te iau eu de nevastă și suntem chit.” Vorba fu luată în serios, și spălătoreasa îi deveni soție… Să mai oprim trei locuri pentru cele trei persoane care se întorc din oraș, unde au luat masa și intră în casa aceea de pe mâna stângă, unde își au reședința. Unul e un conte care se pretinde amator de literatură; celălalt e fratele lui, licențiatul, iar ai treilea e un om cu pretenții de spirit care se ține scai de dânșii. Aproape că sunt nedespărțiți: se duc peste tot în vizită împreună. Contele n-are altă grijă decât să-și aducă laude; fratele lui îl laudă, lăudându-se și pe sine; iar omul cu pretenții de spirit are trei însărcinări: să-i laude pe amândoi și totodată să se laude și pe sine… Încă două locuri, unul pentru un bătrân burghez florar, care, neavând decât puține mijloace de trai, se încăpățânează să întrețină pe socoteala lui un grădinar și o grădinăriță, care să aibă grijă de cele douăsprezece flori din grădina lui. Celălalt loc e pentru un comediant care, plângându-se zilele trecute câtorva camarazi de neplăcerile pe care le aduce viața de comediant, zicea: „Pe cinstea mea, prieteni, m-am săturat până peste cap de profesiunea asta; mai c-aș prefera să fiu un biet nobil de țară, cu o mie de ducați venit”. Oriunde îmi întorc privirile, urmă duhul, nu dau decât de minți bolnave. Zăresc un cavaler de Calatrava, care e atât de mândru și de vanitos că are legături secrete cu fata unui aristocrat încât se crede egal cu cele mai nobile persoane de la Curte. Seamănă cu Villius, care-și închipuia că e ginerele lui Sylla pentru că se avea bine cu fata acestui dictator; comparația e cu atât mai justă cu cât

acest cavaler, ca și cel roman, are un Longarenus, adică o secătură de rival care-i și mai favorizat ca el… S-ar putea zice că aceiași oameni renasc din vreme în vreme sub alte trăsături. În acel funcționar ministerial îl recunosc pe Bollanus, care se considera mai presus ca oricine și care-i ataca cu violență pe toți cei a căror întâlnire îi era neplăcută. În prezidentul acela bătrân îl revăd pe Pufidius, care-și împrumuta, banii pentru cinci la sută pe lună; iar Marsoeus, care și-a dăruit casa părintească comediantei Origo, retrăiește în acel băiat de familie care toacă împreună cu o actriță casa de la țară, aflată în apropiere de Escurial.

Asmodée voi să continue; dar, auzind între timp acordându-se niște instrumente muzicale, se opri și-i zise lui don Cléophas:

— Sunt la capătul acestei străzi niște muzicanți care se pregătesc să facă o serenadă fetei unui *alcade de corte* [22]; dacă vrei să vezi serbarea mai de-aproape, n-ai decât să-mi spui.

— Îmi place grozav acest gen de concerte, răspunse Zambullo; să ne apropiem de simfoniști: poate că printre ei sunt și câțiva cântăreți.

Nici nu termină bine de rostit aceste cuvinte, că se pomeni pe o casă învecinată cu cea a alcadelui.

Muzicanții executară mai întâi câteva arii italienești, după care doi cântăreți executară alternativ următoarele cuplete:

Si de tu hermosura quieres
Una copia con mil gracias,
Escucha, porque pretendo
El pintarla.[23]

[22] judecător.

[23] *De vrei să ai o copie a grațiilor și a frumuseții dumitale, ascultă-mă, căci pretind s-o zugrăvesc.*

Es tu frente toda nieve
Y el alabastro, batallas
Ofreció al Amor, haciendo
En ella vaya.[24]

Amor labró de tus cejas
Dos arcos para su aljava
Y debaxo ha descubierto
Quien le mata.[25]

Eres, dueña de el lugar,
Vandolera de las almas
Iman de losalvedrios
Linda alhaja.[26]

Un rasgo de tu hermosura
Quisiera yo retratarla,
Que es estrella, es cielo, es sol;
No, es sino el alva.[27]

— Cupletele-s galante și delicate, strigă studentul.

— Ți se par astfel, zise demonul, pentru că ești spaniol; dacă ar fi traduse în franțuzește, de exemplu, nimeni nu s-ar da în vânt după ele; lectorii acestei națiuni n-ar aproba expresiile figurate, și ar găsi în ele o imaginație stranie care i-ar face să râdă. Fiecare popor e încăpățânat în gustul și în geniul lui propriu. Dar să lăsăm deoparte

---

[24] *Fața dumitale de zăpadă și de alabastru l-a sfidat pe Amor, care-și râdea de dânsa.*

[25] *Amor a făcut din sprâncenele dumitale două arcuri pentru tolba lui: dar dedesubtul lor a descoperit ceva care-l ucide.*

[26] *Ești stăpânitoarea acestui lăcaș, hoață de inimi, magnetul dorințelor, o bijuterie frumoasă.*

[27] *Aș voi să-ți zugrăvesc frumusețea dintr-o dată: e o stea, e un cer, e un soare; nu, nu-i decât o auroră.*

aceste cuplete, urmă el; ai s-auzi acum altfel de muzică. Urmărește cu privirea pe cei patru oameni care au apărut deodată în stradă: privește-i cum năvălesc asupra simfoniștilor. Aceștia își fac scut din instrumentele lor, care, neputând rezista loviturilor, zboară în țăndări. Acum vezi cum sosesc în ajutorul lor doi cavaleri, dintre care unul e chiar patronul serenadei. Cu câtă furie se azvârle asupra agresorilor! Dar aceștia din urmă, care-s deopotrivă cu ei în îndemânare și în vitejie, îi primesc așa cum se cuvine. Cum le mai lucesc săbiile! Privește, unul dintre apărătorii simfoniei cade; e cel care a dat concertul; e rănit de moarte. Văzând aceasta, tovarășul lui o ia la fugă; de asemenea, toți cei care au atacat caută să scape, și toți muzicanții dispar; nu mai rămâne pe loc decât nenorocitul cavaler, care, de pe urma serenadei, s-a ales cu moartea. În același timp, privește și la copila alcadelui: e după storul ferestrei sale, de unde a văzut tot ce s-a petrecut; domnișoara e atât de mândră și de încrezută în frumusețea ei, destul de comună, încât, în loc să deplângă acest rezultat nenorocit, nemiloasa se felicită de ceea ce s-a întâmplat și se socoate și mai încântătoare. Dar asta nu-i tot, urmă el: privește acum la un alt cavaler, care se oprește în stradă, lângă cel scăldat în sânge, pentru a-l ajuta, dacă-i cu putință; dar în vreme ce-i absorbit de această grijă caritabilă, iată-l surprins de o patrulă care apare: uite cum îl duc la închisoare, unde va sta tot atât de multă vreme cât ar fi trebuit să stea adevăratul ucigaș al mortului.

— Câte nenorociri se întâmplă în noaptea aceasta! zise Zambullo.

— Dar asta nu-i cea din urmă, continuă diavolul. Dacă ai fi acum de față la *Puerta del sol*[28], ai fi înspăimântat de spectacolul care se pregătește acolo. Din neglijența unui servitor, s-a aprins o casă, unde focul a și prefăcut în

[28] Cartier al Madridului.

cenușă multe mobile de preț; dar oricât de scumpe ar fi bunurile care-ar putea să ardă, don Pedro de Escolano, căruia-i aparține această magnifică locuință, nu le-ar regreta de loc pierderea dacă ar putea s-o scape pe Seraphine, singura lui fată, care e în pericol de moarte.

Don Cléophas dori să vadă acest incendiu și șchiopul îl transportă în aceeași clipă la *Puerta del sol,* pe o casă înaltă, drept în fața celei care ardea.

CAPITOLUL XI

Despre incendiu și despre ce-a făcut Asmodée în această împrejurare, din prietenie pentru don Cléophas.

Auziră mai întâi voci nelămurite de oameni, dintre care unele strigau „foc”, iar altele cereau „apă”. Băgară de seamă, puțin după aceea, că scara cea mare, care ducea înspre apartamentele principale ale lui don Pedro, era în flăcări; văzură apoi ieșind pe ferestre vârtejuri de pară și fum.

— Incendiul e-n toi, zise demonul; focul a și ajuns la acoperiș, prin care începe să-și facă loc, răspândind în aer o ploaie de scântei. Pojarul s-a întins atât de tare încât lumea care aleargă în toate părțile să-l stingă nu poate să facă altceva decât să stea să-l privească. Observă în mulțimea privitorilor un bătrân în halat; e seniorul de Escolano. Îi auzi răcnetele și vaietele? Se adresează oamenilor care-l înconjoară, și-i roagă să-i scape fiica; în zadar le făgăduiește o răsplată bună, căci nimeni nu vrea să-și expună viața pentru această fată, care are abia

șaisprezece ani și a cărei frumusețe e fără pereche. Văzând că le cere zadarnic ajutorul, își smulge părul și mustața, se bate cu pumnii în piept; în culmea durerii sale, nu-și mai dă seama ce face. Pe de altă parte, Seraphine, părăsită de servitoare, a leșinat de spaimă în apartamentul ei, unde în curând o va înăbuși fumul: nici un muritor nu-i poate veni în ajutor.

— Ah, domnule Asmodée, strigă Léandro Pérez, stăpânit de o generoasă pornire de compătimire, cedează milei de care mă simt cuprins și nu-mi respinge ruga pe care ți-o fac, de a scăpa pe această tânără de moartea care o amenință; ți-o cer în schimbul serviciului pe care ți l-am făcut. Să nu te opui dorinței mele, ca mai înainte: aș fi mâhnit de moarte.

Diavolul zâmbi auzind vorbele studentului.

— Seniore Zambullo, îi zise el, ai toate calitățile unui adevărat cavaler rătăcitor: ești curajos, milos la durerile altora și foarte săritor în slujba tinerelor domnișoare. Ai fi poate în stare să te arunci în mijlocul flăcărilor, ca un Amadis [29], ca s-o scapi pe Séraphine și s-o predai teafără și nevătămată tatălui său?

— De-ar da Dumnezeu să poată fi cu putință! strigă don Cléophas. Aș săvârși-o fără să mai stau în cumpănă.

— Numai moartea ți-ar fi răsplata unei fapte atât de frumoase, urmă șchiopul. Ți-am mai spus o dată că puterea omenească e neputincioasă în această împrejurare și doar ca să-ți fac plăcerea voi interveni; uită-te cu atenție la tot ce fac!

Abia rostise aceste cuvinte, că și luă chipul lui Léandro Pérez, spre marea mirare a acestuia, se strecură prin mulțime, prin înghesuială, și se aruncă în foc, ca și cum ar fi fost în elementul lui, spre marea spaimă a spectatorilor, care dezaprobară îngroziți această acțiune printr-un strigăt general.

---

29 *Amadis de Gaule* - eroul unui roman cavaleresc al cărui text original, în limba spaniolă, a apărut în 1508 la Saragosa.

— Ce om fără minte! zicea unul. Cum de-a putut să-l orbească în așa hal interesul? Dacă n-ar fi nebun de-a binelea, răsplata făgăduită nu l-ar fi ispitit câtuși de puțin.

— Tânărul cutezător, zicea un altul, trebuie să fie un iubit al fetei lui don Pedro; înnebunit de durere, s-a hotărât să-și scape iubita sau să moară o dată cu ea.

În sfârșit, erau cu toții încredințați că va avea soarta lui Empedocle[30], când, după o clipă, îl văzură ieșind din flăcări cu Seraphine în brațe. Văzduhul răsună de strigăte; mulțimea îl copleși cu laude pe curajosul cavaler, care săvârșise o faptă atât de frumoasă. Când un act temerar sfârșește cu bine, gura cenzorilor amuțește, și această minune păru poporului drept un efect foarte natural al vitejiei spaniole.

Deoarece tânăra era încă leșinată, tatăl ei nu îndrăznea să-și manifeste bucuria; se temea ca, după ce fusese scăpată ca prin minune de foc, să nu moară sub ochii lui din cauza emoției grozave produse de primejdia de care fusese amenințată; dar peste puțin timp se liniști, căci ea-și veni în fire din leșin în urma îngrijirilor ce-i fură date. Privi la bătrân și-i zise cu un ton duios:

— Seniore, aș fi mai degrabă mâhnită decât bucuroasă că am scăpat cu viață, dacă nu te-aș vedea și pe dumneata teafăr.

— Ah, draga mea copilă, îi răspunse el îmbrățișând-o, dacă ai scăpat cu viață, nu-mi pasă de nimic. Să mulțumim, urmă el înfățișându-l pe falsul don Cléophas, să mulțumim amândoi acestui tânăr cavaler. E salvatorul tău, lui îi datorezi viața, nici n-avem cuvinte să-i mulțumim, iar suma pe care am făgăduit-o n-ar putea să ne achite față de el.

Diavolul luă atunci cuvântul și-i zise lui don Pedro cu mare politețe:

— Seniore, răsplata pe care ați făgăduit-o n-a avut nici o importanță în serviciul pe care am avut fericirea să vi-l fac.

---

[30] (c. 490 î.Hr. - c. 430 î.Hr.) Poet și filozof grec presocratic, despre care circula legenda că s-a azvârlit în flăcările vulcanului Etna.

Sunt nobil și castilian; plăcerea de-a vă fi uscat lacrimile și de-a fi smuls flăcărilor pe încântătoarea ființă pe care era gata s-o înghită, iată toată mulțumirea mea.

Dezinteresul și generozitatea salvatorului făcură asupra lui don Pedro de Escolano o puternică impresie; îl rugă să vie pe la dânsul și îi solicită prietenia, oferindu-i-o pe-a sa. După numeroase schimburi de complimente, tatăl și fiica sa retraseră în altă clădire, aflată la capătul grădinii; iar demonul se întoarse lângă student, care, văzându-l sub prima lui înfățișare, îi zise:

— Domnule diavol, înșelatu-m-au oare ochii? Nu aveai mai adineaori înfățișarea mea?

— Te rog să mă ierți, răspunse șchiopul, îți voi spune imediat motivul acestei metamorfoze. Am un plan: vreau să te însor cu Seraphine; chiar de pe acuma, sub trăsăturile dumitale, i-am și inspirat fetei o violentă pasiune pentru senioria-voastră. Don Pedro e și el foarte mulțumit de dumneata, deoarece i-am spus extrem de politicos că, scăpându-i fiica, n-am avut altceva în vedere decât să-i bucur și pe unul și pe celălalt, și că onoarea de-a duce la bun sfârșit o faptă atât de primejdioasă e o destul de bună recompensă pentru un nobil spaniol. Moșneagul are un suflet nobil; nu va voi să rămână mai prejos și pot să-ți spun că în clipa asta chiar se gândește să te facă ginerele lui, pentru a te răsplăti pe măsura serviciului pe care își închipuie că i l-ai adus. Așteptând să se hotărască, adăugă șchiopul, să ne așezăm într-un loc mai favorabil decât acesta, pentru a ne continua observațiile.

Cu aceste cuvinte, îl duse pe student pe o biserică înaltă și plină de mausolee.

CAPITOLUL XII

Despre morminte, despre umbre și despre moarte.

— Înainte de-a ne urma cercetările asupra celor în viață, zise demonul, să tulburăm pentru câteva clipe odihna morților din această biserică; să vedem din ce cauze li s-au ridicat monumente. Primul dintre cele de pe mâna dreaptă cuprinde tristele rămășițe ale unui general, care, ca un al doilea Agamemnon, găsi un Egist în casă la întoarcerea sa din război. În cel de-al doilea e un tânăr cavaler de neam nobil, care, voind să arate iubitei sale toată îndemânarea și puterea lui într-o luptă cu tauri, fu crunt zdrobit de către unul dintre aceste animale. În cel de-al treilea zace un prelat bătrân, plecat cam în pripă pe lumea cealaltă din cauză că, făcându-și testamentul în deplină sănătate, îl citise servitorilor săi, cărora, ca un bun stăpân, le lăsa câte ceva la fiecare, iar bucătarul său nu mai avu răbdare să-și aștepte partea sa de moștenire. În cel de-al patrulea mausoleu odihnește un curtean care n-a lipsit în viața lui de la Curte: timp de șaizeci de ani toți l-au văzut, în toate zilele, la scularea, la prânzul, la cina și la culcarea regelui, care-l copleși cu favoruri pentru a-i răsplăti perseverența.

— Dar, cel puțin, întrebă don Cléophas, curteanul acesta era un om îndatoritor?

— Absolut de loc, răspunse diavolul; făgăduia întotdeauna, ca să facă plăcere, dar niciodată nu-și ținea cuvântul dat.

— Ce mizerabil! zise Léandro; dacă ar fi vreodată să se înlăture din societatea civilă oamenii de prisos, ar trebui să se înceapă cu acest soi de curteni.

— Mormântul al cincilea, continuă Asmodée, conține rămășițele unui senior zelos pentru națiunea spaniolă și gelos de gloria stăpânului său; toată viața lui a fost ambasador la Roma sau în Franța, în Anglia sau în

Portugalia. Și atât de cumplit s-a ruinat la aceste ambasade încât, când a murit, n-avea nici cu ce să fie îngropat; dar regele luă asupra sa cheltuiala, pentru a-i răsplăti serviciile… Să trecem la monumentele de pe cealaltă parte. Cel dintâi e al unui negustor cu dare de mână, care a lăsat mari bogății copiilor săi și care, de teamă ca această avere să nu-i facă să-și uite originea, și-a gravat pe mormânt numele și calitatea, lucru care astăzi displace profund descendenților săi. Mausoleul care urmează și care le întrece pe toate celelalte în măreție e un monument admirat de toți vizitatorii.

— Într-adevăr, zise Zambullo, îl găsesc admirabil; îmi plac mai cu seamă cele două figuri care stau în genunchi. Cât de frumos sunt lucrate! Sculptorul care le-a făcut își cunoștea bine meseria! Dar spune-mi, te rog, ce fel de oameni au fost în timpul vieții lor aceste figuri?

Șchiopul începu:

— Acei pe care-i privești sunt un duce cu soția lui. Seniorul acesta era marele paharnic al Curții; își îndeplinea însărcinarea cu vrednicie, iar nevasta lui ducea o viață deosebit de cucernică. Dar trebuie să-ți istorisesc o ispravă de-a acestei preacinstite ducese. Are să ți se pară cam strengărească pentru o pioasă ca dânsa. Iat-o: Această doamnă avea ca duhovnic, de multă vreme, pe un călugăr din Ordinul Îndurării, pe nume don Jeronimo d’Aguilar, om de seamă și faimos predicator. Era mulțumită de dânsul cât se poate, când apăru la Madrid un dominican care incintă pe toată lumea cu predicile sale. Acest nou orator se numea fratele Placide; lumea alerga la predicile sale ca la ale cardinalului Ximenes și, ducându-i-se vestea, Curtea veni să-l asculte și fu și mai încântată decât orașul. La început, ducesa noastră se ambiționă să ție piept acestei faime și se împotrivi curiozității de-a se duce să judece ea însăși elocința fratelui Placide. Procedând astfel, dovedea duhovnicului ei că, fiind o penitentă delicată și sensibilă, înțelege să împărtășească sentimentele de ură și de gelozie

pe care noul venit putea să le stârnească în inima lui don Jeronimo. Totuși, nu putu să reziste prea multă vreme; dominicanul făcu atâta zarvă încât, în cele din urmă, ea cedă ispitei de a-l vedea; îl văzu, îl auzi predicând, îl plăcu, îl urmă, și mica nestatornică își puse în cap să-l ia de duhovnic. Dar mai întâi trebuia să scape de călugărul din Ordinul Îndurării; și nu era lucru ușor; nu poți părăsi un mentor spiritual ca pe un amant; o femeie evlavioasă nu acceptă să treacă drept ușuratică și nici să-și piardă stima duhovnicului. Ce făcu ducesa? Se duse la don Jeronimo și, cu o figură tristă, ca și cum ar fi fost cu adevărat mâhnită, îi zise: „Părinte, sunt disperată; privește în ce stare de uimire, de mâhnire și de nedumerire sufletească, cu neputință de descris, mă aflu". „Ce s-a întâmplat, doamnă?" întrebă d'Aguilar. „Să fie oare cu putință? urmă ea; soțul meu, care până acum a avut cea mai deplină încredere în cinstea mea și care de atâta vreme mă știe sub oblăduirea dumitale, fără să arate cea mai mică neliniște în privința purtării mele, a început deodată să dea semne de gelozie și nu mai vrea să-mi fii duhovnic. Ai mai auzit vreodată de un asemenea capriciu? Degeaba i-am spus că prin această purtare rănește un om cu o adâncă cucernicie și eliberat de tirania patimilor, căci, luându-ți partea, mai rău i-am sporit neîncrederea." Cu toată istețimea lui, don Jerónimo dădu crezare acestor vorbe*;* e adevărat că ea îi adusese asemenea argumente încât ar fi înșelat pe oricine. Deși supărat că pierde o enoriașă atât de importantă, o sfătui totuși să se supună voinței soțului ei; dar sfinția-sa deschise până la urmă ochii și înțelese cum stau lucrurile, când află că doamna cu pricina își alesese de duhovnic pe fratele Placide… După acest mare paharnic cu îndemânatica lui soție, urmă diavolul, un mausoleu ceva mai modest ascunde nu de mult timp ciudata unire a unui decan al Consiliilor Indiilor cu tânăra lui soție. Acest decan, la vârsta de șaizeci și trei de ani, se însură cu o fată de douăzeci. Avea doi copii din prima

căsătorie, a căror ruinare se pregătea s-o semneze, când o apoplexie îl curăță pe neașteptate; nevasta lui răposă la douăzeci și patru de ore după dânsul, de ciudă că soțul nu i-a murit cu trei zile mai târziu… Iată-ne ajunși la monumentul cel mai de seamă din biserica aceasta: spaniolii nutresc aceeași venerație pentru acest mormânt, precum romanii cinsteau pe cel al lui Romulus.

— Și a cărui om de seamă e această cenușă? întrebă Léandro Pérez.

— Al unui prim-ministru al coroanei Spaniei, răspunse Asmodée; nicicând monarhia nu va mai avea poate un asemenea ministru. Regele lăsă conducerea statului în seama acestui om mare, care își îndeplini în așa fel însărcinările încât și monarhul, și supușii rămaseră foarte mulțumiți. Statul în timpul lui a fost totdeauna înfloritor, iar poporul fericit; în sfârșit, acest ministru dibaci era foarte religios și umanitar; și cu toate că în clipa morții nu avea nimic să-și reproșeze, totuși răspunderea postului său îl făcea să se cutremure… Puțin mai departe de acest ministru atât de demn de a fi regretat poți distinge într-un colț o placă de marmură neagră fixată de un stâlp. Vrei să deschid mormântul care-i dedesubt, ca să-ți arăt ce-a mai rămas dintr-o fată din burghezime, care a murit în floarea vârstei și a cărei frumusețe fermeca toate privirile? Acum nu-i decât o mână de pulbere; dar pe când trăia era o ființă atât de plăcută încât tatăl ei veșnic tremura ca nu cumva să i-o răpească cineva; lucru ce s-ar fi putut prea bine întâmpla, dacă ar fi trăit mai mult. Trei cavaleri care o adorau fură atât de nemângâiați de pierderea ei încât se omorâră de disperare. Tragica lor întâmplare e gravată pe această placă de marmură cu litere de aur, împreună cu trei figurine, reprezentând pe cei trei nefericiți amorezi: sunt înfățișați în momentul sinuciderii lor; unul bea un pahar cu otravă, celălalt se străpunge cu sabia, iar cel de-al treilea își trece lațul pe după gât pentru a se spânzura.

Demonul, băgând de seamă în acel moment al povestirii că studentul râdea din toată inima și că făcea haz de faptul că epitaful acelei domnișoare fusese împodobit cu cele trei figurine, îi zise:

— Deoarece vederea acestui epitaf te înveselește, mai că-mi vine să te duc chiar acum pe malurile Tagelui, pentru a-ți arăta monumentul construit din îndemnul unui autor dramatic în biserica unui sat de lângă Almaraz, unde acesta se retrăsese, după ce trăise vreme îndelungată la Madrid, ducând o viață veselă. Acest autor scrisese pentru teatru un mare număr de comedii grosolane și porcoase; înainte de-a muri, însă, fu cuprins de remușcări; și pentru a ispăși scandalul pricinuit de aceste comedii, a pus să-i zugrăvească pe mormânt un fel de rug, alcătuit din cărți care cuprindeau câteva din piesele sale, iar Pudoarea e înfățișată ținând o faclă aprinsă, gata să le dea foc... În afară de morții care zac în mausoleele pe care ți le-am arătat, mai sunt nenumărați alții îngropați aici cât se poate de modest. Văd toate umbrele rătăcind: se plimbă, trec fără încetare unele pe lângă celelalte, fără să tulbure liniștea profundă care domnește în acest sfânt lăcaș. Nu-și vorbesc între ei, dar eu pot să le citesc, în această mutenie, toate gândurile.

— Ce rău îmi pare, strigă don Cléophas, că nu pot să mă bucur și eu împreună cu dumneata de vederea lor!

— Pot să-ți fac și plăcerea aceasta, îi zise Asmodée, nimic mai ușor pentru mine.

Zicând acestea, demonul îi atinse ochii și, ca prin minune, îl făcu să vadă un mare număr de fantome albe.

La vederea lor, Zambullo se înfioră.

— De ce te înfiori? întrebă diavolul. Te sperie oare umbrele acestea? Nu trebuie să te înspăimânte veșmântul lor; obișnuiește-te de pe-acum, căci și dumneata vei fi îmbrăcat la fel; e uniforma celor morți; fii liniștit și nu te teme de nimic. De ce să-ți pierzi tăria în asemenea

împrejurare, dumneata care ai avut curajul să înfrunți apariția mea? Oamenii aceștia nu-s mai răi ca mine.

La aceste cuvinte, studentul, luându-și inima în dinți, privi fantomele cu destulă îndrăzneală.

— Uită-te bine la toate aceste umbre, îl îndemnă șchiopul; chiar cele care au mausolee nu se mai deosebesc de cele care n-au ca înveliș decât un biet sicriu: subordonarea care-i deosebea pe unii de alții cât erau în viață acum nu mai există; chiar marele paharnic al Curții sau primul-ministru n-au mai multă valoare decât cel mai sărac cetățean îngropat în această biserică. Măreția acestor suflete moarte a luat sfârșit o dată cu zilele lor, precum se sfârșește aceea a unui erou de teatru după terminarea piesei.

— Dar am băgat de seamă un lucru, zise Léandro: văd o umbră care se plimbă singură și pare să evite tovărășia celorlalte.

— Zi mai bine că celelalte evită tovărășia ei, răspunse demonul, și atunci nu vei greși. Știi cine e umbra aceasta? E a unui bătrân notar care a ținut cu trufie să fie îngropat într-un sicriu de plumb, fapt care a jignit pe toate celelalte suflete de burghezi ale căror cadavre au fost așezate în pământ, mai modest. Pentru a-i pedepsi orgoliul, nu-i mai tolerează umbra printre ale celorlalte.

— Am mai observat ceva, zise iar don Cléophas: două umbre, trecând una prin fața celeilalte, s-au oprit un moment ca să se privească, apoi și-au continuat drumul.

— Acestea, răspunse diavolul, sunt umbrele a doi prieteni: unul muzicant, iar celălalt pictor; erau cam bețivi de felul lor, dar încolo oameni de treabă. Au murit amândoi în același an; când sufletele lor se întâlnesc, își amintesc de petrecerile făcute și-și spun prin tăcerea lor plină de tristețe: „Vai, prietene, s-a terminat cu chefurile noastre!”

— Sfinte Dumnezeule! strigă studentul. Ce văd? La capătul bisericii zăresc două umbre care se plimbă împreună; cât îmi par de desperecheate! Staturile și

mișcările nu li se potrivesc de loc: una-i înaltă peste măsură și se mișcă cu gravitate, pe când cealaltă e mititică și se mișcă cu vioiciune.

— Cea mare, răspunse șchiopul, e umbra unui neamț care și-a pierdut viața din cauză că, la o beție, a băut trei pahare de vin amestecat cu tutun; iar cea mică a unui francez, care, conform spiritului galant al națiunii sale, intrând odată într-o biserică, a oferit din polițe apă sfințită unei tinere care tocmai pleca; în aceeași zi, drept răsplată a politeții sale, a fost culcat la pământ cu o lovitură de durdă… În fața mea, zise Asmodée, descopăr în mulțime trei umbre remarcabile; trebuie să-ți povestesc în ce chip s-au despărțit de corpurile lor. Însuflețeau frumoasele corpuri a trei actrițe, care stârneau pe vremea aceea multă vâlvă la Madrid, așa cum stârniseră odinioară la Roma, Origo, Cytheris și Arbuscula; și ele erau tot atât de meștere ca și acestea în arta de a distra bărbații în public și de a-i ruina în particular. Iată care a fost sfârșitul celor trei vestite actrițe spaniole: una a plesnit pe loc, de ciudă, auzind aplauzele publicului la debutul unei tinere actrițe; alta și-a găsit moartea din pricina bunătăților cu care se îndopa; iar a treia, înfierbântându-se prea tare pe scenă pe când juca rolul unei vestale, muri în dosul teatrului din pricina unui avort… Dar să lăsăm în pace toate aceste umbre, urmă demonul, le-am cercetat destul; vreau să-ți mai înfățișez un spectacol cu totul nou, care-ți va face o impresie mai puternică decât toate. Datorită aceleiași puteri cu care te-am făcut să vezi sufletele morților, te voi face să vezi însăși Moartea. O vei putea privi pe această crâncenă dușmană a speciei omenești, care dă fără încetare târcoale oamenilor, fără ca aceștia s-o vadă; care străbate cât ai clipi din ochi lumea în lung și-n lat și care-și exercită puterea în același timp asupra tuturor popoarelor pământului… Privește înspre răsărit; uite, acum o poți privi: înaintea ei zboară un stol de păsări cobitoare prin țipete lugubre. Mâna ei neobosită e

înarmată cu o coasă neîndurătoare, sub care cad succesiv generațiile. Pe una din aripile ei sunt zugrăvite războiul, ciuma, foametea, naufragiul, incendiul, împreună cu celelalte accidente funeste, care-i procură în fiece clipă o nouă pradă; pe cealaltă aripă se pot distinge câțiva mediciniști tineri, declarați doctori în fața Morții, care le dă încuviințarea, după ce-i pune să jure că nu vor practica niciodată medicina altfel decât se practică în zilele noastre.

Deși don Cléophas avea convingerea că nu era nimic real în ceea ce vedea și că diavolul, numai ca să-i facă plăcere, îi arăta Moartea sub această formă, n-o putea totuși privi fără spaimă; dar se liniști și spuse diavolului:

— Nu cred că figura aceasta îngrozitoare va trece pe deasupra Madridului fără să lase și unele urme ale trecerii sale…

— Se înțelege, răspunse șchiopul, nu vine aci de pomană; nu depinde decât de dumneata ca să fii martor al isprăvilor ei.

— Vreau să profit atunci, spuse studentul; să zburăm pe urmele ei; să vedem asupra căror familii nefericite își va revărsa furia. Multe lacrimi vor curge!

— Nu mă îndoiesc, conveni Asmodée; numai că multe din ele vor fi mincinoase. Moartea, cu toată groaza ce o inspiră, seamănă și bucurie, nu numai durere.

Spectatorii noștri își luară zborul în urmărirea Morții, ca s-o poată mai bine observa. Ea intră mai întâi într-o casă de burghezi, în care stăpânul era grav bolnav; de cum îl atinse cu coasa, el își și dădu sufletul, înconjurat de membrii familiei, care începură cu toții să plângă și să se jelească, de-ți era mai mare mila.

— Aici nu-i vorba de nici o prefăcătorie, zise demonul; nevasta și copiii acestui burghez îl iubeau mult; de altfel, mai aveau și nevoie de dânsul, ca să-i poată hrăni; lacrimile lor nu pot fi prefăcute… Dar lucrurile nu stau tot așa în casa cealaltă, în care vezi Moartea lovind un bătrân. E un consilier rămas celibatar și care toată viața lui a

mâncat prost ca să poată strânge bogății; îl moștenesc trei nepoți, care s-au și înființat lângă dânsul de cum au auzit că-i pe moarte. Și-au compus niște mutre grozav de întristate și și-au jucat rolurile de minune; dar privește cum își aruncă măștile și se pregătesc să intre în rolul de moștenitori, după ce-au terminat cu cel de rude. Ce-or să mai scotocească peste tot! Ce-or să mai puie mâna pe grămezi de aur și de argint! „Ce plăcere! le spunea mai adineauri unul dintre moștenitori celorlalți; bine e să fii nepotul unui unchi cărpănos, care s-a lipsit de toate bunurile vieții ca să ni le înlesnească nouă!”

— Frumos discurs funebru! zise Léandro Pérez.

— Ei, pe legea mea, răspunse diavolul, așa pățesc toți părinții care sunt bogați și trăiesc mai mult decât trebuie. Nu se pot aștepta la altceva nici de la propriii lor copii. În vreme ce acești moștenitori, nespus de bucuroși, caută comorile răposatului, Moartea zboară spre un palat în care locuiește un tânăr senior bolnav de variolă. Seniorul acesta, dintre toți cel mai plăcut de la Curte, e sortit să piară în floarea tinereții, măcar că e îngrijit de acest doctor… Observă cu câtă iuțeală operează Moartea; a și tăiat firul vieții tânărului senior, și acum o văd gata pentru altă expediție. Se oprește pe o mănăstire, coboară într-o chilie, se repede asupra unui pios călugăr și retează firul unei vieți plină de pocăință și de umilință dusă timp de patruzeci de ani. Oricât de teribilă ar fi Moartea, pe el nu l-a înspăimântat câtuși de puțin; în schimb, intră acum într-o casă pe care o va umple de groază. Se apropie de un licențiat dintr-o familie bună, numit de curând în episcopia din Albarazin. Prelatul acesta e foarte ocupat, trebuind să plece la eparhia lui, cu toată pompa de care se înconjoară astăzi un prinț al bisericii. Nici prin cap nu-i trece că va muri; peste câteva clipe va pleca totuși pe lumea cealaltă, fără suită, ca și călugărul; nu se știe însă dacă va fi tot atât de bine primit ca acesta.

— Doamne sfinte! strigă Zambullo. Văd că Moartea va trece pe deasupra palatului regal! Tare mi-e teamă că nemiloasa, printr-o simplă lovitură de coasă, să nu producă consternare în întreaga Spanie!

— Ai dreptate să tremuri, zise șchiopul, căci Moartea acordă mai multă considerație regilor decât slugilor sale; dar liniștește-te, urmă el după câteva clipe, încă nu-i poartă gând rău monarhului: se va năpusti asupra unuia dintre curtenii lui, unul dintre acei seniori a căror singură ocupație e să-l urmeze și să i se închine; nu-i greu de înlocuit un asemenea om.

— Dar îmi pare, reluă studentul, că Moartea nu se mulțumește numai cu sufletul acestui curtean; văd că s-a oprit deasupra palatului, lângă apartamentul reginei.

— E-adevărat, continuă diavolul, dar pentru a face o faptă bună; va tăia piuitul unei femei răutăcioase, care se distra semănând discordie în anturajul reginei și care s-a îmbolnăvit de supărare văzând împăcarea sinceră a două doamne pe care le învrăjbise… Curând vei auzi niște țipete sfâșietoare, urmă demonul: Moartea a pătruns în casa cea frumoasă de pe mâna stângă; vei asista la unul dintre cele mai triste spectacole pe care le poți vedea pe scena lumii; îndreaptă-ți ochii asupra acestei priveliști demne de jale.

— Într-adevăr, zise don Cléophas, zăresc o doamnă care se zbate în brațele slujnicelor sale, smulgându-și părul din cap. Care-i pricina mâhnirii de care pare cuprinsă?

— Privește în apartamentul din fața aceluia în care se află doamna, răspunse diavolul, și vei descoperi cauza. Uită-te la bărbatul întins pe un pat minunat: e soțul ei, care-și dă ultima suflare; femeia e nemângâiată. Povestea lor e înduioșătoare, și-ar merita să fie scrisă: mai că-mi vine poftă să ți-o istorisesc.

— Mi-ar face plăcere, răspunse Léandro: pe cât mă înveselește ridicolul, pe atât mă înduioșează nenorocirea.

— E cam lungă povestea, urmă Asmodée, dar e atât de interesantă încât nu te poate plictisi. De altfel, trebuie să-ți

mărturisesc că, deși sunt drac, m-am cam săturat să tot umblu după Moarte; s-o lăsăm deci să-și vadă de victimele ei.

— Bucuros, zise Léandro: mai curios sunt să ascult întâmplarea cu care vrei să mă onorezi, decât să văd atâția muritori pierind unul după altul.

Atunci șchiopul, după ce-l duse pe student pe una dintre cele mai înalte case de pe Alcala, își începu povestirea în acest fel:

CAPITOLUL XIII

Puterea prieteniei
(povestire)

— Un tânăr cavaler din Toledo, urmat de valetul său, se îndepărta grabnic de locul lui de naștere, pentru a scăpa de urmările unei tragice întâmplări. Era la vreo două leghe de orașul Valencia, când, la marginea unei păduri, întâlni o doamnă coborând în mare grabă dintr-o trăsură; fața ei neacoperită de nici un voal era de o frumusețe orbitoare; persoana aceasta încântătoare părea atât de tulburată, încât cavalerul, socotind că ar avea nevoie de ajutor, se grăbi să-i ofere sprijinul. „Generosule necunoscut, îi zise doamna, nu-ți resping oferta pe care mi-o faci: îmi pare că Dumnezeu mi te-a scos în cale ca să înlătur nenorocirea de care mă tem. Doi cavaleri și-au dat întâlnire în pădurea aceasta; i-am văzut intrând în ea cu puțin înainte; vor să se bată în duel; însoțește-mă, te rog; ajută-mă să-i despart.” Zicând aceste cuvinte, ea intră în pădure; iar toledanul, lăsându-și calul în mâinile valetului, se grăbi s-o ajungă din

urmă. Nu făcură nici o sută de pași, că și auziră zgomot de săbii, și peste puțin zăriră printre copaci doi bărbați care se duelau cu furie. Toledanul alergă la ei să-i despartă; și după multe sforțări și rugăminți, îi determină să-i spună care e pricina neînțelegerii lor. „Preavrednicule străin, îi zise unul dintre cei doi cavaleri, mă numesc don Fadrique de Mendoce, iar potrivnicul meu se numește don Alvaro Ponce. Amândoi o iubim pe dona Théodora, doamna care te însoțește; ea nu ne-a luat în seamă niciodată și, oricâte dovezi de curtenie i-am dat ca să-i intrăm în voie, nemiloasa nu și-a schimbat purtarea. În ce mă privește, aveam intenția să-i rămân mai departe credincios, cu toată indiferența ei; dar rivalul meu, în loc să facă la fel, a găsit cu cale să mă provoace la duel.” „Așa este, îl întrerupse don Alvaro, așa am găsit cu cale să procedez: socotesc că, dacă n-aș avea nici un rival, dona Théodora mi-ar da ascultare; vreau așadar să încerc a lua viața lui don Fadrique, scăpând astfel de cel care se opune fericirii mele.” „Domnilor cavaleri, le zise atunci toledanul, nu pot să aprob lupta voastră; prin asta o ofensați pe dona Théodora; în curând se va afla în tot regatul Valenciei că v-ați bătut pentru ea; onoarea doamnei ar trebui să vă fie mai de preț decât tihna și viața voastră. Și apoi, la ce fel de răsplată se poate aștepta învingătorul? Își închipuie poate că, după ce-a pus în primejdie reputația iubitei sale, va fi privit cu mai multă îngăduință? Mare greșeală! Credeți-mă, mai bine siliți-vă și unul și celălalt să vă arătați mai demni de numele pe care le purtați: stăpâniți-vă pornirile furioase și, printr-un jurământ de onoare, supuneți-vă deopotrivă mijlocului de împăcare pe care vi-l voi propune; sfada se poate astfel termina fără vărsare de sânge.” „Ei, și cum anume?” strigă don Alvaro. „Trebuie ca doamna să aleagă singură, le răspunse toledanul; să-l aleagă sau pe don Fadrique, sau pe dumneata, iar amantul sacrificat să n-aibă voie să-l provoace pe rival, trebuind să-i lase cale liberă.” „Primesc, zise don Alvaro, și mă jur pe tot ce am

mai sfânt că așa voi face; dona Théodora să hotărască: n-are decât să-l prefere pe rivalul meu; așa voi fi mai liniștit, decât să îndur o veșnică îndoială." „Iar eu, zise la rândul său don Fadrique, iau cerul drept martor: dacă divina țintă a iubirii mele nu se declară în favoarea mea, mă voi îndepărta de farmecele ei; și chiar dacă n-o voi putea uita, voi căuta, cel puțin, să n-o mai revăd." Atunci toledanul se întoarse spre dona Théodora, zicându-i: „Doamnă, acum e rândul dumitale să vorbești: cu un singur cuvânt îi poți dezarma pe cei doi rivali; nu-ți rămâne decât să-l numești pe cel a cărui credință vrei s-o răsplătești." „Domnule cavaler, răspunse doamna, caută mai bine altă cale de împăcare. De ce să devin eu victima împăcării lor? E adevărat că-l prețuiesc atât pe don Fadrique, cât și pe don Alvaro; dar nu-l iubesc pe nici unul; și nu e drept ca numai pentru a înlătura lupta dintre ei, care-mi știrbește bunul nume, să dau vreunuia speranțe înșelătoare." „Lăsați prefăcătoria deoparte, doamnă, reluă toledanul; trebuie totuși să vă hotărâți. Deși amândoi cavalerii sunt deopotrivă de chipeși, sunt încredințat că vă simțiți mai atrasă de către unul dintre ei; dovadă e spaima de moarte de care păreați cuprinsă." „Ați interpretat greșit această spaimă, răspunse dona Théodora; fără îndoială că pierderea unuia dintre acești doi cavaleri m-ar mâhni și mi-ar provoca remușcări, deși n-am nici o vină; păream îngrijorată numai din cauza primejdiei care-mi amenința reputația." Don Alvaro Ponce, brutal din fire, își pierdu atunci răbdarea. „Asta-i prea mult, zise el brusc; deoarece doamna refuză să încheiem cearta pe cale pașnică, atunci să hotărască armele." Vorbind astfel, îl atacă din nou pe don Fadrique, iar acesta, la rândul lui, se pregăti să-i răspundă în același fel. Atunci doamna, mai mult din cauza spaimei decât de bunăvoie, strigă plină de tulburare: „Opriți-vă, domnilor cavaleri, voi face precum doriți. Deoarece nu-i alt mijloc de a împiedica această luptă, care-mi prejudiciază onoarea, declar că dau preferință lui don

Fadrique de Mendoce.” Nu termină bine de spus aceste cuvinte, că dizgrațiatul Ponce, fără a rosti un singur cuvânt, alergă la copacul de care se afla legat calul său, îl dezlegă și dispăru, aruncând priviri furioase asupra rivalului său și asupra aceleia pe care o iubea. În vreme ce fericitul Mendoce era în culmea bucuriei: când se arunca în genunchi în fața doamnei Théodora, când îl îmbrățișa pe toledan, și nu putea găsi destule cuvinte de mulțumire pentru a le dovedi recunoștința de care se simțea pătruns. În timpul acesta, doamna, mai liniștită după plecarea lui don Alvaro, se gândea cu oarecare durere că făgăduise să primească atențiile unui îndrăgostit al cărui merit îl aprecia, într-adevăr, dar pe care nu-l iubea. „Seniore don Fadrique, îi zise ea, nădăjduiesc că nu vei abuza de preferința pe care ți-am acordat-o; ai obținut-o doar grație împrejurării în care mă aflam de-a alege între dumneata și don Alvaro; nu vreau să spun că n-am făcut nici o deosebire între dumneata și dânsul; știu bine că el nu are deosebitele dumitale calități: ești cel mai perfect cavaler din toată Valencia, trebuie s-o recunosc; pot să-ți spun chiar că atenția unui om ca dumneata poate măguli vanitatea unei femei; dar oricât de glorioasă ar fi ea pentru mine, îți mărturisesc că n-o primesc cu plăcere și că te compătimesc, dacă mă iubești așa precum se pare. Nu vreau totuși să-ți iau orice speranță de a-mi înduioșa inima; poate că această indiferență e datorată durerii pe care am încercat-o pierzând acum un an pe don Andrea de Cifuentes, soțul meu. Cu toate că n-am trăit mult timp împreună și că dânsul era destul de vârstnic când părinții mei, orbiți de bogățiile lui, m-au silit să-l iau în căsătorie, am fost totuși foarte mâhnită de moartea lui; nu trece zi în care să nu-l regret. Și nu e oare demn de regretele mele? adăugă ea. Nu se asemăna câtuși de puțin acelor bătrâni supărăcioși și geloși, care, neputând crede că o femeie tânără poate fi îndestul de înțeleaptă încât să le ierte slăbiciunile, o supraveghează pas cu pas, sau o pun sub

supravegherea vreunei guvernante devotate tiraniei lor. Vai! Don Andrea avea o încredere în cinstea mea de care cu greu ar fi în stare un soț tânăr și adorat. De altfel, bunăvoința lui era nemărginită și aș putea spune că singura lui grijă era să preîntâmpine toate dorințele care i s-ar fi părut că le am: așa era don Andrea Cifuentes. Judecă și dumneata, Mendoce, de ce nu pot uita cu ușurință pe un om cu un caracter atât de plăcut: îl am veșnic înaintea ochilor și fără îndoială că asta contribuie mult să-mi îndepărteze atenția de la orice încercare de a-mi câștiga simpatia." La acestea, don Fadrique nu se putu stăpâni să n-o întrerupă pe dona Théodora: „Ah, doamnă, strigă el, cât sunt de bucuros să aud chiar din gura dumitale că nu din aversiune pentru persoana mea nu mi-ai luat în seamă atențiile! Nădăjduiesc că într-o zi îmi vei răsplăti credința." „Nu mă voi împotrivi câtuși de puțin să fie cum spui, continuă doamna, deoarece îți dau încuviințarea de-a veni să mă vezi și de a-mi vorbi din când în când de dragostea dumitale: încearcă să procedezi astfel ca să-ți apreciez atențiile față de mine; fă în așa fel ca să te pot iubi: nu-ți voi ascunde sentimentele mele, dacă ele vor fi favorabile; dar dacă, cu toate sforțările dumitale, n-ai să ajungi la rezultatul dorit, să-ți amintești, Mendoce, că n-ai dreptul să-mi faci mustrări." Don Fadrique voi să răspundă, dar nu avu vreme, căci doamna, luându-l de mână pe toledan, se îndreptă cu pași repezi spre trăsură. Se duse să-și dezlege calul de copacul de care era priponit și, ținându-l de hățuri, o urmă pe dona Théodora, care se urcă în trăsură tot atât de agitată precum coborâse: cauza însă era acum cu totul alta. Toledanul și cu don Fadrique o întovărășiră călări până la porțile Valenciei, unde se despărțiră. Ea se îndreptă spre locuința ei, iar don Fadrique îl luă cu sine pe toledan. Îl lăsă să se odihnească și, după ce-l ospătă precum se cuvenea, îl întrebă cu discreție ce treburi are la Valencia și dacă are de gând să stea mai multă vreme. „Cât mai puțin timp cu putință, îi

răspunse toledanul; sunt doar în trecere spre mare, căci vreau să mă îmbarc pe cel dintâi vas care se va desprinde de coastele Spaniei; puțin îmi pasă în care colț din lume îmi voi continua cursul vieții fără de noroc, numai să mă știu departe de aceste locuri nefaste.” „Ce spui? întrebă don Fadrique cu surprindere; ce poate să te revolte împotriva țării dumitale și să te facă să urăști ceea ce toți oamenii iubesc în mod firesc?” „După cele ce mi s-au întâmplat, urmă toledanul, mi-e groază de țara mea și singura-mi dorință e s-o părăsesc pentru totdeauna.” „Ah, domnule cavaler, strigă Mendoce înduioșat, cât sunt de nerăbdător să-ți cunosc nenorocirile! Chiar dacă nu voi avea puterea să-ți ușurez chinurile, cel puțin sunt gata să ți le împărtășesc. Am fost atras dintr-o dată de înfățișarea dumitale; felul dumitale de-a fi mă încântă și mă simt de pe-acum legat de soarta dumitale.” „Ceea ce-mi spui îmi aduce cea mai mare mângâiere cu putință, seniore don Fadrique, răspunse toledanul; și pentru a-ți dovedi oarecum recunoștința ce ți-o port pentru bunătatea ce mi-o arăți, îți voi spune că și eu, văzându-te împreună cu don Alvaro Ponce, am fost de la început de partea dumitale. O undă de simpatie, pe care n-am mai încercat-o până acum la prima vedere a unei persoane, mă făcea să mă tem ca nu cumva dona Théodora să-l prefere pe rivalul dumitale; de aceea m-am bucurat când s-a pronunțat în favoarea dumitale. Iar cele ce-au urmat au întărit atât de bine prima impresie, încât, în loc să-mi ascund supărările, voi căuta să-mi deschid inima, ba chiar îmi face plăcere să-ți dezvălui ce am pe suflet; ascultă-mi, dar, nenorocirile. M-am născut la Toledo și mă numesc don Juan de Zarate. Mi-am pierdut părinții de copil, astfel încât am putut dispune de timpuriu de cei patru mii de ducați rentă pe care mi i-au lăsat. Deoarece eram liber și fiindcă mă credeam destul de bogat ca să nu-mi întreb decât inima în alegerea unei soții, m-am însurat cu o fată de o frumusețe răpitoare, neluând în seamă nici sărăcia ei și nici inegalitatea condițiilor

noastre sociale; înotam în fericire și, ca să pot gusta pe deplin bucuria de-a avea o ființă iubită, la câteva zile după căsătorie, am dus-o la o moșie de-a mea, la câteva leghe de Toledo. Acolo trăiam amândoi în cea mai deplină înțelegere, când ducele de Naxera, al cărui castel e în vecinătatea moșiei mele, într-o zi pe când se afla la vânătoare, veni să se odihnească la mine. Îmi văzu nevasta și se îndrăgosti de ea: cel puțin așa mi s-a părut; și ceea ce mi-a întărit bănuiala a fost faptul că la puțin timp după aceea îmi căuta cu mare insistență prietenia, de care până atunci făcuse foarte puțin caz; mă invită la vânătorile sale, îmi făcu o mulțime de daruri și mai ales multe oferte de servicii. Am fost la început îngrijorat de această pasiune; mă gândeam să mă întorc la Toledo cu soția mea și fără îndoială că numai Dumnezeu îmi inspirase această idee; căci dacă ducele n-ar fi avut atâtea ocazii s-o vadă pe soția mea, desigur că aș fi înlăturat nenorocirile care au urmat; dar încrederea pe care o aveam în ea mi-au înlăturat grijile. Mi se părea că nu e cu putință ca o ființă pe care o luasem în căsătorie fără zestre și pe care o scosesem din întuneric să fie într-atât de nerecunoscătoare încât să uite ceea ce făcusem pentru dânsa. Vai, cât de puțin o cunoșteam! Ambiția și vanitatea, două elemente atât de naturale la femei, erau principalele defecte ale soției mele. Îndată ce ducele găsi mijlocul de a-i aduce la cunoștință sentimentele lui, ea își făcu un titlu de mândrie dintr-o atât de importantă cucerire. Iubirea unui om căruia i se spunea *excelență* îi măguli vanitatea și-i umplu închipuirea de visuri deșarte: se prețui pe dânsa mai mult, iar pe mine mă iubi mai puțin. Ceea ce făcusem pentru dânsa, în loc să-i trezească recunoștința, îmi atrase și mai mult disprețul ei: mă privi ca pe un soț nedemn de frumusețea ei și își închipui că, dacă acest mare senior îndrăgostit de farmecele sale ar fi văzut-o înainte de-a se căsători cu mine, negreșit ar fi luat-o de soție. Amețită de aceste idei nebunești și sedusă de cele câteva daruri care o măguliră,

aplecă urechea la tainicele rugăminți ale ducelui. Își scriau destul de des, iar eu n-aveam nici cea mai mică bănuială despre înțelegerea lor; până la urmă, însă, din nenorocire, vălul îmi căzu de pe ochi. Într-o zi, întors de la vânătoare mai devreme ca de obicei, am intrat în apartamentul soției mele, care nu se aștepta să mă vadă atât de devreme; primise o scrisoare de la duce și se pregătea să-i răspundă. Văzându-mă, nu-și putu ascunde tulburarea: m-am înfiorat și, văzând pe masă hârtie și cerneală, mi-am dat seama că mă trăda. I-am cerut să-mi arate ce scria; dar ea se împotrivi; astfel încât am fost nevoit să întrebuințez, forța ca să-mi pot satisface îndreptățita curiozitate; i-am scos de la sân, cu toată rezistența opusă, o scrisoare, care cuprindea următoarele cuvinte:

«Tânji-voi oare multă vreme în așteptarea celei de-a doua întâlniri? Ce nemiloasă ești, dându-mi cele mai dulci speranțe și întârziind atât de mult a le îndeplini! Don Juan se duce în fiecare zi la vânătoare sau la Toledo; de ce să nu profităm de aceste ocazii? Ar trebui să ai mai multă grijă de flacăra arzătoare care mă mistuie. Compătimește-mă, doamnă, gândește-te că-i o fericire să obții ceea ce dorești, dar nespus de chinuitor să aștepți prea multă vreme această fericire.»

Terminând de citit acest bilet, fui cuprins de furie; am scos pumnalul și, în prima clipă de furie, am fost ispitit să iau viața necredincioasei soții care-mi pătase cinstea; dar, gândindu-mă că prin aceasta mă răzbunam numai pe jumătate și că mânia mea mai cerea o victimă, mi-am înfrânt furia, prefăcându-mă; i-am spus soției mele cât mai liniștit cu putință: «Doamnă, rău ai făcut că ai ascultat vorbele ducelui; nu trebuia să te orbească strălucirea rangului său; dar femeilor tinere le place fastul; vreau să cred că numai asta ți-e crima și că n-ai comis greșeala cea

mare; pentru asta îți iert indiscreția, cu condiția să revii la datoria pe care o ai și ca de-acum înainte să răspunzi numai dragostei mele și să te gândești doar s-o meriți.» După ce i-am spus aceste cuvinte, am ieșit din apartamentul ei, ca s-o las să-și vie în fire din tulburarea în care se afla, dar mai ales pentru a căuta singurătatea de care aveam nevoie spre a-mi potoli mânia de care mă simțeam cuprins. Chiar dacă n-am putut să-mi recapăt liniștea, cel puțin m-am prefăcut timp de două zile că sunt foarte calm; a treia zi, născocind o grabnică afacere la Toledo, i-am spus soției mele că sunt nevoit s-o părăsesc pentru o bucată de vreme, rugând-o să aibă grijă de onoarea ei în timpul cât voi lipsi. Am plecat; dar în loc să-mi continui drumul spre Toledo, m-am întors în taină acasă în timpul nopții, ascunzându-mă în camera unui servitor credincios, de unde puteam să-i văd pe toți cei care intrau în casă. Eram sigur că ducele fusese înștiințat de plecarea mea și mi-am închipuit că nu va lăsa să-i scape asemenea ocazie: nădăjduiam să-i surprind împreună; eram hotărât să mă răzbun cumplit. Totuși așteptarea îmi fu înșelată; am observat că, în loc să se facă pregătiri ca pentru primirea unui îndrăgostit, dimpotrivă, se închideau toate porțile cu mare grijă; și după vreo trei zile, în care timp nu apăruse nici ducele, nici vreun servitor de-al lui, am ajuns la concluzia că soția mea se pocăise de greșeala făcută și că, în sfârșit, rupsese orice legătură cu amantul ei. Cu această convingere, am înlăturat gândul răzbunării; și lăsându-mă în voia simțămintelor de dragoste, tulburate până atunci de mânie, dădui fuga spre apartamentul soției mele și o îmbrățișai cu foc spunându-i: «Doamnă, îți redau cinstea și prietenia mea. Îți mărturisesc că n-am fost la Toledo; m-am prefăcut că plec, ca să te pun la încercare. Trebuie să ierți această capcană unui soț a cărui gelozie nu era lipsită de temei; mi-era teamă ca nu cumva închipuirea dumitale, atrasă de măreție iluzii, să nu poată ieși din amăgire; dar, slavă Celui de sus, ți-ai recunoscut greșeala, și nădăjduiesc

că de-acum înainte nimic nu ne va mai tulbura dragostea.» Soția mea păru mișcată de aceste cuvinte și strigă, lăsând să-i curgă câteva lacrimi: «Cât sunt de nenorocită că te-am făcut să-mi pui la îndoială credința! Zadarnic însă urăsc ceea ce te-a mâniat pe bună dreptate împotriva mea; în zadar de două zile ochii îmi sunt scăldați în lacrimi; toată durerea, toate remușcările mele sunt de prisos; niciodată nu voi mai putea să-ți recâștig încrederea.» «Ți-o redau, doamnă, am întrerupt-o eu, extrem de mișcat de afecțiunea de care părea cuprinsă; și deoarece văd că te căiești, nu-ți voi mai pomeni de trecut.» Într-adevăr, chiar din clipa aceea m-am purtat cu dânsa la fel de atent ca mai înainte, începând să gust din nou plăcerile care-mi fuseseră atât de nemilos tulburate: ba deveniră chiar mai puternice; căci soția mea, ca și cum ar fi vrut să-mi alunge din suflet orice urmă a jignirii pe care mi-o adusese, căuta mai mult ca înainte să-mi fie pe plac: dezmierdările ei îmi păreau și mai vii, și nu lipsea mult să fiu bucuros de supărarea pe care mi-o pricinuise. Tot atunci m-am îmbolnăvit. Și cu toate că boala nu era de loc primejdioasă, nu-și poate nimeni închipui cât de îngrijorată părea soția mea: stătea cât era ziua de mare lângă mine, iar noaptea, deoarece aveam altă cameră, venea la mine de două-trei ori să se convingă cu ochii ei cum mă simt; în sfârșit, se străduia să prevadă ajutorul de care aș fi putut avea nevoie; s-ar fi părut că viața ei era legată de-a mea. Eram atât de mișcat de dovezile ei de dragoste, că nu mai știam cum să-mi arăt mulțumirea. Și totuși, seniore Mendoce, ele nu erau chiar atât de sincere precum mi-am închipuit. Într-o noapte, când tocmai începeam să mă înzdrăvenesc, cameristul mă trezi din somn. «Seniore, îmi zise el tulburat, iertați-mă că vă tulbur odihna; dar vă sunt prea devotat și nu mă lasă inima să nu vă dezvălui ce se petrece în clipa aceasta în casa dumneavoastră: ducele de Naxera se află la doamna.» Am rămas atât de uluit de această veste încât o bucată de vreme am stat ca prostit, privindu-mi cameristul fără să

pot scoate un cuvânt; cu cât mă gândeam la cele spuse, cu atâta nu-mi venea a crede. «Nu se poate, Fabio, am strigat eu, soția mea nu e capabilă de o atât de mare mișelie! Poate că nu ești sigur de ce spui.» «Seniore, urmă Fabio, nu mai am nici o îndoială, din păcate! Nu m-am lăsat nicicând înșelat de aparențe! Încă de pe când v-ați îmbolnăvit, am avut bănuiala că aproape în fiecare noapte ducele era introdus în apartamentul doamnei; pentru a-mi întări bănuiala, am stat ascuns, și acum sunt absolut sigur că n-am greșit.» La aceste cuvinte m-am ridicat înfuriat la culme; mi-am luat halatul și sabia și-am pornit spre apartamentul soției mele, întovărășit de Fabio, care-mi lumina calea. La zgomotul pe care-l făcurăm intrând, ducele, care stătea pe pat, se sculă și, scoțând un pistol pe care-l avea la cingătoare, îmi veni în întâmpinare descărcându-l asupra mea; dar, fiind și el cu totul tulburat și zăpăcit, nu mă nimeri. Atunci m-am repezit la el și i-am înfipt sabia în piept. M-am adresat apoi soției mele, care era mai mult moartă decât vie: «Iar tu, nelegiuito, i-am spus, primește-ți răsplata tuturor perfidiilor tale». Și zicând acestea, i-am străpuns pieptul cu sabia, ce aburea încă de sângele amantului ei. Îmi dezaprob cu totul furia, don Fadrique, și recunosc că aș fi putut să-mi pedepsesc îndeajuns soția necredincioasă fără a-i lua viața; dar care om și-ar fi putut păstra judecata într-o astfel de împrejurare? Închipuiește-ți-o pe acea femeie prefăcută îngrijindu-mă în timpul bolii; închipuiește-ți toate dovezile ei de prietenie, întreaga grozăvie a trădării ei, toate împrejurările, și judecă și dumneata dacă nu merit să fiu iertat de moartea ei, fiind cuprins de o furie cu totul îndreptățită. Îmi voi termina acum această tragică istorisire în două cuvinte: socotindu-mă pe deplin răzbunat, m-am îmbrăcat în grabă; știam bine că n-am vreme de pierdut; că părinții ducelui mă vor căuta în toată Spania și că, influența familiei mele neputând fi pusă în cumpănă cu a lor, nu voi putea fi în siguranță decât într-o

țară străină; iată de ce am ales doi dintre cei mai buni cai pe care-i aveam și, adunând toți banii și toate bijuteriile, am ieșit din casă înainte de ivirea zorilor, însoțit de valetul care-mi dovedise atâta credință; am apucat drumul spre Valencia, cu intenția de-a mă îmbarca pe prima corabie în drum spre Italia. Trecând astăzi prin apropierea pădurii în care vă aflați, am întâlnit-o pe dona Théodora, care m-a rugat s-o urmez și să-i ajut să vă despartă." După ce toledanul isprăvi de vorbit, don Fadrique îi zise: „Seniore don Juan, ai fost îndreptățit să te răzbuni pe ducele de Naxera: nu trebuie să te îngrijoreze urmărirea rudelor sale; vei sta la mine, dacă vrei, așteptând prilejul să treci în Italia. Unchiul meu e guvernator al Valenciei; te vei afla aici mai în siguranță decât oriunde și având un tovarăș doritor ca de-acum înainte să-ți fie atașat printr-o strânsă prietenie." Zarate răspunse lui Mendoce în termeni plini de recunoștință, primind adăpostul ce i se oferea. Admiră puterea prieteniei, don Cléophas, urmă Asmodée; acești doi tineri cavaleri se simțeau atât de atrași unul către altul încât, în scurt timp, se legă între ei o amiciție asemănătoare cu aceea dintre Oreste și Pylade. La fel de merituoși și unul și altul, se asemănau atât de mult în gusturi, încât ceea ce plăcea lui don Fadrique nu putea să nu-i placă și lui don Juan; aveau același caracter. În sfârșit, erau făcuți să se împrietenească. Mai ales don Fadrique era încântat de felul de-a fi al prietenului său; nu se putea stăpâni să nu-l laude în fiece clipă donei Théodora. Adesea mergeau împreună la această doamnă, care primea cu aceeași nepăsare atențiile și insistențele lui don Mendoce. De care lucru el era profund mâhnit, plângându-i-se câteodată prietenului său, care, ca să-l mângâie, îi spunea că până și cele mai insensibile femei se lasă până la urmă înduioșate; că îndrăgostiții trebuie să știe să aștepte momentul favorabil; să nu-și piardă răbdarea; că, mai devreme sau mai târziu, doamna îi va răsplăti serviciile. Aceste vorbe, deși bazate pe experiență, nu-l linișteau de

fel pe timidul Mendoce, care se temea că nu va putea niciodată să placă văduvei lui don Cifuentes. Această temere îl făcu să cadă într-un fel de lâncezeală, care stârni mila lui don Juan; dar nu trecu mult și don Juan fu și mai de plâns decât dânsul. Oricâte motive ar fi avut toledanul să fie revoltat împotriva femeilor, după grozava trădare a nevestei sale, nu putu rezista să nu se îndrăgostească de dona Théodora. Totuși, nu numai că nu se lăsă în voia pasiunii, ceea ce ar fi fost o insultă la adresa prietenului său, dar se străduí s-o combată; și, încredințat că n-o va putea învinge decât îndepărtându-se de ochii care o aprinseseră, se hotărî să n-o mai vadă pe văduva lui Cifuentes. Astfel, când Mendoce voia să-l ducă la dânsa, el găsea întotdeauna pretexte să se eschiveze. Pe de altă parte, ori de câte ori don Fadrique se ducea la dona Théodora, aceasta îl întreba de ce nu mai vine pe la ea don Juan. Într-o zi, când ea îi puse din nou aceeași întrebare, el îi răspunse zâmbind că prietenul lui își avea motivele sale. «Și ce motive poate avea ca să mă ocolească?» întrebă dona Théodora. «Doamnă, urmă Mendoce, astăzi pe când voiam să-l aduc cu mine și am arătat oarecare surpriză la refuzul lui de-a mă însoți, mi-a făcut o mărturisire pe care trebuie să ți-o dezvălui, pentru a-l justifica. Mi-a spus că are de curând o amantă și că, neavând de stat prea multă vreme în acest oraș, fiecare clipă e prețioasă.» «Nu sunt de loc satisfăcută de această scuză, răspunse văduva lui don Cifuentes, înroșindu-se: chiar îndrăgostiților nu le este îngăduit să-și părăsească prietenii.» Don Fadrique observă roșeața donei Théodora, dar își închipui că numai vanitatea poartă vina și că se roșise numai de ciudă că se vede neglijată. Dar se înșela; o simțire mai vie decât vanitatea ațâța tulburarea pe care o arăta; dar de teamă să nu i se ghicească sentimentele, ea schimbă discuția și, în tot timpul conversației, manifestă o veselie care ar fi înșelat înțelegerea lui Mendoce, chiar dacă ea ar fi fost mai perspicace încă de la început. Văduva lui Cifuentes,

rămasă singură, căzu într-o profundă visare; atunci își dădu seama de toată puterea sentimentului pe care-l avea pentru don Juan și, crezându-se nedreptățită mai mult decât era în realitate, zise suspinând: „Cât de nejustă și de sălbatică e această putere care înflăcărează două inimi ce nu se potrivesc! Nu-l pot iubi pe don Fadrique, care mă adoră, și-l doresc cu ardoare pe don Juan, ale cărui gânduri sunt îndreptate spre altă femeie! Ah, Mendoce, să nu-mi mai aduci mustrări pentru indiferența mea, prietenul tău te răzbună îndestul!” La aceste cuvinte, un puternic sentiment de durere și gelozie o făcu să verse câteva lacrimi; dar speranța, care știe să îndulcească chinurile îndrăgostiților, îi înfățișă curând atrăgătoare imagini. Își spuse că, la urma urmei, rivala ei nu era chiar atât de primejdioasă; că poate don Juan era atras mai degrabă de favorurile decât de farmecele ei și că niște legături atât de slabe nu sunt greu de rupt. Și pentru a-și da singură seama ce anume trebuia să creadă, se hotărî să aibă o convorbire particulară cu toledanul. Îi trimise vorbă să poftească la dânsa: el veni; și, când fură amândoi singuri, dona Théodora luă cuvântul în acest chip: „N-aș fi crezut niciodată că dragostea poate face pe un bărbat bine-crescut să uite cum trebuie să se poarte cu femeile; totuși, don Juan, dumneata n-ai mai trecut pe la mine de când ești îndrăgostit. Îmi pare că aș avea motive să mă plâng de dumneata. Îmi place să cred, totuși, că nu de bunăvoie mă ocolești; fără îndoială că iubita dumitale ți-a interzis să mă vezi. Mărturisește, don Juan, și atunci te iert; știu că îndrăgostiții nu sunt liberi în acțiunile lor și că n-ar îndrăzni să nu dea ascultare iubitelor lor.” „Doamnă, răspunse toledanul, admit că purtarea mea ar putea să vă mire, dar, vă implor, nu-mi cereți să mă justific: mulțumiți-vă să știți că am motivele mele să vă ocolesc.” „Oricare ar fi aceste motive, zise dona Théodora foarte mișcată, doresc să le cunosc.” „Ei bine, doamnă, spuse don Juan, trebuie să mă supun; să nu te plângi după aceea că ai aflat mai mult

decât ai fi vrut să știi. Don Fadrique, urmă el, ți-a povestit întâmplarea care m-a făcut să părăsesc Castilia. Îndepărtându-mă de Toledo cu inima plină de mânie împotriva femeilor, puteam să fac prinsoare că nici una din ele nu-mi va mai cuceri vreodată inima. Cu această mândră stare de suflet m-am apropiat de Valencia, ți-am întâlnit privirile și, așa precum nimănui nu i s-a mai întâmplat, poate, nu m-am simțit tulburat. Te-am mai văzut și după aceea; dar, vai! cât de scump am plătit acele câteva zile de trufie! În cele din urmă, mi-ai învins împotrivirea: frumusețea, harul, tot farmecul dumitale au acționat asupra unui răzvrătit; într-un cuvânt, simt pentru dumneata toată dragostea pe care ești capabilă s-o inspiri. Iată, doamnă, ce mă ține departe de dumneata. Ființa de care ți s-a spus că sunt legat e o femeie imaginară; e o falsă confidență pe care i-am făcut-o lui Mendoce pentru a înlătura bănuielile pe care aș fi putut să i le stârnesc refuzând mereu să viu cu dânsul la dumneata.” Această mărturisire, la care dona Théodora nu se așteptase de loc, o bucură atât de tare încât nu se putu preface. E-adevărat că nici nu încercă și, în loc să-l privească cu oarecare asprime, îl privi pe toledan cu un aer destul de drăgăstos, zicându-i: „Mi-ai dezvăluit secretul dumitale, don Juan; e rândul meu să ți-l fac cunoscut pe-al meu. Ascultă-mă. Insensibilă la suspinele lui Alvaro Ponce, puțin înduioșată de dragostea lui Mendoce, duceam o viață liniștită, fără de griji, când întâmplarea te-a făcut să treci pe lângă pădurea unde ne-am întâlnit. Cu tot tremurul de care eram cuprinsă atunci, am băgat totuși de seamă că-mi ofereai ajutorul cu multă bunăvoință; iar modul în care ai știut să desparți doi dușmani înverșunați m-a făcut să am o cât se poate de bună părere despre îndemânarea și valoarea dumitale. Mijlocul pe care l-ai propus pentru a-i aduce la o înțelegere mi-a displăcut: cu multă greutate m-am putut hotărî să aleg pe unul dintre ei; și ca să nu-ți ascund nimic, cred că dumneata erai în bună parte cauza acestei neplăceri; căci,

chiar în clipa când, silită de împrejurare, am pronunțat numele lui don Fadrique, am simțit că inima mea trece de partea necunoscutului. Din ziua aceea, pe care ar trebui s-o numesc fericită, după mărturisirea pe care mi-ai făcut-o, stima pe care o aveam pentru dumneata a crescut datorită meritelor pe care le ai. N-am să fac o taină din sentimentele mele, adăugă ea; ți le declar cu aceeași sinceritate cu care i-am spus lui Mendoce că nu-l iubesc. O femeie care are ghinionul să se îndrăgostească de un bărbat care n-ar putea fi al ei trebuie negreșit să se stăpânească și să se răzbune cel puțin de slăbiciunea ei printr-o veșnică tăcere; dar cred că poți în toată voia să-ți dezvălui sentimentele curate față de un om care are doar intenții legitime. Da, sunt încântată că mă iubești și mulțumesc lui Dumnezeu, care, fără îndoială, ne-a hărăzit pe unul celuilalt." După aceste cuvinte, doamna tăcu, ca să-l lase pe don Juan să vorbească, să-și manifeste toată bucuria și recunoștința pe care credea că trebuie să i le fi inspirat; dar, în loc să pară încântat de cele auzite, el rămase trist și gânditor. „Văd eu bine, don Juan? întrebă ea. În vreme ce dau uitării toată mândria mea de femeie și-ți dezvălui un suflet fermecat, gata să-ți hărăzească o soartă pe care alții ar găsi-o demnă de invidiat, dumneata te împotrivești bucuriei pe care ar trebui să ți-o pricinuiască o declarație atât de favorabilă! Păstrezi o tăcere de gheață! Citesc chiar îndurerare în ochii dumitale! Vai! don Juan, ce straniu efect au produs asupra dumitale vorbele mele!" „Ce alt efect, doamnă, răspunse cu tristețe toledanul, ar fi putut produce asupra unei inimi ca a mea? Sunt cu atât mai nenorocit cu cât îmi arăți mai multă dragoste. Știi și dumneata cât datorez lui Mendoce, știi ce duioasă prietenie ne leagă; aș putea oare să-mi clădesc fericirea pe ruinele celor mai dulci speranțe ale sale?" „Ești mult prea delicat, zise dona Théodora. Nu i-am făgăduit nimic lui don Fadrique; pot să-ți ofer mâna fără să-i merit mustrările, iar dumneata poți s-o primești fără să

ai vreo vină. Recunosc că gândul la un prieten nenorocit poate să-ți provoace oarecare mâhnire; dar prietenia aceasta, don Juan, poate sta mai presus de fericitul destin care ne așteaptă?" „Da, doamnă, răspunse el cu hotărâre, un prieten ca Mendoce are asupra mea mai multă putere decât s-ar crede. Dacă ai putea să-ți dai seama de toată dragostea, de toată puterea prieteniei noastre, ai vedea cât sunt de plâns! Don Fadrique nu-mi ascunde nimic, interesele mele au devenit și ale lui; cele mai neînsemnate lucruri care mă privesc nu-i scapă din vedere, într-un cuvânt, își împarte sufletul între mine și dumneata. Ah! dacă doreai să mă bucur de bunăvoința dumitale, trebuia să-mi dai a înțelege înainte de-a fi strâns nodurile unei prietenii atât de puternice. Fermecat de fericirea de a-ți fi pe plac, aș fi privit atunci la Mendoce numai ca la un rival; inima mea s-ar fi ferit de afecțiunea pe care mi-o arăta, și astăzi nu i-aș datora tot ceea ce-i datorez; dar acum, doamnă, e prea târziu; i-am primit toate serviciile pe care a vrut să mi le facă; m-am lăsat în voia simpatiei pe care o aveam pentru el, recunoștința și prietenia mă leagă de dânsul și mă văd în cruda situație de-a renunța la fericita soartă pe care mi-o înfățișezi." La acestea, dona Théodora, cu ochii înotând în lacrimi, își duse batista la ochi. Gestul îl tulbură pe toledan; își simți statornicia clătinându-se, începea să nu mai răspundă de nimic. „Adio, doamnă, urmă el cu o voce întretăiată de suspine, adio; trebuie să mă îndepărtez de-aici pentru a-mi salva onoarea; nu pot rezista lacrimilor dumitale, care te fac mult prea primejdioasă. Mă îndepărtez de dumneata pentru totdeauna și voi plânge pierderea atâtor farmece pe care am fost nevoit să le sacrific neclintitei mele prietenii." Terminând de spus aceste cuvinte, se retrase, datorită unui rest de fermitate care-i mai rămăsese și pe care cu greu îl păstrase. După plecarea lui, văduva lui Cifuentes se simți cuprinsă de porniri nelămurite; îi era rușine că-și deschisese inima față de un bărbat pe care nu-l putuse

păstra; dar, deoarece nu se îndoia că el era foarte îndrăgostit și că numai din cauza acestei prietenii îi refuzase mâna pe care i-o întinsese, fu îndestul de înțeleaptă și, în loc să se simtă jignită, admiră puterea rară a acestei prietenii. Totuși, deoarece nu-ți poți stăvili mâhnirea când lucrurile n-au ieșit precum ai dorit, ea se hotărî să plece chiar a doua zi de dimineață la țară, să-și aline durerea, sau mai bine zis s-o mărească, căci singurătatea contribuie mai degrabă să întărească dragostea decât s-o slăbească. Pe de altă parte, don Juan, negăsindu-l pe Mendoce acasă, se închise în apartamentul său pentru a da frâu durerii sale; după cele făcute în favoarea unui prieten, crezu că, cel puțin, are libertatea să ofteze în voie; dar curând don Fadrique veni să-i tulbure visarea; și judecând după figura lui că era indispus, arătă atâta neliniște încât don Juan, ca să-l poată calma, fu nevoit să-i spună că are nevoie doar de puțină odihnă. Mendoce plecă de îndată, pentru a-l lăsa să se odihnească; avea însă un aer atât de trist încât toledanul se simți și mai nenorocit. „Doamne, își zise el, pentru ce trebuie oare ca prietenia cea mai duioasă din lume să mă facă nenorocit toată viața?” A doua zi, don Fadrique nici nu se sculase când fu înștiințat că dona Théodora a plecat, cu toți servitorii ei, la castelul său din Villareal, de unde se părea că nu se va întoarce atât de curând. Vestea îl mâhni nu atât pentru că-l îndepărta de aceea pe care o iubea, ci din cauză că nu știuse absolut nimic despre această plecare. Fără să știe ce trebuie să creadă, fu cuprins de o presimțire funestă. Se sculă ca să se ducă să-și vadă prietenul, să afle cum îi mai merge, dar și ca să-i povestească de cele aflate, Nici nu terminase bine cu îmbrăcatul, când don Juan intră în odaia lui, zicând: „Vin să-ți risipesc neliniștea pe care ți-am pricinuit-o; mă simt mult mai bine azi”. „Această veste bună, răspunse Mendoce, mă mai consolează de cealaltă rea, pe care am primit-o mai înainte.” Toledanul întrebă care era vestea

cea rea, și don Fadrique, după ce-și concedie servitorii, îi spuse: „Dona Théodora a plecat în dimineața aceasta la țară, unde se pare că va sta mai multă vreme. Plecarea ei mă miră. Pentru ce nu mi s-a spus nimic? Dumneata ce crezi, don Juan? N-am dreptate să fiu alarmat?” Zarate se feri să spună ce crede despre acest lucru și încercă să-l convingă că nu era nici un motiv de spaimă în faptul că dona Théodora a plecat la țară. Dar Mendoce, nemulțumit de motivele pe care i le înfățișa prietenul său spre a-l liniști, îl întrerupse: „Vorbele acestea, zise el, nu pot risipi bănuiala care a încolțit în mintea mea; poate că, din nesocotință, am făcut ceva care a displăcut donei Théodora. Și, ca să mă pedepsească, mă părăsește, fără a binevoi măcar să-mi spună cu ce-am greșit. Oricum ar fi, nu mai pot rămâne multă vreme în nesiguranță. Să mergem, don Juan, s-o căutăm. Voi da poruncă să pregătească caii.” „Te sfătuiesc, îi zise toledanul, să nu iei pe nimeni cu dumneata; lămurirea trebuie să se facă fără martori.” „Don Juan, nu poate fi de prisos, urmă don Fadrique; dona Théodora știe că nu ești străin de cele ce se petrec în inima mea; ea te stimează și, nu numai că nu mă încurci, dar mă vei ajuta s-o îmblânzesc.” „Nu, don Fadrique, răspunse el, prezența mea nu poate să-ți fie de folos. Pleacă singur, te rog!” „Nu, dragul meu don Juan, urmă Mendoce, vom merge împreună; cer această favoare prieteniei dumitale.” „Ce tiranie! strigă toledanul mâhnit; pentru ce ceri prieteniei mele ceea ce nu-ți poate da?” Aceste cuvinte, pe care don Fadrique nu le înțelese, precum și tonul brusc cu care fuseseră pronunțate, îl surprinseră ciudat. Își privi prietenul mai cu atenție. „Don Juan, zise el, ce pot însemna oare aceste vorbe? Ce grozavă bănuială mi se strecoară-n suflet! O, te ascunzi prea tare în dumneata, iar pe mine mă pui în încurcătură; vorbește. Care este pricina neplăcerii pe care o manifești de-a mă întovărăși?” „Voiam să ți-o ascund, răspunse toledanul; dar deoarece chiar dumneata mă silești s-o dau

pe față, nu mă mai pot ascunde; dragul meu Fadrique, nu ne mai bucurăm de similitudinea simțămintelor noastre, e mult prea perfectă; ceea ce te-a rănit pe dumneata nu l-a cruțat nici pe prietenul dumitale. Dona Théodora…” „Nu cumva îmi ești rival!” îl întrerupse Mendoce îngălbenindu-se. „De îndată ce mi-am dat seama de dragostea mea, urmă don Juan, am luptat împotriva ei. Am fugit cât am putut din calea văduvei lui don Cifuehtes, o știi prea bine; m-ai mustrat din această pricină; dacă cel puțin nu-mi puteam distruge pasiunea, dar eram stăpân pe dânsa. Dar ieri această doamnă mi-a trimis vorbă că dorește să-mi vorbească acasă la dânsa; m-am dus. M-a întrebat de ce dau impresia că fug de ea. Am născocit niște scuze; nu le-a primit. În sfârșit, am fost nevoit să-i dezvălui adevărata pricină. Speram că după această mărturisire îmi va aproba intenția de-a mă ține departe de ea; dar, printr-un ciudat capriciu al soartei, cum să-ți spun? Da, Mendoce, Théodora s-a arătat favorabilă, gata să mă asculte.” Cu toate că don Fadrique era din fire cel mai liniștit și mai bun om din lume, la aceste cuvinte se simți cuprins de un val de furie încât strigă, întrerupându-și în acest loc prietenul: „Oprește-te, don Juan! Mai degrabă străpunge-mi pieptul decât să continui cu această istorisire fatală. Nu ți-e de ajuns să-mi mărturisești că-mi ești rival, dar mai aflu și că ești iubit! Doamne sfinte! Și mai îndrăznești să-mi faci asemenea mărturisire! Pui prietenia noastră la prea mare încercare. Dar ce spun eu, prietenia noastră? Căci ai distrus-o, păstrându-ți sentimentele perfide pe care mi le-ai împărtășit. Cum m-am înșelat! Te credeam generos, un suflet nobil, pe când dumneata nu ești decât un fals prieten, deoarece ai fost în stare să nutrești o dragoste care mă rănește. Sunt zdrobit de această lovitură neprevăzută: cu atât mai mult cu cât o primesc de la cineva care…” „Nu mă nedreptăți, îl întrerupse la rândul său toledanul; ai puțină răbdare; nu sunt câtuși de puțin un fals prieten. Ascultă-mă, mai întâi, și ai să vezi că-ți va

părea rău că m-ai numit astfel.” El îi povesti cele petrecute între dânsul și văduva lui Cifuentes, mărturisirea duioasă pe care i-o făcuse și cuvintele pe care i le spusese dânsa pentru a-l hotărî să se lase fără scrupule în voia pasiunii. Îi repetă ceea ce răspunsese el la aceasta; și pe măsură ce vorbea de tăria pe care o arătase, lui don Fadrique simțea că-i piere mânia. „În sfârșit, adăugă don Juan, prietenia a fost mai tare decât dragostea; m-am împotrivit donei Théodora. A plâns de ciudă. Doamne! Și câtă tulburare a stârnit în sufletul meu aceste lacrimi! Tremur și acum când îmi amintesc prin ce primejdie am trecut în clipa aceea. Începusem să cred că sunt un om fără de suflet și, timp de câteva clipe, dragă Mendoce, ți-am fost necredincios. Totuși nu m-am lăsat învins de slăbiciune și am fugit repede pentru a scăpa de puterea acestor lacrimi atât de primejdioase. Dar faptul că am învins de data aceasta nu înseamnă nimic, trebuie să mă tem de viitor. Sunt nevoit să-mi grăbesc plecarea, nu mai vreau să dau ochii cu Théodora. Și acum, don Fadrique, tot mă mai găsești vinovat de nerecunoștință și de prefăcătorie?” „Nu, îi răspunse Mendoce îmbrățișându-l, îți recunosc întreaga nevinovăție. Mi-ai deschis ochii; iartă-mi nedreapta învinuire, smulsă de prima pornire a unui îndrăgostit ce-și vede spulberate visurile. Vai! Ar fi trebuit să-mi dau seama că dona Théodora nu putea să te vadă multă vreme fără să te iubească, fără să cadă în puterea farmecelor care m-au vrăjit și pe mine! Ești un adevărat prieten. Nu mai blestem decât soarta și, departe de-a te urî, simt că-mi ești mai drag! Cum, ai putut să renunți pentru mine la dona Théodora, să faci o atât de mare jertfă în numele prieteniei noastre, și eu să nu mă simt mișcat? Ai fost în stare să-ți stăpânești dragostea, iar eu să nu fac nimic ca s-o învinge? Trebuie să răspund și eu generozității dumitale, don Juan. Lasă-te în voia pornirii care te stăpânește, căsătorește-te cu văduva lui Cifuentes; inima mea poate să geamă cât o vrea; Mendoce te roagă să-l asculți.” „În zadar mă rogi,

răspunse Zarate. Mărturisesc că am pentru ea o pasiune violentă; dar liniștea dumitale mi-e mai scumpă decât fericirea.” „Dar liniștea Théodorei, urmă don Fadrique, îți este și ea indiferentă? Să nu ne facem iluzii: preferința pe care o are pentru dumneata îmi hotărăște soarta. Chiar dacă te-ai îndepărta de dânsa, ca să mi-o lași mie și să te duci să trăiești o viață nenorocită departe de privirile ei, tot nu voi fi mai fericit; deoarece n-am putut să-i plac până acum, nu-i voi plăcea nici de-acum înainte. Așa a vrut Dumnezeu, ca numai dumneata să ai parte de această fericire. Te-a iubit din prima clipă în care te-a văzut; are pentru dumneata o dragoste adevărată; într-un cuvânt, nu va putea fi fericită decât cu dumneata; primește-i, dar, mâna pe care ți-o oferă și fericește-o și pe ea, și pe dumneata; pe mine lasă-mă cu nenorocirea mea și nu face trei nenorociți, când unul singur poate plăti pentru toți.”

În clipa aceasta, Asmodée fu întrerupt din povestire de către student, care-i spuse:

— Ceea ce-mi povestești e surprinzător. Există într-adevăr oameni cu caractere atât de frumoase? Nu văd în lume decât prieteni care se ceartă, și nu pentru femei ca Théodora, ci pentru niște cochete nerușinate. Poate renunța oare un îndrăgostit la femeia pe care o iubește și de care e iubit numai pentru a nu nenoroci un prieten? Credeam că aceste lucruri nu se găsesc decât în romane, unde oamenii sunt zugrăviți așa cum ar trebui să fie, nu așa cum sunt.

— Sunt de aceeași părere, răspunse diavolul, lucruri ca acestea nu se petrec în fiecare zi; dar ele există nu numai în natura romanului, ci și în minunata natură a omului. Dovadă e că, de la potop, în afară de acest caz, n-am mai întâlnit decât unul. Dar să ne întoarcem la povestea noastră. Cei doi prieteni continuară să-și jertfească unul altuia pasiunile, și deoarece nici unul nu voia să cedeze generozității celuilalt, sentimentele lor de dragoste rămaseră în suspensie timp de câteva zile. Nu mai vorbiră

despre Théodora, nu îndrăzneau să-i mai pronunțe nici numele. Dar în vreme ce în orașul Valencia prietenia triumfa astfel asupra dragostei, dragostea, ca și cum ar fi vrut să se răzbune, domnea în altă parte cu tiranie și se făcea ascultată fără de nici o împotrivire. Dona Théodora se lăsa în voia dragostei în castelul ei din Villareal, situat la marginea mării. Se gândea fără încetare la don Juan, incapabilă să renunțe la speranța de-a se căsători cu el, cu toate că n-ar fi trebuit să se aștepte la mare lucru, ținând seamă de sentimentele de prietenie pe care acesta le purta lui don Fadrique. Într-o zi, după apusul soarelui, pe când se plimba pe malul mării împreună cu una din slujnicele sale, zări o mică șalupă care tocmai acostase la țărm. Observă mai întâi că în ea se află vreo șapte-opt oameni cu mutre urâte; dar după ce se apropiară și-i cercetă cu mai multă atenție, observă că luase niște măști drept figuri. Într-adevăr, erau cu toții mascați și înarmați cu săbii și baionete. La vederea lor se înfioră; și socotind că nu poate rezulta nimic bun din debarcarea lor, iuți pașii înspre castel. Din vreme în vreme, se uita înapoi ca să-i observe; și băgând de seamă că debarcaseră cu toții și că începuseră s-o urmărească, începu să alerge din toate puterile; dar pentru că nu putea să alerge la fel de iute ca Atalanta[31] și pentru că mascații erau sprinteni și puternici, o ajunseră la porțile castelului și o opriră. Atât ea cât și camerista care o însoțea începură să strige din toate puterile după ajutor, ceea ce atrase îndată câțiva servitori; iar aceștia, dând alarma în castel, toți oamenii donei Théodora alergară imediat, înarmați cu furci și ciomege. Totuși, doi bărbați dintre cei mai voinici din trupa mascată, după ce o luară în brațe pe stăpână și pe însoțitoare, se porniră înspre șalupă, cu toată împotrivirea lor, în timp ce ceilalți țineau piept oamenilor de la castel, care începuseră să-i atace cu putere. Lupta ținu îndelung, dar până la urmă oamenii mascați își îndepliniră cu bine misiunea și se

[31] Celebră figură în antichitate, neîntrecută în fugă.

întoarseră la șalupă, bătând în retragere. Era și timpul să se retragă, căci încă nu erau cu toții îmbarcați când văzură apărând dinspre Valencia vreo patru-cinci cavaleri care galopau cu cea mai mare iuțeală, după cât se părea, vrând să vie în ajutorul Théodorei. La vederea acestora, răpitorii depuseră atât de mare silință să se îndepărteze în largul mării, încât graba cavalerilor deveni inutilă. Cei doi cavaleri erau don Fadrique și cu don Juan. Cel dintâi primise chiar în ziua aceea o scrisoare prin care era înștiințat că Alvaro Ponce se află în insula Majorca; că echipase o barcă cu pânze și, împreună cu vreo douăzeci de oameni, care n-aveau nimic de pierdut, își pusese în gând s-o răpească pe văduva lui Cifuentes, cu prima ocazie când se va afla la castel. La această înștiințare, toledanul și cu dânsul, întovărășiți de cameriști, plecaseră pe dată din Valencia, ca s-o vestească pe dona Théodora despre atentat. De departe încă zăriseră pe malul mării un număr destul de mare de oameni care păreau că se luptă unii cu alții și, bănuind că se înfăptuise tocmai lucrul de care se temeau, o porniră în plin galop, pentru a se pune de-a curmezișul planului lui don Alvaro. Dar, cu toată graba, nu putură decât să fie martorii răpirii pe care voiau s-o împiedice. În vremea asta, Alvaro Ponce, mândru de reușita îndrăznelii sale, se îndepărta de țărm cu prada sa, iar șalupa ajunse curând la o corăbioară înarmată, care aștepta în largul mării. Nu se poate descrie cât de mare fu durerea pe care o simțiră Mendoce și don Juan. Începură să-l blesteme pe don Alvaro, făcând să răsune țărmul mării de jeluiri, pe cât de vrednice de milă pe-atât de zadarnice. Toți servitorii donei Théodora, însuflețiți de un atât de frumos exemplu, începură care mai de care să se jeluiască: tot țărmul răsuna de țipete; furia, disperarea, deznădejdea domneau pe aceste triste țărmuri. Nici răpirea Elenei nu pricinuise atâta consternare la Curtea din Sparta.

CAPITOLUL XIV

Sfada unui poet tragic cu un autor comic.

În acest loc, studentul nu se putu opri să nu-l întrerupă pe diavol:

— Seniore Asmodée, zise el, cu toată plăcerea pe care o simt ascultându-te, nu-i chip să rezist curiozității de-a fi informat asupra unei chestiuni care mi-a atras atenția. Văd într-o încăpere doi oameni în cămăși de noapte care se țin de gât și se trag de păr, în timp ce mai multe persoane în halate se silesc să-i despartă: spune-mi, te rog, ce va să zică asta.

Demonul, care nu căuta decât să-l mulțumească, îi satisfăcu astfel curiozitatea, zicând:

— Persoanele pe care le vezi îmbrăcate sumar și care se bat, îi zise el, sunt doi autori francezi, iar oamenii care-i despart sunt doi germani, un flamand și un italian. Locuiesc cu toții în același hotel, cu camere închiriate lunar, unde nu stau decât străini. Unul dintre autori scrie tragedii, iar celălalt comedii. Cel dintâi, din cauza unei neplăceri pe care a avut-o în Franța, a venit în Spania; iar celălalt, foarte puțin mulțumit de situația lui la Paris, a făcut aceeași călătorie cu speranța că la Madrid va avea mai mult noroc. Poetul tragic e un tip vanitos și încrezut, care și-a făcut în țara sa, în ciuda publicului cu gusturi mai sănătoase, o reputație destul de bună. Pentru a-și ține muza veșnic în acțiune, compune în fiecare zi: neputând dormi în noaptea aceasta, a început să scrie o piesă cu un subiect luat din *Iliada.* A scris o scenă; și deoarece defectul lui cel mai neînsemnat este, ca și al confraților săi, o necontenită mâncărime de limbă, asasinarea oamenilor cu

citirea operelor sale, s-a sculat, a aprins lumânarea și, numai în cămașă, a început să bată din toate puterile la ușa autorului comic, care, folosindu-și mai bine timpul, era cufundat într-un somn adânc. Acesta se trezi la auzul zgomotului și veni să-i deschidă celuilalt, care, cu înfățișarea unui apucat, îi zise intrând: „În genunchi, prietene, în genunchi în fața mea! Adoră geniul favorizat de Melpomena[32]! Am dat naștere unor versuri… Dar ce spun am dat naștere! Însuși Apollo mi le-a dictat: dac-aș fi la Paris, m-aș duce să le citesc din casă în casă; aștept să se lumineze de ziuă, pentru a mă duce și a-l fermeca pe ambasadorul nostru, ca și pe toți francezii aflați la Madrid. Dar înainte de-a le arăta lor, vreau să ți le citesc dumitale.” „Îți mulțumesc de preferință, a răspuns autorul comic căscând de i se rupeau fălcile nu alta, dar ți-ai ales cam rău momentul; m-am culcat foarte târziu; somnul mă doboară și nu garantez că voi putea rămâne treaz cât timp îmi vei citi toate versurile dumitale.” „O, îți garantez că nu vei adormi, urmă poetul tragic: chiar de-ai fi mort, scena pe care am compus-o e în stare să te aducă la viață. Versurile mele nu sunt câtuși de puțin o simplă îngrămădire de sentimente obișnuite și de expresii triviale pe care singură rima le susține; e o poezie viguroasă, care-ți înmoaie inima și-ți zguduie spiritul. Nu fac parte dintre acei poetași a căror biete inovații trec asemeni unor umbre pe scenă și care se duc în Utica să-i distreze pe africani; piesele mele, demne de-a sta împreună cu bustul meu în Biblioteca Palatină, atrag foarte multă lume chiar la a treizecea reprezentație; dar să ne întoarcem, adăugă modestul poet, la versurile cu care vreau să te delectez.

32 În mitologia greacă, *Melpomene* este considerată una dintre cele nouă muze, fiica lui *Zeus* și *Mnemosyne*. Numele muzei provine de la cuvântul grec echivalent cu a celebra cu dans și cântec. La început, *Melpomene* era muza cântării, dar în perioada clasică a devenit muza tragediei. În picturi, apare cu o mască tragică. Celelalte opt muze sunt: *Calliope, Clio, Erato, Euterpe, Polyhymnia, Terpsichore, Thalia* și *Urania*.

Iată tragedia mea: *Moartea lui Patrocle.* Scena întâia. Brizeida și celelalte captive ale lui Ahile apar; își smulg părul și se lovesc cu pumnii în piept, ca să-și manifeste durerea pe care o resimt la moartea lui Patrocle. Nu mai au nici puterea de a se ține pe picioare; zdrobite de disperare, se prăbușesc pe scenă. Îmi vei spune, poate, că-i cam riscat; dar tocmai asta caut și eu. Talentele de mică importanță n-au decât să se mențină în limitele strâmte ale imitației, fără a îndrăzni s-o depășească. În timiditatea lor domină prudența. Cât despre mine, iubesc noutatea și țin ca, pentru a mișca și fermeca spectatorii, să le înfățișez lucruri la care nici nu se așteaptă. Așadar, prizonierele sunt întinse la pământ. Fenix, guvernorul lui Ahile, e cu dânsele: le ajută să se ridice, pe rând; apoi, începe protaza cu aceste versuri:

Priam va pierde fiu-i și Troia va supune:
Căci grecii pe Patrocle voiesc ca să-l răzbune;
Semețul Agamemnon, divinul Camelus,
Nestor cel ca și zeii, viteazul Eumelus,
Leonte cel ce spada cu meșteșug repede,
Vorbărețul Ulise, nervosul Diomede;
Ahil se pregătește și iată e pe drum,
Își duce caii-n goană, spumând, spre Ilium.
Spre a sosi mai iute unde mânia-l cheamă
Măcar că ochiul strașnic abia îl ia în seamă
El zice: Dragă Xantus, Balius, avansați,
Și când vă veți simți de luptă săturați
Troienii când bătuți se vor retrage-n fine
Întoarceți-vă-n lagăr, dar nu fără de mine.
Xantus își pleacă capul și liniștit răspunde:
Acești fugari, Ahile, sunt minunați oriunde
Vor merge după placul neastâmpărului tău.

Dar moartea te pândește, e-aproape ceasul rău.
Astfel l-îndeamnă a spune Junona cu-ochi de bou
Și carul parcă zboară, în jur stârnind ecou.
Iar când îl văd aheii fac țărmul să răsune
De zvon, de veselie, că Troia vor supune.
Împodobit cu arme lucrate de Vulcan
Ahil părea un fulger, un astru diafan.
Sau ca un soare de-aur ce-apare dimineața
Și se ridică mândru de risipește ceața.
Și mai părea ca focul pe care câteodată
Îl fac țăranii noaptea pe o culme depărtată.

Aici mă opresc, urmă autorul tragic, ca să te las să respiri o clipă; căci dacă ți-aș recita întreaga scenă dintr-o dată, frumusețea versificației și nenumăratele ei efecte, precum și ideile sublime pe care le conține, te-ar copleși. Observă cât de justă e comparația: *Și mai părea ca focul pe care câteodată/ Îl fac țăranii noaptea...* Nu poate fi înțeleasă de oricine; dar dumneata, care ai mult spirit din cel adevărat, trebuie să fii încântat." „Fără îndoială că sunt, a răspuns autorul comic, zâmbind pe sub mustață; nimic nu poate fi mai frumos, și sunt încredințat că nu vei pierde ocazia de-a pomeni în tragedia dumitale și de grija pe care o avea Thetis de-a alunga muștele troiene atunci când se apropiau de corpul lui Patrocle." „Nu-i nimic de râs, a răspuns autorul tragic. Un poet îndemânatic poate risca orice. Poate că tocmai acest pasaj e mai apt a-mi sugera versuri pompoase; și vor fi reușite, pe onoarea mea. Toate lucrările mele, urmă el fără să-i pese, sunt remarcabile. De aceea să vezi cât sunt de aplaudate când le citesc; după citirea fiecărui vers, sunt nevoit să mă opresc pentru a primi laude. Mi-amintesc că într-o zi la Paris citeam o tragedie într-o casă unde se întâlnesc în fiecare zi la prânz cele mai cultivate persoane și în care,

fără să mă laud, nu trec drept un Pradon[33]. Se afla acolo și marea contesă de Vieille-Brune; domnia-sa are un gust fin și delicat; eu sunt poetul ei favorit. De la prima scenă a început să plângă cu lacrimi fierbinți; la actul al doilea plângea cu sughițuri; la al patrulea i-a venit rău, iar când am ajuns la punctul culminant, am crezut că va muri și ea o dată cu eroul piesei." La aceste cuvinte, oricât ar fi vrut autorul comic să-și păstreze seriozitatea, nu se putu stăpâni să nu râdă în hohote. „A! zise el, o recunosc într-adevăr pe contesă după cele descrise! E o femeie care nu poate suferi comedia; atât de tare îi displace comicul încât de obicei pleacă din lojă după scena cea mai dramatică ca să-și păstreze întreaga durere. Tragedia e pasiunea ei cea mare. De-ar fi lucrarea bună sau rea, dacă-i vorbești în ea de amanți nefericiți, poți fi sigur că ai înduioșat-o. Să-ți spun drept, dacă aș compune și eu poeme serioase, aș căuta aprobarea altora, nu a ei." „Oh! mai am și asentimentul altora, zise poetul tragic; am aprobarea a mii de persoane rafinate, bărbați și femei..." „N-aș avea încredere nici în sufragiile acestora, întrerupse autorul comic; m-aș feri de aprobarea lor. Și știi de ce? Din cauză că cea mai mare parte dintre acești auditori sunt distrați în timpul lecturii, astfel încât ajunge frumusețea unui singur vers sau delicatețea unui sentiment pentru a-i încânta. E de-ajuns ca să-ți laude întreaga operă, oricât de imperfectă ar fi. Și dimpotrivă, le e de-ajuns să audă două versuri a căror platitudine și asprime să le rănească auzul: atât le trebuie ca să decreteze că lucrarea e proastă." „Atunci, urmă autorul serios, deoarece socoți că trebuie să fiu suspicios față de acești auditori, pot să mă bizui pe aplauzele marelui public." „Eh, nu-mi mai lăuda, te rog, marele public! răspunse celălalt; e prea capricios în aprecierile lui. Se înșeală câteodată atât de grozav la reprezentarea pieselor noi încât e în stare să fie încântat timp de două luni de zile de o lucrare proastă. E-adevărat

[33] *Nicolas Padron*, poet francez (1632-1698), imitator al lui Racine.

că pe urmă își schimbă părerea și că autorul rămâne dezonorat după un succes răsunător.” „De-asta nu mă tem eu, a zis autorul tragic. Piesele mele se tipăresc tot atât de des pe cât sunt de reprezentate. Mărturisesc că nu e același lucru pentru comedii: tiparul le descoperă slăbiciunile, deoarece comediile nu-s decât niște fleacuri, niște producții neînsemnate ale spiritului…” „Mai încetișor, domnule autor tragic, îl întrerupse celălalt, mai încetișor! Ai uitat că te înfierbânți prea tare; vorbește, te rog, cu mai mult respect despre comedie în fața mea. Crezi poate că e mai ușor de făcut o comedie decât o tragedie? Te înșeli; să nu crezi că-i mai ușor să-i faci pe oameni să râdă decât să plângă. Află că un subiect ingenios, ales din moravurile vieții de zi cu zi, nu-ți cere mai puțină trudă decât cel mai frumos subiect eroic.” „Ei, drăcie! strigă poetul serios pe un ton batjocoritor, sunt încântat când te-aud vorbind astfel. Dacă-i așa, domnule Calidas, ca să înlăturăm sfada, de-aci înainte am de gând să-ți onorez lucrările pe cât ți le-am disprețuit până acum.” „Puțin îmi pasă mie de disprețul dumitale, domnule Giblet, reluă cu grabă autorul comic; și, drept răspuns la fasoanele dumitale obraznice, îți voi spune pe față ce gândesc despre versurile pe care mi le-ai citit: sunt caraghioase, iar cugetările, deși copiate după Homer, sunt cât se poate de plate. Ahile vorbește cailor săi, caii îi răspund; e o imagine grosolană, ca și comparația cu focul pe care-l fac sătenii pe munte. Nu înseamnă că-i onorezi pe cei vechi jefuindu-i în felul acesta; e-adevărat că anticii au lucruri admirabile, dar trebuie mult mai mult gust decât ai dumneata ca să poți face o alegere fericită din ceea ce împrumuți de la ei.” „Deoarece ești lipsit de acea elevație a spiritului, a răspuns Giblet, care să-ți permită înțelegerea frumuseții poeziei mele, și ca să te pedepsesc că ai avut îndrăzneala să-mi critici scena, nu-ți mai citesc urmarea.” „Am fost îndestul de pedepsit ascultând începutul, a continuat Calidas. Frumos îți mai șade să-mi disprețuiești comediile! Află dar

că cea mai rea din câte comedii aș putea face, tot e mai bună decât tragediile dumitale; că-i mult mai ușor să mânuiești sentimente mari, decât să-ți reușească o glumă fină și delicată." „Slavă Domnului, zise autorul tragic cu un aer disprețuitor, dacă din nenorocire am pierdut stima dumitale, cred totuși că mă pot consola. Curtea mă judecă cu ochi mai buni decât pe dumneata, iar pensia cu care a binevoit să mă..." „Ei, și ce crezi, că ai să mă uluiești cu pensia dumitale de la Curte? îl întrerupse Calidas; știu eu prea bine cum se obține o pensie încât nu fac nici un caz de lucrările dumitale. Încă o dată îți repet, să nu-ți închipui că valorezi mai mult decât autorii comici; și ca să-ți dovedesc cât sunt de convins că e mai ușor să compui poeme dramatice serioase decât celelalte, îți declar solemn: dacă, întorcându-mă în Franța, nu voi izbuti în comedie, mă voi înjosi să fac tragedie." „Pentru un autor de farse, zise poetul tragic, ai prea multă vanitate." „Pentru un versificator care nu-și datorează renumele decât unor false briliante, zise autorul comic, te crezi mult prea sus." „Ești un nerușinat, a răspuns celălalt. Dacă nu m-aș afla în camera dumitale, preastimate domn Calidas, te-aș învăța eu cum să respecți tragedia." „Considerația asta nu trebuie să te împiedice câtuși de puțin, preastimabile domn Giblet, a răspuns Calidas: dacă ai poftă să mănânci bătaie, pot să te servesc la fel de bine aici ca și în altă parte." În același timp, se apucară amândoi de gât și de păr, împărțindu-și cu dărnicie lovituri de pumni și de picioare. Un italian care dormea în camera alăturată auzise toată conversația și, după zgomotul care-l făceau cei doi, a înțeles că trebuie să se fi încăierat. S-a sculat și, din milă pentru acești francezi, cu toate că era italian, a strigat după ajutor. Un flamand și doi germani, cei pe care-i vezi în halate, au sosit împreună cu italianul ca să-i despartă pe bătăuși.

— Nostimă-mi pare cearta asta! strigă don Cléophas. Dar după cum văd eu, în Franța autorii de tragedie își

închipuie că sunt personaje cu mai multă importanță decât cei care fac comedii.

— Fără îndoială, răspunse Asmodée. Cei dintâi se socotesc cu mult mai presus, întocmai precum eroii tragediilor stau mai sus decât valeții pieselor comice.

— Și pe ce-și întemeiază această mândrie? întrebă studentul. Este într-adevăr mai greu de scris o tragedie decât o comedie?

— Chestiunea la care te referi, spuse diavolul, a fost discutată de mii de ori și mai e discutată și astăzi. În ce mă privește, iată care e părerea mea, cu voia acelora care sunt de altă părere: cred că nu e mai ușor de scris o comedie decât o tragedie; căci, dacă aceasta din urmă ar fi mai greu de scris decât cealaltă, ar rezulta că un autor tragic ar putea să scrie comedii mai bine decât un autor comic, fapt care nu se potrivește cu experiența. Așadar, aceste două feluri de poeme cer două talente diferite, dar de o egală îndemânare. E vremea, însă, să terminăm cu această digresiune, adăugă șchiopul; voi relua firul povestirii pe care-am întrerupt-o.

Capitolul XV

Urmarea și încheierea povestirii despre puterea prieteniei.

— Deși servitorii donei Théodora nu putuseră s-o scape de răpire, cel puțin ei se împotriviseră cu mult curaj, iar această rezistență costase scump pe unii dintre oamenii lui Alvaro Ponce. Între alții, se afla unul rănit atât de grav încât, rănile împiedicându-l să-și urmeze tovarășii,

rămăsese în nesimțire pe nisipul țărmului. Nenorocitul fu recunoscut ca fiind un servitor de-al lui don Alvaro; când văzură că totuși mai respiră, îl duseră la castel, unde i se dădură toate îngrijirile cu putință ca să-și vie în fire. Până la urmă izbutiră, cu toate că sângele pe care-l pierduse îl slăbise cu desăvârșire. Pentru a-l face să vorbească, îi făgăduiră că va scăpa cu viață și că nu va fi dat pe mâna justiției, cu condiția să spună unde intenționa s-o ducă stăpânul lui pe dona Théodora. Făgăduiala îl bucură, cu toate că starea în care se afla îi lăsa foarte puține speranțe; își adună bruma de puteri ce-i mai rămăseseră și, cu o voce slabă, confirmă înștiințarea pe care o primise don Fadrique. Mai adăugă că don Alvaro are de gând s-o ducă pe văduva lui Cifuentes la Sassari, în insula Sardinia, unde are o rudă a cărei protecție și autoritate îi asigură un adăpost sigur. Această mărturisire domoli disperarea toledanului și a lui Mendoce; lăsară rănitul la castel, unde și muri de altfel după câteva ore, iar ei se întoarseră la Valencia, plănuind la cele ce aveau de făcut. Se hotărâră să dibuiască dușmanul în bârlogul său: se îmbarcară deci fără întârziere la Denia, pentru a pleca spre Port-Mahon, de unde erau siguri că vor găsi mijlocul să ajungă în insula Sardinia. Într-adevăr, cum ajunseră la Port-Mahon, aflară de îndată că un vapor încărcat cu marfă pleacă peste puțin la Cagliari; profitară deci de ocazie. Vasul porni cu un vânt cum nu se poate mai prielnic; dar cinci-șase zile după plecare, văzduhul rămase neclintit și, peste noapte stârnindu-se un vânt potrivnic, fură nevoiți să navigheze contra curentului, cu speranța că în curând va înceta. Navigară astfel timp de trei zile, iar a patra zi, pe la ceasurile două după-amiază, zăriră un vas care înainta cu mare iuțeală în direcția lor. Mai întâi crezură că-i o corabie de comerț; dar văzând că înaintează până aproape de tunul lor fără să ridice vreun pavilion, își dădură seama că e un vas de corsari. Nu se înșelau: era un pirat din Tunis, care-și închipuia că creștinii se vor preda fără luptă; văzând că-

și strâng pânzele și că-și pregătesc tunul, socoti că lupta va fi mai grea de cum crezuse; de aceea se opri, își strânse și el pânzele și se pregăti de luptă. Bombardamentul începu de o parte și de alta, și creștinii păreau că sunt în avantaj; când în toiul luptei sosi un corsar din Alger, cu un vas mai mare și mai bine înarmat ca celelalte două, care se alătură piratului din Tunis. Se apropie cu pânzele întinse de corabia spaniolă, așezând-o între două focuri. Creștinii își pierdură atunci speranța și, nevoind să mai continue o luptă atât de inegală, încetară focul. Pe pupa corăbiei din Alger își făcu apariția un rob care începu să strige în limba spaniolă către cei din corabia creștină că, dacă vor să fie cruțați, să se predea cu toții. După aceste cuvinte, un turc, care ținea în mână un steguleț de tafta verde, presărată cu semilune de argint, începu să-l fluture în aer. Creștinii, văzând că nu mai e chip de scăpare, încetară să se mai apere; își manifestară întreaga durere pe care o pricinuiește ideea sclaviei unor oameni liberi, încât stăpânul corăbiei, temându-se ca o prea mare întârziere să nu irite pe învingătorii păgâni, scoase stegulețul de la pupă și se urcă împreună cu câțiva alți marinari într-o luntre, pentru a se preda corsarului algerian. Piratul trimise o parte din soldați să cerceteze corabia spaniolă, adică să jefuiască tot ce se afla în ea. Pe de altă parte, corsarul din Tunis dădu același ordin câtorva dintre oamenii săi; astfel încât toți călătorii acestei nenorocite nave fură într-o clipă dezarmați și transportați pe corabia algeriană, unde cei doi pirați și-i împărțiră prin tragere la sorți. Mare mângâiere ar fi fost pentru Mendoce și prietenul său ca cel puțin să cadă amândoi în stăpânirea aceluiași corsar: ar fi îndurat mai ușor lanțurile, dacă le-ar fi purtat unul lângă altul; dar soarta, care-i punea la cele mai grele încercări, îl dădu pe don Fadrique corsarului din Tunis, iar pe don Juan celui din Alger. Oricine își poate bine închipui disperarea celor doi prieteni când trebuiră să se despartă: se aruncară la picioarele piraților, implorându-i să-i lase laolaltă; dar

corsarii, a căror cruzime îi făcea insensibili la cele mai înduioșătoare spectacole, nu se lăsară înduplecați: dimpotrivă, socotind că cei doi prizonieri sunt oameni cu vază și că, deci, le vor putea smulge sume mari drept răscumpărare, hotărâră să ia fiecare pe câte unul. Mendoce și Zarate, văzând că au de-a face cu inimi neîndurătoare, se priviră unul pe altul, iar privirile lor oglindeau toată mâhnirea de care erau cuprinși. Când împărțirea prăzii se termină, iar piratul din Tunis se pregăti să plece în corabia lui împreună cu sclavii care-i aparțineau, cei doi prieteni simțiră că-și dau sufletul de durere. Mendoce se apropie de toledan și-l strânse în brațe, zicându-i: „Așadar, trebuie să ne despărțim! Ce groaznică necesitate! Nu-i destul că îndrăzneala celor ce ne-au răpit rămâne nepedepsită; pe deasupra mai suntem și opriți să ne unim plângerile și regretele. Vai, don Juan, ce-am făcut oare ca să fim atât de pedepsiți de Dumnezeu?” „Nu mai căuta aiurea pricina acestei nenorociri, răspunse don Juan; numai eu sunt vinovat. Fără îndoială că moartea celor două ființe pe care le-am jertfit, moarte scuzabilă în ochii oamenilor, l-a mâniat împotriva mea pe Dumnezeu, care te-a pedepsit și pe dumneata pentru că ai legat prietenie cu un nenorocit urmărit de dreapta sa judecată.” Vorbind astfel, vărsau amândoi atâta amar de lacrimi și jeleau de ți se rupea inima, încât ceilalți sclavi erau mai înduioșați din cauza lor decât de propria lor nenorocire. Soldații din Tunis, însă, mai sălbatici decât stăpânul lor, văzând că Mendoce întârzie să iasă din corabie, îl smulseră cu brutalitate din brațele toledanului și-l târâră cu dânșii, lovindu-l fără milă. „Rămas bun, prieten drag, strigă el, de-acum nu te voi mai vedea: dona Théodora rămâne nerăzbunată; și-asta întrece cu mult chinurile pe care mi le pregătesc acești sălbatici.” Don Juan nu putu răspunde acestor cuvinte; rămăsese fără glas văzând în ce chip e tratat prietenul său. Deoarece mersul acestei povestiri cere să-l urmăm pe toledan, îl vom lăsa pe

don Fadrique pe vasul din Tunis. Corsarul din Alger se îndreptă spre portul său, unde, de cum sosi, își duse noii sclavi la pașa, iar de-acolo în piața unde era obiceiul să fie vânduți. Un ofițer de-al *dey*[34]-ului Mezzomorto îl cumpără pe don Juan pentru stăpânul său; ca nou sclav, îl puseră să muncească în grădinile haremului. Această ocupație, deși destul de anevoioasă pentru un nobil, nu-i displăcu, căci putea să rămână mult timp singur. În situația în care se afla, nimic nu putea să-i convină mai bine ca libertatea de-a cugeta în voie la nenorocirile sale. Se gândea zi și noapte la cele întâmplate, iar sufletul său, în loc să încerce să se desprindă de imaginile care-l mâhneau, părea să se complacă în a le evoca. Într-o zi, fără să bage de seamă că *dey*-ul se plimba prin grădină, începu să cânte un cântec trist în timp ce lucra, iar Mezzomorto se opri să-l asculte; și deoarece glasul îi plăcu destul de mult, se apropie de dânsul din curiozitate și-l întrebă cum se numește. Toledanul îi răspunse că se numește Alvaro. Intrând în slujba *dey*-ului, crezuse de cuviință că-i mai bine să-și schimbe numele, după obiceiul sclavilor, și-și luase acest nume din cauză că se gândea neîncetat la răpirea donei Théodora de către Alvaro Ponce, și numele acesta fu primul care-i veni pe limbă. Mezzomorto, care știa binișor spaniola, îi puse mai multe întrebări asupra moravurilor din Spania și mai ales a felului cum se poartă bărbații ca să placă femeilor, la care don Juan răspunse în așa fel încât *dey*-ul rămase foarte mulțumit de el. „Alvaro, îi zise el, pari a fi un om priceput și mai deosebit ca ceilalți; oricine ai fi, însă, ai norocul să-mi placi și vreau să te onorez acordându-ți încrederea.” La aceste cuvinte, don Juan se prosternă la picioarele *dey*-ului, apoi se ridică, după ce-și duse poalele hainei acestuia la gură, la ochi și apoi la cap. „Și ca să-ți dau o dovadă chiar de pe-acum, urmă

[34] *Dey* - Titlul suveranilor regenței *Alger* din *Imperiul Otoman* (1671-1830). În conducerea treburilor statului era asistat de un *divan* cu rol consultativ.

Mezzomorto, îți voi spune că în seraiul meu am cele mai frumoase femei din Europa. Între toate, însă, una peste seamăn de frumoasă; cred că nici marele sultan n-are alta mai grozavă, deși corăbiile lui îi aduc veșnic femei frumoase din toate colțurile lumii. Fața ei pare că reflectă razele soarelui, iar talia ei e ca tulpina unui trandafir din grădinile raiului. Precum vezi, sunt fermecat de dânsa. Dar această minune a naturii, această atât de rară frumusețe e de o tristețe de moarte, pe care n-o poate împrăștia nici timpul și nici dragostea ce i-o port. Și deși se află la bunul meu plac, încă nu m-am atins de ea; mi-am stăpânit pornirile și, contrar obiceiurilor semenilor mei, care nu caută decât plăcerea simțurilor, m-am hotărât să-i câștig inima prin blândețe și respect, deși chiar și celor mai umili musulmani le-ar fi rușine să aibă asemenea sentimente pentru o sclavă creștină. Totuși, toate atențiile mele n-au reușit decât să-i mărească melancolia, încât am început să obosesc de atâta îndărătnicie. Tristețea sclaviei nu s-a mai înrădăcinat cu atâta putere la nici una din femeile de-aci, cărora privirile mele favorabile le împrăștiau repede orice mâhnire; această durere fără de sfârșit mă face să-mi pierd răbdarea. Totuși, înainte de a mă lăsa în voia pornirilor mele, vreau să mai fac o ultimă încercare: să mă servesc de intervenția ta. Deoarece sclava e creștină și chiar de aceeași nație ca tine, s-ar putea să-i câștigi încrederea și s-o poți îndupleca mai ușor decât un altul. Laudă-i rangul și bogățiile mele; spune-i că va avea o situație deosebită de a tuturor celorlalte sclave ale mele; fă-o chiar să nădăjduiască, la nevoie, că într-o zi poate să aibă cinstea de a deveni soția lui Mezzomorto și că voi avea pentru dânsa mai multă considerație decât pentru o sultană a cărei mână mi-ar oferi-o Înălțimea-sa.” Don Juan se mai înclină o dată în fața *dey*-ului și, deși nemulțumit de această însărcinare, îl încredință că va face tot ce-i stă în putință ca s-o ducă la bun sfârșit. „E de-ajuns, răspunse Mezzomorto, lasă lucrul și urmează-mă; te voi duce, deși la

noi e oprit acest lucru, să vorbești cu sclava cea frumoasă. Dar să nu te împingă păcatul să abuzezi de încrederea ce-ți acord: îndrăzneala îți va fi pedepsită prin chinuri necunoscute chiar de turci. Încearcă să-i învingi tristețea și gândește-te că libertatea ta e legată de sfârșitul suferințelor mele." Don Juan lăsa lucrul și-l urmă pe *dey*, care o luase înainte pentru a o vesti pe melancolica roabă de sosirea trimisului său. O găsi în tovărășia a două roabe bătrâne, care se îndepărtară de îndată ce-l văzură pe Mezzomorto intrând. Sclava cea frumoasă îl salută cu cel mai mare respect; dar nu-și putu stăpâni o tresărire, așa cum se întâmpla ori de câte ori îl vedea. Acesta, băgând de seamă, îi zise ca s-o liniștească: „Frumoasă captivă, am venit doar să te înștiințez că am printre robii mei un spaniol cu care dorești, poate, să stai de vorbă: dacă vrei să-l vezi, îi dau voie să-ți vorbească, chiar fără martori." Sclava cea frumoasă consimți cu bucurie. „Ți-l voi trimite, zise *dey*-ul, numai de-ar reuși să-ți risipească plictiseala!" Zicând acestea plecă; și, întâlnindu-l pe toledan, îi șopti: „Poți intra, iar după ce vei vorbi cu dânsa, să vii pe la mine să-mi comunici rezultatul convorbirii". Zarate intră pe dată în odaie, închise ușa, o salută pe sclavă fără să i se uite în ochi, iar aceasta îi primi salutul fără să-l privească cu atenție; uitându-se însă unul la altul cu mai mare luare-aminte, scoaseră amândoi strigăte de mirare și bucurie. „Doamne! strigă toledanul apropiindu-se de dânsa, nu-i o vană închipuire care mă ispitește? O am cu-adevărat în fața mea pe dona Théodora?" „Ah, don Juan, strigă roaba cea frumoasă, ești într-adevăr dumneata cel care-mi vorbești? „Da, doamnă, răspunse el, sărutându-i mâna cu multă duioșie, chiar don Juan în persoană. Mă poți cunoaște după lacrimile din ochii mei, care, fermecați de plăcerea de-a te revedea, nu se pot opri să nu curgă, după starea de exaltare în care mă aflu și pe care numai prezența dumitale are darul s-o provoace; nu-mi mai blestem soarta, deoarece mi te-a redat... Dar această

neînchipuită bucurie m-a zăpăcit; uitam că ești înrobită. Prin ce nou capriciu al soartei ai căzut în sclavie? Cum ai putut scăpa de cutezătoarea înflăcărare a lui don Alvaro? Vai, prin câte neliniști am trecut și cât de teamă mi-e s-aud că Dumnezeu n-a ocrotit îndestul virtutea!" „Dumnezeu m-a răzbunat împotriva lui don Alvaro, zise dona Théodora. Dacă aș avea timp să-ți povestesc…" „Ai toată vremea, întrerupse don Juan; *dey*-ul îmi dă voie să stau cu dumneata și, ceea ce are să te mire, chiar fără martori. Să profităm așadar de aceste clipe prețioase: istorisește-mi tot ce ți s-a întâmplat de la răpirea dumitale până în clipa de față." „Cine ți-a spus că don Alvaro e cel care m-a răpit?" zise ea „O știu prea bine", urmă don Juan. Îi povesti atunci în câteva cuvinte de unde aflase și cum Mendoce și cu dânsul, îmbarcându-se să-l găsească pe cel care o răpise, fuseseră prinși de către pirați. După ce își termină povestirea, dona Théodora începu la rândul ei: „E de prisos să-ți spun cât am fost de uimită văzându-mă răpită de o ceată de oameni mascați; am leșinat în brațele celui care mă purta, iar când m-am trezit din acel leșin, care fără îndoială că durase mult, m-am văzut singură cu Inès, una dintre slujitoarele mele, în cabina unei corăbii cu pânzele desfășurate. Nenorocita Inès începu să mă îndemne să mă resemnez cu noua soartă, iar din vorbele ei am priceput că era înțeleasă cu cel care mă răpise. Acesta îndrăzni să mi se înfățișeze și să-mi spună, aruncându-se la picioarele mele: «Doamnă, iartă lui don Alvaro mijlocul de care s-a servit ca să te poată avea; știi de câte gingășii te-am înconjurat și că numai din dragoste m-am luptat cu don Fadrique pentru inima dumitale, până în ziua în care i-ai dat preferință. Dacă n-aș fi simțit pentru dumneata decât o dragoste obișnuită, aș fi învins-o și m-aș fi consolat de cele întâmplate; dar mi-a fost dat să fiu încătușat de farmecele dumitale; oricât de disprețuit aș fi, nu mă pot elibera din vraja lor. Nu ți-am luat libertatea ca să-ți sperii virtutea prin încercări nedemne, ci am de gând, în adăpostul în

care te voi conduce, să ne unim viețile printr-o legătură eternă și sacră.» Mi-a mai spus o mulțime de lucruri de care nu-mi mai aduc acum aminte; ascultându-l însă, se vedea bine că el nu considera o tiranie faptul că mă silește să-l iau de soț și că ar fi trebuit să-l consider mai degrabă un îndrăgostit pasionat decât un tâlhar nerușinat. În vreme ce-mi vorbea, eu plângeam și mă văicăream într-una; de aceea el plecă, fără să-și mai dea osteneala să mă convingă; dar, plecând, îi făcu un semn lui Inès, și-am înțeles că-i poruncea să sprijine cu dibăcie argumentele cu care încercase să mă orbească. Ea îi dădu ascultare; chiar încercă să mă convingă că, după scandalul provocat de o asemenea răpire, eram nevoită să primesc mâna lui don Alvaro Ponce, oricât de nesuferit mi-ar fi fost; că trebuia să fac acest sacrificiu din cauza reputației mele. Dar făcându-mă să văd necesitatea acestei căsătorii îngrozitoare, era și mai greu să-mi potolească lacrimile; astfel că eram de neconsolat. Inès nu știa ce să-mi mai spună, când deodată auzirăm pe puntea corăbiei un zgomot înfiorător, care ne atrase atenția. Zgomotul îl făceau oamenii lui don Alvaro, la vederea unui vas mare care se îndrepta spre noi cu toată viteza; deoarece corabia noastră nu naviga atât de bine ca acesta, a fost cu neputință să-l evităm. Se apropie de noi și peste puțin auzirăm strigând: «Predați-vă! Predați-vă!» Dar don Alvaro și cu oamenii săi, preferând să moară decât să se predea, avură îndrăzneala să lupte. A fost o bătălie pe viață și pe moarte; nu-ți mai dau alte amănunte; e destul să-ți spun că don Alvaro și toți ai săi pieriră, după ce luptară ca niște disperați. Pe noi ne trecură pe vasul cel mare, care aparținea lui Mezzomorto și era comandat de Abi Ali Osman, un ofițer de-al său. Abi Ali Osman mă privi îndelung cu oarecare surprindere; și cunoscând după veșminte că-s spaniolă, îmi zise în dialectul castilian: «Nu mai fi mâhnită; trebuie să te obișnuiești cu ideea robiei; era cu neputință să scapi de această nenorocire; dar ce spun eu nenorocire! E un noroc de care trebuie să te

bucuri. Ești prea frumoasă ca să te mulțumești numai cu omagiile creștinilor. Soarta nu te-a zămislit pentru acești nefericiți muritori; meriți dragostea celor mai de seamă oameni din lume: numai musulmanii sunt demni de-a te avea. Voi porni chiar acum spre Alger, adăugă el: cu toate că ești singura noastră pradă, sunt sigur că *dey*-ul, stăpânul meu, va fi mulțumit de drumul pe care l-am făcut. Nu mă tem că se va supăra de graba de-a depune în mâinile sale o frumusețe care-l va încânta și care va alcătui podoaba seraiului său.» La aceste cuvinte, prin care aflam la ce trebuie să mă aștept, am început să plâng și mai tare. Abi Ali Osman, care atribuia cu totul altă cauză spaimei mele, începu să râdă și dădu viteză corăbiei înspre Alger, în timp ce eu mă tânguiam fără de încetare. Când îmi îndreptam jelaniile înspre cer și-l rugam pe Dumnezeu să-mi ajute; când doream să ne atace niște corăbii creștine, sau să ne înghită valurile; după aceea doream ca lacrimile și durerea să mă slutească în așa hal încât să-l dezgust pe *dey*; dorințe zadarnice, inspirate de temerile mele! Sosirăm în port, fui condusă în acel palat, apărui în fața lui Mezzomorto… Nu știu ce-a spus Abi Ali înfățișându-mă stăpânului său, nici ce-a răspuns acesta, din cauză că vorbeau turcește; judecând după gesturile și privirile *dey*-ului, mi-am putut da seama că aveam nenorocul să-i plac, iar cuvintele pe care mi le adresă apoi în spaniolă sfârșiră prin a mă duce la disperare, confirmându-mi bănuiala. Degeaba m-am aruncat la picioarele lui, făgăduindu-i orice dorea pentru răscumpărare; în zadar l-am ispitit oferindu-i întreaga mea avere; îmi spuse că mă prețuia mai mult decât toate bogățiile din lume. A pus să-mi pregătească apartamentul acesta, care-i cel mai frumos din tot palatul; și de atunci n-a cruțat nimic ca să-mi aline durerea de care mă vede cuprinsă. Mi-aduce pe toți sclavii, bărbați și femei, care știu să cânte din gură sau din vreun instrument. Mi-a luat-o pe Inès, crezând că poate ea e de vină că nu mi se risipește mâhnirea, iar acum sunt servită

de roabe bătrâne care îmi vorbesc necontenit de dragostea stăpânului lor și de tot soiul de plăceri care îmi sunt rezervate. Dar orice mijloc întrebuințează ca să mă distreze are asupra mea un efect contrar: nimic nu mă poate mângâia. Captivă în acest palat nesuferit, în care răsună zilnic strigăte ale inocenței asuprite, nu sufăr atât de pierderea libertății cât de groaza pe care mi-o stârnește dragostea odioasă a *dey*-ului. Și cu toate că până acum n-a fost față de mine decât un îndrăgostit binevoitor și respectuos, mă înspăimânt la gândul că într-o bună zi, sătul de acest respect care poate că și începe să-l stingherească, va abuza de puterea lui; sunt veșnic neliniștită de această îngrozitoare teamă și fiecare clipă a vieții mele e un nou chin." Terminând aceste cuvinte, dona Théodora începu din nou să verse lacrimi. Don Juan fu mișcat. „Ai dreptate, doamnă, îi zise el, să fii atât de îngrijorată de viitor; sunt și eu tot atât de îngrozit ca și dumneata. Respectul *dey*-ului e mai aproape de sfârșit de cum îți închipui; acest îndrăgostit supus e pe punctul de a-și lepăda așa-zisa blândețe, o știu prea bine, și-mi dau seama de primejdia care te pândește. Dar, urmă el schimbând tonul, n-am de gând să rămân cu brațele încrucișate. Deși nu sunt decât un biet rob, disperarea mea e de temut: îi voi străpunge pieptul lui Mezzomorto înainte ca el să te dezonoreze." „Vai, don Juan, îl întrerupse văduva lui Cifuentes, cum îndrăznești să făurești un asemenea plan? Să te ferească Domnul să-l pui în aplicare! Ți-ai găsi sfârșitul în cele mai groaznice chinuri! Crezi că turcii nu l-ar răzbuna? Cele mai groaznice chinuri… Nici nu mă pot gândi fără să mă cutremur! De altfel, de ce să te expui unui pericol zadarnic? Omorându-l pe *dey*, îmi vei reda oare libertatea? Vai! Voi fi vândută, poate, cine știe cărui mizerabil, care va avea pentru mine și mai puțin respect decât Mezzomorto. Numai în tine, Doamne, mi-e nădejdea; cunoști dorința brutală a *dey*-ului; nu-mi îngădui să recurg nici la sabie, nici la otravă, deci numai tu poți

înlătura o fărădelege care se petrece sub ochii tăi!” „Da, doamnă, zise Zarate, Dumnezeu o va împiedica; simt în clipa asta că mă și inspiră; ideea care mi-a venit în minte fără îndoială că-i o îndrumare secretă trimisă de el. *Dey*-ul m-a adus la dumneata ca să te conving să răspunzi dragostei sale. Va trebui să-i dau socoteală de cele ce-am vorbit: deci trebuie să recurgem la vicleșug: îi voi spune că nu mai ești atât de nemângâiată; că purtarea lui față de dumneata a început să-ți risipească mâhnirea și că, dacă va continua tot așa, poate să nădăjduiască! Dumneata, de asemenea, trebuie să mă ajuți. Când va mai veni să te vadă, trebuie să pari mai puțin tristă ca de obicei; prefă-te că asculți cu oarecare plăcere vorbele lui.” „Ce silnicie! îl întrerupse dona Théodora. Cum poate un suflet sincer și curat să procedeze astfel! Și la ce-ar folosi o asemenea neplăcută prefăcătorie?” „*Dey*-ul, răspunse el, se va bucura de această schimbare și își va închipui că, urmând calea blândeții, va sfârși prin a te câștiga. În timpul acesta, eu voi porni la treabă pentru eliberarea dumitale. Recunosc că e un lucru destul de greu; dar cunosc eu un sclav îndemânatic, al cărui ajutor sper să ne fie de mare folos. Acum te las, urmă el; proiectul nostru cere să lucrăm în mare grabă: curând ne vom revedea. Mă duc la *dey* și voi încerca să-i domolesc înflăcărarea prin snoave plăcute. Dumneata, doamnă, pregătește-te să-l primești: încearcă să te prefaci cât poți mai bine; privirile dumitale, care acum se feresc de el, trebuie să pară lipsite de ură și de asprime; gura dumitale, care zilnic nu se deschide decât ca să-și blesteme nenorocul, să pronunțe vorbe care să-i facă plăcere; să nu te temi că-i vei părea prea binevoitoare; trebuie să făgăduiești orice, ca să nu dai nimic.” „De-ajuns, răspunse Théodora, voi face tot ce-mi spui, deoarece nenorocirea care mă amenință îmi impune această crudă necesitate. Du-te, don Juan, fă tot ce-ți stă în putință pentru eliberarea mea; bucuria îmi va fi de o mie de ori mai mare dacă prin dumneata îmi voi recăpăta libertatea.”

Toledanul, urmând porunca lui Mezzomorto, se duse să i se înfățișeze. „Ei, Alvaro, îi zise *dey*-ul extrem de mișcat, ce vești îmi aduci de la sclava cea frumoasă? Ai izbutit s-o îndupleci? Dacă aflu cumva că nu voi putea niciodată să-i înving durerea sălbatică, jur pe capul marelui sultan, stăpânul meu, că voi dobândi chiar astăzi, prin forță, ceea ce n-am dobândit prin bunăvoință.” „Stăpâne, îi răspunse don Juan, nu-i nevoie să faci asemenea jurăminte inviolabile și nici să recurgi la violență pentru a-ți împlini dragostea. Sclava e o tânără doamnă care n-a mai iubit până acum; e o fire atât de mândră încât a respins cererile celor mai de seamă nobili din Spania; în țara ei trăia ca o suverană; aici se vede roabă; un suflet mândru suferă multă vreme de pe urma acestor condiții deosebite. Totuși, spaniola mândră se va obișnui cu sclavia ca oricare alta; pot chiar să afirm că lanțurile nu i se mai par atât de grele; purtarea dumitale plină de grijă față de dânsa, atențiile respectuoase la care nu se aștepta din partea dumitale îi îndulcesc mâhnirea și-i înving puțin câte puțin mândria. Menajează, seniore, această favorabilă dispoziție; continuă s-o încânți pe sclava cea frumoasă prin noi atitudini respectuoase și în curând o vei vedea cedând și pierzându-și dorul de libertate în brațele dumitale.” „Vorbele tale sunt o încântare pentru mine, strigă *dey*-ul; speranța pe care mi-o dai face din mine orice. Da, voi căuta să-mi stăpânesc nestăpânita ardoare, ca să mi-o satisfac pe deplin mai târziu; dar nu mă înșeli, sau nu te înșeli, poate, singur? Mă duc îndată să vorbesc cu sclava; vreau să văd dacă în ochii ei pot citi semnele îmbucurătoare de care-mi vorbești.” Zicând aceste cuvinte, se duse la Théodora, iar toledanul se înapoie în grădină, unde se întâlni cu grădinarul, acel rob îndemânatic de care avea intenția să se slujească pentru a o scăpa din robie pe văduva lui Cifuentes. Grădinarul, pe nume Francisc, era navarez; cunoștea foarte bine Algerul, unde slujise la mai mulți stăpâni înainte de-a fi la *dey*. „Francisc, prietene, îi zise

don Juan, mă vezi foarte mâhnit. În palatul acesta se află o tânără doamnă, dintre cele mai nobile familii din Valencia; l-a implorat pe Mezzomorto să fixeze el însuși prețul răscumpărării; dar acesta n-a vrut pentru că e îndrăgostit de ea.” „Și pentru asta ești atât de supărat?” întrebă Francisc. „Sunt din același oraș cu ea, urmă toledanul; părinții mei și ai ei au fost prieteni buni; aș face orice ca s-o ajut să-și recapete libertatea.” „Deși nu-i lucru tocmai ușor, răspunse Francisc, aș putea totuși să te asigur de reușită, dacă aș ști că rudele doamnei sunt dispuse să răsplătească cu generozitate acest serviciu.” „Să n-ai nici o grijă, urmă don Juan; răspund eu de recunoștința lor și mai ales de-a mea. O cheamă dona Théodora; e văduva unui nobil care i-a lăsat o avere considerabilă și e la fel de darnică pe cât e de bogată; pe scurt, sunt spaniol și nobil, cuvântul meu cred că-ți ajunge.” „Ei atunci, pe baza promisiunii dumitale, spuse grădinarul, mă voi duce să caut pe un renegat catalan pe care-l cunosc, să-i propun…” „Ce tot vorbești? îl întrerupse toledanul uimit; te poți încrede într-un mizerabil căruia, nu i-a fost rușine să se lepede de religia lui pentru…” „Cu toate că-i renegat, îl întrerupse la rândul lui Francisc, asta nu-l împiedică să fie om cinstit; îmi pare mai degrabă demn de milă decât de ură și chiar l-aș găsi scuzabil dacă și-ar putea dezvinovăți crima. Iată povestea lui în câteva cuvinte: e de loc din Barcelona și chirurg de profesie. Deoarece afacerile nu-i mergeau prea bine la Barcelona, se hotărî să se stabilească la Cartagina, socotind că, schimbând locul, va avea mai mult noroc. Se îmbarcă așadar pentru Cartagina împreună cu mama lui; dar întâlniră pe drum un pirat din Alger, care-i prinse, și-i aduse în acest oraș. Fură vânduți: mama sa unui maur, iar el unui turc, care îl chinui în așa hal încât, pentru a scăpa de crunta robie și pentru a o putea totodată elibera și pe mama lui, cu care maurul, stăpânul ei, se purta foarte rău, se hotărî să treacă la mahomedanism.

Într-adevăr, intrând în slujba pașei, porni în mai multe curse și adună patru sute de patagoni: o parte din ei îi folosi pentru răscumpărarea mamei sale, iar pentru a profita de rest, se hotărî să înceapă pirateria de mare pe cont propriu. Se făcu căpitan, cumpără un vas mic fără punte și, întovărășindu-se cu câțiva soldați turci, începu să facă curse între Alicante și Cartagina; se întoarse încărcat de prăzi. Se mai duse de vreo câteva ori și-i merse atât de bine încât în curând putu să-și înarmeze o corabie mare, cu care adună considerabile prăzi. Într-o bună zi însă norocul îl părăsi. Atacând odată o fregată franceză, corabia îi fu lovită în așa hal încât abia izbuti să se întoarcă în portul Alger. Și deoarece în țara asta meritele piraților sunt cântărite după reușita lor, renegatul intră în dizgrația turcilor. Lucrul acesta îl necăji și-l mâhni: își vându vasul și se retrase într-o casă, înafara orașului, unde trăiește de atunci din cele adunate, împreună cu mama lui și cu vreo câțiva sclavi care-l slujesc. Mă duc adeseori pe la dânsul; am slujit împreună la același stăpân, suntem buni prieteni; îmi împărtășește gândurile cele mai ascunse, iar acum trei zile îmi spunea cu lacrimi în ochi că nu mai poate avea liniște de când și-a lepădat credința: că, pentru a pune capăt remușcărilor care-l chinuiesc neîncetat, e ispitit adeseori să-și calce turbanul în picioare și, cu riscul de-a fi ars de viu, să repare insulta adusă creștinilor, mărturisindu-și căința în public... Acesta e renegatul căruia vreau să mă adresez, urmă Francisc; un astfel de om nu poate să-ți dea de bănuit. Voi pleca de-acasă sub cuvânt că plec la locul de adunare al sclavilor, mă voi duce la dânsul și-l voi face să înțeleagă că, în loc să se lase chinuit de părerea de rău că s-a îndepărtat din sânul bisericii, să se gândească mai bine la mijloacele de-a se reîntoarce la ea; că ar putea să-și echipeze un vas ca și cum, plictisit de viața inactivă, ar avea de gând să-și reînceapă cursele, și cu acest vas să plecăm spre Valencia, unde dona Théodora îl va răsplăti, putând să-și sfârșească

restul zilelor în tihnă, la Barcelona.” „Da, dragul meu Francisc, strigă don Juan, plin de speranța pe care i-o dădea sclavul navarez, poți făgădui orice renegatului; puteți fi siguri că și dumneata, și el veți fi răsplătiți cum se cuvine. Dar crezi că planul acesta va putea fi dus la îndeplinire întocmai precum ai spus?”,,S-ar putea ivi unele greutăți, pe care nu le pot prevedea de pe-acum, răspunse Francisc; dar eu și cu renegatul le vom înlătura. Mă fac răspunzător, de planul nostru, Alvaro, adăugă el părăsindu-l, și nădăjduiesc ca la întoarcere să-ți aduc vești bune.” Toledanul îl așteptă destul de îngrijorat pe Francisc, care, întorcându-se după trei-patru ceasuri, îi zise: „Am vorbit cu renegatul, i-am înfățișat planul nostru; și, după o lungă consfătuire, ne-am înțeles să cumpere o corabie complet echipată; și, deoarece e voie să iei ca mateloți sclavi, se va sluji de toți ai săi; ca nu cumva să pară suspect, va angaja și vreo doisprezece soldați turci, ca și cum s-ar pregăti într-adevăr să plece într-o cursă; cu două zile înainte de data fixată pentru plecare, se va îmbarca noaptea cu sclavii, va ridica ancora pe tăcute și va veni să ne ia cu barca la portița grădinii din apropierea mării. Acesta-i planul pe care l-am făcut: poți să dai de știre doamnei sclave și s-o asiguri că până cel mai târziu în cincisprezece zile va scăpa de robie.” De câtă bucurie fu cuprins Zarate când auzi că poate da asemenea vești donei Théodora! Pentru a căpăta îngăduința de-a o vedea, îl căută a doua zi pe Mezzomorto și, găsindu-l, îi spuse: „Iartă-mă dacă îndrăznesc să întreb, stăpâne, cum ai găsit-o pe sclava cea frumoasă: ești mai mulțumit?…” „Sunt încântat, răspunse *dey*-ul: ochii ei n-au mai evitat ieri nici cele mai languroase priviri ale mele; vorbele ei, mai înainte doar reflexii asupra stării în care se afla, n-au mai pronunțat acum nici cea mai mică plângere, ba chiar mi s-a părut că mă ascultă cu bunăvoință. Numai ție îți datorez această schimbare, Alvaro, văd că le cunoști bine pe femeile din țara ta. Vreau să-i mai vorbești o dată, pentru a

duce la bun sfârșit ceea ce ai început atât de bine. Pune-ți la încercare toată îndemânarea și toată istețimea pe care le ai pentru a-mi grăbi fericirea; îți voi rupe atunci toate lanțurile și îți jur pe sufletul marelui nostru profet că te voi trimite în patria ta încărcat de-atâtea daruri încât, văzându-te, creștinii nu vor voi să creadă că te întorci din sclavie." Toledanul nu pierdu ocazia de-a întări credința lui Mezzomorto[35]; se arătă foarte mișcat de făgăduielile sale; și sub pretext că vrea să ajungă mai repede la țintă, se arătă grăbit s-o vadă pe sclava cea frumoasă. O găsi singură în camera ei; bătrânele care o serveau aveau treabă în altă parte. El îi aduse la cunoștință cele stabilite împreună cu navarezul și cu renegatul pe baza făgăduielilor făcute. Mare fu mângâierea doamnei auzind că s-au luat atât de bune măsuri pentru eliberarea ei. „S-ar putea oare, strigă ea în culmea bucuriei, să-mi fie îngăduit a revedea Valencia, scumpa mea patrie? Cât de fericită aș fi să pot trăi acolo cu dumneata, în liniște, după atâtea primejdii și atâtea spaime! Ah! don Juan, cât mă simt de fericită gândindu-mă la aceasta! Ești oare la fel de bucuros ca mine? Te-ai gândit că, smulgându-mă *dey*-ului, îți salvezi propria soție?" „Vai! răspunse Zarate, oftând din greu, cât farmec ar avea pentru mine aceste cuvinte mângâietoare, dacă n-ar fi otrăvite de amintirea unui îndrăgostit nenorocit! Iartă-mi această delicateță, doamnă; trebuie să recunoști că Mendoce e demn de mila dumitale. Pentru dumneata a plecat din Valencia, pentru dumneata și-a pierdut libertatea; și sunt sigur că la Tunis, unde se află, nu-i atât de nenorocit din cauza lanțurilor pe care le suportă, cât e de disperat că nu te-a putut răzbuna." „Fără îndoială că ar fi meritat o soartă mai bună, zise dona Théodora: Dumnezeu mi-e martor că sunt mișcată de tot ce-a făcut pentru mine; îmi dau perfect de bine seama de suferințele pe care le îndură din pricina mea: dar a fost scris în stele, se vede, să nu-i pot da inima mea drept

[35] Mezzomorto - *ad litteram* „pe jumătate mort".

recompensă.” Convorbirea fu întreruptă de sosirea celor două bătrâne care o serveau pe văduva lui Cifuentes. Don Juan schimbă discuția și, prefăcându-se drept omul de încredere al *dey*-ului, îi zise Théodorei: „Da, încântătoare sclavă, l-ai înlănțuit pe cel care te ține în robie. Mezzomorto, stăpânul dumitale și-al meu, cel mai plăcut și mai îndrăgostit dintre toți turcii, e foarte mulțumit de dumneata; fii și de acum înainte binevoitoare cu dânsul și în curând vor lua sfârșit toate neplăcerile pe care le ai.” Apoi ieși, zicând aceste din urmă cuvinte, al căror sens adevărat nu putea fi înțeles decât de Théodora. În acest stadiu rămaseră lucrurile la palatul *dey*-ului vreme de opt zile. În vremea aceasta, renegatul catalan cumpărase o corăbioară aproape complet echipată, făcând pregătiri de plecare; dar, cu șase zile înainte de-a putea porni în larg, don Juan trecu prin alte clipe de neliniște. Mezzomorto trimise să-l cheme și, după ce-l duse în cabinetul lui, îi zise: „Alvaro, ești liber, poți pleca în Spania oricând dorești, darurile pe care ți le-am făgăduit te așteaptă. Am fost azi la sclava cea frumoasă: cât de schimbată mi s-a părut acea ființă care, nu de mult, mă mâhnea atâta; din zi în zi sentimentul captivității slăbește; am găsit-o atât de fermecătoare încât m-am hotărât s-o iau în căsătorie: în două zile va fi soția mea.” La aceste cuvinte don Juan îngălbeni și, oricât se strădui, nu putu ascunde *dey*-ului tulburarea și surpriza de care se simțea cuprins, încât acesta îl întrebă ce are. „Stăpâne, răspunse toledanul foarte încurcat, sunt fără îndoială foarte mirat că unul dintre cele mai importante personaje din imperiul otoman coboară până acolo încât să se căsătorească cu o roabă: știu că sunt multe cazuri asemănătoare la dumneavoastră; dar, în sfârșit, ilustrul Mezzomorto, care poate candida la fiicele celor mai de seamă ofițeri ai Porții…” „Ai dreptate, îl întrerupse *dey*-ul; aș putea aspira chiar la mâna fiicei marelui vizir și să pot chiar moșteni slujba socrului meu; dar sunt extrem de bogat și foarte puțin ambițios; prefer

liniștea și plăcerile de care mă bucur aici acelui vizirat, acelei primejdioase cinstiri, la care, abia ajunși, suntem pe dată răsturnați din cauza temerilor sultanului sau din cauza invidiei acelora care-l înconjoară; și-apoi, eu îmi iubesc sclava, iar frumusețea ei o așază aproape de rangul la care dragostea mea o ridică. Dar, adăugă el, ar trebui să-și schimbe chiar azi religia, ca să merite onoarea pe care vreau să i-o fac. Crezi că din pricina unor ridicole prejudecăți ar putea să refuze ceea ce-i ofer?" „Nu, stăpâne, spuse don Juan: sunt încredințat că va jertfi orice pentru o situație atât de frumoasă. Dă-mi voie totuși să-ți spun că nu trebuie s-o iei prea repede, nu grăbi lucrurile. Fără îndoială că în primul moment se va revolta la gândul de-a se lepăda de religia în care s-a născut; dă-i răgaz să se mai gândească. Când își va da seama că, în loc s-o necinstești și s-o lași apoi să îmbătrânească printre celelalte roabe, vrei să te unești cu ea printr-o căsătorie care o onorează atât de mult, recunoștința și vanitatea ei vor învinge puțin câte puțin toate scrupulele. Amână executarea acestui plan măcar cu opt zile." *Dey*-ul rămase câtva timp pe gânduri; amânarea pe care i-o propunea confidentul nu prea-i venea la socoteală; sfatul i se păru totuși chibzuit. „Îți voi urma sfaturile, Alvaro, zise el, cu toată nerăbdarea ce o am ca sclava să fie a mea; voi mai aștepta așadar opt zile; du-te la dânsa neîntârziat și pregătește-o ca după aceasta să se supună dorințelor mele. Vreau ca același Alvaro, care m-a ajutat până acum atât de mult, să aibă onoarea de a-i oferi și mâna mea." Don Juan alergă în apartamentul Théodorei și o puse la curent cu cele petrecute între el și Mezzomorto, pentru ca ea să știe cum să se comporte. Îi mai spuse că în șase zile corabia renegatului va fi gata de plecare; și deoarece dânsa părea foarte îngrijorată de modul cum va putea să iasă din apartament, fiindcă toate ușile camerelor prin care ar fi trebuit să treacă erau ferecate, el îi spuse: „Nu-ți face griji pentru atâta lucru, doamnă: una din ferestrele camerei

dumitale dă în grădină; te vei coborî acolo pe o scară pe care voi avea grijă să ți-o procur.” Într-adevăr, după șase zile, Francisc îl înștiință pe toledan că renegatul se pregătește să ridice ancora în noaptea următoare; îți dai seama cu câtă nerăbdare așteptau ei această clipă. În sfârșit, noaptea sosi și, din fericire, fu foarte întunecoasă. Îndată ce momentul executării planului sosi, don Juan puse scara sub fereastra camerei frumoasei sclave, care-l pândea, și care coborî imediat plină de grabă și neliniște; apoi, se sprijini de toledan, care o conduse spre portița grădinii ce dădea spre mare. Amândoi mergeau cu pași grăbiți, gustând dinainte satisfacția de a se vedea eliberați din sclavie; dar soarta, care încă nu-i scutise de încercări pe cei doi îndrăgostiți, le trimise o nenorocire mai crudă decât toate cele îndurate până acum și la care nici nu visau. Tocmai ieșiseră din grădină și se îndreptau spre țărmul unde îi aștepta luntrea care trebuia să-i ia, când un bărbat, pe care-l luaseră drept un tovarăș de fugă și de care nu se feriseră, veni drept la don Juan cu sabia scoasă și i-o înfipse în piept, strigând:

„Perfidule don Alvaro Ponce, astfel pedepsește don Fadrique de Mendoce pe un nemernic tâlhar! Nu meritai să te provoc la luptă ca pe un om cinstit.” Toledanul nu putu suporta tăria loviturii, care-l trânti la pământ; în același timp, dona Théodora, care se sprijinea de el, cuprinsă de durere și de groază, căzu leșinată alături. „Ah, Mendoce, zise don Juan, ce-ai făcut? Ți-ai omorât prietenul!” „Doamne, Dumnezeule, strigă don Fadrique, e cu putință să-l fi asasinat…” „Te iert pentru moartea mea, îl întrerupse Zarate; singur destinul e de vină, sau, mai bine zis, el a vrut să ne curme o dată chinurile. Da, dragul meu Mendoce, mor împăcat, deoarece ți-o încredințez pe dona Théodora, care poate să te asigure că prietenia mea pentru dumneata n-a slăbit nici o clipă.” „Prea-generosule prieten, zise don Fadrique, lăsându-se pradă disperării, nu vei muri singur; sabia care te-a lovit îl va pedepsi și pe

ucigaș: chiar dacă greșeala îmi poate scuza crima, nu mă va putea mângâia niciodată.” La aceste cuvinte, își îndreptă vârful sabiei înspre stomac, o împlântă până-n plăsele și căzu peste corpul lui don Juan, care leșină nu din pricină că pierduse mult sânge, cât din pricina surprizei pe care i-o cauzase furia prietenului său. Francisc și renegatul, care se aflau la câțiva pași de dânșii și care-și aveau motivele lor să nu-i dea ajutor sclavului Alvaro, rămaseră foarte mirați auzind ultimele cuvinte ale lui Fadrique și, văzându-i ultima acțiune, își dădură seama că la mijloc era o confuzie și că răniții erau doi prieteni, și nu doi vrăjmași de moarte, precum crezuseră; atunci se grăbiră să le vie în ajutor; dar găsindu-i în nesimțire, ca și pe Théodora, care era leșinată, nu știau ce hotărâre să ia. Francisc era de părere că trebuia luată numai doamna, iar cavalerii să fie lăsați pe țărm, unde, după toate aparențele, aveau să moară peste puțin, dacă nu cumva erau chiar morți. Renegatul însă era de altă părere; spuse că răniții nu trebuiesc părăsiți, rănile lor nefiind poate mortale, și că-i va pansa pe corabie, unde avea toate instrumentele primei lui meserii, pe care n-o uitase. Francisc consimți. Deoarece își dădeau seama că trebuiau să se grăbească, renegatul și navarezul, ajutați de câțiva robi, duseră în luntre pe nenorocita văduvă a lui Cifuentes și pe cei doi îndrăgostiți, și mai nenorociți decât dânsa. În câteva clipe ajunseră pe vasul unde, odată suiți, unii întinseră pânzele, iar alții, în genunchi pe punte, se rugau lui Dumnezeu cu toată ardoarea pe care le-o putea inspira frica de-a fi urmăriți de corăbiile lui Mezzomorto. Renegatul, după ce încredință conducerea corăbiei unui priceput sclav francez, dădu primele îngrijiri donei Théodora; o aduse în simțiri, după care făcu ca atât don Fadrique cât și toledanul să-și vie și ei în fire. Văduva lui Cifuentes, care leșinase când văzuse că don Juan a fost lovit, rămase foarte mirată când dădu cu ochii de Mendoce; și cu toate că-și dădea seama că se rănise singur, de durere că-și lovise prietenul, nu-l

putea totuși privi decât ca pe ucigașul omului pe care-l iubea. Nu putea fi ceva mai mișcător decât să vezi aceste trei făpturi revenite la viață; erau mai demne de milă acum decât când păreau moarte. Dona Théodora privea la don Juan cu niște ochi în care puteai citi toată durerea și disperarea din sufletul ei; iar cei doi prieteni, îndreptându-și spre ea privirile lor muribunde, oftau din greu. După un timp de tăcere, pe cât de duios pe-atât de funest, don Fadrique luă cuvântul; adresându-se văduvei lui Cifuentes, îi zise: „Doamnă, sunt mulțumit că înainte de-a muri mi-a fost dat să te văd eliberată din sclavie; aș fi dorit din toată inima să-mi datorezi mie libertatea; dar soarta a vrut ca serviciul acesta să ți-l facă cel care ți-e drag. Țin prea mult la acest rival, de aceea nu voi murmura împotriva lui, și dorința mea cea mai vie e ca rana pe care am avut nenorocirea să i-o fac să nu-l împiedice de-a se bucura de recunoștința dumitale.” Doamna nu răspunse nimic la aceste cuvinte. Nu numai că era complet nepăsătoare în acel moment de trista soartă a lui don Fadrique, dar simțea chiar repulsie pentru el din cauza stării în care se afla toledanul. Între timp, chirurgul se pregătea să vadă și să cerceteze rănile. Cercetă mai întâi rana lui Zarate și văzu că nu-i primejdioasă, deoarece fierul alunecase pe dedesubtul sânului stâng, neatingând nici un organ esențial. Constatarea chirurgului mai micșoră din supărarea Théodorei și-l bucură nespus de mult pe don Fadrique, care zise, întorcându-și capul spre ea: „Sunt mulțumit; mă despart de viață fără nici o părere de rău, deoarece prietenul meu e în afară de orice pericol; cel puțin nu voi muri sub povara urii dumitale.” Pronunță aceste cuvinte într-un chip atât de înduioșător încât văduva lui Cifuentes se simți mișcată. Și deoarece nu se mai temea pentru viața lui don Juan, nu-l mai ura pe don Fadrique; nu mai vedea în el decât un om demn de milă. „Ah, Mendoce! răspunse ea într-un elan de generozitate, îngăduie să ți se panseze rana; poate că-i tot atât de puțin primejdioasă ca

și a prietenului dumitale. Lasă-te să te îngrijim pentru a-ți păstra viața; trăiește”; și deoarece nu ți-e dat să te pot face fericit, cel puțin nu voi face pe nici unul. Din compătimire și din prietenie pentru dumneata, îmi retrag mâna pe care voiam s-o cer lui don Juan; vreau să fac același sacrificiu pe care l-a făcut el pentru dumneata.” Don Fadrique voi să răspundă, dar chirurgul, care se temea ca vorba să nu-i facă rău, îi forță să tacă și-i cercetă rana; i se păru mortală, căci sabia străpunsese capătul de sus al plămânilor; îi era teamă de apariția unei hemoragii sau pierderi de sânge ale cărei urmări erau de temut. După aceste prime îngrijiri, îi lăsă pe ambii cavaleri să se odihnească în camera de la pupă, pe două paturi mici, alăturate, luând-o de acolo pe dona Théodora, a cărei prezență le putea fi dăunătoare. Cu toate precauțiunile luate, Mendoce făcu febră, iar spre seară hemoragia crescu. Chirurgul declară atunci că nu mai e nici o scăpare și-l înștiință că, dacă are ceva de spus donei Théodora sau prietenului său, să nu piardă vremea. Vestea produse o stranie emoție toledanului: don Fadrique o primi însă cu nepăsare. Trimise s-o cheme pe văduva lui Cifuentes, care sosi într-o stare mai lesne de închipuit decât de descris. Fața îi era plină de lacrimi și plângea atât de tare că Mendoce fu cuprins de tulburare. „Doamnă, îi zise el, nu merit să verși pentru mine atâtea lacrimi prețioase; oprește-ți plânsul, te rog, ca să mă poți asculta o clipă. Iar ție îți fac aceeași rugăminte, dragul meu Zarate, adăugă el observând marea durere pe care prietenul său nu și-o putea stăpâni; știu că despărțirea noastră te costă scump: mi-e prea cunoscută prietenia dumitale ca să mă mai îndoiesc de ea; dar așteptați și unul și altul ca să-mi sosească sfârșitul, pentru a-l cinsti cu toate dovezile de dragoste și de milă. Stăpâniți-vă până atunci durerea, căci mă întristează mai mult decât faptul că-mi pierd viața. Să vă povestesc acum prin ce împrejurare am fost călăuzit, în noaptea asta, de soarta care mă prigonește, pe malul fatal,

pătat de sângele meu și al prietenului meu. Îmi închipui cât sunteți de tulburați, întrebându-vă cum de am putut lua pe don Juan drept don Alvaro; vă voi povesti cum, dacă puținul timp pe care-l mai am de trăit îmi îngăduie să vă dau această tristă lămurire. Câteva ceasuri după ce vasul pe care mă aflam se îndepărtase de cel în care se afla don Juan, am întâlnit un corsar francez care ne-a atacat; a pus stăpânire pe vasul din Tunis și ne-a debarcat aproape de Alicante. Când m-am văzut liber, primul gând a fost să-mi răscumpăr prietenul. În acest scop, m-am întors la Valencia, unde mi-am procurat bani lichizi; și auzind că la Barcelona niște călugări din Ordinul Mântuirii se pregătesc să pornească spre Alger, am plecat într-acolo; dar înainte de-a pleca din Valencia, l-am rugat pe guvernator, don Francisco de Mendoce, unchiul meu, să facă uz de toată influența de care se bucură la Curtea Spaniei pentru a obține iertarea lui Zarate, pe care aveam de gând să-l iau cu mine, și a-l pune în stăpânirea tuturor bunurilor sale, confiscate după moartea ducelui de Naxera. Ajuns la Alger, m-am dus prin toate locurile frecventate de sclavi; dar în zadar le-am cercetat pe toate, căci n-am găsit ceea ce căutam. L-am întâlnit apoi pe renegatul catalan, căruia îi aparține această navă: l-am recunoscut, deoarece fusese odinioară în serviciul unchiului meu. I-am făcut cunoscut scopul călătoriei mele, rugându-l să mă ajute ca să-mi pot regăsi prietenul. «Îmi pare rău, îmi răspunse el, dar nu-ți pot fi de folos: trebuie să plec din Alger chiar în noaptea asta cu o doamnă din Valencia care-i roaba *dey*-ului.» «Și cum se numește doamna aceasta?» l-am întrebat eu. Îmi răspunse că se numește dona Théodora. Uimirea de care am fost cuprins la această veste îl convinse pe renegat de interesul pe care-l purtam acestei doamne, îmi dezvălui atunci planul ticluit pentru a o scăpa din robie: și deoarece în istorisirea lui pomeni de un sclav pe nume Alvaro, nu m-am îndoit nici o clipă că trebuie să fie vorba de don Alvaro Ponce în persoană. «Ajută-mă, spusei eu

renegatului plin de tulburare; dă-mi prilejul să mă pot răzbuna pe dușmanul meu.» «Vei fi în curând mulțumit, îmi răspunse el; dar povestește-mi mai întâi pricina pentru care ai a te plânge de Alvaro.» I-am spus toată întâmplarea noastră; și după ce o ascultă, îmi zise: «Ajunge, n-ai decât să mă întovărășești în noaptea asta, iar după ce-ți voi arăta vrăjmașul și după ce-l vei pedepsi, îi vei lua locul și vei merge cu noi la Valencia, întovărășind-o pe dona Théodora.». Cu toată nerăbdarea de care eram stăpânit, nu l-am uitat pe don Juan: am lăsat bani pentru răscumpărarea lui unui negustor italian, anume Francisco Capati, care locuiește la Alger și care mi-a făgăduit să-l răscumpere de îndată ce-l va descoperi. În sfârșit, sosi noaptea; m-am dus la renegat, cu care am plecat pe țărmul mării. Ne-am oprit în fața unei portițe de unde a ieșit un om care a venit drept spre noi și ne-a spus, arătând cu degetul un bărbat și o femeie, ce veneau în urma lui: «Alvaro și cu dona Théodora vin după mine» Văzându-i, am fost cuprins de furie; am scos sabia; am alergat spre presupusul Alvaro și, încredințat că cel pe care-l voi lovi e un odios rival, l-am străpuns pe credinciosul prieten pe care venisem să-l caut. Dar, mulțumită Domnului, adăugă el plin de înduioșare, greșeala mea nu l-a costat nici pe el viața și nici lacrimi veșnice pe dona Théodora. „Ah, Mendoce, îl întrerupse doamna, nu-mi înțelegi toată durerea; nu mă voi împăca niciodată cu gândul că te-am pierdut; iar dacă mă voi căsători cu prietenul dumitale, n-o voi face decât spre a ne uni durerea; vom pomeni veșnic de dragostea, de prietenia, de nenorocirea dumitale.” „E prea mult, doamnă, răspunse don Fadrique; nu merit să mă regreți o atât de îndelungată vreme; consimte, la rugămintea mea, să te căsătorești cu Zarate după ce te va răzbuna de Alvaro Ponce.” „Don Alvaro nu mai există, zise văduva lui Cifuentes: în aceeași zi în care m-a răpit a fost omorât de către corsarul care m-a luat în robie.” „Vestea aceasta mă bucură, doamnă, urmă Mendoce; iar prietenul

meu va fi în curând fericit; lăsați-vă în voia sentimentelor pe care le aveți unul pentru celălalt. Cu bucurie văd apropiindu-se clipa ce va înlătura obstacolul din calea fericirii voastre a amândurora și pe care compătimirea și mărinimia voastră îl creează; dea Domnul ca toate zilele voastre să fie senine, într-o înțelegere pe care nimic în lume să n-o poată tulbura! Rămâi cu bine, doamnă; rămâi cu bine, don Juan; aduceți-vă aminte din când în când de o ființă care v-a iubit mai mult ca orice pe lume!” Observând că, în loc să-i răspundă, dona Théodora și cu don Juan plângeau și mai tare, și simțindu-se din ce în ce mai rău, don Fadrique urmă astfel: „Mă simt din cale-afară de înduioșat, îmi dau seama că sfârșitul mi-e aproape și că încă nu m-am gândit să cer iertare Domnului de a-mi fi scurtat singur firul unei vieți de care numai el singur trebuia să dispună”. Terminând aceste cuvinte, își ridică ochii către cer, păru cuprins de o adevărată pocăință, și nu mult după asta hemoragia îi provocă o sufocare care-l trecu din rândul celor vii. Atunci don Juan, cuprins de disperare, își duse mâna la rană, își smulse pansamentul, voind s-o facă fără de leac; dar Francisc și renegatul se aruncară asupra lui și luptară ca să-l împiedice. Théodora se înspăimântă de această pornire: se alătură renegatului și navarezului ca să-l abată pe bon Juan de la intenția sa. Îi vorbi cu atâta duioșie încât don Juan își veni în fire; lăsă să i se rebandajeze rana și, nu mult după aceea, interesul îndrăgostitului învinse puțin câte puțin disperarea prietenului. Deși judecata îi reveni, el nu se servi de ea decât pentru a-și stăpâni pornirile nebunești ale durerii, și nu pentru a-și slăbi sentimentul. Printre multe lucruri pe care le ducea cu el în Spania, renegatul poseda o minunată alifie de Arabia și parfumuri prețioase; cu acestea îmbălsămă trupul lui Mendoce, la rugămintea lui don Juan și a donei Théodora, care doreau să-l înmormânteze la Valencia. În tot timpul navigării, amândoi oftară și gemură necontenit. Deoarece vântul fu tot timpul prielnic, curând

zăriră coastele Spaniei. La vederea lor, toți sclavii se lăsară în voia bucuriei; iar când corabia ajunse cu bine în portul Deniei, toți se împrăștiară care încotro. Văduva lui Cifuentes și toledanul trimiseră un curier la Valencia, cu scrisori pentru guvernator și pentru familia donei Théodora. Vestea întoarcerii sale fu primită cu mare bucurie de toate rudele ei. Iar don Francisco de Mendoce se mâhni foarte când află de moartea nepotului său. Durerea lui fu nemărginită când, întovărășit de rudele văduvei lui Cifuentes, se duse la Denia și ceru să vadă corpul nefericitului don Fadrique; bietul bătrân îi scăldă în lacrimi și jeli atât de tare încât toți privitorii se simțiră înduioșați. Voi să știe și prin ce împrejurare ajunsese nepotul său în această stare. „Am să v-o povestesc, seniore, îi spuse toledanul; în loc să caut s-o uit, simt o crudă plăcere să mi-o amintesc fără încetare, împrospătându-mi durerea.” După care îi relată cum se întâmplase nenorocirea, iar povestirea, smulgându-i noi lacrimi, dublă pe cele ale lui don Francisco. Cât despre Théodora, rudele ei manifestară întreaga bucurie de care erau cuprinse revăzând-o și felicitând-o pentru minunea de-a fi putut scăpa de tirania lui Mezzomorto. După ce se lămuriră pe deplin toate lucrurile, corpul lui don Fadrique fu așezat într-o trăsură și dus la Valencia; dar nu fu îngropat acolo, deoarece timpul guvernării lui don Francisco fiind pe terminate, acest senior se pregătea de întoarcere la Madrid, unde se hotărâse să fie transportat și nepotul. În vreme ce se făceau pregătirile de plecare a convoiului, văduva lui Cifuentes răsplăti din belșug pe Francisc și pe renegat. Navarezul plecă în provincia lui, iar renegatul se întoarse împreună cu mama lui la Barcelona, unde, trecând din nou la creștinism, trăiește și azi foarte la largul lui. Între timp, don Francisco primi o înștiințare de la Curte, în care se afla grațierea lui don Juan, pe care regele, cu toată considerația sa pentru familia Naxera, n-o putuse refuza familiei Mendoce, care-și uniseră puterile ca

s-o ceară. Vestea primită îl bucură pe toledan, cu atât mai mult cu cât îi dădea libertatea să întovărășească corpul prietenului său, lucru pe care altfel n-ar fi îndrăznit să-l facă. În sfârșit, convoiul plecă, urmat de numeroase persoane cu vază; și îndată ce sosiră la Madrid, corpul lui don Fadrique fu înmormântat într-o biserică, unde Zarate și dona Théodora, cu permisiunea familiei Mendoce, îi ridicară un falnic monument. Dar aceasta nu fu îndeajuns: purtară doliul după prietenul lor timp de un an întreg, pentru a eterniza durerea și prietenia lor. După ce dădură aceste dovezi atât de grăitoare ale dragostei lor pentru Mendoce, se căsătoriră; dar, printr-o neînchipuită putere a prieteniei, don Juan păstră timp îndelungat o tristețe pe care nimic nu i-o putea împrăștia. Don Fadrique, iubitul său don Fadrique, era veșnic în gândurile sale; îl visa în fiecare noapte și cele mai adeseori așa precum îl văzuse, dându-și ultima, suflare. Totuși, în sufletul lui începu puțin câte puțin să se șteargă urmele celor petrecute; farmecele donei Théodora, de care era tot atât de îndrăgostit, biruiră puțin câte puțin dureroasa amintire. În sfârșit, don Juan era pe punctul de-a trăi în fericire și liniște; zilele trecute însă, la o vânătoare, căzu de pe cal și se răni la cap, unde se formă un abces. Doctorii n-au putut să-l scape; a murit mai adineauri, iar Théodora, pe care o vezi zbătându-se în brațele celor două femei care o păzesc, va putea să-l urmeze cât de curând.

CAPITOLUL XVI

Despre visuri.

După ce Asmodée termină această povestire, don Cléophas îi zise:

— Iată un minunat tablou al prieteniei; e rar să vezi doi bărbați care să se iubească atât de mult ca don Juan și don Fadrique, dar cred că e și mai greu să găsești două prietene rivale care să poată renunța cu atâta reciprocă generozitate la cel mult iubit.

— Fără îndoială, răspunse diavolul, acest lucru încă nu s-a văzut și poate nici nu se va vedea vreodată. Femeile nu se iubesc una pe alta. Să presupunem două care se înțeleg perfect; să zicem chiar că nu se vorbesc de rău atunci când una dintre ele lipsește, într-atât sunt de prietene. Dar dacă le cunoști pe amândouă și înclini de partea uneia, cealaltă se înfurie; și nu din cauza dragostei, dar fiindcă vrea să fie ea preferată. Așa-i caracterul femeilor: sunt prea geloase unele de altele pentru a fi capabile de prietenie.

— Povestea acestor doi prieteni fără de pereche, urmă Léandro Pérez, e cam romanțioasă și ne-a dus cam departe. Noaptea e foarte înaintată: în curând se vor arăta cele dintâi raze ale soarelui; vreau să-ți mai cer o favoare. Zăresc o mulțime de oameni adormiți; aș vrea, din curiozitate, să-mi povestești feluritele visuri pe care le au.

— Cu mare plăcere, răspunse demonul: văd că-ți plac tablourile variate și vreau să te mulțumesc.

— Mă aștept, zise Zambullo, să aud o groază de visuri care de care mai caraghioase.

— De ce? răspunse șchiopul: dumneata, care-l cunoști atât de bine pe Ovidiu, știi doar ce zice el: că înspre zorii zilei visurile sunt mai adevărate, pentru că atunci sufletul e curățit de influența alimentelor.

— Din partea mea, urmă don Cléophas, poate să spună Ovidiu orișice, căci eu tot nu cred în visuri.

— N-ai dreptate, spuse Asmodée; nu trebuie să le iei drept himere, dar nici să le crezi pe toate. Visurile sunt niște mincinoase care spun câteodată adevărul. Împăratul August, al cărui cap cred că prețuia măcar cât al unui

student, punea mare preț pe visurile care-l priveau; și bine a făcut, în bătălia de la Philippi, să-și părăsească cortul, povestindu-i-se un vis în care era amestecat. Aș putea să-ți mai citez o mulțime de alte exemple care să te facă să-ți retragi vorbele îndrăznețe de adineauri; dar le trec sub tăcere, ca să-ți îndeplinesc noua dorință ce te stăpânește… Să începem cu casa cea frumoasă de pe mâna dreaptă. Stăpânul casei, pe care-l vezi dormind în acel bogat apartament, este un conte darnic și curtenitor cu femeile. Visează că-i la un spectacol unde aude cântând o tânără actriță și că-i captivat de vocea acestei sirene… În apartamentul paralel cu acesta se odihnește contesa, nevasta lui, care e moartă după jocul de cărți. Ea visează că n-are bani și că-și pune amanet bijuteriile la un giuvaergiu, care-i înlesnește un împrumut de trei sute de pistoli, cu o dobândă foarte mică. În locuința cea mai apropiată, tot în partea aceea, stă un marchiz cu același caracter ca al contelui și care e îndrăgostit de o vestită cochetă. Visează că a împrumutat o mare sumă de bani ca să i-o dea în dar; iar intendentul lui, care doarme în odăile cele mai de sus ale casei, visează că se îmbogățește pe măsură ce stăpânul lui se ruinează. Ei, ce zici de visurile acestea? Ți se par tare extravagante?

— Pe cinstea mea, nu, răspunse don Cléophas, constat că avea dreptate Ovidiu. Dar sunt curios să știu cine-i bărbatul de colo care-mi atrage atenția: acela cu mustața în papiotă și care are în somn o înfățișare atât de gravă încât dă impresia că nu-i un nobil ca toți ceilalți.

— E un gentilom din provincie, răspunse demonul, un viconte aragonez, o fire mândră și deșartă; în clipa aceasta sufletul lui zburdă de bucurie: visează că e împreună cu un înalt aristocrat care la o ceremonie publică îl lasă să treacă înaintea lui… Dar descopăr tot în casa aceasta doi frați doctori, care au visuri foarte urâte. Unul visează că s-a publicat un ordin prin care se interzice plata medicilor care nu și-au vindecat bolnavii, iar fratele lui visează că s-a

ordonat ca doctorii să poarte doliu la înmormântarea tuturor bolnavilor care-și vor da sufletul în mâinile lor.

— Aș dori, zise Zambullo, ca ordonanța aceasta să fie adevărată, iar doctorul să fie obligat să vină la înmormântarea bolnavului întocmai precum un magistrat asistă, în Franța, la supliciul vinovatului pe care l-a condamnat.

— Îmi place comparația, zise diavolul: s-ar putea zice, în cazul acesta, că unul își pune în aplicare sentința, pe când celălalt a și isprăvit-o de executat.

— Uite colo! strigă studentul. Cine e acela care se scoală degrabă din pat, frecându-se la ochi?

— E un om cu vază care solicită guvernământul unei provincii din Noua Spanie. L-a trezit un vis înspăimântător: visa că primul-ministru se uita la el chiorâș.

— Mai văd o tânără doamnă care tocmai se trezește și care nu-i de loc mulțumită de visul pe care l-a avut.

— E o fată de condiție, o ființă pe cât de frumoasă pe-atât de cuminte, care-i obsedată de către doi îndrăgostiți; unul dintre ei i-e foarte drag, iar pentru celălalt simte o repulsie plină de spaimă. În visul de mai înainte se făcea că-l vede la picioarele ei pe cel nesuferit; i se părea atât de pasionat și de stăruitor încât, dacă nu s-ar fi trezit, ar fi fost cât pe ce să se poarte cu el mai îngăduitor de cum se purtase vreodată cu cel pe care-l iubește: în timpul somnului natura scutură jugul judecății și al virtuții… Aruncă-ți acum privirea asupra casei de la colțul acestei străzi; e domiciliul unui procuror. Se află culcat lângă nevasta lui, într-o cameră cu tapiserie învechită din cele cu poze și cu două paturi identice. Visează că se duce la spital să-l vadă pe unul dintre foștii săi clienți și că-i dă un ajutor bănesc, iar doamna procuror visează că bărbatul ei îl dă în brânci afară pe un înalt slujbaș, de care devenise gelos.

— Aud sforăind în jurul nostru, zise Léandro Pérez, și-mi închipui că trebuie să fie omul acela pântecos pe care-l zăresc într-o căscioară de lângă locuința procurorului.

— Întocmai, răspunse Asmodée; e un călugăr care visează că-și spune rugăciunea. Vecinul lui e un negustor de mătăsuri care-și vinde marfa foarte scump, dar pe credit, persoanelor sus-puse. Negustorului acestuia i se cuvin mai bine de o sută de mii de ducați. Visează că toți debitorii îi aduc banii, iar aceștia, la rândul lor, visează că negustorul e pe punctul de-a da faliment.

— Aceste două vise, zise studentul, n-au ieșit pe aceeași ușă din templul Somnului.

— Desigur că nu, răspunse demonul; aș pune capul că cel dintâi a ieșit pe ușa de sidef, iar cel de-al doilea pe ușa de lemn de corn… Alături de cea a negustorului se află o casă locuită de un librar vestit. De curând a tipărit o carte cu răsunător succes. După ce-a tipărit-o, i-a făgăduit autorului cincizeci de pistoli dacă vrea să-și mai retipărească opera, iar acum visează că scoate o a doua ediție fără știrea autorului.

— Ehei! cât despre visul acesta, zise Zambullo, nu-i nevoie să te mai întreb pe ce ușă a ieșit: sunt sigur că se va îndeplini întocmai. Cunosc eu pe domnii librari: îi înșală pe autori fără pic de remușcare.

— Nimic mai adevărat, urmă șchiopul; dar poate că a venit vremea să-i cunoști și pe domnii autori: nici ei nu sunt mai de soi ca librarii. Drept dovadă îți voi povesti o mică întâmplare petrecută la Madrid acum o sută da ani… Trei librari mâncau împreună într-o cârciumă; dintr-una într-alta, veni vorba despre raritatea cărților noi și bune. „Prieteni, zise atunci unul dintre comeseni, vă voi destăinui că zilele acestea am pus mâna pe o strașnică afacere; am cumpărat un manuscris care mă costă cam scump, dar e de un autor!… aur veritabil.” Un alt librar luă atunci cuvântul, fălindu-se la rândul lui că în ziua precedentă a pus la cale o afacere de mâna întâi. „Iar eu, domnilor, strigă la rândul lui cel de-al treilea, nu vreau să credeți că-s mai ascuns decât dumneavoastră: vă voi arăta perla manuscriselor; chiar azi am cumpărat-o.” Și toți trei scoaseră din buzunar,

în același timp, prețioasele manuscrise pe care le cumpăraseră; se întâmplă să fie o nouă piesă de teatru, intitulată *Jidovul rătăcitor,* încât rămaseră cu gura căscată văzând că aceeași lucrare le fusese vândută la toți trei separat... În altă casă, urmă diavolul, descopăr un îndrăgostit timid și respectuos care s-a deșteptat din somn chiar acum. Iubește o sprințară văduvioară: tocmai visa că era cu dânsa în mijlocul unei păduri și că îi șoptea vorbe dulci la ureche, la care ea răspunse: „Ah, cât ești de seducător! Mai că te-aș crede, dar eu mă păzesc de bărbați; sunt cu toții niște înșelători! Nu mă încred în cuvintele lor; eu vreau fapte." „Și ce fel de fapte aștepți din partea mea, doamnă? a întrebat îndrăgostitul. E nevoie oare, pentru a-ți dovedi puterea dragostei mele, să săvârșesc cele douăsprezece voinicii ale lui Hercule?" „O, ba nu, don Nichez, câtuși de puțin, a răspuns doamna, chiar așa de mult nu-ți cer." După care s-a trezit.

— Spune-mi, te rog, zise studentul, pentru ce se zbate ca un nebun omul acela culcat într-un pat cafeniu?

— Acela, răspunse șchiopul, e un îndemânatic licențiat, teribil de agitat din cauza unui vis: visează că discută și susține teza nemuririi sufletului față de un doctorand în medicină, care e pe cât de bun catolic pe-atât de bun medic... Cu un etaj mai sus de acest licențiat stă un nobil din Estramadura[36], un anume don Baltazar Fanfarronico, care a sosit la Curte în goana calului să-și ceară răsplata pentru că a omorât cu un foc de flintă pe un portughez. Știi ce visează? Că i se dă guvernarea provinciei Antequera și că el nu se simte mulțumit numai cu atâta: e de părere că ar merita o viceregalitate... Mai văd într-o casă cu chirie doi oameni de oarecare însemnătate care au visuri foarte urâte: unul, care e guvernatorul unei cetăți, visează că e atacat în plină fortăreață și că, după oarecare rezistență, e

[36] *Extremadura* - Comunitate autonomă situată în vestul peninsulei Iberice formată din două provincii mari (*Cáceres* și *Badajoz*), la granița cu Portugalia. Centrul administrativ este la *Mérida*.

nevoit să se predea împreună cu toată garnizoana. Celălalt e un episcop de Murcia; Curtea l-a însărcinat pe acest elocvent prelat să ție discursul funebru la moartea unei principese, pe care trebuia să-l rostească peste două zile: visează că e la amvon și că i-a pierit deodată glasul după exordiul[37] discursului.

— S-ar putea, zise don Cléophas, să i se întâmple și această nenorocire.

— Chiar foarte posibil, răspunse diavolul, căci nu-i multă vreme de când, într-o împrejurare similară, i s-a întâmplat la fel înalt-preasfinției sale… Vrei să-ți arăt un somnambul? N-ai decât să-ți arunci privirile în grajdurile casei de colo; spune, ce vezi?

— Văd un om în cămașă, zise Léandro Pérez, care merge și care, după cum văd, ține în mână o țesală.

— Ei bine! urmă demonul, acela e un grăjdar care doarme. Are obiceiul să se scoale în fiecare noapte din pat și să se ducă, așa adormit, să-și țesale caii; după aceea se culcă din nou. Toți din casă cred că trebuie să fie opera unui spiriduș, iar grăjdarul e de aceeași părere… În casa cea mare, din fața celei închiriate, locuiește un cavaler bătrân al Ordinului Lânei de aur, care a fost odinioară viceregе al Mexicului. A căzut grav bolnav și, deoarece se teme ca nu cumva să moară, a început să-l îngrijoreze fosta sa viceregalitate: e-adevărat că a guvernat în așa chip încât are de ce să-i fie teamă. Cronicile Noii-Spanii[38] nu-i

---

[37] Prima parte a unui discurs care, enunțând sumar conținutul acestuia, urmărește câștigarea atenției și bunăvoinței auditoriului.

[38] *Noua Spanie* (1519-1821), oficial numită *Viceregatul Noua Spanie* (în spaniolă *Virreinato de Nueva España*), a fost un viceregat din imperiul colonial spaniol, cuprinzând în principal teritorii din *America Septentrională* sau *America de Nord*. Capitala a fost Mexico City, fosta *Tenochtitlan*, capitala Imperiului Aztec. Noua Spanie a fost fondată după cucerirea spaniolă a Imperiului Aztec în 1521 și la maxima sa extindere teritorială cuprindea cea mai mare parte a Americii de Nord din sudul Canadei: tot teritoriul Mexicului de astăzi și al Americii Centrale (fără Panama), majoritatea teritoriului Statelor Unite la vest

aduc propriu-zis laude. A avut un vis care-l îngrozește și acum, și care va fi poate cauza morții sale.

— Așadar, zise Zambullo, e un vis extraordinar?

— Ți-l povestesc îndată, urmă Asmodée; e într-adevăr destul de straniu. Seniorul acesta visa mai adineaori că se află în Valea morților, unde toți mexicanii, victime ale nedreptății și ale cruzimii sale, s-au năpustit asupra lui, acoperindu-l de ocări și de mustrări: voiau chiar să-l sfâșie în bucăți, dar el a fugit și a scăpat de furia lor. După aceea s-a văzut într-o sală mare, drapată toată în negru; la o masă pe care se aflau trei tacâmuri stăteau tatăl și bunicul său. Cei doi funebri comeseni i-au făcut semn să se apropie de dânșii, iar tatăl i-a zis cu acea gravitate pe care o au numai morții: „De multă vreme te așteptăm; vino de ia loc lângă noi”.

— Urât vis! strigă studentul; dar e firesc ca un bolnav să aibă imaginația vătămată.

— În schimb, zise șchiopul, nepoată-sa, care doarme într-o cameră deasupra acestui etaj, își petrece noaptea cât se poate de plăcut. Somnul îi aduce cele mai agreabile imagini. Este o fată între douăzeci și cinci și treizeci de ani, urâtă și dizgrațioasă. Visează că unchiul ei, a cărui singură moștenitoare este, nu mai trăiește, și că se vede înconjurată de o droaie de seniori chipeși, care se-ntrec care de care să-i placă.

— Dacă nu mă înșel, zise don Cléophas, aud râzând în spatele nostru.

— Nu te înșeli, urmă diavolul; râde o femeie care doarme la doi pași de noi: o văduvă care face pe mironosița și căreia îi place strașnic să clevetească. Visează că stă la taifas cu o pioasă bătrână și că discuția îi produce o mare delectare… Dar acum îmi vine mie a râde de un burghez care locuiește dedesubtul camerei acestei femei și care trăiește anevoie din venitul neînsemnat al unui trai cinstit. Visează că strânge monede de aur și de argint și că, cu cât

---

de fluviul Mississippi și Floridas.

adună, cu-atât descoperă mai multe! A și umplut un cufăr mare.

— Bietul om! zise Léandro; nu se va bucura prea mult de comoara lui.

— Când se va trezi, urmă șchiopul, se va simți în pielea unui adevărat bogătaș pe patul de moarte, care-și vede deodată toate bogățiile dispărute… Dacă te interesează, îți voi povesti visurile celor două actrițe care locuiesc alături. Una dintre ele visează să prindă păsărele cu sunătoarea, pe care le jumulește pe măsură ce le prinde și le dă să le înghită unui motan mare și frumos, care-i favoritul ei și care-i singurul în câștig. Cealaltă visează că-și alungă din casă toți ogarii și câinii danezi, după care se înnebunise o bucată de vreme, nemaidorind să aibă decât o javră mititică și frumușică, pe care a îndrăgit-o.

— Visurile acestea două sunt lipsite de orice sens, strigă studentul; dacă ar exista acum la Madrid interpreți de visuri, precum existau odinioară la Roma, cred că și ei ar fi cu totul încurcați să le explice.

— Nu tocmai, răspunse diavolul; dacă ar fi puși și ei la curent cu intrigile de culise din ziua de azi, pe dată le-ar găsi un înțeles limpede și fără de greș.

— Cât despre mine, nu le înțeleg de loc, zise don Cléophas, și nici nu caut să-mi bat prea mult capul: mai curând aș vrea să aflu ce-i cu doamna aceea pe care o văd într-un preafrumos pat de catifea galbenă, împodobit cu ciucuri de argint, iar lângă măsuța de-alături se află o carte și un sfeșnic aprins.

— E o femeie foarte cultivată, răspunse demonul, o doamnă cu un foarte luxos echipaj și căreia îi place ca servitorii ei să fie tineri plăcuți la chip. Are obiceiul să citească după ce se culcă; altfel n-ar putea să închidă ochii toată noaptea. Aseară citea *Metamorfozele* lui Ovidiu, și lectura aceasta e pricina unui vis cam extravagant: visează că Jupiter, îndrăgostindu-se de dânsa, a intrat în slujba ei sub înfățișarea unui paj voinic și bine făcut… Fiindcă veni

vorba de metamorfoze, îți voi povesti ceva cu mult mai nostim. Zăresc un histrion[39] cufundat într-un somn adânc și care gustă toată dulceața unui vis măgulitor. Actorul acesta e atât de bătrân încât nu există nimeni în Madrid care să poată spune că l-a văzut debutând. E atât de multă vreme de când apare pe scenă încât s-ar putea spune că s-a teatrificat. Nu-i lipsit de talent, dar e atât de înfumurat și de mândru de acest lucru încât își închipuie că nimeni nu poate sta alături de el. Știi ce visează în această clipă mărețul erou al culiselor? Că moare și că vede toate zeitățile din Olimp adunate ca să ție sfat și să hotărască ce-i de făcut cu un muritor atât de important. Îl aude pe Mercur adresându-se sfatului zeilor, arătându-le că acest vestit artist, care a avut cinstea să reprezinte de atâtea ori pe scenă pe Jupiter și pe alți zei nemuritori, nu trebuie să aibă soarta tuturor oameni lor de rând și că merită să fie primit în ceata cerească. Momus îl susține pe Mercur; dar câțiva zei și vreo câteva zeițe se împotrivesc propunerii unei atât de noi apoteoze; iar Jupiter, ca să-i împace pe toți, îl preschimbă pe bătrânul actor într-o figură decorativă.

Diavolul voi să-și continue povestirea, dar Zambullo îl întrerupse, zicându-i:

— Oprește-te, senior Asmodée, poate că n-ai băgat de seamă că s-a făcut ziuă; mi-e frică să nu fim zăriți pe vârful acestei case. Dacă populația ar zări-o cumva pe senioria-voastră, s-ar stârni niște huiduieli fără de sfârșit.

— Nu ne va vedea nimeni, îi răspunse demonul; am și eu puterea pe care o au divinitățile legendare de care ți-am pomenit; și precum odată pe muntele Ida îndrăgostitul fiu al lui Saturn s-a învăluit într-un nor ca s-o dezmierde pe Junona fără să-i vadă lumea, tot astfel voi forma împrejurul nostru un abur des, pe care privirea omenească nu-l poate

[39] 1. Actor de comedie la greci și la romani; bufon. 2. Măscărici, comediant lipsit de talent. ♦ Fig. Om ipocrit, perfid, șarlatan.

pătrunde și care nu te va împiedica să vezi tot ce-ți voi arăta.

Într-adevăr, fură învăluiți deodată de un fum, care, deși foarte des, nu ascundea nimic privirilor studentului.

— Să revenim la visuri, urmă șchiopul. Dar am scăpat din vedere, adăugă el, că trebuie să fii obosit din pricina felului cum ți-ai petrecut noaptea. Poate că ar fi bine să te duc acasă și să te las să te odihnești vreo câteva ceasuri; în vremea aceasta, eu voi cutreiera cele patru colțuri ale lumii, exercitându-mi meșteșugul; după care voi veni iarăși să te iau, ca să putem să ne înveselim din nou împreună.

— N-am nici un chef de dormit și nu mă simt de loc obosit, răspunse don Cléophas; în loc să mă părăsești, fă-mi plăcerea și dezvăluie-mi diferite intenții ale acelor oameni care s-au sculat acum și care, după cum văd, se pregătesc să plece de-acasă. Ce-au de gând să facă ei, așa de cu noaptea-n cap?

— Ceea ce dorești să știi, urmă demonul, merită să fie luat în seamă. Vei vedea înfățișate grijile, pornirile, luptele de care au parte bieții muritori în timpul vieții, pentru a-și umple cât mai plăcut cu putință micul spațiu dintre nașterea și moartea lor.

Capitolul XVII

Unde vom vedea mai multe tipuri originale pe care le întâlnești destul de des.

— Să privim mai întâi la ceata de ticăloși pe care o vezi colo, în stradă. Sunt niște desfrânați, cei mai mulți de

familie bună, care trăiesc în comun ca niște călugări și-și petrec aproape fiecare noapte chefuind în locuința lor, întotdeauna aprovizionată cu pâine, carne si vin. Uite-i că acum se despart, ducându-se fiecare să-și joace rolul pe la vreo biserică; iar deseară se vor întruni ca să bea în sănătatea persoanelor miloase, care-i ajută cu evlavie să aibă bani de cheltuit. Admiră, te rog, felul cum știu să se prefacă și să se travestească pentru a inspira mila: nici o cochetă n-ar ști să se dichisească mai bine pentru a-și ajunge scopurile… Privește cu atenție la cei trei care merg în aceeași direcție. Cel pe care-l vezi sprijinindu-se în cârje, căruia îi tremură tot corpul și care pare că merge cu atâta greutate încât zici că la fiecare pas o să cadă în nas, deși are o barbă mare, albă și pare atât de bătrân, e un tânăr atât de iute și de sprinten că ar putea întrece și o căprioară. Celălalt, care face pe chelbosul, e un adolescent frumușel, al cărui cap e acoperit de o perucă ascunzând un păr bogat ca al unui paj de la Curte. Iar al treilea, care face pe ologul, e un individ care posedă arta de-a scoate din piept sunete atât de jalnice încât nu-i babă care, la auzul acestor plângeri, să nu coboare fie și de la etajul al patrulea ca să-i dea ceva de pomană. În timp ce acești mizerabili pornesc, sub masca sărăciei, să fure banii oamenilor, văd o mulțime de lucrători harnici, deși spanioli, care se pregătesc să-și câștige pâinea cu sudoarea frunții. Văd în toate părțile oameni care se scoală și se îmbracă ca să se ducă să-și exercite diferitele meserii. Câte planuri făcute în timpul nopții se vor îndeplini sau nu în timpul zilei! Câte demersuri din interes, dragoste sau ambiție vor avea loc!

— Ce văd în stradă? îl întrerupse don Cléophas. Cine-i femeia aceea cu amulete, pe care o conduce un lacheu și care pășește atât de grăbită? E chemată, fără îndoială, de o treabă urgentă.

— Da, așa este, răspunse diavolul: e o venerabilă moașă care aleargă undeva unde-i nevoie de ajutorul ei. Se duce

la o actriță care scoate răcnete, în vreme ce lângă dânsa se află doi cavaleri care par cam încurcați. Unul e soțul, iar celălalt e un tânăr de familie bună, care-i direct interesat în ceea ce va urma; căci nașterile actrițelor se aseamănă cu cele ale Alcmenei[40]: întotdeauna un Jupiter și un Amfitrion își fac concurență… Nu-ți vine să zici, uitându-te la călărețul acela în șa și cu pușca, că-i vreun vânător care a pus gând rău iepurilor și prepelițelor din împrejurimile Madridului? Și totuși, el n-are nici un chef de-a se distra vânând: altceva are de gând; se duce într-un sat unde se va deghiza în țăran, pentru a putea pătrunde, sub acest veșmânt, într-o fermă în care se află draga lui, supravegheată de o mamă severă și neadormită… Iar acel tânăr bacalaureat, care trece cu pași grăbiți, obișnuiește să-l curteze în fiecare dimineață pe unchiul său, un canonic bătrân, căci vizează anumite venituri mănăstirești. Uită-te în casa aceea din fața noastră: un om își îmbracă mantaua pregătindu-se să plece de acasă; e un burghez cinstit și avut, pe care-l neliniștește o afacere destul de însemnată. Are o singură fată de măritat; stă în cumpănă, dacă s-o dea după un tânăr procuror care o curtează sau după un mândru hidalgo[41] care i-a cerut mâna. Se duce să-și consulte prietenii; căci are într-adevăr dreptul să fie încurcat. Se teme ca, alegând pe nobil, să n-aibă un ginere care-l va disprețul; și îi e frică că, preferând pe procuror, să nu-și aducă în casă un vierme care să-i roadă toate mobilele… Acum uită-te la vecinul acestui tată încurcat și

---

40 *Alcmene* (sau Alc(u)mena), fiica lui Electryon, regele cetății Mycenae, și soția lui Amphitryon. În timpul absenței soțului ei, care plecase să lupte împotriva teleboenilor, Alcmene e vizitată de Zeus, care ia chipul și asemănarea bărbatului plecat. Imediat după aceea sosește și adevăratul Amphitryon. În urma dublei sale uniri, cu Zeus și cu soțul ei, Alcmene naște doi fii: pe Heracles cu Zeus și pe Iphicles cu Amphitryon. Se spunea că Alcmene s-ar fi căsătorit a doua oară cu Rhadamanthus și că, după moarte, ar fi fost dusă în Olympu.

41 *Hidalgo* - Titlu purtat, în Evul Mediu, de unii nobili spanioli; persoană care purta acest titlu.

observă în casa aceea atât de frumos mobilată un bărbat îmbrăcat într-un halat de brocart roșu cu flori de aur; e un individ care face pe nobilul, în ciuda originii lui de jos. Acum zece ani n-avea nici zece maravedi[42] în pungă, iar în prezent dispune de un venit de zece mii de ducați. Are un echipaj foarte drăguț; în schimb, face economie la mâncare, mulțumindu-se la prânz cu un pui fript. Totuși, câteodată dă și banchete pentru persoanele sus-puse. Azi s-a hotărât să dea o masă unor consilieri de stat și în acest scop a trimis după un bucătar și un cofetar, cu care se va tocmi până la ultimul bănuț, după care își va nota pe o listă fiecare amănunt în parte.

— Mare cărpănos! zise Zambullo.

— Ei, ce vrei, răspunse Asmodée, toți calicii care se îmbogățesc deodată sunt ori risipitori ori avari: așa-i regula.

— Spune-mi, te rog, zise studentul, cine-i doamna aceea frumoasă pe care o văd făcându-și toaleta în timp ce vorbește cu un cavaler chipeș.

— Ah, într-adevăr, strigă șchiopul, asta chiar că merită să-ți atragă luarea-aminte. Femeia asta e o nemțoaică văduvă care trăiește la Madrid dintr-o rentă și se învârtește între oameni din lumea bună, iar tânărul care-i cu dânsa e un senior pe nume don Antonio de Monsalve. Deși e un cavaler care aparține uneia dintre cele mai de seamă familii din Spania, a promis văduvei s-o ia de nevastă; ba chiar i-a asigurat printr-un act, în caz de deszicere, trei mii de pistoli; rudele însă se pun de-a curmezișul dragostei lui, amenințându-l că, dacă nu se leapădă de nemțoaică, pe care o consideră o aventurieră, îl vor închide. Îndrăgostitul, mâhnit că-i vede pe toți împotriva lui, a vizitat-o ieri pe văduvă, care, băgând de seamă că-i supărat, îl întrebă care-i cauza mâhnirii; el i-o mărturisi, asigurând-o că, oricât s-ar împotrivi familia, el îi va rămâne veșnic credincios. Văduva păru încântată de

[42] Maravedi - veche monedă măruntă spaniolă, până în sec. XVIII.

tăria lui și se despărțiră în miez de noapte, foarte mulțumiți unul de altul. Monsalve a venit din nou în dimineața asta, a găsit-o pe doamna făcându-și toaleta și a început iarăși să-i vorbească despre dragostea lui. În timpul convorbirii, nemțoaica și-a scos papiotele din păr; cavalerul a luat una în mână fără să vrea și, desfăcând-o, a văzut pe ea scrisul lui. „Cum, doamnă? a zis el râzând, la asta servesc scrisorile de dragoste?" „Da, Monsalve, a răspuns ea; vezi și dumneata la ce-mi servesc făgăduielile iubiților care mă vor de nevastă în ciuda familiei lor; fac din ele papiote." Cavalerul văzu că era chiar actul lui de deszicere pe care-l rupsese doamna și nu putu să nu admire purtarea văduvei, jurându-i din nou credință eternă… Îndreaptă-ți privirile, urmă diavolul, spre lunganul acela slăbănog care trece pe sub noi: sub braț are un registru mare, la cingătoare o călimară și pe spate o ghitară.

— Personajul acesta, zise studentul, îmi pare cam caraghios; aș pune rămășag că-i un original.

— E drept, urmă demonul, că-i un muritor destul de ciudat. În Spania sunt destui filozofi cinici: iată pe unul dintre ei. Se duce înspre Buen-Retiro, pe o pajiște unde se află un izvor curat, a cărui apă cristalină formează un pârâiaș șerpuind printre flori. Va rămâne acolo toată ziua să admire frumusețile naturii, să cânte din ghitară și să-și scrie reflexiile într-un registru. În buzunare își ține hrana lui obișnuită, adică vreo câteva cepe și o bucată de pâine. Viața aceasta sobră o duce de zece ani, iar dacă vreun Aristip[43] i-ar spune ca și lui Diogene: „Dacă ai ști să-i măgulești pe nobili n-ai mai mânca ceapă", acest filozof modern i-ar răspunde: „M-aș pricepe să-i măgulesc pe nobili tot așa de bine ca și tine, numai că nu vreau să-l înjosesc pe un om făcându-l să se târâie în fața altui om". Într-adevăr, filozoful acesta a fost odinioară în serviciul

[43] filozof grec din Cyrena care profesa doctrina voluptății dominată de înțelepciune și înnobilată de cultură (sec. V î. Hr.).

unor mari seniori, care l-au ajutat chiar să facă avere; dar, simțind că prietenia lor era pentru dânsul doar o servitute, s-a lepădat de ei. A renunțat la trăsura pe care o avea, gândindu-se că-i stropește cu noroi pe unii care valorează mai mult decât el; ba chiar a împărțit tot ce avea unor prieteni nevoiași; și-a oprit numai atât cât îi trebuie ca să ducă felul de viață pe care-l vezi, socotind că pentru un filozof nu-i mai rușinos să cerșească de la trecători decât de la seniori. Putem să-l plângem pe cavalerul care pășește în urma filozofului întovărășit de un câine; se poate lăuda că face parte dintre cele mai de seamă familii din Castilia. A fost bogat, dar, ca și Timon[44] al lui Lucian, s-a ruinat dând mese în fiecare zi prietenilor și mai ales serbări fastuoase la toate nașterile sau căsătoriile prinților și prințeselor, într-un cuvânt, la fiecare prilej de sărbătoare în Spania. Îndată ce paraziții l-au adus la sapă de lemn, au dispărut ca prin farmec; toți prietenii l-au părăsit; numai unul i-a rămas credincios: câinele lui.

— Spune-mi, te rog, domnule diavol, strigă Léandro Pérez, al cui este echipajul acela pe care-l văd staționând în fața unei case?

— E trăsura unui contador bogat, răspunse demonul, care vine în fiecare dimineață în această casă locuită de o prea frumoasă galiciană, căreia acest bătrân păcătos din rasa maurilor îi poartă de grijă și pe care o iubește la nebunie. Aseară a aflat că l-a înșelat; furios la culme, i-a trimis o scrisoare plină de mustrări și de amenințări. N-ai să ghicești ce-a făcut atunci șireata: în loc să nege faptul cu nerușinare, i-a scris bogătașului în dimineața asta că mânia lui e îndreptățită; că merită s-o disprețuiască, deoarece a fost în stare să înșele un om atât de galant; că-și recunoaște greșeala, că-i e silă de dânsa și că, drept pedeapsă, și-a tăiat părul ei atât de frumos, la care el știe prea bine cât de mult ține; în sfârșit, că a luat hotărârea să se retragă într-un loc unde să-și petreacă restul zilelor în

[44] filozof atenian, supranumit mizantropul, tipul ursuzului.

post și rugăciuni. Bătrânul îndrăgostit nu s-a mai putut stăpâni aflând de aceste pretinse remușcări ale iubitei sale; s-a sculat pe loc și s-a dus la dânsa; a găsit-o înlăcrimată; și această dibace actriță și-a jucat atât de bine rolul încât i s-a iertat tot ce-a fost, ba mai mult încă: drept mângâiere că și-a sacrificat părul, în clipa asta el îi făgăduiește s-o facă stăpâna unei proprietăți, o frumoasă casă la țară, care-i pusă în vânzare acum în apropiere de Escurial.

— Toate prăvăliile sunt deschise, zise studentul, și zăresc un cavaler care intră la un birtaș.

— Cavalerul acesta, urmă Asmodée, e un băiat de familie bună care are mania să scrie și pretenția de-a trece cu orice chip drept un scriitor; nu-i om prost, ba chiar are destul spirit pentru a critica toate lucrările care apar, dar n-are îndeajuns ca să poată compune el una de seamă. Intră la birtașul acesta ca să comande o masă copioasă; ospătează astăzi patru actori, dorind să-i determine să sprijine o piesă proastă scrisă de el, pe care are de gând să le-o prezinte. Fiindcă veni vorba de autori, continuă el, iată doi dintre ei care se întâlnesc pe stradă. Bagă de seamă cu câtă ironie se salută; se disprețuiesc unul pe altul, și au dreptate. Unul compune cu aceeași ușurință ca și poetul Crispinus, a cărui operă Horațiu o compară cu niște foale de fierărie, iar celălalt își pierde grozav de mult timp compunând niște opere reci și insipide.

— Cine-i omulețul acela care coboară din trăsură în fața unei biserici? întrebă Zambullo.

— Acela, răspunse șchiopul, e un personaj demn de toată atenția. Sunt vreo zece ani de când a părăsit slujba de șef de birou pe care o avea la un notar, ducându-se să se închidă în mănăstirea din Saragossa. După șase luni de noviciat, a plecat de la mănăstire și a apărut iar la Madrid; toți cei care-l cunoșteau rămaseră foarte mirați văzându-l cum a devenit deodată unul dintre cei mai importanți membri din Consiliul Indiilor. Și astăzi se mai vorbește de

această subită îmbogățire. Unii zic că și-a vândut sufletul diavolului, alții, că a fost amantul unei văduve bogate și, în sfârșit, alții, că a găsit o comoară.

— Dumneata trebuie să știi care-i cauza, îl întrerupse don Cléophas.

— Oh, desigur, urmă demonul, și-ți voi dezvălui taina. În timpul când călugărul nostru era frate călugăr, se întâmplă ca într-o zi, pe când săpa o groapă adâncă spre a planta un pom, să zărească o casetă de aramă, pe care o deschise: conținea o cutie de aur în care se aflau vreo treizeci de diamante foarte frumoase. Cu toate că fratele nu se pricepea la pietre scumpe, își dădu seama ce noroc dăduse peste dânsul; și, luând hotărârea pe care a luat-o și Gripus într-o comedie a lui Plaut, care renunță la pescuit după ce găsește o comoară, părăsi călugăria și se întoarse la Madrid, unde, cu ajutorul unui bijutier, prieten cu dânsul, schimbă pietrele prețioase în monezi de aur, iar monezile de aur le preschimbă pe o slujbă, care îl așează printre cei mai de seamă cetățeni.

CAPITOLUL XVIII

Ce-i mai arată diavolul lui don Cléophas.

— Vreau acum să te înveselesc, povestindu-ți o năzdrăvănie a bărbatului care intră la un negustor de băuturi. E un doctor biscayan; se duce să bea o ceașcă de ciocolată, după care-și va petrece ziua jucând șah. În tot timpul acesta nu trebuie să ne fie teamă pentru bolnavii lui: nu are nici unul; și chiar de-ar avea, momentele pe

care le petrece jucând șah ar fi cele mai norocoase pentru ei. În fiecare seară e nelipsit de la o frumoasă și bogată văduvă, cu care ar vrea să se însoare și de care se preface grozav de îndrăgostit. În timpul când se află la ea, un tâlhar de valet, unicul lui servitor și cu care e înțeles mai dinainte, îi aduce o listă falsă pe care sunt trecute numele mai multor persoane de seamă care l-au solicitat ca doctor. Văduva a luat totul în serios, iar jucătorul nostru de șah e pe punctul de-a câștiga partida. Să ne oprim în fața casei lângă care ne aflăm; nu vreau să trecem mai departe fără să-ți atrag atenția asupra ființelor care locuiesc în ea. Uită-te cu atenție prin apartamente; ce vezi acolo?

— Văd niște femei a căror frumusețe mă uluiește, răspunse studentul. Unele se ridică acum din pat, în timp ce altele s-au și sculat. Câte farmece se înfățișează privirilor mele! Îmi pare că văd nimfele Dianei, așa precum le-au descris poeții.

— Femeile pe care le admiri, reluă șchiopul, sunt într-adevăr frumoase ca nimfele Dianei, deși nu tot atât de caste. Sunt vreo patru sau cinci aventuriere care își duc traiul în comun. Tot atât de primejdioase ca și acele amazoane care opreau prin farmecele lor pe toți cavalerii care treceau pe lângă cetățile lor, ele îi atrag pe tineri la dânsele. Vai de cei care se lasă fermecați! Ca să-i poți feri pe trecători de primejdia care-i amenință, ar trebui puse niște înștiințări în fața casei lor, precum se pun pe ape semne pentru a indica navelor locurile de care nu trebuie să se apropie.

— Nici nu-i nevoie să mai întreb unde se duc acei seniori pe care-i văd în trăsurile lor, zise Léandro Pérez: fără îndoială că se duc să asiste la ceremonia deșteptării regelui.

— Așa este, zise diavolul; dacă vrei, te duc și pe dumneata acolo și vom putea observa multe lucruri de haz.

— Nu-i propunere care să-mi facă mai mare plăcere, răspunse Zambullo; mă bucur de pe-acum de cele ce voi vedea.

Atunci demonul, hotărât să îndeplinească dorințele lui Cléophas, îl duse spre palatul regelui; pe drum, studentul, zărind însă niște lucrători care meștereau la o ușă foarte înaltă, întrebă dacă ceea ce făceau ei nu era vreo ușă de biserică.

— Nu, răspunse Asmodée, e ușa unei noi piețe; e grozav de frumoasă, precum vezi. Totuși, chiar dacă ar ridica-o până la nori, nu va putea nicicând să fie demnă de cele două versuri latinești care vor fi gravate deasupra ei.

— Cum se poate? exclamă Léandro; mă aștept la ceva grozav! Mor de nerăbdare să le aflu.

— Iată-le, urmă demonul; pregătește-te să le admiri:

Quam bene Mercurius nunc merces vendit opimas,
Momus ubi fatuos vendidit ante salea![45]

În aceste două versuri e un minunat joc de cuvinte.

— Nu i-am gustat toată frumusețea, zise studentul; nu prea înțeleg ce înseamnă *fatuos sales.*

— Nu știi, așadar, urmă diavolul, că pe locul unde se clădește piața aceasta de vândut merinde exista odinioară un colegiu călugăresc unde se predau tinerilor științele clasice? Regenții acestui colegiu îi puneau pe școlari să joace drame, piese de teatru, *fades,* în care erau introduse niște balete atât de extravagante încât până și *preteriții* și *supinii* țopăiau.

— Destul, nu-i nevoie să-mi mai dai alte explicații, întrerupse Zambullo; cunosc genul acesta de piese de prin colegii. Inscripția mi se pare minunată.

---

[45] *Cât e de bine să vinzi mărfuri, început-a Mercurius,/ Acolo unde Momus făcut-a cândva negoț cu glume proaste!* (lb. latină.)

De-abia ajunși la scara palatului regal, Asmodée și don Cléophas văzură o mulțime de curteni care urcau treptele. Pe măsură ce nobilii treceau pe lângă dânșii, diavolul le pronunța numele.

— Uite, îi spunea el lui Léandro Pérez, arătându-i cu degetul, unul câte unul: acesta-i contele de Villalonso, din casa Puebla d'Ellerena; acesta-i marchizul de Castro Fueste; acela-i don López de Los Rios, președintele Consiliului de finanțe; celălalt e contele de Villa Hombroza.

Și nu se mulțumea să le spună numele, le mai aducea și laude; dar răutăciosul acesta plin de duh adăuga întotdeauna câteva vorbe înțepătoare, cinstindu-l pe fiecare cu batjocura meritată.

— Seniorul acesta, spunea el despre unul, e afabil și îndatoritor; te ascultă cu un aer plin de bunătate. Dacă-i ceri protecția, ți-o acordă cu generozitate, făgăduindu-ți tot sprijinul. Păcat că omul acesta, care ține așa de mult să se facă plăcut, are o memorie atât de slabă încât, la un sfert de oră după ce-ai vorbit cu dânsul, a și uitat ce i-ai spus!… Ducele acesta, spunea el de altul, e unul dintre cei mai de treabă nobili de la Curte; nu-i ca toți ceilalți, schimbător de la o clipă la alta: nu-i nici capricios, nici ușuratic. Pe lângă asta, nu-i uită niciodată pe cei care-i sunt credincioși și nici serviciile care i se fac; din nenorocire, însă, e foarte încet la răsplată. Îi amână atât de mult încât cei care așteaptă rămân cu impresia că-i de mare preț ce au obținut.

După ce demonul îi dezvălui studentului calitățile și defectele multora dintre nobili, îl duse într-o sală în care se aflau oameni de tot soiul și mai ales atât de mulți cavaleri încât don Cléophas strigă:

— O, ce mulți cavaleri! Drăcia naibii! Că mulți trebuie să mai existe în Spania!

— Asta cam așa-i, zise șchiopul, și nu-i de mirare, deoarece în zilele noastre, ca să devii cavaler al Sfântului Iacob sau de Calatrava, nu mai e necesar, ca odinioară, la

cavalerii romani, să dispui de douăzeci și cinci de mii de scuzi patrimoniu; de aceea îți poți da seama singur ce amestecătură e... Ia privește, urmă el, la mutra aceea turtită din spatele dumitale.

— Vorbește mai încet, îl întrerupse Zambullo, căci te poate auzi.

— Nu, nu, răspunse diavolul; același farmec care ne face nevăzuți ne îngăduie să nu fim auziți. Privește la figura aceea: e un catalan care s-a întors din insulele Filipine, unde era pirat. Îți vine a crede, când îl privești, că-i un vajnic războinic? Și totuși a îndeplinit fapte prodigioase. În dimineața asta a venit să prezinte regelui o petiție în care cere un post ca răsplată a serviciilor sale; dar nu prea cred să-l obțină, deoarece nu s-a adresat mai întâi primului-ministru.

— În dreapta acestui pirat, zise Léandro Pérez, văd un om înalt și gras care-și dă niște aere grozave; judecând după felul mândru în care se ține, pare a fi un nobil bogat.

— Dimpotrivă, spuse Asmodée; e unul dintre cei mai săraci hidalgo, care, ca să aibă cu ce trăi, ține un tripou sub protecția unui nobil... Dar văd un licențiat asupra căruia merită să-ți atrag atenția. E cel pe care-l vezi lângă prima fereastră vorbind cu un cavaler îmbrăcat în catifea cenușiu-deschis. Discută despre o afacere care a fost judecată ieri de rege: să ți-o spun și dumitale. Acum vreo două luni licențiatul acesta, care e academician al Academiei din Toledo, a publicat o carte de morală care i-a revoltat pe toți vechii autori castilieni: au găsit-o plină de expresii prea îndrăznețe și de cuvinte prea noi. Și iată-i că se coalizează cu toții împotriva acestei ciudate cărți; se întrunesc și fac o petiție prin care cer regelui să condamne cartea, fiind o lucrare care păcătuiește împotriva purității și limpezimii limbii spaniole. Jalba păru demnă de atenția maiestății-sale, care desemnă trei specialiști să examineze lucrarea. Aceștia socotiră că stilul e într-adevăr nepotrivit, și cu atât mai primejdios cu cât e plin de strălucire. După

acest raport, iată ce-a hotărât regele: a ordonat, sub amenințarea pedepsei, ca toți academicienii din Toledo care scriu în felul acestui licențiat să nu mai editeze asemenea cărți pe viitor, și că, pentru a se păstra mai bine puritatea limbii castiliene, academicienii să nu poată fi înlocuiți, după moartea lor, decât de persoane de mâna întâi.

— Iată o hotărâre minunată, strigă Zambullo râzând; partizanii limbii obișnuite nu mai au de ce să se teamă.

— Ba să mă ierți, urmă demonul; autorii potrivnici acestei nobile simplități, care-i farmecă pe cititorii cu bun-simț, nu sunt toți membri ai Academiei din Toledo.

Don Cléophas fu curios să știe cine-i cavalerul îmbrăcat în catifea cenușiu-deschis care vorbise cu licențiatul.

— E un cadet[46] catalan, îi spuse șchiopul, ofițer în garda spaniolă; te încredințez că-i un tânăr foarte spiritual. Și ca să-ți dai mai bine seama, îți voi relata o ripostă spirituală pe, care a dat-o ieri unei doamne, într-o aleasă adunare; dar, ca să poți gusta spiritul, e necesar să știi că are un frate, pe nume don Andrea de Prada, care acum vreo câțiva ani era, ca și dânsul, ofițer în aceeași unitate. Într-una din zile, don Andrea fu întâmpinat de un rotofei fermier de-al domeniilor regale, care-i spuse: „Seniore de Prada, port același nume ca și dumneata, numai că familiile noastre sunt diferite. Știu că ești membru al uneia dintre cele mai bune familii din Catalonia și mai știu că nu ești bogat. Eu sunt bogat, dar nu dintr-o familie tocmai ilustră. N-ar fi chip oare să facem în așa fel încât să ne împărțim din ceea ce ne lipsește la fiecare? Ai la dumneata titlurile de noblețe?” Andrea răspunse că le are. „Dacă-i așa, zise fermierul, de vrei să mi le dai, le voi încredința unui genealogist iscusit, care va face în așa fel încât să devenim rude, în ciuda strămoșilor noștri. Iar eu, drept

[46] 1. Tânăr (fiu de nobil sau de ofițer) care se pregătea pentru cariera armelor. 2. Elev al unei școli militare. 3. Membru al unui partid din Rusia țaristă.

recunoștință, îți voi face un dar de treizeci de mii de pistoli. Batem palma?” Pe don Andrea îl zăpăci suma: primi propunerea, încredință actele fermierului, iar cu banii încasați cumpără o respectabilă întindere de pământ în Catalonia, unde trăiește și acum. Mezinul însă, care n-a câștigat nimic din afacerea asta, se afla ieri la o masă unde se vorbi din întâmplare despre seniorul de Prada, fermierul domeniilor regale; iar o doamnă dintre cele de față îl întrebă pe tânărul ofițer dacă e rudă cu acel fermier. „Nu, doamnă, răspunse el, cinstea asta o are fratele meu, nu eu.”

Studentul râse la această replică, care i se păru cât se poate de nostimă. Zărind apoi un omuleț care pășea în urma unui curtean, strigă:

— Doamne sfinte, ce de mai plecăciuni face omulețul acela seniorului în urma căruia merge! Fără îndoială că are de gând să-i ceară vreo favoare.

— Ceea ce ai observat acum merită osteneala să-ți povestesc cauza acestor plecăciuni, îi zise diavolul. Omulețul acesta e un negustor cinstit, care are o casă destul de frumoasă în împrejurimile Madridului, într-o localitate cu ape minerale de mare reputație. A pus la dispoziție casa, fără de nici o chirie, pe timp de trei luni, acestui senior, care s-a dus acolo să-și facă băile. În clipa asta, negustorul îl roagă călduros pe sus-numitul senior să-l ajute într-o anumită împrejurare, iar seniorul îl refuză cu mare politețe… Nu pot să-l trec cu vederea nici pe acel cavaler de origină plebeiană, care dă la o parte mulțimea, cu aerul unui om important. S-a îmbogățit enorm într-un timp foarte scurt cu ajutorul științei numerelor: în casa lui sunt servitori tot atât de mulți ca la un mare senior, iar mesele lui întrec în calitate și abundență pe cele ale unui ministru. Are un echipaj pentru el, unul pentru soție, și altul pentru copii. În grajdurile lui se află cei mai frumoși catâri și cei mai frumoși cai din lume. Ba chiar, zilele trecute, a cumpărat cu bani-gheață un splendid atelaj, la

care moștenitorul Spaniei renunțase pentru că-l găsise prea scump.

— Ce obrăznicie! strigă Léandro. Dacă un turc l-ar vedea pe individ într-o stare atât de înfloritoare, ar gândi, desigur, că în curând se va întoarce și roata norocului său.

— Nu cunosc viitorul, răspunse Asmodée, dar sunt de aceeași părere cu turcul... Ei, comedie, dar ce văd? urmă demonul cu uimire. Cât pe ce să nu-mi cred ochilor! În sala aceasta zăresc un poet care n-ar trebui să pună piciorul pe-aici. Cum îndrăznește să se arate, în urma versurilor pe care le-a făcut și care sunt o insultă la adresa unor mari seniori spanioli? De bună seamă că se bazează pe disprețul pe care-l au aceștia pentru dânsul... Privește cu atenție pe acel personaj respectabil care intră, sprijinit de un scutier. Bagă de seamă cu câtă stimă se dă lumea la o parte ca să-i facă loc. E seniorul don Joseph de Reynaste și Ayala, înaltul judecător de poliție: vine să dea raportul regelui despre cele întâmplate în această noapte la Madrid. Poți privi cu admirație la acest bătrân.

— Cu adevărat, zise Zambullo, pare a fi un om de treabă.

— Ar fi de dorit, urmă șchiopul, ca toți corregidorii[47] să-l ia de exemplu. E departe de-a fi un spirit violent care acționează cu toane și mânie; nu arestează niciodată pe cineva după simplul raport al vreunui alguazil, al vreunui secretar sau al vreunui slujbaș. Știe prea bine că cea mai mare parte dintre oamenii de acest soi au suflete josnice și că sunt oricând în stare să facă o negustorie rușinoasă din slujba lor. Când e vorba de arestarea unui vinovat, studiază îndelung acuzarea până dă de adevăr. De aceea nu trimite niciodată nevinovați la închisoare: îi închide numai pe vinovați; și nici pe aceia nu-i lasă pradă barbariilor care domnesc în temnițe. Se duce în persoană să-i viziteze pe acești nenorociți, având grijă să-i ferească de neomeniile care se adaugă severelor reguli ale legilor.

---

[47] *Corregidor* - Magistrat șef.

— Ce minunat caracter! strigă Léandro; de treabă muritor! Aș fi curios să-l aud cum îi vorbește regelui.

— Îmi pare nespus de rău, răspunse diavolul, dar sunt nevoit să-ți mărturisesc că nu-ți pot satisface această dorință fără a mă expune să fiu insultat. Nu mi-e îngăduit să mă apropii de suverani; ar însemna să uzurp drepturile lui Leviatan, Belfegor si Astarot. Ți-am mai spus că aceste trei duhuri au dreptul de-a se ocupa de prinți. E interzis celorlalți demoni de a apărea la Curte și nu știu la ce mă gândeam când te-am adus aici; mărturisesc că am făcut un pas îndrăzneț. Dacă acești trei diavoli m-ar zări, s-ar repezi asupra mea cu furie și, între noi fie zis, nu eu aș fi cel mai tare.

— Dacă-i așa, răspunse studentul, să ne îndepărtăm degrabă de acest palat; aș fi mâhnit de moarte să te văd scărmănat de confrații dumitale fără să te pot ajuta; deoarece, chiar dacă m-aș amesteca și eu, nu ți-ar fi de nici un folos.

— Nu, fără îndoială, răspunse Asmodée; nici nu ți-ar simți loviturile, pe când dumneata ai pieri sub mâna lor. Dar, adăugă el, ca să te consolez că n-ai putut intra în cabinetul marelui dumitale monarh, îți voi procura o altă plăcere care s-o egaleze pe aceasta.

Zicând aceste cuvinte, îl luă de mână pe don Cléophas și spintecă cu dânsul aerul până lângă mănăstirea Mântuirii.

CAPITOLUL XIX

Despre captivi.

Se opriră amândoi pe o casă învecinată cu mănăstirea, la ușa căreia era o mare îmbulzeală de femei și bărbați.

— Câtă lume! zise Léandro Pérez. Ce fel de ceremonie atrage aici atâta popor?

— E o ceremonie pe care încă n-ai avut ocazia s-o vezi, cu toate că are loc din când în când la Madrid. Trei sute de robi, supuși ai regelui Spaniei, trebuie să sosească dintr-un moment într-altul: se întorc din Alger, de unde au fost răscumpărați de către călugării acestei mănăstiri. Toate străzile pe unde urmează să treacă vor fi înțesate de lume.

— E drept, răspunse Zambullo, că până acum n-am avut curiozitatea să văd așa ceva, iar dacă acesta-i spectacolul pe care mi-l rezervă senioria-voastră, spun drept că nu mă simt prea încântat.

— Te cunosc îndeajuns, urmă diavolul, ca să-mi dau seama că nu-ți face plăcere să privești la niște nenorociți; dar când îți voi spune că, privind la ei, am de gând să-ți povestesc unele întâmplări interesante din captivitatea unora și încurcăturile în care vor intra alții după întoarcerea lor acasă, sunt încredințat că nu vei mai regreta acest divertisment.

— O, desigur, răspunse studentul, ceea ce îmi spui schimbă lucrurile și mi-ai face o mare bucurie ținându-te de cuvânt.

În vreme ce vorbeau astfel, auziră deodată strigătele pe care le scotea mulțimea la vederea captivilor, care înaintau în următoarea ordine: umblau pe jos doi câte doi, în hainele lor de sclavi și purtându-și fiecare lanțul pe umeri. Un număr destul de mare de călugări ai mănăstirii, care le ieșiseră în întâmpinare, mergeau în fruntea lor, călări pe catâri înfășurați în valtrapuri negre, ca și cum ar fi purtat doliu, iar unul dintre acești preacredincioși călugări purta prapurul Mântuirii. Cei mai tineri captivi mergeau în frunte; cei mai în vârstă mergeau în urma lor, iar la sfârșit venea pe un căluț un călugăr din același ordin ca și ceilalți, care avea aerul unui profet: era chiar șeful misiunii.

Atrăgea privirile tuturor prin gravitatea sa, precum și prin barba lui cea lungă și căruntă, care-i dădea un aer venerabil; iar pe obrazul acestui Moise spaniol se putea citi bucuria fără de seamăn de care era cuprins readucând atâția creștini în patrie.

— Nu toți dintre acești captivi, îi zise șchiopul, sunt încântați că și-au recăpătat libertatea. Dacă unii dintre ei sunt bucuroși că-și vor revedea părinții, alții se tem să nu afle că în lipsa lor s-au petrecut în familie lucruri cu mult mai crude pentru ei decât robia. De pildă, cei doi din frunte se află în acest al doilea caz. Unul, de loc din orășelul Velilla din Aragón, după zece ani de robie la turci, în care timp n-a primit nici o veste de la nevasta lui, are s-o găsească măritată a doua oară și mamă a cinci copii care nu-s ai lui. Celălalt, fiul unui negustor de lână din Segovia, a fost răpit de un corsar acum vreo douăzeci de ani. Tremură de teamă ca nu cumva, după atâția ani, să-și găsească familia schimbată, iar teama lui e întemeiată: tatăl și mama lui au murit, iar frații, care și-au împărțit tot avutul, l-au risipit din cauza vieții necumpănite pe care au dus-o.

— Îmi atrage atenția un sclav, zise studentul, care, judecând după aerul lui, pare încântat că a scăpat de bătăi.

— Captivul la care te uiți, răspunse diavolul, are tot dreptul să fie bucuros de eliberare: știe că o mătușă de-a lui, al cărei unic moștenitor era, a murit de curând și că va dispune de o avere strălucită; la asta se gândește cu plăcere și-i dă aerul de mulțumire pe care l-ai observat. Nu același lucru se poate spune despre cavalerul care pășește alături de el; o crudă neliniște îl chinuie fără încetare, și iată de ce. În epoca în care a fost prins de un pirat din Alger, pe când voia să treacă din Spania în Italia, era îndrăgostit de o doamnă, care răspundea dragostei sale; acum se teme ca nu cumva, în vreme ce el zăcea în lanțuri, credința frumoasei să se fi spulberat.

— Multă vreme a stat în robie? întrebă Zambullo.

— Optsprezece luni, răspunse Asmodée.

— Ei, comèdie! zise Léandro Pérez, atunci cred că temerile acestui îndrăgostit sunt neîntemeiate; n-a pus credința doamnei la o prea îndelungată încercare încât să aibă motiv să fie alarmat.

— Ba te înșeli, răspunse șchiopul; de îndată ce-a aflat că e captiv în Barbaria, prințesa lui și-a găsit un alt iubit... Îți vine a crede, continuă demonul, că bărbatul care vine în urma acestor doi, și pe care o deasă barbă roșcată îl face îngrozitor la vedere, a fost un tânăr foarte frumos? Totuși aceasta e realitatea; și în figura aceasta hidoasă poți contempla pe eroul unei întâmplări destul de ciudate, pe care doresc să ți-o povestesc... Omul acesta voinic se numește Fabricio. Avea numai cincisprezece ani când tatăl său, un înstărit agricultor din Cinquello, oraș mare al regatului Léon, muri; o pierdu și pe mama sa, la puțin timp după aceea; astfel încât, fiind singurul fiu, rămase stăpânul unei averi însemnate, a cărei administrare fu încredințată unuia din unchii lui, om destul de cinstit. Fabricio își termină studiile pe care le începuse la Salamanca: învăță apoi să călărească, să mânuiască armele; într-un cuvânt, nu lăsă la o parte nimic din ceea ce putea să-l facă demn de-a reține atenția donei Hipolita, sora unui mic gentilom, a cărui căsuță sărăcăcioasă se afla la o azvârlitură de băț de Cinquello. Această preafrumoasă doamnă era cam de o vârstă cu Fabricio, care, cunoscând-o din copilărie, supsese, ca să zicem așa, dragostea pentru dânsa o dată cu laptele. Hipolita, pe de altă parte, băgase de seamă că băiatul nu era de loc urât; dar, știindu-l fecior de plugar, nu binevoia să-l privească cu prea mare atenție; era nesuferit de fudulă, ca și fratele ei, don Thomas de Xaral, care nu-și afla pereche în Spania cu calicia și fumurile lui de noblețe. Acest orgolios gentilom rural locuia într-o casă pe care o numea castel și care nu era, la drept vorbind, decât o dărăpănătură gata să se năruie. Totuși, deși nu avea cu ce s-o repare, de-abia având cu ce trăi, nu

renunțase la un valet care să-l servească și la încă o femeie maură pe lângă sora sa. Îți venea să te strâmbi de râs văzând cum apare în oraș don Thomas, sărbătorile și duminicile, îmbrăcat într-o haină de catifea cărămizie, complet roasă, și cu o pălăriuță împodobită de o pană galbenă și jerpelită, pe care le păstra ca niște moaște în celelalte zile ale săptămânii. Împodobit cu aceste zdrențe, care i se păreau dovezi ale originii lui nobile, făcea pe seniorul și socotea că răsplătește îndeajuns profundele reverențe care i se făceau binevoind să răspundă cu o simplă privire. Sora lui era la fel de nebună ca și el în ce privește vechimea neamului său, iar la această idee ridicolă mai adăuga și pe aceea de-a fi atât de mândră de frumusețea ei încât trăia cu luminoasa speranță că vreun mare senior va veni cândva s-o ceară de soție. Astfel de caractere aveau don Thomas și dona Hipolita. Fabricio îi cunoștea îndestul; și ca să se puie bine cu niște persoane atât de mândre, hotărî să le flateze vanitatea, arătându-le un respect pe care nici măcar nu-l avea; știu să se comporte astfel încât fratele și sora găsiră nimerit să-i permită a veni din când în când să le prezinte respectele lui. Cunoscându-le sărăcia tot atât de bine ca și orgoliul, se simțea zilnic ispitit să le ofere punga; dar teama de-a nu le stârni furia mândriei rănite îl împiedica; totuși, din generozitate, găsi mijlocul ingenios să-i ajute, fără a-i face să roșească. „Seniore, zise el nobilului pe când se aflau singuri, am două mii de ducați pe care vreau să-i economisesc; fiți atât de bun și păstrați-mi-i dumneavoastră, fapt pentru care vă voi fi recunoscător.” E de prisos, să te întrebi dacă Xaral a primit; pe lângă faptul că stătea foarte prost cu finanțele, căpătă conștiința de depozitar. Se însărcina bucuros cu păstrarea sumei, pe care, cum o avu în mână, o întrebuință fără să mai stea pe gânduri, o bună parte din ea pentru a-și repara locuința, și alta pentru micile lui plăceri: își cumpără o haină nouă dintr-o foarte frumoasă catifea albastră, pe care o lucră la

Salamanca, și o frumoasă pană verde veni să ia locul penei galbene, care din timpuri imemoriale avea menirea să împodobească nobilul cap al lui don Thomas. Frumoasa Hipolita își avu și ea partea și se înțoli bine. Astfel cheltuia Xaral banii care-i fuseseră încredințați, fără să-i treacă prin minte că nu sunt ai lui și că nu-i va putea niciodată restitui. Nu-și făcu nici cel mai mic scrupul acționând astfel; ba chiar socoti că-i drept ca un om din popor să-și plătească onoarea de-a avea a face cu un gentilom. Fabricio își făcuse bine socotelile; în același timp, crezuse că, datorită acestui gest, don Thomas se va purta eu dânsul mai prietenos, că Hipolita puțin câte puțin se va obișnui cu atențiile lui și că până la urmă îi va ierta îndrăzneala de-a fi ridicat ochii până la dânsa. Cu adevărat, relațiile dintre ei deveniră mai bune: erau mult mai prietenoși cu el ca până acum. Un om bogat e totdeauna bine primit de nobili, mai ales când le dă ocazia să trăiască pe spinarea lui. Xaral și cu sora lui, care până atunci nu cunoscuseră bogăția decât din nume, de îndată ce simțiră utilitatea banului, găsiră că Fabricio merită să fie menajat: avură pentru el considerații și atenții care-l încântară. Își închipui că persoana lui nu le displace și că desigur ei își făcuseră aceeași socoteală, ca în multe cazuri asemănătoare, când unii nobili sunt nevoiți, pentru a-și susține rangul, să recurgă la alianțe de rând. Cu această credință, care convenea dragostei sale, se hotărî să ceară mâna Hipolitei. La prima ocazie favorabilă pe care o găsi ca să-i vorbească lui don Thomas, îi spuse că dorește cu ardoare să-i devină cumnat; și că, pentru a se putea bucura de această onoare, nu numai că renunță la suma încredințată, dar îi mai face un dar de o mie de pistoli. Mărețul Xaral se înroși la această propunere, care-i redeșteptă întreaga mândrie; și, în prima lui pornire, era cât pe ce să-și dea la iveală tot disprețul pe care-l resimțea pentru fiul unui plugar. Totuși, oricât de indignat fu de îndrăzneala lui Fabricio, se stăpâni; și, fără să-și arate disprețul, răspunse că nu poate

să-i dea răspunsul pe dată; că într-o asemenea împrejurare trebuia să vorbească cu Hipolita și chiar să întrunească un consiliu de familie. Cu acest răspuns îl concedie pe îndrăgostit și întruni într-adevăr o dietă compusă din câțiva hidalgos din vecinătate, rude de-ale lui, și care toți, ca și dânsul, aveau nebunia hidalguiei lor. Convocă o consfătuire, nu pentru a-i întreba dacă erau sau nu de părere să-și dea sora după Fabricio, ci ca să hotărască în ce chip trebuia pedepsit acest tânăr nerușinat, care, cu toată obscura lui obârșie, îndrăznea să aspire la mâna unei fete de rangul Hipolitei. Trebuia să fi văzut privirile nobililor aprinzându-se de furie de cum li se povesti îndrăzneala aceasta, iar când auziră pronunțându-se „Fabricio” și „fiu de plugar”, toți tunară și fulgerară împotriva îndrăznețului; și unii și alții erau de părere că trebuie omorât în bătaie, pentru a pedepsi insulta adusă familiei lor prin propunerea unei căsătorii atât de rușinoase. Totuși, după ce mai chibzuiră, ajunseră la concluzia că vinovatul trebuie lăsat în viață; dar că, pentru a-l învăța minte, era nimerit să i se joace o festă de care să-și amintească multă vreme. Fură propuse diferite vicleșuguri și se opriră la următoarea: Hipolita să se prefacă înduioșată de dragostea lui Fabricio și, sub pretext că vrea să-l mângâie pe nefericitul îndrăgostit de refuzul lui don Thomas de a-i deveni cumnat, să-i dea o întâlnire la castel în timpul nopții, unde, după ce-l va introduce maura, câțiva oameni puși la pândă îl vor surprinde cu această cameristă și-i vor sili s-o ia de nevastă. La început sora lui Xaral primi să joace această comedie fără nici o ezitare: i se părea că-i de datoria ei să considere drept insultă cererea în căsătorie a unui bărbat de o condiție atât de inferioară ei. Dar în curând mândria-i se preschimbă în porniri de milă; sau, mai bine zis, dragostea puse deodată stăpânire pe mândra Hipolita. Din clipa aceea privi lucrurile cu alți ochi: găsi că originea umilă a lui Fabricio e compensată de calitățile frumoase pe care le avea și nu

mai văzu în el decât un cavaler demn de toată afecțiunea ei… Admiră, domnule student, admiră nemaipomenitele schimbări pe care le operează această pasiune: aceeași fată, care își închipuia mai înainte că doar un prinț îi merită iubirea, îndrăgește într-o clipă un fiu de plugar și-i încântată de planurile lui, pe care cu puțin înainte le socotea drept o mârșăvie. Se lăsă în voia pornirii care o stăpânea; și, în loc să participe la răzbunarea fratelui ei, căzu, la înțelegere în taină cu Fabricio, prin mijlocirea maurei, care-l introducea câteodată noaptea în locuința lor. Don Thomas însă avu oarecare bănuieli despre cele ce se petreceau: soră-sa îi deveni suspectă; o observă și se convinse cu propriii săi ochi că, în loc să servească interesele familiei, ea le trăda. Îi preveni la iuțeală pe doi dintre verii săi, care, luând foc la această veste, începură să strige: „Răzbunare, don Thomas! Răzbunare!…” Xaral, care n-avea nevoie să fie aţâţat când era vorba să pedepsească o insultă de felul acesta, le zise, cu o modestie curat spaniolă, că în curând vor avea ocazia să vadă cum știe el să mânuiască spada când e vorba să-și răzbune onoarea; după care, îi rugă să vie la dânsul într-o noapte dinainte fixată. Verii fură foarte exacți la întâlnire. El îi introduse în casă și-i ascunse într-o odăiță, fără ca nimeni să bage de seamă; apoi îi părăsi, spunându-le că va veni să-i ia de îndată ce amorezul va fi intrat în castel, presupunând că va veni în noaptea aceea: care lucru se și întâmplă, căci steaua cea rea a acestor îndrăgostiți făcu ca ei să aleagă tocmai acea noapte pentru întâlnire. Don Fabricio se afla cu draga lui Hipolita. Începuseră să-și repete aceleași cuvinte pe care le mai rostiseră de sute de ori, dar care, cu toate acestea, deși rostite necontenit, au totdeauna farmecul noutății, când fură neplăcut surprinși de cavalerii care-i păndeau. Don Thomas și cu verii săi se năpustiră ca o furtună, toți trei, asupra lui Fabricio, care de-abia avu vreme să-și ia poziția de apărare și care, dându-și seama că vor să-l asasineze, se bătu ca un

disperat. Îi răni pe toți trei și, ațintindu-i mereu cu vârful spadei, avu norocul să găsească ușa și să fugă. Atunci Xaral, văzând că dușmanul îi scapă după ce-i necinstise nepedepsit familia, își descărcă furia asupra nefericitei Hipolita, vârându-i sabia în piept; iar cele două rude ale sale, foarte umilite de nereușita execuției planului lor, se întoarseră acasă cu rănile lor… Să ne oprim aici, urmă Asmodée; după ce îi vom fi privit trecând pe toți captivii, voi termina și această povestire. Îți voi istorisi cum, după ce justiția puse mâna pe toate bunurile sale, cu ocazia acestei întâmplări nenorocite, el mai avu și ghinionul să fie luat ca sclav pe când călătorea pe mare.

— În timp ce-mi istoriseai întâmplarea, zise don Cléophas, am remarcat printre acești nefericiți un tânăr care pare atât de întristat și de abătut încât era cât pe ce să te întrerup ca să te întreb pricina supărării lui.

— Nu-i nimic, răspunse demonul; pot să-ți spun acum ceea ce dorești să știi. Captivul acesta, a cărui întristare te-a izbit, e un băiat de familie din Valladolid. Era de doi ani în sclavie la un stăpân cu o nevastă frumușică foc; ea își iubea sclavul cu pasiune, iar el răspundea dragostei ei pe aceeași măsură. Stăpânul, care avea unele bănuieli, se grăbi să vândă creștinul, de teamă ca nu cumva acesta să-i ajute pe turci la perpetuarea speciei. De atunci duiosul castilian plânge fără încetare pierderea stăpânei sale; nici libertatea nu-l poate mângâia.

— Îmi atrage privirea un bătrân arătos, zise Léandro Pérez; cine-i omul acela?

— E un bărbier de loc din Guipúzcoa, care se întoarce în Biscaya după patruzeci de ani de captivitate. Pe timpul când a căzut în puterea unui corsar, ducându-se de la Valencia în insula Sardinia, avea nevastă, doi băieți și o fată; dintre toți nu i-a mai rămas decât un fiu, care, mai norocos decât el, a fost în Peru, de unde s-a întors în țară cu imense bogății, cu care a cumpărat două moșii frumoase.

— Ce satisfacție! strigă studentul. Ce încântat va fi acest fiu să-și revadă părintele și să aibă putința de a face ca ultimele sale zile să fie plăcute și liniștite.

— Vorbești ca un copil plin de gingășie și sentimental, urmă șchiopul; fiul bărbierului biscayan e din fire cam zgârcit. Sosirea neașteptată a tatălui său îi va pricinui mai multă supărare decât bucurie; în loc să-l primească în casa lui din Guipúzcoa, să-și arate bucuria de a-l revedea și să aibă grijă să nu-i lipsească nimic, s-ar putea întâmpla să-l puie pândar pe una din moșiile sale... Îndărătul acestui captiv care ți s-a părut atât de arătos se află un altul, care seamănă ca două picături de apă cu un maimuțoi bătrân: e un doctor aragonez; n-a stat nici cincisprezece zile la Alger. Îndată ce turcii au aflat ce meserie are, n-au vrut să-l ție printre ei; au preferat să-l dea călugărilor Mântuirii fără de nici o răscumpărare, iar aceștia, care desigur că nici n-aveau de gând să-l răscumpere, l-au adus cu părere de rău în Spania... Dumneata care ești atât de duios la durerile altora, vai! cum i-ai mai plânge de milă sclavului acela care poartă o tichie cafenie pe chelie, dacă ai ști câte chinuri a îndurat la Alger, timp de doisprezece ani, cât a stat la un renegat englez, patronul lui!

— Și cine-i acel sărman sclav? întrebă Zambullo.

— E un călugăr din ordinul Cordelierilor din Navarra, răspunse demonul; mă bucur, îți mărturisesc, că a pătimit atâta, deoarece prin discursurile lui despre morală a împiedicat mai bine de o sută de sclavi creștini să treacă la mahomedani.

— Iar eu îți voi spune cu aceeași sinceritate, răspunse don Cléophas, că mă simt mâhnit că acest călugăr de treabă a fost atât de multă vreme la cheremul unui sălbatic.

— N-ai dreptate să fii mâhnit, după cum eu n-ar trebui să mă bucur, răspunse Asmodée. Acest călugăr de treabă a întrebuințat mai cu folos cei doisprezece ani de suferință în captivitate decât dacă ar fi rămas în timpul acesta în chilia

lui, luptând contra ispitelor pe care n-ar fi reușit întotdeauna să le biruie.

— Primul sclav care vine după acest cordelier, zise Léandro Pérez, pare mult prea liniștit pentru un om care se întoarce din robie: îmi stârnește curiozitatea și aș vrea să știu ce-i cu acest personaj.

— Mi-ai luat-o înainte, răspunse șchiopul, tocmai voiam să ți-l arăt. Cel pe care-l vezi e un negustor din Salamanca, un părinte nefericit, un muritor care a devenit insensibil din pricina prea multor nenorociri care l-au încercat. Sunt ispitit să-ți fac cunoscută povestea lui cea tristă și să-i las deoparte pe ceilalți sclavi, pentru că, după aceasta, întâmplările celorlalți nu merită să fie povestite.

Studentul, care începuse să se cam plictisească uitându-se cum îi trec pe dinainte atâtea figuri triste, declară că nici nu dorește altceva. Atunci diavolul îi povesti cele ce urmează în capitolul următor.

CAPITOLUL XX

Despre ultima povestire a lui Asmodée; cum, pe când termina, fu deodată întrerupt și în ce chip neplăcut pentru acest demon don Cléophas și el fură despărțiți.

— Pablos de Bahabon, fiul unui alcade dintr-un sat al Vechii Castilii, după ce împărți cu fratele și cu sora sa neînsemnata moștenire pe care tatăl lor, un avar între avari, le-o lăsase, plecă spre Salamanca cu intenția să intre

în rândurile studenților. Era un băiat bine făcut și deștept; mergea atunci pe douăzeci și trei de ani. Cu ajutorul celor o mie de ducați pe care-i avea și cu un mare talent de a-i cheltui repede, izbuti curând să se facă cunoscut în tot orașul. Tinerii se întreceau care mai de care să-i câștige prietenia; fiecare voia să facă parte dintre cei care benchetuiau în fiecare zi cu don Pablos: zic don Pablos, fiindcă ținea să i se spună „don”, pentru a avea dreptul să fie mai familiar cu unii dintre studenți a căror noblețe l-ar fi silit poate la unele rezerve. Îi plăcea așa de tare veselia și tot ce-i bun pe lumea asta și se uita așa de puțin la banii azvârliți încât, după vreo cincisprezece luni, se pomeni că dă de fundul pungii. Nu se lăsă totuși de chefuit, luând pe datorie și mai împrumutând câțiva pistoli; dar aceasta nu dură multă vreme și în curând rămase fără de nici un mijloc de trai. Atunci prietenii, văzând că nu mai are ce cheltui, nu mai veniră pe la dânsul, iar creditorii începură să-l hărțuiască. Deși îi încredință că în curând trebuie să primească niște polițe de acasă, unii dintre ei nu mai avură răbdare și-l dădură în judecată, atât de repede încât era cât pe ce să fie arestat, când, plimbându-se într-o zi pe malurile râului Formès, se întâlni cu o cunoștință care-i spuse: „Seniore don Pablos, bagă de seamă; te înștiințez că ai pe urmele dumitale un alguazil și vreo câțiva arcași care au de gând să te aresteze de cum te vei întoarce în oraș”. Bahabon, înspăimântat de această înștiințare la care se cam aștepta din cauza situației sale, o luă imediat la fugă, apucând-o spre Corita; dar părăsi drumul către oraș, luând-o spre o pădure pe care o zări de departe și în care se înfundă, hotărât să stea ascuns până ce umbrele nopții îi vor ajuta să-și poată continua drumul. Era pe vremea când copacii sunt înveșmântați cu toată bogăția frunzelor: își alese unul din cei mai stufoși și se urcă în el, așezându-se printre crengile care-l acopereau cu frunzișul lor. Socotindu-se în siguranță în acest loc, puțin câte puțin i se potoli frica de alguazil; și deoarece oamenii fac de obicei

cele mai bune reflexii din lume după ce au comis vreo greșeală, își dădu seama de greșita lui comportare și hotărî în sinea lui că, dacă va mai dispune de bani, îi va întrebuința mai cu socoteală. Jură în special să nu se mai lase păcălit de prieteni mincinoși, care-i împing pe tineri la destrăbălare și a căror prietenie se risipește o dată cu amețeala vinului. În timp ce era cufundat în diferitele gânduri care se succedau unele după altele în capul său, se făcu noapte. Atunci, dând în lături ramurile și frunzele care-l acopereau, era gata să coboare, când, la lumina slabă a craiului nou, i se păru că zărește o figură omenească. Frica i se redeșteptă și își închipui că-i dăduse de urmă alguazilul și că-l caută prin pădure; frica îl opri și mai mult când văzu că omul se așează chiar sub copacul în care se afla el, după ce-i făcuse înconjurul de două sau trei ori.

Ajungând aici, diavolul se întrerupse singur, zicându-i lui Cléophas:

— Seniore Zambullo, dă-mi voie să mă bucur puțin de nedumerirea în care te afli acum. Ești foarte nerăbdător să afli cine-ar putea fi muritorul acela care a picat într-un moment atât de nepotrivit și ce-l aduce acolo; dar n-am intenția să-ți pun răbdarea la prea grea încercare. Omul, după ce se așeză sub copacul al cărui frunziș des îl ascundea pe don Pablos, se odihni vreo câteva clipe, apoi începu să scormonească pământul cu un pumnal și făcu o groapă adâncă, unde îngropă un săculeț din piele de bivol; după aceea acoperi groapa cu țărână, puse deasupra iarbă și plecă. Bahabon, care privise la toate acestea cu cea mai mare atenție și a cărui teamă se preschimbase în cea mai mare bucurie, aștepta să se îndepărteze omul ca să se dea jos și să dezgroape săculețul, unde își închipuia că, fără doar și poate, trebuie să se afle aur sau argint. Pentru acest lucru se servi de cuțitul lui; dar chiar dacă nu l-ar fi avut la îndemână, se simțea atât de înflăcărat să-și ajungă scopul încât ar fi fost în stare să scormonească cu mâinile

până în măruntaiele pământului. Cum puse mâna pe săculeț, începu să-l pipăie; și, încredințat că în el se aflau bani, se grăbi să iasă din pădure cu prada lui, temându-se acum mai mult de o întâlnire cu omul căruia îi aparținea săculețul decât de alguazil. Încântat fiindcă dăduse norocul peste el, studentul merse toată noaptea cu pas ușor, fără să ție drumul drept, fără să se simtă obosit și fără să-i pară grea povara pe care o ducea; dar în zorii zilei se opri sub niște copaci, destul de aproape de târgul Molorido, nu atât pentru a se odihni cât pentru a-și satisface curiozitatea de-a ști ce se află în săculeț: îl dezlegă deci, simțind acel plăcut fior pe care ți-l dă așteptarea unei mari plăceri; găsi în el dubli pistoli și numără, spre marea lui bucurie, aproape două sute cincizeci de bucăți. După ce privi la ei cu voluptate, începu să se gândească cu multă seriozitate ce să facă cu banii și, după ce fu luată hotărârea, strânse dublonii[48] în buzunar, azvârli săculețul din piele de bivol și intră în Molorido. Ceru să i se indice un han unde, în vreme ce i se pregătea masa, închirie un catâr cu care se întoarse chiar în cursul aceleiași zile la Salamanca. Își dădu seama atunci, văzând mirarea de care erau cuprinși cei care-l zăreau, că se cunoștea cauza dispariției lui; dar își pregătise minciuna: spuse că, având nevoie de bani și văzând că nu i se trimite nimic de-acasă, deși scrisese de nenumărate ori să i se expedieze cât mai degrabă, se hotărâse să ia drumul spre casă; și că în seara trecută, ajungând la Molorido, se întâlnise cu arendașul lui care-i aducea parale; astfel că se afla acum într-o situație care-i dezmințea pe toți cei ce-l crezuseră sărac. Mai adăugă că-i va face pe creditorii săi să recunoască ce rău au făcut hărțuind astfel pe un om cinstit, care le-ar fi plătit la vreme, dacă n-ar fi avut parte de niște arendași care nu aveau grijă să-i trimită regulat veniturile. Într-adevăr, chiar de-a doua zi începu să adune la dânsul pe toți creditorii, plătindu-le până la ultimul ban tot ce le datora.

[48] *Dublón, dubloni*, s.m. Veche monedă spaniolă de aur.

Aceiași prieteni care-l părăsiseră la nenorocire, de îndată ce aflară că iar are bani, se grăbiră să vie la dânsul cu toții; începură din nou să-l măgulească, în speranța că vor mai putea chefui pe socoteala lui; dar acum își bătu el joc de dânșii. Credincios jurământului pe care-l făcuse în pădure, îi batjocori pe față. Și în loc să-și continue viața de până atunci, nu se mai gândi decât să progreseze în știința legilor, și studiul îi deveni singura preocupare… Ai să-mi obiectezi, poate, că el cheltuia cu bună-știință din banii care nu-i aparțineau. Ai dreptate; dar făcea și el ceea ce ar face și acum trei sferturi din omenire în aceeași situație. Avea totuși intenția să-i restituie într-o bună zi, dacă din întâmplare va afla ai cui erau; animat de această bună intenție, cheltuia banii fără de nici un scrupul, așteptând cu răbdare să-l descopere pe proprietar, ceea ce se întâmplă după un an. Se zvoni curând prin Salamanca că un burghez din acel oraș, pe nume Ambrosio Piquillo, ducându-se în pădure să dezgroape un săculeț plin cu aur, pe care-l ascunsese acolo, nu mai găsise decât groapa unde-l pusese și că această nenorocire îl calicise de tot pe bietul om. Pot să spun, spre lauda lui Bahabon, că remușcările secrete ale conștiinței lui, la această veste, n-au fost fără urmări. Se informă de locuința lui Ambrosio și se duse de-l găsi într-o odăiță strâmtă, în care nu se afla decât un scaun și o saltea. „Prietene, îi zise el cu un aer prefăcut, am aflat din spusele unor oameni de nenorocirea ce ți s-a întâmplat și deoarece caritatea ne obligă să ne ajutăm unii pe alții după puterea fiecăruia, am venit să-ți aduc un mic ajutor; dar aș vrea să-mi povestești chiar dumneata acea întâmplare nenorocită.” „Domnule cavaler, răspunse Piquillo, ți-o voi povesti în câteva cuvinte. Aveam un fiu care mă fura; am băgat de seamă și, temându-mă să nu puie mâna pe un săculeț din piele de bivol în care aveam două sute cincizeci de dubloni în cap, am socotit că cel mai nemerit lucru ar fi să-i îngrop într-o pădure, unde am avut imprudența să-i duc. Din acea zi nenorocită, fiul

meu mi-a luat tot ce-am avut și a dispărut împreună cu o femeie pe care a răpit-o. Văzând în ce stare m-a adus libertinajul acestui copil rău, sau, mai bine zis, marea mea îngăduință față de dânsul, am vrut să recurg la săculețul meu cel dosit; dar, vai! singurul mijloc de subzistență pe care-l mai aveam mi-a fost furat fără de milă." La aceste cuvinte, bietul om își simți durerea răscolită și începu să verse șiroaie de lacrimi. Don Pablos fu mișcat și-i zise: „Dragul meu Ambrosio, trebuie să ne resemnăm la toate neplăcerile vieții; lacrimile pe care le verși acum sunt de prisos; căci ele nu-ți vor ajuta să regăsești dublonii care, cu adevărat, sunt pierduți, dacă au căzut cumva în mâna vreunui pungaș. Dar mai știi? Poate că au încăput pe mâna unui om de treabă, care ți-i va aduce de îndată ce va afla că-s ai dumitale. Poate că-ți vor fi înapoiați; trăiește cu această speranță; în așteptarea unei restituiri îndreptățite, adăugă el dându-i zece dubloni chiar din cei care fuseseră în săculeț, ține-i pe aceștia, iar peste opt zile vino pe la mine." După ce-i vorbi astfel, îi spuse numele lui și unde locuiește, după care plecă, cam încurcat din cauza mulțumirilor pe care i le aducea Ambrosio. Așa se petrec lucrurile cu cea mai mare parte din acțiunile generoase: n-ar mai fi admirate dacă li s-ar cunoaște adevăratele motive. După opt zile, Piquillo, care nu uitase ce-i spusese don Pablos, se înființă acasă la dânsul. Bahabon îl primi foarte bine și-i zise cu mare prietenie: „Prietene, în urma informațiilor bune pe care le-am căpătat despre dumneata, m-am hotărât să te ajut cât voi putea, ca să te pun pe picioare: îmi voi pune în joc atât punga, cât și trecerea de care mă bucur. Și ca un început al acestei restabiliri, urmă el, știi ce-am făcut? Cunosc vreo câteva persoane de seamă care-s foarte caritabile; m-am dus la ele și am știut atât de bine să le inspir milă pentru dumneata încât am reușit să adun două sute de scuzi pe care ți-i voi înmâna." Apoi, intră în cabinetul său, de unde ieși peste puțin cu o pungă de pânză unde pusese banii în monezi de argint, nu în

dubloni, de teamă ca nu cumva negustorul, primind atâția dubloni, să nu bănuiască adevărul; și prin acest mijloc își ajungea scopul, care era să facă astfel restituirea încât să-și împace și reputația, și conștiința. Dar lui Ambrosio nici prin gând nu-i trecea că banii sunt o restituire: el fu pe deplin încredințat că sunt rezultatul unei chete făcute în favoarea lui; și după ce-i mulțumi din nou lui don Pablos, se întoarse iarăși în chiliuța lui cea strâmtă, mulțumind cerului că s-a găsit un suflet nobil care să se intereseze așa de mult de dânsul. A doua zi, se întâlni pe stradă cu un prieten, tot atât de calic ca și el, care-i spuse: „Peste două zile plec la Cadix, pentru ca de-acolo să mă îmbarc cu primul vapor spre Noua-Spanie: nu sunt mulțumit de traiul pe care-l duc în țara asta, și inima îmi spune că voi fi mai norocos în Mexic. Dacă ai avea la mână măcar o sută de scuzi, te-aș sfătui să vii cu mine.” „Nu mi-ar fi greu să fac rost și de două sute de scuzi, răspunse Piquillo: aș face cu plăcere această călătorie, dacă aș fi sigur că-mi pot câștiga existența în Indii.” Atunci prietenul său începu să laude fertilitatea Noii-Spanii și să-i demonstreze că sunt foarte multe mijloace de-a te îmbogăți, încât Ambrosio, lăsându-se convins, nu se mai gândi decât să se pregătească de plecare la Cadix. Dar înainte de-a părăsi Salamanca, avu grijă să trimită o scrisoare lui Bahabon, în care-l înștiința că, având un prilej minunat de-a se duce în Indii, voia să profite pentru a-și încerca norocul în altă țară; că-și lua libertatea de a-l înștiința de această hotărâre, asigurându-l că-și va aminti veșnic de binefacerile sale. Plecarea lui Ambrosio îl mâhni oarecum pe don Pablos, care prin aceasta își vedea zădărnicit planul de-a se achita față de el puțin câte puțin; dar socotind că peste vreo câțiva ani negustorul s-ar putea reîntoarce în Salamanca, se mângâie pe nesimțite și se ocupă mai mult ca oricând de studiile sale de drept civil și drept canonic. În curând făcu progrese atât de mari încât, datorită atât studiului cât și inteligenței sale, deveni cel mai bun element din

Universitate și în cele din urmă fu ales rector. Dar nu se mulțumi să-și susțină această demnitate numai prin erudiția lui; nu se lăsă până nu-și însuși toate virtuțile unui om de bine. În timpul rectoratului său află că în temnițele Salamancei se află un tânăr acuzat de rapt și că e pe punctul de a-și pierde viața. Atunci, amintindu-și că și fiul lui Piquillo răpise o femeie, se interesă de prizonier; și aflând că era chiar fiul lui Ambrosio, se constitui apărătorul lui. Minunat lucru în știința legilor e că poți să-ți procuri arme și pro și contra; și deoarece rectorul nostru era stăpân pe meseria lui, se servi cu folos de ele în favoarea acuzatului; e adevărat că la acestea se mai adăuga și sprijinul prietenilor săi și mai ales foarte multe stăruințe, care traseră în cântar mai mult ca toate. Acuzatul ieși din afacerea asta mai alb ca neaua. Se duse să mulțumească liberatorului său, care-i spuse: „Numai datorită considerației pe care o am pentru tatăl dumitale te-am ajutat. Țin mult la dânsul și, ca să-ți dovedesc acest lucru, dacă vrei să rămâi în acest oraș și să duci o viață cinstită, voi avea grijă de dumneata; iar dacă dorești să pleci în Indii, după cum a făcut și Ambrosio, poți să contezi pe cincizeci de pistoli de la mine: ți-i dăruiesc.” La care tânărul Piquillo răspunse: „Deoarece am fericirea de-a fi protejat de senioria-voastră, aș face rău să mă îndepărtez din acest loc, unde am parte de un asemenea avantaj; nu voi pleca din Salamanca și vă promit cu tărie că voi avea o astfel de purtare încât veți fi mulțumit de mine.” La această făgăduială, rectorul îi puse în mână vreo douăzeci de pistoli, zicându-i: „Ține, prietene, alege-ți o meserie cinstită, întrebuințează-ți timpul cu folos și fii sigur că nu te voi uita”. La vreo două luni de la această întâmplare, tânărul Piquillo, care venea din când în când să-și prezinte omagiile lui don Pablos, apăru într-o zi plângând în fața acestuia. „Ce s-a întâmplat?” întrebă Bahabon. „Seniore, răspunse fiul lui Ambrosio, am aflat mai adineaori o veste care-mi sfâșie inima. Tata a fost prins de un corsar

algerian și acum zace în lanțuri. Un bătrân din Salamanca, care s-a întors din Alger, unde a stat zece ani prizonier, și care a fost răscumpărat nu de mult de către călugării din ordinul Mântuirii, mi-a spus chiar mai înainte că l-a lăsat în robie. Vai! adăugă el bătându-se cu pumnii în piept și smulgându-și părul, mizerabil ce sunt! Numai din pricina ticăloșiilor mele a fost tata nevoit să-și ascundă banii și să se expatrieze! Din cauza mea a căzut în mâinile necredincioșilor care-l țin în lanțuri! Ah! seniore don Pablos, de ce m-ai scăpat din ghearele justiției? Deoarece ții la tata, trebuia să fii răzbunătorul lui și să mă lași să plătesc cu viața crima de-a fi fost pricina tuturor nenorocirilor sale.” La aceste cuvinte, care arătau pocăința unui fiu ticălos, rectorul fu mișcat de durerea pe care o arăta tânărul Piquillo. „Fiule, îi zise el, văd cu plăcere că te căiești de greșelile trecute; șterge-ți lacrimile; e de ajuns că am aflat ce s-a petrecut cu Ambrosio, ca să te pot asigura că-l vei revedea; libertatea lui nu depinde decât de o plată de răscumpărare pe care o iau asupra mea; oricâte suferințe ar fi îndurat până acum, sunt încredințat că, regăsind la întoarcere un fiu înțelept și plin de iubire pentru dânsul, nu-și va mai plânge soarta cea nenorocoasă.” Cu această promisiune a lui don Pablos, fiul lui Ambrosio plecă mângâiat pe deplin, și la trei-patru zile după aceea plecă la Madrid, unde, de cum sosi, dădu călugărilor din ordinul Mântuirii o pungă în care se aflau o sută de pistoli și o hârtiuță cu aceste cuvinte:

Această sumă e dată sfinților părinți din ordinul Mântuirii pentru răscumpărarea unui biet burghez din Salamanca, numit Ambrosio Piquillo, captiv la Alger.

Iar acești călugări de treabă, în călătoria pe care au făcut-o la Alger, au îndeplinit dorința rectorului; l-au răscumpărat pe Ambrosio; el e robul a cărui liniște ai admirat-o.

— Încât mi se pare, zise don Cléophas, că Bahabon și-a plătit toată datoria pe care o avea față de acest burghez.

— Don Pablos nu gândește la fel cu dumneata, răspunse Asmodée. Vrea să restituie și capitalul, și dobânzile; delicatețea conștiinței lui merge până acolo încât își face scrupule în a dispune de averea pe care a adunat-o de când e rector; și când îl va vedea pe Piquillo, are de gând să-i spună: „Ambrosio, prietene, încetează de-a mă privi ca pe binefăcătorul dumitale; eu sunt ticălosul care ți-a dezgropat banii ascunși în pădure; nu socotesc că este îndestul numai să-ți înapoiez cei două sute cincizeci de dubloni, deoarece m-am servit de ei ca să ajung la rangul pe care-l am acum în societate; tot ce am îți aparține; nu vreau să opresc decât ceea ce vei socoti dumneata cu cale…”

Ajungând în acest loc, diavolul se opri brusc; se înfioră și se îngălbeni la față.

— Ce ai? îl întrebă studentul; ce pricină extraordinară te tulbură și-ți taie deodată firul vorbei?

— Ah, seniore Léandro, strigă demonul cu voce tremurătoare, ce nenorocire pe capul meu! Vrăjitorul care mă ținea prizonier într-o sticlă a băgat de seamă că lipsesc din laboratorul lui: se pregătește să mă cheme prin conjurații atât de puternice încât nu mă voi putea împotrivi.

— Cât sunt de mâhnit! zise foarte mișcat don Cléophas; ce pierdere pentru mine! Vai! ne despărțim pentru totdeauna.

— Asta n-o cred, răspunse Asmodée; vrăjitorul s-ar putea să aibă nevoie de ajutorul meu; și dacă am norocul să-i fac vreun serviciu, poate că, în semn de recunoștință, îmi va da drumul; dacă se întâmplă așa precum nădăjduiesc, poți să fii sigur că voi veni neîntârziat la dumneata, cu condiția să nu dezvălui nimănui ceea ce s-a petrecut în cursul acestei nopți între noi; dacă însă vei povesti cuiva despre toate acestea, te încredințez că n-ai să mă mai vezi…

Găsesc totuși puțină mingâiere în faptul că trebuie să te părăsesc, urmă el, pentru că cel puțin ți-am pregătit fericirea. Te vei căsători cu frumoasa Serafina, care te-a îndrăgit; seniorul don Pedro de Escolano, tatăl ei, a hotărât să ți-o dea de soție; nu lăsa să-ți scape un prilej atât de norocos. Dar, mizericordie! adăugă el, îl și aud pe vrăjitor cum mă conjură; tot iadul e înspăimântat de cuvintele teribile pe care le pronunță acest primejdios cabalist. Nu mai pot rămâne mult timp cu senioria-voastră. La bună vedere, dragă Zambullo!

Zicând aceste cuvinte, îl îmbrățișă pe don Cléophas și dispăru, după ce-l transportă mai întâi în locuința lui.

CAPITOLUL XXI

Despre cele ce făcu don Cléophas după plecarea *Diavolului șchiop*; și în ce chip a găsit cu cale autorul să termine această carte.

O clipă după plecarea lui Asmodée, studentul, simțindu-se obosit după o noapte întreagă de stat în picioare și după atâtea emoții, se dezbrăcă și se culcă în pat spre a se odihni. În starea de agitație în care se afla, adormi cu mare greutate; dar, în sfârșit, plătind cu dobândă tributul pe care-l datoresc toți muritorii lui Morfeu[49], căzu într-o letargică ațipire, care ținu toată ziua și noaptea următoare.

[49] Zeul înaripat al somnului și al viselor. Unul dintre cei o mie de fii ai lui Hypnos.

De douăzeci și patru de ore zăcea în această stare, când un tânăr cavaler, prieten cu dânsul, don Luis de Lujan, intră în camera lui, strigând din toate puterile:

— Ehei, seniore don Cléophas, trezește-te!

La acest strigăt, Zambullo se deșteptă.

— Știi că dormi fără întrerupere de ieri dimineață? îi zise don Luis.

— Nu se poate! răspunse Léandro.

— Nimic mai adevărat, replică prietenul său; ai făcut de două ori înconjurul cadranului. Toți locuitorii din casa asta mi-au confirmat-o.

Studentul, mirat de un somn atât de lung, se temu mai întâi că aventura lui cu Diavolul șchiop n-a fost decât o iluzie; dar nu putu crede așa ceva; mai ales când își aminti de anumite împrejurări, fu convins de realitatea celor văzute; totuși, ca să fie mai sigur, se sculă, se îmbrăcă repede și plecă cu don Luis, pe care-l duse înspre Puerta del Sol, fără să-i spună de ce. Când ajunseră acolo și când zări conacul lui don Pedro aproape prefăcut în cenușă, don Cléophas se arătă surprins.

— Ce-mi văd ochii? zise el. Mare prăpăd a făcut aici focul! Cui aparține această nefericită locuință? De mult timp a ars?

Don Luis răspunse la aceste două întrebări, apoi îi zise:

— Se vorbește foarte mult prin oraș despre acest incendiu, dar nu atât din pricina marilor pagube pe care le-a adus, cât din cauza unei întâmplări speciale pe care ți-o voi istorisi. Seniorul don Pedro de Escolano are o singură fată, frumoasă ca lumina zilei; se spune că se afla într-o cameră încinsă de flăcări și de fum, unde era sortită fără doar și poate pieirii, dar că a fost totuși scăpată de un tânăr cavaler al cărui nume încă nu l-am aflat; acesta-i subiectul tuturor discuțiilor din Madrid. Toți ridică în slăvi bravura acestui cavaler și se crede că, drept recompensă pentru o atât de îndrăzneață faptă, cu toate că tânărul nu-i

decât un simplu gentilom, s-ar putea să obțină mâna fiicei seniorului don Pedro.

Léandro Pérez ascultă povestirea lui don Luis, nearătând nici un fel de interes celor auzite; apoi, despărțindu-se de el sub un pretext oarecare, se duse la Prado, unde, așezându-se la umbra pomilor, căzu într-o adâncă visare. Gândurile îi fură ocupate mai întâi de Diavolul șchiop. „Nu se poate, își zise el, să-l regrete cineva mai mult ca mine pe iubitul meu Asmodée; aș fi făcut cu el înconjurul lumii în puțin timp și aș fi călătorit fără să sufăr nici una din neplăcerile călătoriei: fără îndoială că pentru mine e o mare pierdere; dar, își continuă el gândul după câteva clipe, poate că această pierdere nu-i ireparabilă: de ce să-mi pierd nădejdea de a-l revedea pe demon? Se poate întâmpla, precum spunea chiar el, ca vrăjitorul să-i redea cât de curând libertatea.” Gândindu-se apoi la don Pedro și la fiica lui, luă hotărârea de a se duce la dânșii, împins de curiozitatea de a o vedea pe frumoasa Serafina.

De cum apăru în fața lui don Pedro, acest senior alergă spre dânsul cu brațele deschise, zicându-i:

— Fii binevenit, mărinimosule cavaler; cât pe ce să fiu nemulțumit de dumneata. Cum se poate, îmi ziceam eu, ca don Cléophas, pe care l-am rugat cu atâta stăruință să vie la mine, să întârzie a răspunde rugăminții mele? Cât de slab răspunde nerăbdării pe care o am de a-i arăta toată stima și prietenia pe care le simt pentru el!

Zambullo își plecă respectuos capul la aceste mustrări plăcute și-i spuse bătrânului, pentru a se scuza, că se temuse ca nu cumva să-l stânjenească în încurcătura în care gândește că s-a aflat cu o zi înainte.

— Nu sunt mulțumit cu această scuză, răspunse don Pedro; n-ai putea stânjeni pe nimeni în această casă unde, fără ajutorul dumitale, acum ar domni cea mai profundă tristețe. Dar, adăugă el, urmează-mă, te rog; mai ai de primit mulțumiri și de la altcineva…

Vorbind astfel, îl luă de mână și-l conduse în iatacul Serafinei. Această doamnă tocmai își făcuse siesta.

— Copila mea, îi zise tatăl ei, îți prezint pe cavalerul care ți-a scăpat cu atâta curaj viața: încredințează-l cât ești de mișcată de ceea ce a făcut pentru tine, fiindcă alaltăieri n-ai putut-o face din cauza stării în care te aflai.

Atunci señora Serafina, deschizând o guriță ea un trandafir, i se adresă lui Léandro Pérez, făcându-i un compliment care i-ar fermeca pe toți cititorii, dacă l-aș putea reda cuvânt cu cuvânt; dar pentru că nu mi-a fost relatat întocmai, prefer să-l trec sub tăcere decât să-l schilodesc. Voi spune numai că lui don Cléophas i se păru că vede și aude o zeitate; că fu cucerit atât prin văz cât și prin auz: fu cuprins pe loc pentru dânsa de o violentă dragoste; dar departe de-a se uita la dânsa ca la o ființă pe care negreșit avea s-o ia în căsătorie, se îndoi, cu toate cele spuse de demon, că ar putea primi o asemenea răsplată pentru serviciul pe care își închipuiau ei că le-a făcut el. Cu cât i se părea mai încântătoare, cu atât îndrăznea mai puțin să nădăjduiască că o va obține. Ceea ce îl făcu să se simtă nesigur că va dobândi o asemenea răsplată fu faptul că don Pedro, în tot timpul lungii convorbiri pe care o avură împreună, nu pomeni de loc de acest lucru; îl copleși cu tot felul de mulțumiri, fără a-i da a înțelege că ar dori să-i fie socru. Pe de altă parte, Serafina, la fel de politicoasă ca și tatăl ei, îi spuse cuvinte pline de recunoștință, fără a rosti o singură vorbă care să-i dea a înțelege lui Zambullo că ar fi îndrăgostită de el; așa încât plecă de la seniorul Escolano cu multă dragoste și foarte puțină speranță.

— Asmodée, prietene, zicea el în drum spre casă, ca și cum ar fi fost în tovărășia diavolului, când m-ai asigurat că don Pedro are intenția să mă facă ginerele lui și că Serafina e îndrăgostită de mine, desigur că sau ai vrut să-ți bați joc de mine, sau, după cum nu cunoști viitorul, tot așa nu cunoști prezentul.

Studentului nostru îi păru rău că se înfățișase acestei doamne; și luându-și pasiunea drept o dragoste nenorocită, care trebuia cu orice preț învinsă, se hotărî să procedeze în consecință; mai mult, își reproșa dorința pe care o încercase de a împinge până la capăt cele întâmplate, adică de-a afla un părinte dispus să-i acorde mâna fiicei sale; socoti chiar că-i rușinos să datoreze fericirea unui artificiu.

Capul îi era plin de aceste gânduri, când don Pedro, trimițând a doua zi după dânsul, îi zise:

— Seniore Léandro Pérez, a sosit vremea să-ți dovedesc prin fapte că nu sunt un curtean dintre acei care, în locul meu, drept recunoștință, s-ar mulțumi să-ți răsplătească serviciul numai cu vorbe meșteșugite; vreau ca însăși Serafina să fie răsplata primejdiei prin care ai trecut pentru dânsa; am stat cu ea de vorbă și am găsit-o gata să-mi dea ascultare cu plăcere: pot spune chiar că mi-am recunoscut sângele când i-am propus de soț pe salvatorul ei. Și-a manifestat bucuria printr-o pornire care mi-a arătat că generozitatea ei e la fel cu a mea. Așadar, lucrul e hotărât, te vei căsători cu fata mea.

După ce vorbi astfel, cinstitul senior de Escolano, care se aștepta, și cu drept cuvânt, ca don Cléophas să-i aducă plecatele lui mulțumiri pentru o favoare atât de mare, rămase foarte surprins văzându-l nedumerit și încurcat.

— Vorbește, Zambullo, îi zise el; ce pot să gândesc de tulburarea pe care ți-a pricinuit-o propunerea mea? Ce te poate revolta împotriva ei? S-ar putea ca un simplu cavaler să refuze o înrudire de care s-ar simți onorat și un nobil sus-pus? Nobletea casei mele are vreo pată de care n-am cunoștință?

— Seniore, răspunse Léandro, îmi dau prea bine seama de distanța pe care cerul a pus-o între noi.

— Atunci, urmă don Pedro, de ce pari atât de puțin mulțumit de căsătoria aceasta care te onorează atât de mult? Mărturisește, don Cléophas, poate iubești vreo

femeie căreia i-ai dat cuvântul și din pricina căreia te împotrivești norocului dumitale?

— Dacă aș avea vreo iubită de care aș fi legat prin jurăminte, răspunse studentul, fără îndoială că nimic nu m-ar putea face s-o trădez. Dar nu-i acesta motivul care mă împiedică să profit de bunăvoința dumneavoastră; un sentiment de delicatețe mă face să renunț la strălucita căsătorie pe care mi-o propuneți; și, în loc să abuzez de greșeala dumneavoastră, vreau să vă deschid ochii: nu sunt eu salvatorul Serafinei.

— Cum se poate! strigă bătrânul extrem de mirat: nu dumneata ai scăpat-o de flăcările care erau pe cale s-o înghită? Nu dumneata ai săvârșit o faptă atât de curajoasă?

— Nu, seniore, răspunse Zambullo; orice încercare din partea unui muritor ar fi fost de prisos și trebuie să vă mărturisesc că un diavol v-a scăpat fiica.

Aceste cuvinte îl mirară atât de mult pe don Pedro încât, nevenindu-i să creadă c-ar putea fi adevărat, îl rugă pe student să vorbească mai lămurit. Atunci Léandro, fără să-i pese că va pierde prietenia lui Asmodée, îi povesti tot ce se petrecuse între dânsul și demon. După care bătrânul luă cuvântul și îi zise lui don Cléophas:

— Mărturisirea pe care mi-ai făcut-o mă întărește în planul de a-ți da de soție pe fata mea; dumneata ești primul ei salvator. Dacă nu l-ai fi rugat pe Diavolul șchiop s-o smulgă din ghearele morții, desigur că el ar fi lăsat-o să piară. Așadar dumneata i-ai salvat viața Serafinei; într-un cuvânt, meriți să ți-o ofer, împreună cu jumătate din averea mea.

La aceste cuvinte, care-i risipeau toate scrupulele, Léandro Pérez se aruncă la picioarele lui don Pedro, spre a-i mulțumi pentru bunătatea lui. Puțin timp după aceea, căsătoria avu loc, cu toată măreția cuvenită moștenitoarei seniorului Escolano și spre marea mulțumire a rudelor studentului nostru, care prin aceasta fu bine răsplătit

pentru cele câteva ceasuri de libertate procurate Diavolului șchiop.

Coperta de N. ȘERBAN

Redactor responsabil: MARCEL ADERCA
Tehnoredactor: AURICA IONESCU

Dat la cules 01.07.1966. Bun de tipar 10.09.1966.
Apărut 1966. Tiraj 50.170 ex. broșate. Hârtie ziar rotativ de 50 g/m^2.
Format 540×840/16. Coli ed. 13,19. Coli tipar 15. A. nr. 8.093.
C.Z. *pentru bibliotecile mari 84.*
C.Z. pentru bibliotecile mici 84-31 = R.
Tiparul executat sub comanda nr. 60.450 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”,
Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România